FEBRUAR 2016

REDEGØRELSE OM VÆKST OG KONKURRENCE-EVNE

REGERINGEN

Find landekoderne på indersiden af flappen, og hav den slået ud, mens du læser.

AUS	Australien
AUT	Østrig
BEL	Belgien
CAN	Canada
CHL	Chile
CZE	Tjekkiet
DNK	Danmark
EST	Estland
FIN	Finland
FRA	Frankrig
DEU	Tyskland
GBR	Storbritannien
GRC	Grækenland
HUN	Ungarn
ISL	Island
IRL	Irland
ISR	Israel
ITA	Italien
JPN	Japan
KOR	Korea
MEX	Mexico
NLD	Nederlandene
NZL	New Zealand
NOR	Norge
POL	Polen
PRT	Portugal
SVK	Slovakiet
SVN	Slovenien
ESP	Spanien
SWE	Sverige
CHE	Schweiz
TUR	Tyrkiet
UK	United Kingdom
USA	United States

Indhold

Forord **5**

I Sammenfatning – Danmark i vækst **9**

II Velstand, produktivitet og arbejdsudbud **25**
1. Vækst og velstand 26
2. Produktivitet 30
3. Arbejdsudbud 34
4. Erhvervsinvesteringer 40

III Regional og social balance **45**
5. Vækst og udvikling i hele Danmark 46
6. Social balance 52

IV Uddannelse og kompetencer **57**
7. Folkeskolen 58
8. Ungdomsuddannelser 61
9. Videregående uddannelser 64

V Innovation, viden og erhvervsmæssig fornyelse **69**
10. Virksomhedernes innovation, forskning og udvikling 70
11. Offentlig forskning 74
12. Vækstvirksomheder og iværksættere 78

VI Velfungerende markeder **81**
13. Konkurrence, forbrugerforhold og regulering 82
14. Finansielle markeder 87
15. Åbne markeder og international handel 90
16. Fleksibelt arbejdsmarked 95

VII Infrastruktur og ressourceeffektivitet **99**
17. Infrastruktur – digitalisering og transport **100**
18. Energi og klima 105
19. Ressourcer og miljø 109

VIII Offentlig økonomi **113**
20. Ansvarlig økonomisk politik 114
21. Skatter og afgifter 118
22. Offentlig service 123

Appendiks **127**
A1. Målemetode og datagrundlag 128

Forord

Gode vækstvilkår for danske virksomheder

Danmark har en produktivitetsudfordring – både i en historisk og international sammenhæng. Udviklingen understreger behovet for at forbedre vækstvilkårene og rammerne for dansk erhvervslivs virke, hvis Danmark også om 10 år skal være et af verdens mest velstående og konkurrencedygtige lande.

Danske virksomheder skal have bedre vilkår for at investere og skabe arbejdspladser. Og hele Danmark skal have del i fremgangen.

Som første skridt har regeringen fremlagt strategien *Vækst og udvikling i hele Danmark*, som vil skabe bedre muligheder for udvikling i alle dele af landet. Sammen med Finanslovsaftalen for 2016 vil det give et varigt løft i BNP på 3½ mia. kr.

For at understøtte virksomhedernes vækstvilkår fremadrettet er det nødvendigt, at vi har blik for, hvordan centrale globale udviklingstendenser giver nye muligheder for erhvervslivet. Det kan fx være ved øget digitalisering.

Regeringens erhvervs- og vækstpolitik skal dermed skabe gode rammevilkår for erhvervslivet med fokus på, hvordan de globale udviklingstendenser påvirker erhvervslivet for at styrke produktivitet, konkurrenceevne og vækst i hele Danmark. Sigtelinjerne i regeringens erhvervs- og vækstpolitik er Industrialisering 4.0, Generation vækst og Ny global økonomi.

Regeringens mål er, at dansk erhvervsliv bedre udnytter nye veje til vækst. Det kræver, at Danmark og de danske virksomheder bliver bedre til at udnytte mulighederne i digitalisering, til at skabe et smartere samfund og til at få et mere konkurrencedygtigt og produktivt erhvervsliv.

Danske virksomhederne skal blive bedre til at udnytte de muligheder, der åbnes med digitalisering og ny teknologi herunder brugen af intelligente robotter, Big Data og Internet of Things avancerede materialer, 3D-print osv. Flere, og særligt de små og mellemstore danske virksomheder, skal gøre brug af robotter og automatisering, som gør det muligt at producere flere varer med færre fejl, hurtigere og billigere. Danmark kan, på trods af det relativt høje niveau for lønomkostninger, have en særlig fordel ved øget automatisering.

Endvidere skal danske virksomheder udnytte de nye forbrugsmønstre, som de digitale forretningsmodeller skaber.

Et dynamisk erhvervsliv udgør fundamentet for samfundets udvikling. Indtjening og arbejdspladser i den private sektor skaber grundlaget for, at der er råd til velfærdssamfundets kerneydelser som uddannelse, sygehuse og ældrepleje.

Erhvervslivet skal have gode vækstbetingelser, så det er attraktivt at skabe nye job og være virksomhed i Danmark. Danmark har gode forudsætninger for at tiltrække iværksættere, men vi får for lidt ud af det.

Regeringen vil lette erhvervslivets byrder med op mod 3 mia. kr. frem mod 2020. Og der er nedstat et implementeringsråd, som skal sikre, at EU-regler ikke overimplementeres.

En erhvervsbeskatningsreform skal gøre dansk erhvervsbeskatning mere enkel og konkurrencedygtig. Reformen skal forbedre investeringsklimaet i Danmark med henblik på at tiltrække flere udenlandske investeringer.

Det danske arbejdsudbud ligger lavt international set. Regeringen vil sænke skatten på arbejdsindkomster, så gevinsten ved lavtlønnet arbejde bliver større. Derudover har regeringen en ambition om at sænke skatten på den sidst tjente krone med 5 pct.-point, så flere vil arbejde mere, og så danske virksomheder får nemmere ved at rekruttere og fastholde også velløndede medarbejdere.

Regeringen

Sammenfatning – Danmark i vækst

Udfordringer og vækstvilkår

Danmark har et højt velstandsniveau. Men siden midten af 1990'erne har produktiviteten i Danmark udviklet sig relativt svagt både set i forhold til de øvrige OECD-lande og i et historisk perspektiv. Redegørelse om Vækst og konkurrenceevne er et vækstmæssigt eftersyn af Danmarks strukturelle og dermed langsigtede vækst og velstand.

Redegørelsen viser, at Danmarks centrale udfordring er den lave produktivitetsvækst. Herudover er der en række områder, hvor de danske vækstvilkår er udfordret i forhold til at styrke den varige vækst og velstand.

Danskernes arbejdstid pr. beskæftiget er blandt de laveste i OECD. Omvendt har vi en relativt høj erhvervsdeltagelse, som vil blive øget yderligere i takt med, at de gennemførte beskæftigelses- og tilbagetrækningsreformer får fuld virkning.

Erhvervsinvesteringerne i Danmark er faldet kraftigt, særligt efter krisen i 2008, og ligger lavt. Det kan være en udfordring for den teknologiske omstilling.

Konkurrencen i Danmark er ikke tilstrækkelig velfungerende i en række brancher, herunder særligt i de hjemmemarkedsorienterede erhverv. Den lave danske produktivitetsvækst skal blandt andet ses i lyset af en lav produktivitetsvækst inden for disse erhverv.

Miljøreguleringen i Danmark vurderes at være relativt mindre effektiv for erhvervslivet sammenlignet med OECD. Det kan svække det vækstmæssige potentiale. Det skyldes primært et fravær af lovkrav om sagsbehandlingstider.

Danmark har også en række vækstmæssige styrker, herunder at erhvervsreguleringen er relativt effektiv, den digitale infrastruktur er veludbygget, og energieffektiviteten er høj.

De seneste år har dansk økonomi været begunstiget af en tiltagende vækst hos vores største samhandelspartner, Tyskland, som også har været lokomotivet for genopretningen i Europa. Verdensøkonomien tegner imidlertid et regionalt meget forskelligt vækstbillede. Mens der har været fremgang i USA i en længere periode, har de tidligere vækstøkonomier, som Brasilien og Rusland, haft økonomisk tilbagegang. I Kina er væksten aftagende fra et højt niveau, mens Indien derimod har stigende vækst.

Produktivitetsvæksten er lav

Danmark er blandt de OECD-lande, som siden 2004 har haft laveste gennemsnitlige produktivitetsvækst, se figur 1.

Høj produktivitetsvækst er en forudsætning for, at Danmark kan have en fortsat fremgang i levestandarden og opretholde et i international sammenligning højt velstandsniveau. Produktivitetsvækst øger et samfunds muligheder ad flere veje, se boks 1.

Væksten i produktiviteten er den primære drivkraft bag stigende velstand og bedre levevilkår over tid. Der er en lang række faktorer, som kan bidrage til at øge produktiviteten. Det drejer sig blandt andet om teknologiske fremskridt, ny viden, et større kapitalapparat, en stadigt bedre uddannet arbejdskraft samt effektiv konkurrence, som fremmer innovation og konkurrencedygtige virksomheder.

Figur 1 Produktivitetsvækst, 2004-2014

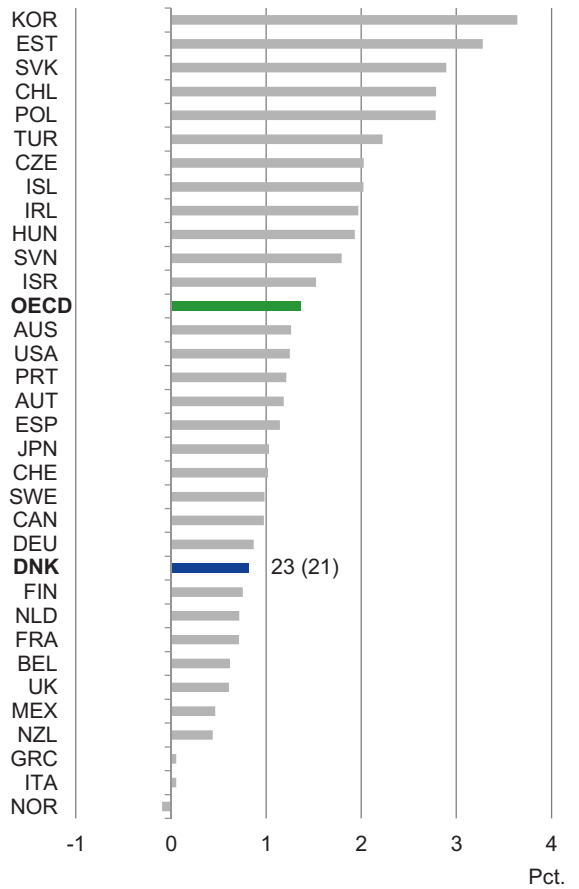

Kilde: OECD.

Boks 1 Produktivitetsvækst giver flere muligheder

Produktivitetsvækst øger samfundets muligheder ad flere veje:

- **Lønstigninger:** Historisk set har lønningerne fulgt timeproduktiviteten, hvilket afspejler, at produktiviteten på lang sigt driver udviklingen i lønningerne.
- **Øget købekraft for alle befolkningsgrupper:** Lønstigninger i den private sektor, som følge af øget produktivitet, vil smitte af på de offentlige lønninger og via satsregulering øge købekraften for personer på overførselsindkomst. Således bidrager øget produktivitet i den private sektor til at øge velstanden i samfundet.
- **Lavere priser:** Hvis fx serviceerhvervene bliver bedre til at udnytte deres ressourcer effektivt, kan det føre til lavere priser. Samtidig kan der frigøres ressourcer til andre erhverv.
- **Offentlig velfærd:** Et rigt (og højproduktivt) samfund er en nødvendig betingelse for at have en moderne offentlig sektor, der leverer ydelser af høj kvalitet.
- **Mindre ressourceforbrug:** Skaber større værdier med de samme ressourcer og muliggør øget levestandard med mindre energi- og ressourceforbrug.

Arbejdsudbuddet er relativt lavt

Arbejdsudbuddet ligger i Danmark noget under OECD-gennemsnittet, men over Tyskland og Norge. Det skyldes, at den gennemsnitlige årlige arbejdstid i Danmark er blandt de laveste i OECD, mens Danmark målt på antal personer, der er aktive på arbejdsmarkedet, er blandt de højest placerede OECD-lande. Samlet set medfører det, at Danmark placeres relativt lavt, når der ses på det samlede arbejdsudbud, se figur 2. Et øget arbejdsudbud øger dermed den økonomiske velstand og øger mulighederne for en høj offentlig service.

Der er i en årrække gennemført arbejdsmarkedsreformer i Danmark, hvor virkningen endnu ikke er slået fuldt igennem, fx forøgelsen af tilbagetrækningsalderen.

Den forholdsvis lave danske årlige arbejdstid skal bl.a. ses i lyset af, hvor attraktivt det er at arbejde, samt at Danmark har én af OECD's laveste overenskomstaftalte arbejdstider, blandt andet fordi danskerne har valgt at konvertere indkomstfremgangen til mere fritid. Desuden er Danmark blandt de OECD-lande, der har flest ferie- og helligdage.

Figur 2 Samlede arbejdsudbud, erhvervsfrekvens og arbejdstid pr. beskæftiget, 2014

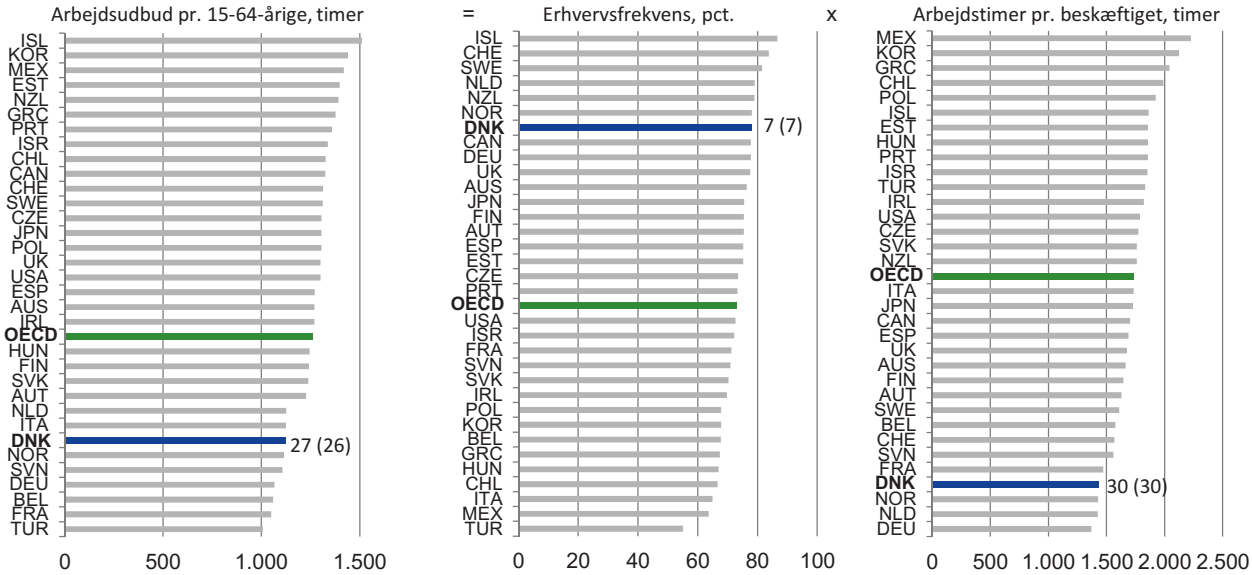

Anm.: Erhvervsfrekvensen er opgjort på baggrund af Arbejdskraftundersøgelsen (AKU). Ved beregning af arbejdsudbuddet er det antaget, at arbejdsløse vil arbejde samme timetal som beskæftigede. Både arbejdstid og erhvervsfrekvens påvirkes af konjunkturerne i de enkelte lande. Data for BEL og TUR er for 2013.
Kilde: OECD og egne beregninger.

Sammenfatning – Danmark i vækst

Konkurrencen er ikke tilstrækkelig velfungerende
De danske velstandskorrigerede nettopriser har igennem en længere periode været højere end en række EU-lande, som vi normalt sammenligner os med. Et højt prisniveau kan være udtryk for, at konkurrencen på markederne ikke fungerer lige så effektivt, som den kunne.

De velstandskorrigerede nettopriser har været svagt faldende siden 2011, se figur 3. Danmark har imidlertid forbedret sin relative position, men er fortsat over 2004-niveau. Det tyder på, at der er en vis fremgang i konkurrencen, om end noget også kan være konjunkturbetinget, men det er fortsat et vigtigt indsatsområde. Velfungerende markeder er vigtige for produktivitetsudviklingen og virksomhedernes konkurrenceevne.

Figur 3 Velstandskorrigerede nettopriser, 2004-2013

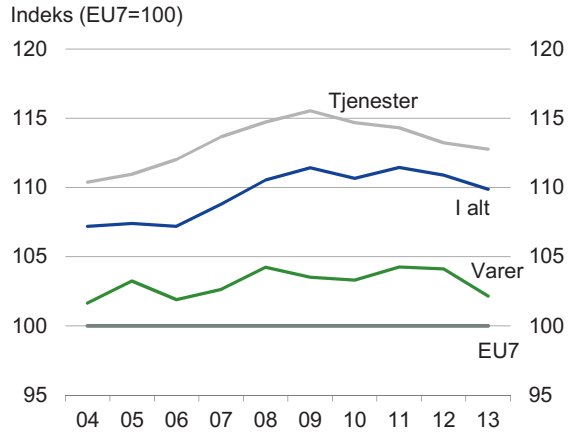

Kilde: Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Eurostat og OECD.

Det er særligt priserne på tjenesteydelser, der er højere i Danmark end i de øvrige lande.

De relativt høje nettopriser på tjenesteydelser, efter korrektion for Danmarks høje velstandsniveau, kan skyldes, at leverandører af tjenesteydelser i mindre grad er udsat for konkurrence fra udlandet. De hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv har en lav produktivitetsvækst sammenlignet med erhverv, som i højere grad er på eksportmarkederne og konkurrenceudsat, se kapitel 2. En række analyser viser, at det danske produktivitetsproblem blandt andet skyldes, at konkurrencen og dynamikken i dele af dansk økonomi er for svag. Det gælder især i en række servicebrancher, der retter sig mod hjemmemarkedet. Endvidere kan de høje priser på tjenester skyldes en lav lønspredning på tværs af sektorer.

Vækstvilkår
Velstanden i Danmark bestemmes grundlæggende af, hvor meget vi arbejder, og hvor produktive vi er, når vi arbejder. Derfor afhænger den økonomiske vækst og dermed velstanden af, om arbejdsudbuddet kan øges, og hvor hurtigt produktiviteten vokser.

Det største vækstbidrag er historisk kommet fra produktivitetsudviklingen, se figur 4.

De seneste knap 20 år har BNP-væksten været på 1,6 pct., hvoraf bidraget fra produktivitet har været 0,9 pct. i gennemsnit. Bidraget fra arbejdsudbuddet har været ca. ½ pct., hvilket blandt andet skal ses i lyset af ændret demografi. Ses derimod på BNP-væksten pr. indbygger, så har hele væksten været drevet af produktiviteten de seneste 20 år.

Bidraget til væksten fra øget arbejdsudbud understøtter, at virksomhederne kan få den arbejdskraft, de efterspørger, og bidrager samtidig til at sikre et fundament med sunde og holdbare offentlige finanser.

Velstanden påvirkes desuden af, hvilke områder danske virksomheder er specialiseret inden for. Sker specialiseringen inden for områder, hvor bytteforhold forbedres, vil det øge velstanden, da eksporten kan finansiere en større mængde import. Det har været tilfældet for Danmark, hvor det forbedrede bytteforhold de seneste knap 20 år har bidraget til at øge BNP-væksten årligt i gennemsnit med 0,2 pct. i Danmark.

Endelig påvirkes velstanden og købekraften i et samfund af afkastet af nettoformue i udlandet. Danmark har siden midten af 1980'erne haft overskud på betalingsbalancen, og udlandsgælden er ændret til en nettoformue. Det betyder, at Danmark løbende får formueindkomst i form af blandt andet renteindtægter og udbytter fra udlandet, hvilket øger købekraften og velstanden. Et mere præcist mål for det økonomiske velstandsniveau, der tager højde for nettoformuen og bytteforholdet, er realt bruttonationalindkomst (BNI) pr. indbygger, se kapitel 1.

Det kræver en vedholdende indsats at styrke Danmarks vækstvilkår for at sikre, at mulighederne gribes. Denne redegørelse sætter vækstvilkårene i internationalt perspektiv og giver et grundlag for at følge udviklingen.

Sammenfatning – Danmark i vækst

Figur 4 Faktorer der har betydning for vækst og velstand

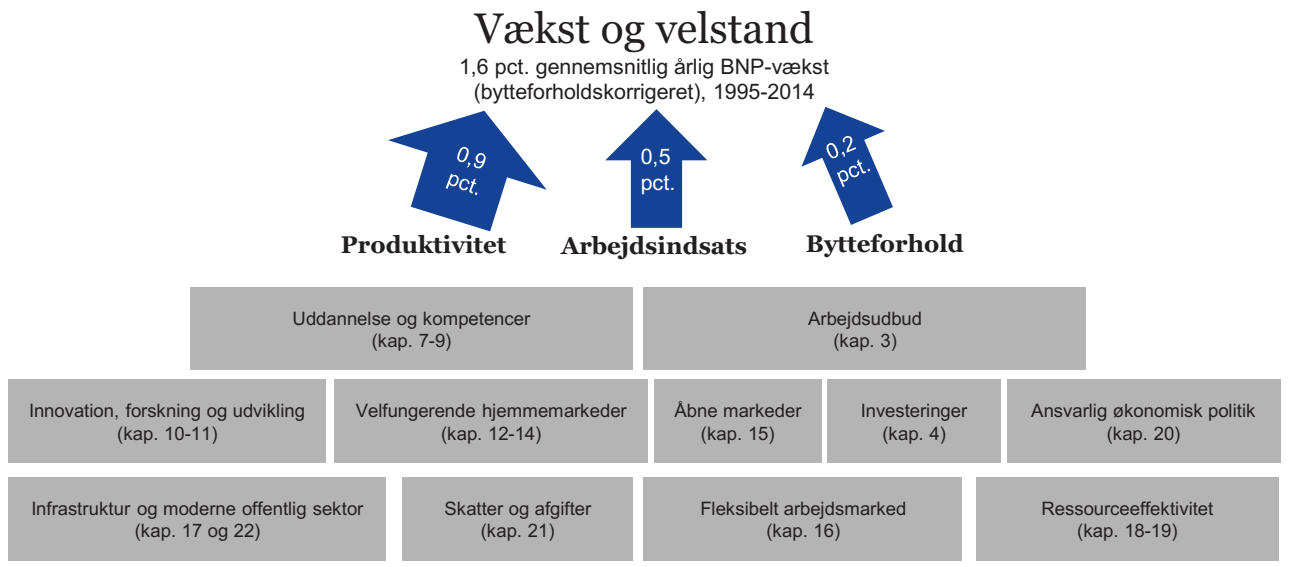

Målt ved BNP pr. indbygger er Danmark blandt de rigeste OECD-lande i verden – kun Norge, Schweiz og USA har et markant højere **velstandsniveau**.

Over de seneste 10 år har den danske **produktivitetsvækst** været 0,8 pct. om året, mens den gennemsnitlige vækst i OECD har været 1,4 pct. Produktivitet er den primære drivkraft bag stigende velstand på længere sigt. Generelt har Danmark en høj produktivitet, men en væsentlig udfordring er, at den danske produktivitetsvækst er blandt de laveste i OECD. I perioden 1995-2014 har nettoindtægter fra udlandet og **bytteforholdet** derimod begge øget det danske velstandsniveau med ca. 0,2 pct. om året.

Erhvervsinvesteringerne har været faldende i Danmark siden 1995 (som andel af værditilvæksten), og udviklingen har fulgt gennemsnittet for OECD-landene frem til den økonomiske krise, hvor investeringerne i Danmark faldt særligt kraftigt, se figur 5. Det skyldes i høj grad konjunkturudviklingen, men kan på sigt dæmpe fornyelsen af kapitalapparatet og derigennem produktivitet og produktion.

Den generelle fremgang i Danmark efter krisen er især sket i hovedstadsområdet og omkring de største byer. Derimod er der i nogle områder længere væk fra de større byer lavere vækst og svagere beskæftigelsesudvikling, om end ledigheden fortsat er højere i de større byer. Danmark har en mindre **spredning i BNP pr. indbygger på tværs af regionerne** end OECD-gennemsnittet og lande som Sverige, Tyskland, Norge og Holland.

Sammenlignet med mange andre lande er Danmark kendetegnet ved et relativt højt velstandsniveau kombineret med en høj grad af **social balance**. Danmark er det land i OECD, hvor indkomstforskellene er mindst. Det skyldes blandt andet, at Danmark har en relativt veluddannet arbejdsstyrke, og at mange har en stærk tilknytning til arbejdsmarkedet, hvilket har betydning for den enkeltes mulighed for at forsørge sig selv og sin familie.

Figur 5 Erhvervsinvesteringer, 1995-2013

Pct. af BVT

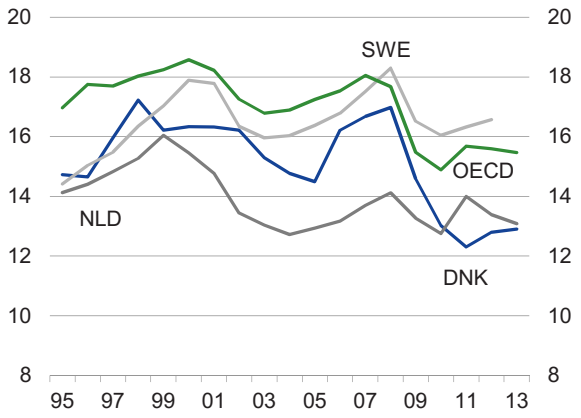

Kilde: OECD.

Sammenfatning – Danmark i vækst

Niveauet hos eleverne i den danske **folkeskole** har igennem 00'erne ligget omkring OECD-gennemsnittet i både læsning, matematik, naturfag og problemløsning. Det danske kompetenceniveau målt i forhold til faglige færdigheder, og hvor mange der tager en **ungdomsuddannelse** eller **videregående uddannelse**, ligger omkring OECD-gennemsnittet og væsentligt under OECD-toppen.

Danmark ligger højt, hvad angår offentligt finansieret **forskning**. Herudover investerer danske virksomheder også forholdsvis meget i forskning og udvikling. De offentlige investeringer i forsknings- og udviklingsaktiviteter udgør godt 1 pct. af BNP. Det svarer til den såkaldte Barcelona-målsætning, som siger, at 3 pct. af det danske BNP skal investeres i forskning og udvikling, hvoraf den offentlige forskning skal tegne sig for 1 pct. og den private forskning for 2 pct.

Andelen af **vækstvirksomheder** i Danmark er en lille smule over OECD-gennemsnittet, men under lande som Sverige og Tyskland. Andelen ligger på niveau med Nederlandene, Finland og Norge. En udfordring for Danmark og mange europæiske lande er, at få virksomheder vokser sig store.

Danske investorer foretager flere **direkte investeringer i udlandet**, end udenlandske gør i Danmark. Der er dog en generel tendens til, at velstående lande har større udadgående investeringer end indadgående.

En veludviklet og tidssvarende **digital infrastruktur** er en forudsætning for, at både borgere, virksomheder og offentlige myndigheder kan høste gevinsterne af de digitale muligheder. Det styrker produktivitet, forretningsudvikling og konkurrenceevne i dansk erhvervsliv. Sammenlignet med andre OECD-lande ligger Danmark i top sammen med lande som fx Sverige og Nederlandene.

Danmark er blandt de mest **energieffektive** lande. Når der er ressourceknaphed, og ressourcepriserne stiger, vil en høj ressourceeffektivitet styrke konkurrenceevnen, da det reducerer virksomhedernes omkostninger relativt til udenlandske konkurrenters. Danske virksomheder er generelt langt fremme inden for ressourceeffektiv, bæredygtig produktion og grøn omstilling.

Danmark hører til blandt de lande i OECD, hvor **miljøreguleringen** giver den største byrde for erhvervslivet. Indikatoren måler, i hvor høj grad et lands miljøregulering forårsager adgangsbarrierer og øvrige konkurrencebegrænsninger. Danmarks dårlige placering skyldes blandt andet et fravær af lovgivningsmæssige krav til sagsbehandlingstiden.

Danmark har sunde offentlige finanser. Sammenlignet med de øvrige OECD-lande har Danmark en lav **offentlig gæld** (ØMU-gæld) og et lille underskud på den **strukturelle offentlige saldo**. En ansvarlig økonomisk politik og sunde offentlige finanser understøtter en stabil økonomisk udvikling med lave renter og lav inflation. Det er væsentlige rammevilkår af betydning for virksomhedernes planlægning og investeringsbeslutninger.

En lav strukturel ledighed er tegn på et velfungerende arbejdsmarked. Sammenlignet med OECD-landene har Danmark en forholdsvis lav strukturel ledighed og et meget velfungerende arbejdsmarked.

Skattesystemets sammensætning har stor betydning for den økonomiske vækst. Analyser fra blandt andet OECD peger på selskabs- og indkomstskatter som værende de mest hæmmende skatter for den økonomiske vækst. Når man kigger på, hvor stor en andel af beskatningen der er **"vækst-venlig"** i forhold til de samlede skatter og afgifter, ligger Danmark lidt bedre end gennemsnittet blandt OECD-landene.

Desuden ligger Danmark blandt de OECD-lande, hvor det vurderes, at **erhvervsreguleringen** overordnet set er mindst konkurrencebegrænsende. Det kan give samfundsøkonomiske gevinster i form af lavere priser for virksomheder og husholdninger samt øget produktivitet.

Figur 6 sammenfatter, hvordan Danmark ligger internationalt med hensyn til velstand, vækst og vækstvilkår. På en række områder er de danske vækstvilkår blandt de bedste i OECD.

Figur 6 Centrale indikatorer for vækstvilkår

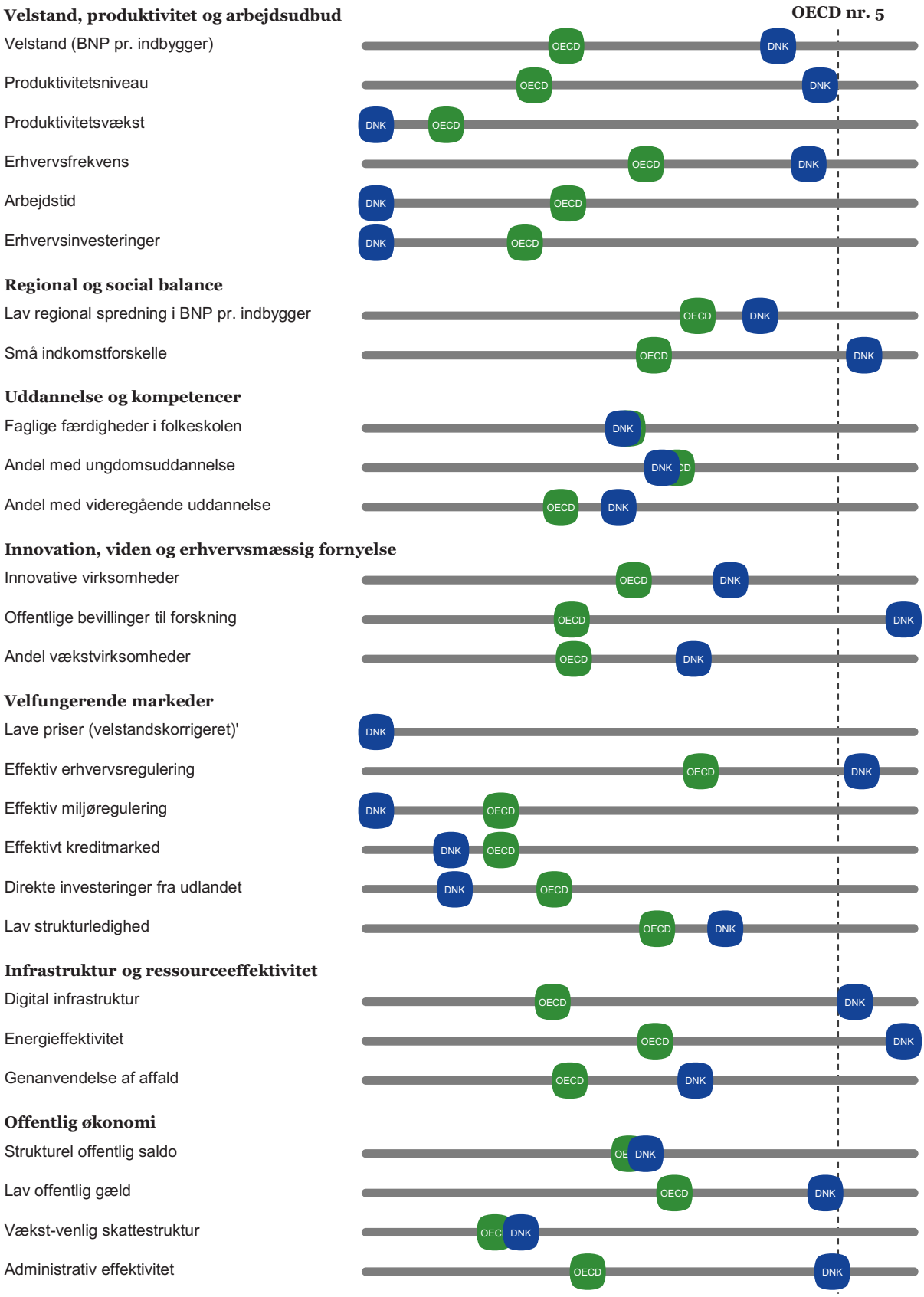

Anm.: Se appendiks 1 for hvordan figuren skal læses. ' betyder, at der er data for mindre end 10 lande, og at OECD-gennemsnittet derfor ikke fremgår.

Sammenfatning – Danmark i vækst

Branchespecifikt konkurrenceevnebarometer
Regeringens erhvervs- og vækstpolitik skal bidrage til gode rammevilkår for langsigtet vækst – i hele Danmark.

Den økonomiske udvikling uden for de største danske byer og i landdistrikterne har været udfordret af blandt andet faldende beskæftigelse og svag vækst. Centrale elementer i regeringens strategi for *Vækst og udvikling i hele Danmark* er produktion samt landbrugserhvervet, som udgør en væsentlig rolle uden for de store byer, og som er eksportorienterede.

Nedenfor er for disse erhverv vist i et mere branchespecifikt konkurrenceevnebarometer, der kombinerer udviklingen i branchen (produktivitet, investeringer, eksport mv.) med de særlige vækstvilkår for branchen.

I figur 7 sammenlignes 12 indikatorer for produktion i Danmark med OECD-landene.[1] Figuren viser blandt andet, at Danmark er højt placeret, når det gælder digitalisering og automatisering, mens Danmark er lavt placeret, når det gælder omkostninger og arbejdsudbud. Den effektive selskabsskat ligger omtrent på OECD-gennemsnittet.

Produktionserhvervene er meget eksportorienterede og er derfor i hård international konkurrence. Produktionsvirksomhederne står for over halvdelen af erhvervslivets investeringer i forskning og udvikling og er vigtige for Danmarks evne til at fremstille nye produkter og løsninger. Inden for digitalisering og ny teknologi kan det give nye muligheder for konkurrencedygtig produktion i Danmark, som med relativt høje lønomkostninger kan have en fordel ved øget automatisering.

Figur 7 Indikatorer for produktionserhverv

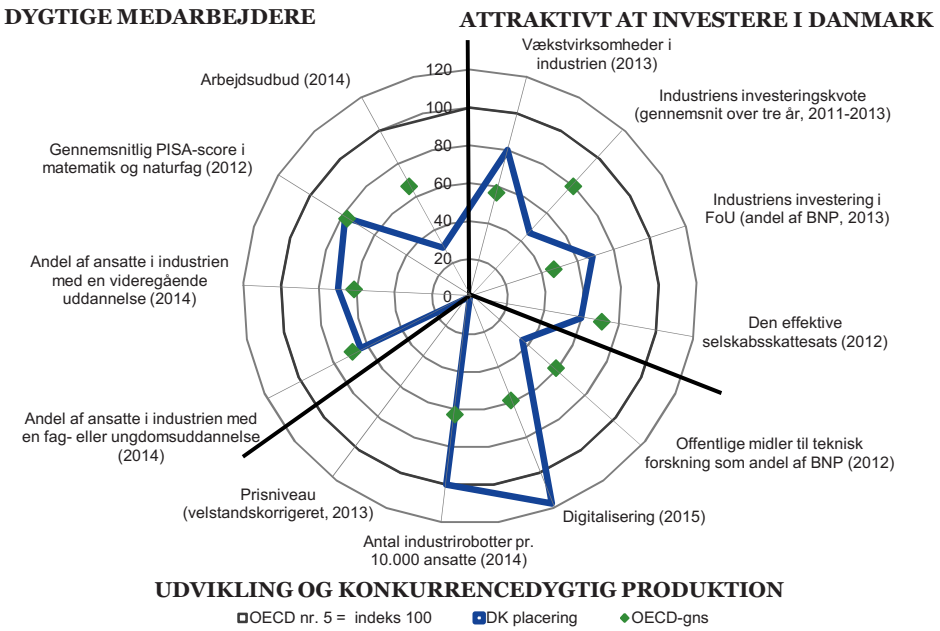

Anm.: Indikatorerne i spindet er indekseret således, at det laveste placerede land har værdien 0, mens det 5. højeste placerede land har værdien 100. For indikatoren *Digitalisering* er værdien 139 for Danmark og er sat til værdien 120 i spindet.
Kilde: OECD og egne beregninger.

[1] Produktionspanelet lagde i deres rapport fra maj 2015 "Gode Job" vægt på, at regeringen løbende følger udviklingen i vækstvilkårene for produktion i Danmark.

Sammenfatning – Danmark i vækst

Landbrugserhvervet har et højt produktivitetsniveau og en høj teknisk efficiens sammenlignet med andre lande, se figur 8. Det skyldes blandt andet en relativt mere specialiseret og kapitalintensiv produktion. Produktivitetsvæksten har dog været begrænset siden 2003.

Den specialiserede og relativt effektive produktion er medvirkende til landbrug- og fødevaresektorens høje eksportandel. Landbruget er imidlertid fortsat præget af konsekvenserne af en relativt høj gældssætning i årene op til 2008, hvilket også ses i en relativt lav gennemsnitlig solvensgrad pr. landbrug.

Særligt i årene frem til 2008, hvor landmændene havde adgang til relativt billige finansieringsmuligheder, og blandt andet grundet ejerskabsrestriktionerne for landbrug, var udvidelserne i mange tilfælde lånefinansierede. De billige lånemuligheder var medvirkende til at øge konkurrencen om jorden og dermed priserne. Således steg priserne på landbrug, og særligt landbrugsjord, kraftigt i årene op til 2008. Efter finanskrisens start ultimo 2008 faldt jordpriserne igen, hvilket ikke blev matchet af et tilsvarende fald i gældssætningen.

Danske landbrug er relativt effektive i deres produktion, men har samtidig en relativt lav økonomisk efficiens. Det kan blandt andet skyldes, at landmændene har investeret i udstyr, som givetvis har løftet produktionen, men som ikke nødvendigvis har været lige så rentable.

Den høje gæld i landbruget skal dog ses i sammenhæng med, at den strukturelle udvikling i landbruget går mod færre, men større og mere effektive bedrifter. Det understøttes af lempelsen af ejerskabsrestriktionerne for sektoren.

Med *Aftale om Fødevare- og landbrugspakke* fra december 2015 vil erhvervet være bedre rustet til at øge råvaregrundlaget og eksporten samt medvirke til at skabe vækst og beskæftigelse i hele Danmark – i samspil med natur og miljø, se større gennemførte og planlagte initiativer.

Figur 8 Indikatorer for landbrugserhverv

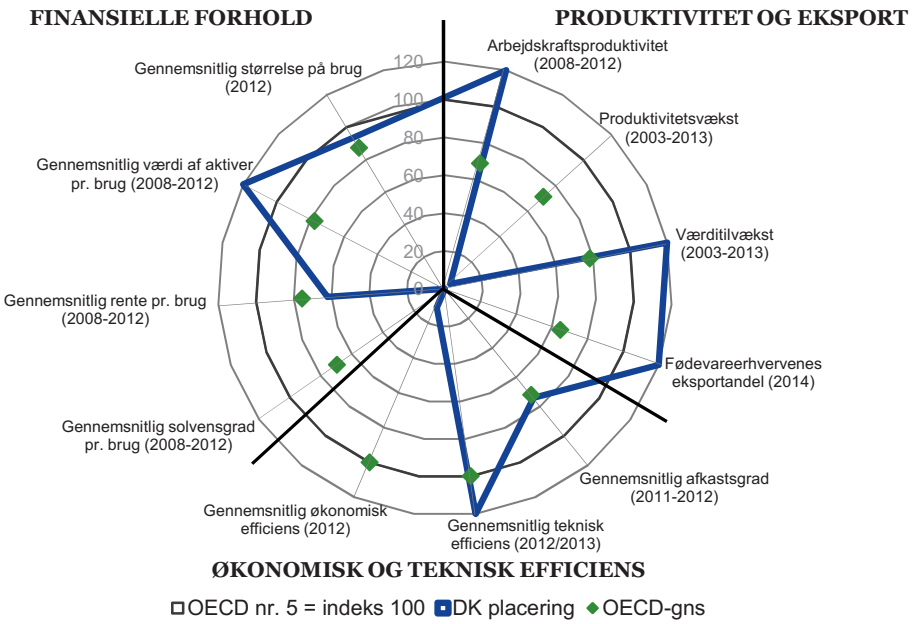

Anm.: Indikatorerne i spindet er indekseret således, at det laveste placerede land har værdien 0, mens det 5. højeste placerede land har værdien 100. For indikatorer sektorbytteforhold, fødevareerhvervenes eksportandel, teknisk efficiens og gennemsnitlig værdi af aktiver pr. brug er sat til værdien 120 i spindet. For økonomisk efficiens er der data for mindre end 10 OECD-lande og derfor fremgår OECD-gennemsnittet ikke.
Kilde: Eurostat, Landbrug og Fødevarer, EU-kommissionen - FADN, Københavns Universitet, Fødevareøkonomisk Institut, Interpig og Dairy report.

Centrale udviklingstendenser frem mod 2025

En række globale udviklingstendenser vil præge virksomheder, husholdninger og danske vækstmuligheder frem mod 2025. Det gælder blandt andet digitalisering og ny teknologi samt globalisering og øget middelklasse.

Danske virksomheder og dansk økonomi har historisk set vist sig omstillingsparate over for ændringer i konkurrencevilkårene. Disse udviklingstendenser kan derfor skabe nye muligheder for danske virksomheder i form af nye markeder mv. Af andre udviklingstendenser, der vil have betydning for danske vækstmuligheder, kan nævnes fx ressourceknaphed og grøn omstilling.

Digitalisering og ny teknologi

Udvikling inden for digitalisering og ny teknologi vil fortsat indebære store omstillinger. Antallet af mennesker med adgang til internettet og datamængden stiger kraftigt. I dag har ca. 2,5 milliarder mennesker adgang til internettet. I 2020 forventes der at være dobbelt så mange online i verden. Der sker samtidig en massiv vækst i data. Det er estimeret, at 90 pct. af tilgængelige data i verden i dag er genereret inden for de seneste 2 år.[2]

I Danmark ses, at den mobile datatrafik stiger eksponentielt. Den mobile datatrafik er mere end 14-dobbelt på fem år. Det seneste år har stigningen været på over 85 pct., se figur 9.

Figur 9 Mobil datatrafik pr. halvår, 2010-2015

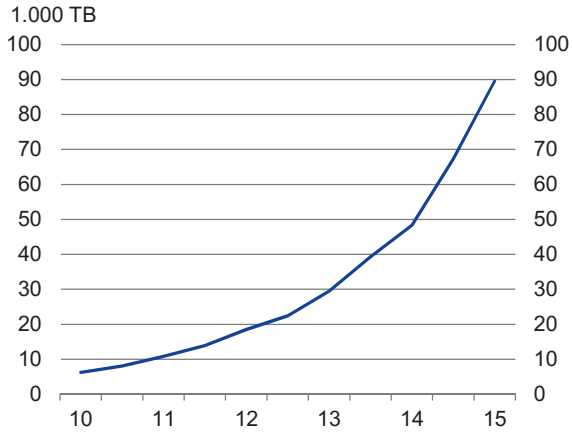

Anm.: TB står for TeraByte og er lig med godt en million MB.
Kilde: Energistyrelsen. Telestatistik, 1. halvår 2015, februar 2016.

[2] Kilder: Google og IBM.

Udgangspunktet for Danmark er godt. Danmark har en veludbygget mobil- og bredbåndsinfrastruktur, men der er fortsat områder af landet, hvor borgere og virksomheder ikke har adgang til de bredbåndshastigheder og den mobildækning, de ønsker.

Udviklingen inden for fx robotteknologi, droner, 3D-print og Big Data giver grobund for nye produktionsprocesser, forretningsmodeller og digitale løsninger, som danske virksomheder har mulighed for at udnytte.

Ved brug af ny teknologi og digitale løsninger kan virksomhederne styrke produktivitet og konkurrenceevne fx ved øget automatisering i produktionserhvervene. Mere end en tredjedel af danske små og mellemstore virksomheder er dog karakteriseret ved, at de kun anvender IT i begrænset omfang. Der skal samtidig øge fokus på IT-sikkerhed og ansvarlig databeskyttelse.

En god digital infrastruktur er blandt andet en vigtig forudsætning for, at både husholdninger og erhvervslivet kan udnytte de nye digitale muligheder. I Danmark sker udrulningen af digital infrastruktur med udgangspunkt i principperne om teknologineutralitet, hvilket betyder, at bestemte teknologier ikke stilles særligt gunstigt på bekostning af andre.

Internationalt set har Danmark en veludbygget mobil- og bredbåndsinfrastruktur med generel god dækning, se figur 10.

Figur 10 Den digitale infrastruktur (DESI), 2015

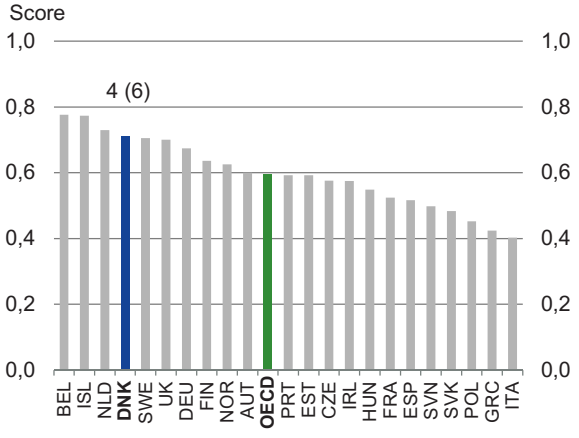

Anm.: Figuren viser indikatoren "Connectivity", som er en af de fem overordnede kategorier i "The Digital Economy and Society Index" (DESI) Indikatoren er beregnet som et vægtet gennemsnit af dækningsgraden for hhv. fast og mobilbredbånd, kapaciteten samt omkostninger ved køb af bredbånd.
Kilde: Europa-kommissionen, Digital Agenda Scoreboard.

I takt med at prisen på blandt andet industrirobotter er faldet, er det blevet mere attraktivt at investere i automatisering. Særligt de store virksomheder i industrien har automatiseret store dele af deres produktion og derigennem opnået en produktivitetsforøgelse.

Målt på antallet af industrielle robotter pr. medarbejder i produktionserhvervene er Danmark på en sjetteplads i OECD. En del af forskellen mellem landene skyldes landenes erhvervsstruktur. Således skal det høje niveau for industrirobotter i blandt andet Korea, Japan og Tyskland ses i lyset af, at robotudviklingen i høj grad har haft sit udgangspunkt i bilindustrien. Antallet af robotter kan være en smule overvurderet for de tre lande, idet robotterne kan være integreret i andre systemer og videresendt til andre lande, se figur 11.

Figur 11 Antal industrirobotter pr. 10.000 medarbejdere, 2014

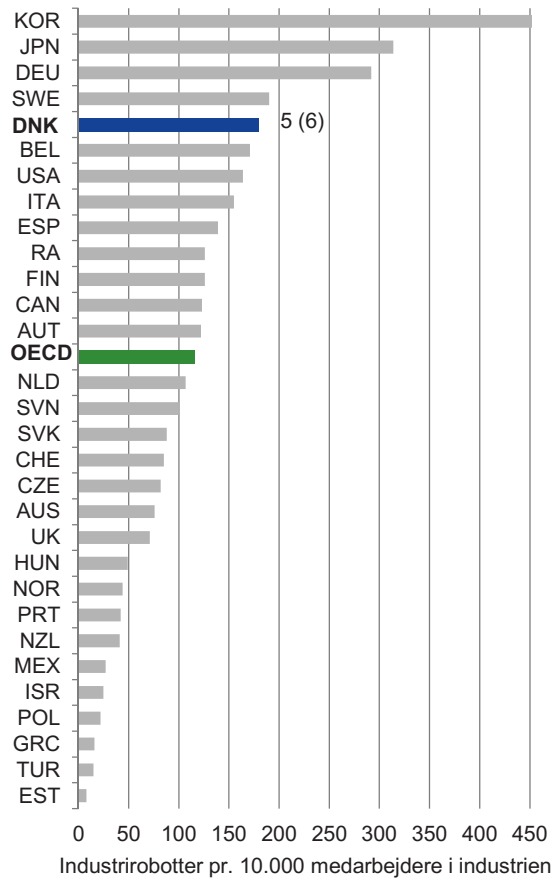

Kilde: International Federation of Robotics.

Globalisering og voksende middelklasse

Økonomisk globalisering indebærer øget integration af og afhængighed mellem nationale økonomier og virksomheder. Det sker gennem øget samhandel, stigende investeringer og andre former for samarbejde på tværs af landegrænser. Globaliseringen indebærer på erhvervsområdet blandt andet, at mange virksomheder indgår i såkaldte globale værdikæder, hvor aktiviteter som forskning og udvikling, produktion og salg i stigende omfang splittes op og organiseres på tværs af lande og virksomheder.

Samtidig rykkes verdens økonomiske tyngdepunkt mod øst. De høje vækstrater uden for Europa skaber nye stærke økonomier og betyder blandt andet, at den globale middelklasse ventes at vokse. Ifølge OECD forventes den globale middelklasse at vokse til knap fem milliarder mennesker frem mod 2030. Den største vækst vil finde sted i Asien. Det giver nye muligheder, se figur 12.

Figur 12 Global middelklasse, 2009, 2020 og 2030

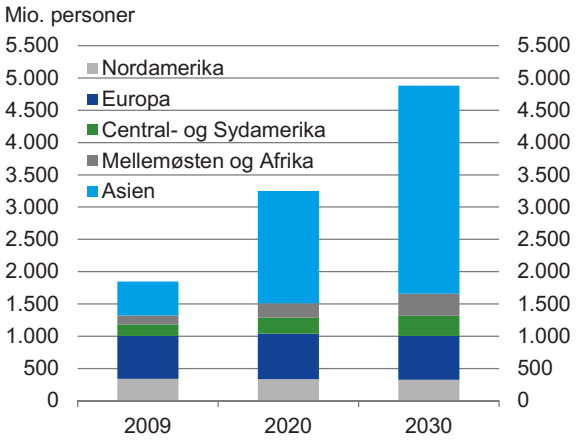

Kilde: OECD.

Den økonomiske vækst ses især i store dele af Asien, herunder Kina og flere lande i Afrika, se figur 13. Det nuværende relativt lave niveau af velstand i disse lande giver store fremtidige muligheder. Både den stigende befolkning, men også den relativt hurtigt stigende velstand betyder, at købekraften i disse lande stiger hastigt.

Den danske eksport til mange høj-vækst-lande i blandt andet Afrika er forholdsvis lav.

Figur 13 BNP-vækst, BNP pr. indbygger og dansk eksportandel, 2004-2014 og 2014

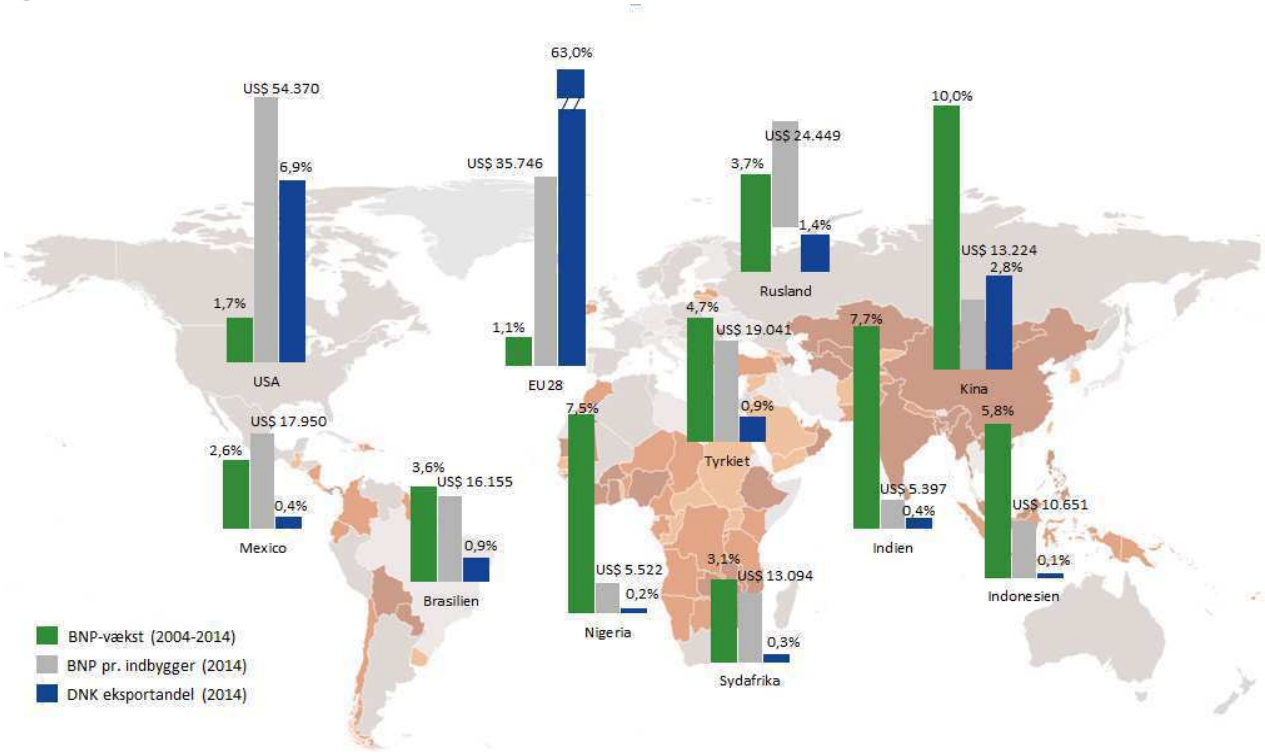

Anm.: Landefarverne angiver BNP-vækst i 2014. Grå nuancer angiver lav vækst, mens rosa nuancer angiver høj vækst.
Kilde: The Conference Board, Total Economy Database og IMF World Economic Outlook, april 2015.

Ressourceknaphed og grøn omstilling

Stor befolkningstilvækst og økonomisk vækst har ført til et stort pres på verdens ressourcer, fx vand, landbrugsjord, energi, råstoffer mv.

Denne udvikling kan skabe et pres for øget ressourceeffektivitet i danske virksomheder for at holde omkostningerne nede. En høj ressourceeffektivitet vil gøre det mere attraktivt at fastholde og udvikle produktionen i Danmark. På mange områder er danske virksomheder langt fremme i forhold til anvendelse af ressourceeffektive teknologier og produktionsprocesser, hvilket kan give mulighed for eksport af viden, rådgivning og teknologiske løsninger og dermed være en fordel i den globale konkurrence. Væksten i ressourceproduktivitet i Danmark har dog over en årrække været lavere end i sammenlignelige lande.

Hvis Danmark stiller særlige krav, der er mere byrdefulde at implementere for danske virksomheder end deres internationale konkurrenter, kan det medføre tab af konkurrenceevne og dermed tab af danske arbejdspladser.

Regeringens erhvervs- og vækstpolitik

Regeringen lægger vægt på at skabe vækst og velstand og flere private arbejdspladser gennem en sund og ansvarlig økonomisk politik.

Regeringen vil føre en økonomisk politik, der sikrer vækst og en stærk konkurrenceevne samt understøtte en styrkelse af produktiviteten, der fremmer skabelsen af vellønnede jobs. Regeringen vil sænke skatten på arbejdsindkomster og gennemføre en erhvervsbeskatningsreform, der skal gøre dansk erhvervsbeskatning mere enkel og konkurrencedygtig.

Regeringens erhvervs- og vækstpolitik skal styrke rammevilkårene for erhvervslivet og herigennem vækst og konkurrenceevne.

Som første skridt har regeringen fremlagt strategien *Vækst og udvikling i hele Danmark*, som vil skabe bedre muligheder for udvikling i alle dele af landet. Strategien indeholder over 100 initiativer, der vil øge mulighederne for vækst og udvikling i hele landet og bidrage til at gøre det lettere at bo og arbejde i alle dele af Danmark.

Sammenfatning – Danmark i vækst

Næste skridt er at sikre Danmark i vækst. Danmarks erhvervs- og vækstpolitik skal både have blik for de konkrete udfordringer, som dansk erhvervsliv står over for netop nu, og samtidig have blik for de mere langsigtede globale udviklingstendenser.

For at styrke produktivitet, forretningsudvikling og konkurrenceevne i dansk erhvervsliv skal der sikres gode rammevilkår, som samtidig er agile og kan tilpasse sig den nye virkelighed.

For bare 10 år siden var det de færreste, der anså fx bredbånd, adgang til data og it-sikkerhed som en helt afgørende del af virksomhedernes vækstvilkår. I dag står vi over for den fjerde industrielle revolution. Digitalisering og automatisering vil her være centrale elementer, der sammen med hastig vækst i deleøkonomi og e-handel radikalt vil ændre den virkelighed, som danske virksomheder agerer i. Forretningsmodeller baseret på digital teknologi skaber nye muligheder og udfordringer for virksomhederne.

Centrale sigtelinjer i regeringens erhvervs- og vækstpolitik kan ses som følgende tre søjler, se figur 14:

- Industrialisering 4.0
- Generation vækst
- Ny global økonomi

Industrialisering 4.0
Med inspiration fra blandt andet førende industrivirksomheder skal danske virksomheder blive dygtigere til at udvikle en mere intelligent og fleksibel produktion med brug af øget automatisering, sofistikerede robotter osv. Det vil åbne op for at kunne udvikle og fastholde vigtig produktion i Danmark.

Virksomhederne skal blive bedre til at udnytte de nye muligheder, der åbnes op for med digitalisering. Big Data, Internet of Things samt robotter og automatisering, som gør det muligt for virksomhederne at producere flere varer med færre fejl hurtigere og billigere.

Endvidere åbner digitaliseringen op for, at offentlige myndigheder kan yde en endnu bedre og mere målrettet service over for virksomhederne. Det er blandt andet formålet med den nye offentlige digitaliseringsstrategi.

Regeringen vil, som anbefalet af Kvalitetsudvalget, dimensionere de videregående uddannelser således, at der bliver en bedre sammenhæng mellem studievalg og beskæftigelsesmuligheder.

Danmark har også brug for flere unge, der tager en erhvervsuddannelse. Derfor vedtog et bredt flertal af Folketinget i 2014 Erhvervsuddannelsesreformen. Den fjerde industrielle revolution aktualiserer yderligere behovet for, at der uddannes dygtige faglærte i fremtiden, som kan være med til at sikre, at der igen i større skala kan produceres i Danmark.

Figur 14 Danmark i vækst – regeringens sigtelinjer i erhvervs- og vækstpolitikken

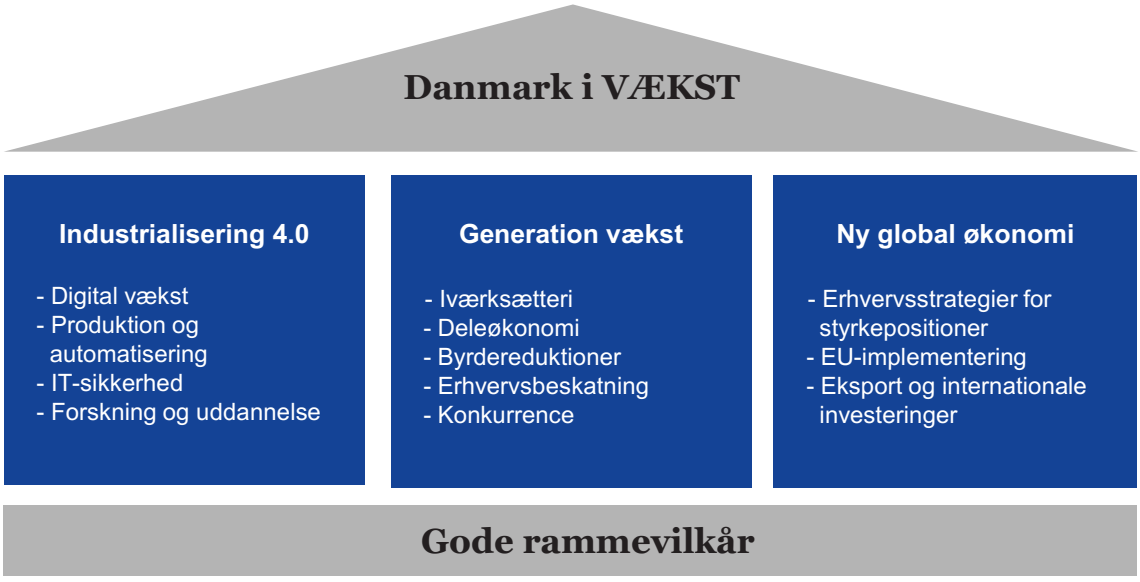

Sammenfatning – Danmark i vækst

Generation vækst
Danmark har gode forudsætninger for at blive en succesfuld iværksætternation. Det er nemt at starte virksomhed. Vi har en stærk offentlig myndighedskultur og en god digital infrastruktur.

Målet er blandt andet at få flere virksomheder til at vokse sig så store, at de for alvor kan begå sig på den globale markedsplads.

For at opnå dette kræves blandt andet, at vi arbejder for at lette de byrder, som erhvervslivet er pålagt. Regeringen vil lette erhvervslivets byrder med op imod 3 mia. kr. frem mod 2020. Og regeringen har desuden nedstat et implementeringsråd, som skal sikre, at EU-regler ikke overimplementeres. Vi skal fortsat prioritere sikkerhed, miljø- og forbrugerbeskyttelse mv., men det må ikke indebære konkurrenceforvridende byrder for danske virksomheder.

Samtidig skal vi have lige konkurrencevilkår. Det gælder både skatter og afgifter samt de EU-regler og -krav, der i høj grad skaber rammevilkårene for dansk erhvervsliv. Vi skal ikke pålægge erhvervslivet unødvendige økonomiske byrder, der stiller dem dårligere i konkurrence med virksomhederne i vores nabolande.

I dag er der for få af vores iværksættervirksomheder, der bliver til vækstvirksomheder og vokser sig store. Vi har et godt fundament, men vi får for lidt ud af det.

Herudover skal vi udnytte de nye forbrugsmønstre, som de digitale forretningsmodeller skaber. Fremvæksten af deleøkonomien er et billede på dette. Deleøkonomien anslås at ville fylde mere end 2.000 mia. kr. i den globale økonomi.

Ny global økonomi
Der skal stilles skarpt på, om Danmark har det rigtige handelsmæssige fokus for at klare sig i den globale verdenshandel. Der skal også – i forbindelse med regeringens erhvervsstrategier – arbejdes på at optimere danske styrkepositioner indenfor fx medicin og medico, fødevarer, shipping samt grønne teknologier og energieffektive løsninger.

Danmark er en lille åben økonomi, men man har formået at skabe globale erhvervssucceser, der vækker respekt i udlandet og skaber mange tusinde job i Danmark og globalt.

Vi skal have fokus på, at danske virksomheder griber de muligheder for afsætning og eksport, der skabes af en globalt voksende befolkning og stigende middelklasse. Samtidigt skal vi huske vores traditionelle nærmarkeder, hvor det indre marked i Europa fortsat er dansk erhvervslivs vigtigste afsætningsmarked – ikke mindst for mindre virksomheder.

Større gennemførte og planlagte initiativer

- **Boligjobordningen**. I august 2015 blev BoligJobordningen genindført med virkning fra 1. januar 2015. Ordningen skal i 2015 have samme udformning som i 2014. I november 2015 blev der indgået en aftale om en grøn BoligJobordning gældende for 2016 og 2017, så den i højere grad understøtter den grønne omstilling, øget bæredygtighed og klimaindsatsen. Endvidere udvides ordningen blandt andet med nedgravning af kabler mv. til etablering af bredbåndsforbindelser i hele landet. Samtidig forhøjes det samlede maksimale fradrag pr. person fra 15.000 til 18.000 kr. Fradraget bliver todelt, så der i 2016 og 2017 kan opnås fradrag på op til 12.000 kr. pr. person for energirenoveringer, klimatilpasninger mv., mens fradraget for serviceydelser i hjemmet udgør op til 6.000 kr. pr. person.
- **Aftale om finansloven for 2016**. Med Aftale om finansloven for 2016 styrkes de offentlige finanser med 5 mia. kr. i 2016, og underskuddet på den strukturelle saldo reduceres til 0,4 pct. af BNP. Det bringer dansk økonomi i bedre afstand til budgetlovens krav og samtidig et skridt tættere på målet om strukturel balance i 2020. De stramme økonomiske rammer i 2016 indebærer, at der ikke på forhånd har været råderum til nye initiativer på finansloven for 2016. Finanslovsaftalen sætter en ny retning for Danmark med klare prioriteringer: En styrket kernevelfærd, et tryggere Danmark, bedre grundlag for at drive virksomhed og en lettere hverdag for familier og boligejere. Finanslovsaftalen indeholder en lang række elementer og er finansieret ved omprioriteringer og budgetforbedringer.
- **Strategi for Vækst og udvikling i hele Danmark**. Regeringen ønsker vækst og udvikling i alle dele af Danmark. Derfor har regeringen fremlagt et samlet udspil for vækst og udvikling i hele Danmark, der indeholder over 100 initiativer. Initiativerne vil øge mulighederne for vækst og udvikling i hele landet og bidrage til at gøre det lettere at bo og arbejde i alle dele af Danmark. Til at gennemføre initiativerne i den samlede strategi er der afsat over 9 mia. kr. i perioden 2015-2019 inklusiv de skatteelementer, der er aftalt som en del af finansloven for 2016. Den samlede række af initiativer (inkl. Aftale om finansloven for 2016) ventes at kunne løfte strukturelt BNP varigt med op mod 3½ mia. kr. Især vil ændringer af planloven og bedre rammer for landbrugs- og fødevareerhvervet have væsentlig betydning for væksten og derigennem strukturelt BNP.
- **Liberalisering af planloven**. Regeringen vil liberalisere planloven, så kommunerne får mere frihed. Kommunerne skal kunne tage de nødvendige initiativer for at gøre det attraktivt at drive virksomhed, bo og arbejde i hele landet. Formålet med liberaliseringen er at skabe bedre vilkår for vækst og udvikling både i og uden for de største byer og fortsat tage hensyn til natur og miljø. Liberaliseringen indebærer følgende initiativer: Friere rammer for kommunernes planlægning og administrative lettelser, nye udviklingsmuligheder i landdistrikterne og for produktion, større kommunal frihed til planlægning langs kysterne, en national turismestrategi og nye forsøgsprojekter for kyst- og naturturisme samt bedre udviklingsmuligheder for detailhandlen og planlægning i de større byer.
- **Aftale om fødevare- og landbrugspakke**. Regeringen indgik i december 2015 en aftale om at gennemføre en række konkrete initiativer for at gøre landbrugs- og fødevareerhvervet bedre rustet til at øge råvaregrundlaget og eksporten samt medvirke til at skabe vækst og beskæftigelse i hele Danmark – i samspil med natur og miljø. Med aftalen gennemføres et paradigmeskifte i miljøreguleringen af landbruget, som i fremtiden skal være målrettet og baseret på en vurdering af lokale behov, så der sættes ind, hvor der er brug for det. Fødevare- og landbrugspakken indeholder blandt andet en ophævelse af det generelle krav om randzoner, udfasning af de reducerede gødskningsnormer og en afskaffelse af sprøjtnings- og gødskningsforbuddet på § 3-arealer. Initiativerne i pakken bidrager samlet set med godt 1 mia. kr. i strukturelt BNP og et løft i miljøtilstanden i 2021.
- **Skatte- og byrdestop**. Regeringens skatte- og byrdestop indebærer, at regeringen ikke vil hæve nogen skat eller afgift i denne valgperiode. Allerede besluttede skatte- og afgiftsændringer fastholdes, herunder fx nedsættelsen af selskabsskattesatsen i 2016 samt allerede besluttede indekseringer af punktafgifterne. Kun hvis der er tvingende grunde, fx som følge af uoverensstemmelse med EU-regler, er der mulighed for at indføre eller forhøje en skat/afgift. Merprovenuet skal krone for krone anvendes til at nedsætte en anden skat eller afgift. Det indebærer, at der som udgangspunkt ikke kan gennemføres skatteomlægninger. Undtaget fra skattestoppet er dog indretning af den fremtidige finansiering af PSO-udgifterne og muligheden for at lave en provenuneutral omlægning af bilafgifter. Samtidig kan erhvervsstøtten reduceres, hvis provenuet går ubeskåret til at lempe skatter eller afgifter for virksomheder.
- **JobReform, fase 1**. Regeringen indgik i november 2015 en aftale om et kontanthjælpssystem, hvor det bedre kan betale sig at arbejde. Hovedelementerne i aftalen er et nyt kontanthjælpsloft, der sikrer en mærkbar økonomisk gevinst ved at gå fra kontanthjælp til arbejde og et skærpet krav om rådighed ved at indføre en 225-timers-regel. Med kontanthjælpsloftet bliver der lagt et loft over, hvor meget en kontanthjælpsmodtager kan modtage i offentlige ydelser.

Kravet skal understøtte, at kontanthjælpsmodtagere løbende har incitament til at bibeholde en tilknytning til arbejdsmarkedet.

- **Lavere administrative byrder**. Med virkning fra 1. oktober 2015 blev der indført to årlige ikrafttrædelsesdatoer i Danmark, således at erhvervsrettet lovgivning som hovedregel kun træder i kraft to gange om året på faste datoer. Regeringen vil gøre op med overimplementering af EU-regler. Regeringen har nedsat et regeringsudvalg, der skal sikre en mere systematisk og ensartet tilgang til implementering af erhvervsrettet EU-lovgivning, så der bliver et samlet og styrket fokus på at undgå unødigt restriktive regler til skade for danske virksomheder og arbejdspladser. Desuden har regeringen nedsat et implementeringsråd med deltagelse af blandt andet erhvervsorganisationer og særligt sagkyndige. Rådet skal rådgive om gennemførelsen af erhvervsrettet EU-lovgivning.
- **JobReform, fase 2**. Det skal kunne betale sig at arbejde. Regeringen ønsker, at flere skal i arbejde, og at færre skal forsørges af det offentlige. Det vil gøre Danmark rigere og mere rimeligt. Regeringen vil til sommer fremlægge en ny 2025-plan for den danske økonomi. På baggrund heraf vil regeringen i efteråret 2016 indkalde til forhandlinger om en skattereform, der skal sikre, at det bedre kan betale sig at arbejde frem for at modtage en offentlig ydelse. Regeringen vil sænke skatten for de laveste arbejdsindkomster, så gevinsten ved lavtlønnet arbejde bliver større. Derudover har regeringen en ambition om at sænke skatten på den sidst tjente krone med 5 pct.-point, så flere vil arbejde mere, og så danske virksomheder får nemmere ved at rekruttere og fastholde også vellønnede medarbejdere.
- **Erhvervsbeskatningsreform**. Regeringen vil gennemføre en erhvervsbeskatningsreform. Reformen skal gøre dansk erhvervsbeskatning mere enkel og konkurrencedygtig samt bidrage til tiltrække flere udenlandske investeringer.
- **Lavere byrder for erhvervslivet**. Regeringen vil lette erhvervslivets byrder med op mod 3 mia. kr. frem mod 2020.

Velstand, produktivitet og arbejdsudbud II

1. Vækst og velstand 26
2. Produktivitet 30
3. Arbejdsudbud 34
4. Erhvervsinvesteringer 40

Vækst og velstand

Det danske velstandsniveau er tæt forbundet med evnen til at producere varer og tjenesteydelser (produktiviteten) samt antallet af arbejdstimer (arbejdsudbuddet). Derfor anvendes realt bruttonationalproduktet (BNP) pr. indbygger ofte som mål for velstanden.

Den økonomiske velstand påvirkes også af opsparingen i udlandet (nettoformuen) samt prisudviklingen på handel med udlandet (bytteforholdet). Et mere præcist mål for det økonomiske velstandsniveau, der tager højde for nettoformuen og bytteforholdet, er realt bruttonationalindkomst (BNI) pr. indbygger.

Målt ved BNP pr. indbygger er Danmark blandt de rigeste OECD-lande i verden. Kun Norge, Schweiz og USA har et markant højere velstandsniveau i 2014. Danmarks gode placering skyldes danskernes evne til at producere meget værdi pr. arbejdstime, hvilket også kompenserer for en arbejdstid pr. indbygger, der ligger under gennemsnittet i OECD, se figur 1.1.

De seneste 10 år har den danske økonomiske vækst dog været relativt lav. Målt ved udviklingen i BNP pr. indbygger ligger den danske økonomiske vækst blandt de laveste i OECD, se figur 1.2.

Figur 1.2 BNP pr. indbygger, gennemsnitlig årlig realvækst, 2004-2014

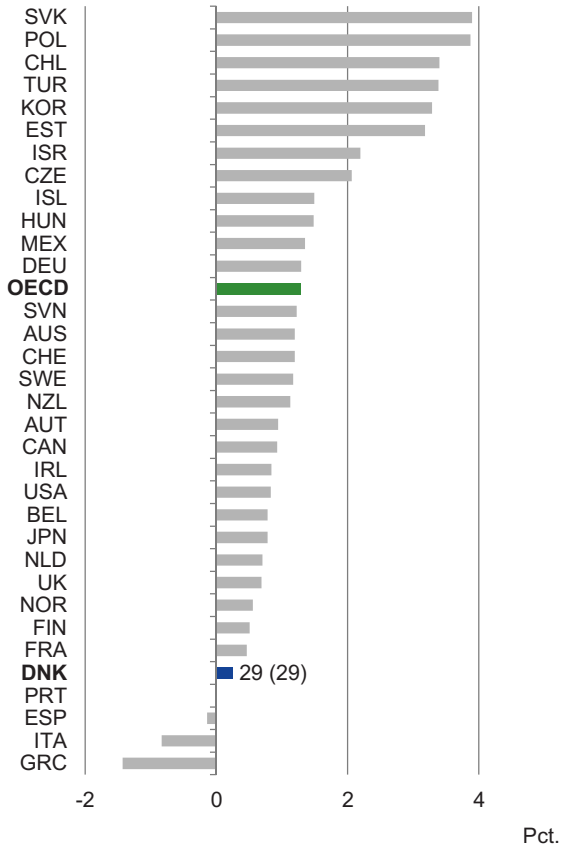

Anm.: I faste priser.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_1.

Figur 1.1 BNP pr. indbygger, BNP pr. arbejdstime og arbejdstimer pr. indbygger, 2014

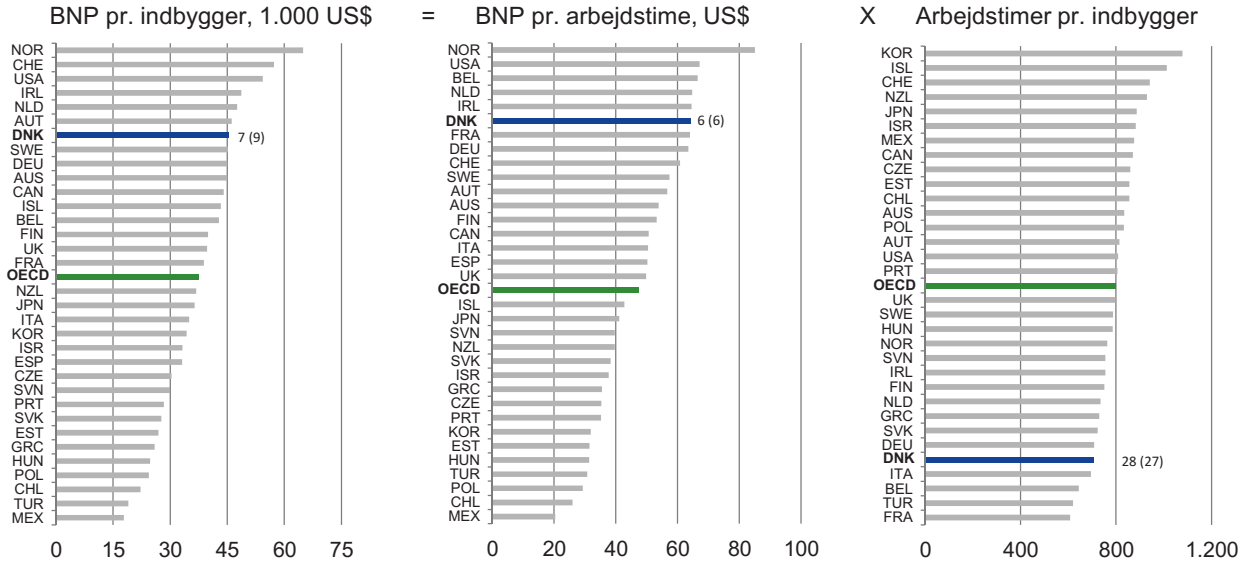

Anm.: I årets priser, købekraftskorrigeret (løbende vægte). Parentesen angiver Danmarks placering året før. Luxembourg er ikke medtaget i opgørelserne. Landenes indbyrdes rangering er forbundet med en vis usikkerhed, da der er usikkerhed forbundet med bl.a. opgørelsen af købekraftskorrigerede priser.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_1.

Figur 1.3 BNP pr. indbygger, årlig real vækst, 1967-2014

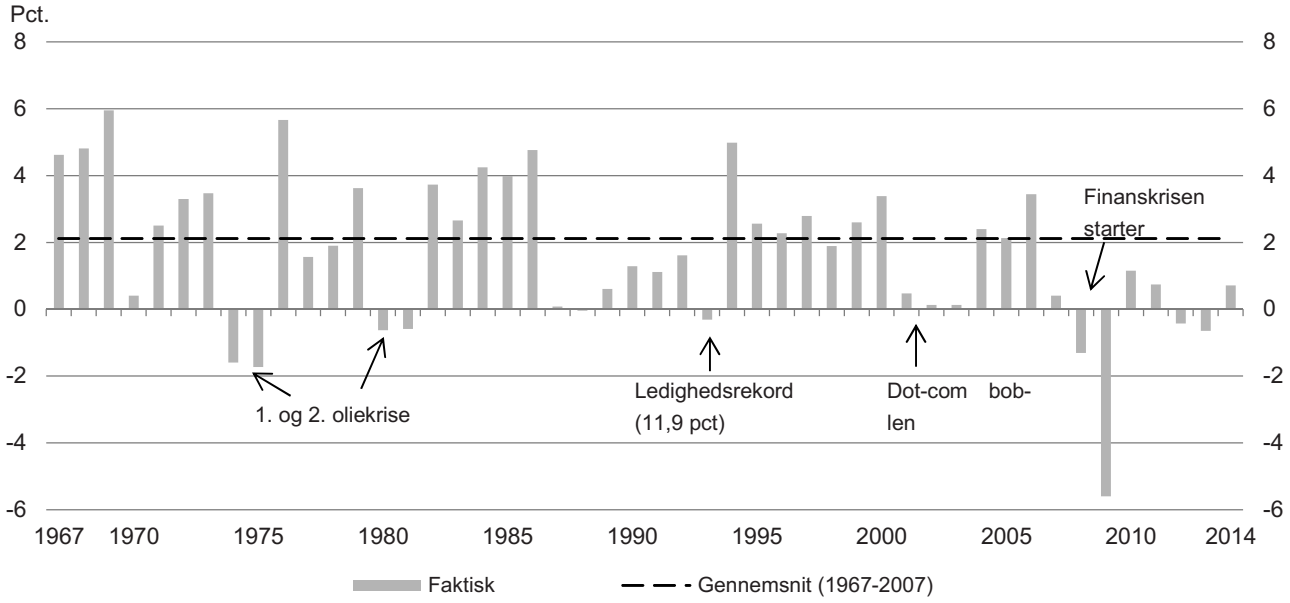

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_1.

Siden 1967 og frem til 2007 var den gennemsnitlige vækst ca. 2. pct., dog med væsentlige udsving, se figur 1.3 3. I et historisk perspektiv er den nuværende vækst således lav. Det afspejler krisen efter det globale tilbageslag og gældskrisen i EU.

Den danske økonomiske vækst har efter krisen været lavere end i vores nabolande og i USA. En del af årsagen er formentligt eftervirkningen af en dansk boligboble og forværre lønkonkurrenceevne i perioden op til krisen. BNP-udviklingen i Danmark dæmpes endvidere af, at produktionen i Nordsøen har været aftagende siden 2005, se figur 1.4.

Figur 1.4 BNP i udvalgte lande, 2005-2016

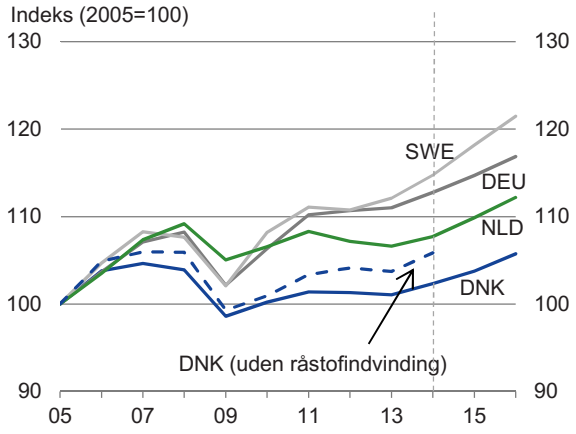

Anm.: 2015 og 2016 er fremskrevet med den seneste prognose fra Økonomisk Redegørelse. DNK uden råstofindvinding er privat BVT ekskl. råstofudvinding.
Kilde: OECD og Økonomisk redegørelse, december 2015.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_1.

På lang sigt er den primære drivkraft bag stigende økonomisk velstand vækst i produktiviteten. Set over de seneste 20 år har Danmark haft en relativt lav produktivitetsvækst. Det er forklaringen på den lave økonomiske vækst, se kapitel 2.

Siden midten af 1990'erne har den lave økonomiske vækst betydet, at Danmark er blevet relativt mindre velstående i forhold til de rigeste lande i OECD. En væsentlig del af forklaringen er dog velstandsstigning i Norge i starten af 00'erne, se figur 1.5.

Figur 1.5 BNP pr. indbygger, 1995-2014

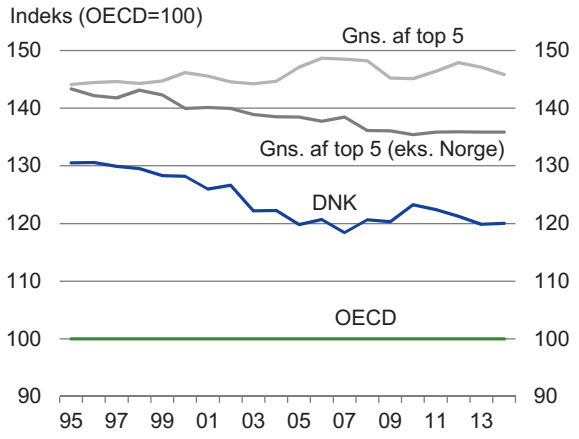

Anm.: I årets priser, købekraftskorrigeret (løbende vægte).
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_1.

Nettoformue og bytteforhold

Når borgerne i et land har penge til gode i udlandet øger det velstanden, da renteindtægter, udbytter og lønindkomst fra udlandet øger landets købekraft.

Siden midten af 00'erne har Danmark reduceret udlandsgælden og opbygget en nettoformue i udlandet. Det har betydet, at Danmarks velstandsniveau målt som BNI pr. indbygger, har udviklet sig mere gunstigt end udvikling målt som BNP pr. indbygger, se figur 1.6.

Figur 1.6 BNP og BNI pr. indbygger, 1995-2013

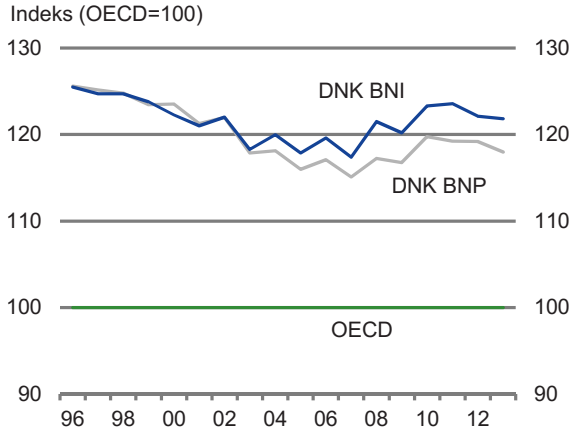

Anm.: I årets priser, købekraftkorrigeret (løbende vægte). EST og TUR er udeladt ved beregning af OECD-gennemsnit grundet manglende data.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_1.

Danmark har altså i højere grad end andre lande øget velstanden gennem formueindkomst. Det ses også, når landene rangeres efter BNI i stedet for BNP, idet Danmarks relative placering både i forhold til niveau og vækst forbedres, se figur 1.7.

De priser, som et land køber og sælger sine varer til i udlandet, har også betydning for velstandsudviklingen. Forholdet mellem eksport- og importpriser kaldes bytteforholdet. Et stigende bytteforhold betyder – alt andet lige – at den samme mængde eksport kan købe en større mængde import. Det øger velstanden, se boks 1.

Figur 1.7 BNI pr. indbygger

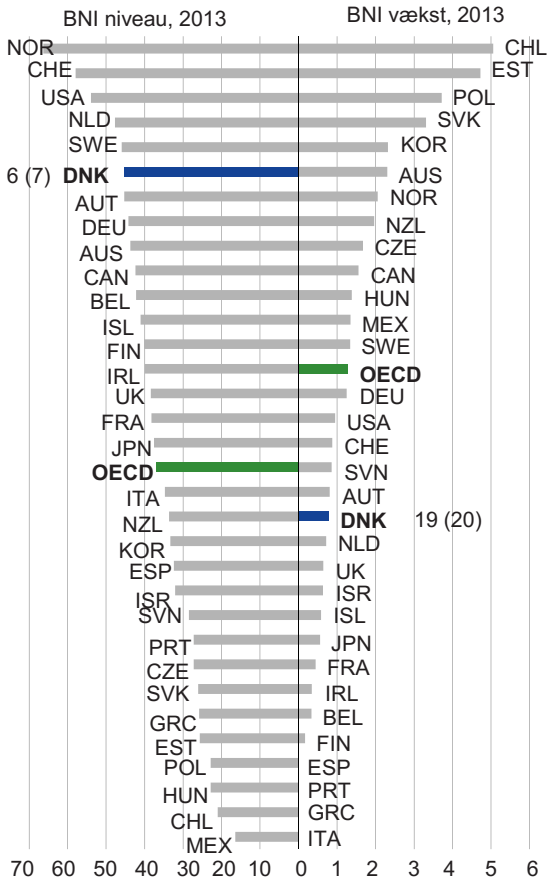

Anm.: I årets priser, købekraftskorrigeret (løbende vægte). Der er betydelig usikkerhed forbundet med købekraftskorrektion af BNI. BNI væksten angiver gennemsnitlig årlig realvækst.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_1.

I perioden 1995-2014 har nettoindtægter fra udlandet og bytteforholdet begge øget det danske velstandsniveau med ca. 0,2 pct. om året, se figur 1.8.

Figur 1.8 Kilder til velstand, gns. årlig vækstrate, 1995-2014

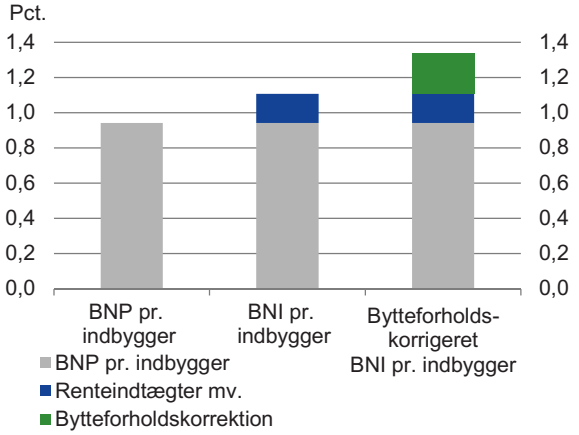

Anm.: Se Factbook for en nærmere beskrivelse af beregningsmetoden.
Kilde: OECD og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_1.

Boks 1.1 Bytteforhold

Bytteforholdet angiver forholdet mellem eksport- og importpriser. Et stigende bytteforhold betyder – alt andet lige – at den samme mængde eksport kan købe en større mængde import. Det øger velstanden. Et skøn for betydningen af bytteforholdsudviklingen kan fås ved at beregne, hvad BNP ville have været, såfremt eksportpriserne havde udviklet sig parallelt med importpriserne. Det svarer til at opgøre eksportmængden som den mængde importvarer, man kan købe for eksportindtægten.

Set over de seneste knap 50 år har bytteforholdet bidraget med en akkumuleret velstandsstigning på godt 15 pct.-point, se figur 1.a. Til sammenligning var væksten i BNP pr. indbygger ca. 120 pct. i samme periode. Særligt siden starten af 00'erne har bytteforholdsforbedringer bidraget til velstanden. I samme periode har både Sverige og Finland haft et stort negativt velstandsbidrag fra udviklingen i bytteforholdet, se figur 1.b.

Bytteforholdsgevinster er ikke nødvendigvis varige eller udtryk for en gunstig udvikling. Hvis bytteforholdet stiger som følge af stigende indenlandske produktionsomkostninger, er det ikke en sund stigning i bytteforholdet, der på sigt vil medføre et fald i velstanden. Hvis priserne derimod stiger som følge af stigende betalingsvillighed for danske varer, er det som udgangspunkt en velstandsforøgende forbedring af bytteforholdet, da den samlede værdi af eksporten stiger. Ændringer i sammensætningen af eksporten kan også påvirke bytteforholdet. Hvis danske virksomheder øger eksporten af varer med relativt høje priser i forhold til varer med relativt lave priser, vil det øge købekraften og dermed velstanden.

Analyser tyder på, at de danske bytteforholdsgevinster i overvejende grad er udtryk for en varig og gunstig udvikling.[1] Årsagen er, at Danmark er specialiseret i produkter med stigende relative priser, som fx fødevarer. Som lille åben økonomi "importerer" Danmark så at sige en del af udlandets produktivitetsfremgang igennem lavere priser. Mekanismen kan illustreres ved at sammenligne IT-produkter med fødevareprodukter. Den teknologiske udvikling indenfor IT-produkter har øget kvaliteten væsentligt uden at øge produktionsomkostningerne. Det har sænket prisen dramatisk. I fødevareindustrien er produktiviteten også steget, men ikke så meget som i IT-industrien. Derfor kan en given mængde eksport af fødevarer i dag købe en større mængde import af computere end for 10 år siden. Det har øget velstanden.

Faldene priser, som følge af en høj produktivitetsvækst kan således give anledning til en negativ sammenhæng mellem produktivitetsvækst og udviklingen i bytteforholdet i nogle brancher. I lande der er specialiseret i disse brancher vil en høj produktivitetsvækst dermed typisk følges af en svag udvikling i bytteforholdet, som følge af faldene priser. En anden, og mere spekulativ forklaring på den negative sammenhæng kan være forskelle i de nationale statistikbureauers opgørelsesmetoder, når pris og mængde skal adskilles.[2]

Figur 1.a Akkumulerede bytteforholdsgevinster, 1966-2014

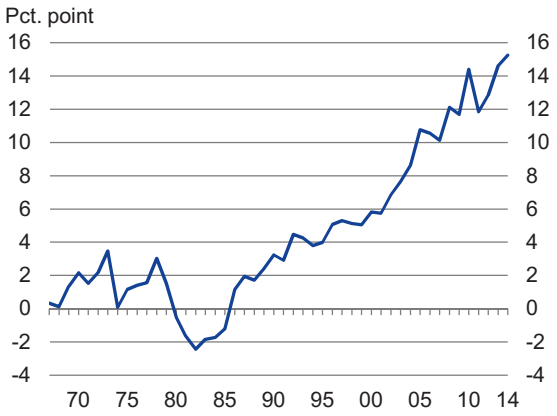

Anm.: Bytteforholdsgevinsten er beregnet som i figur 1.8. Den akkumulerede gevinst er beregnet som forskellen mellem væksten i BNP pr. indbygger og væksten det bytteforholdskorrigerede BNP pr. indbygger for det enkelte år i forhold til 1966. Før 1995 er der for stor usikkerhed forbundet med opgørelserne til, at der kan laves en retvisende sammenligning mellem lande.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_1.

Figur 1.b Akkumulerede bytteforholdsgevinster, 1995-2014

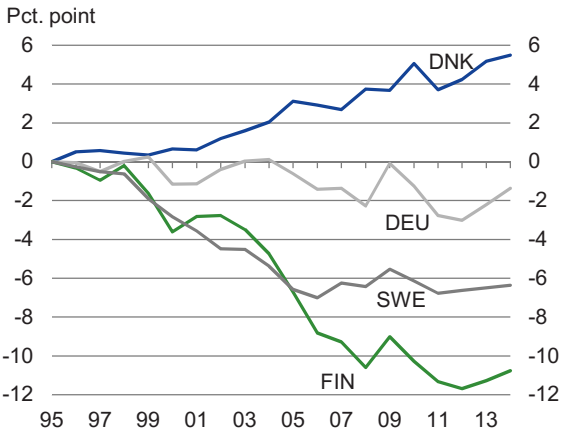

Anm.: Bytteforholdsgevinsten er beregnet som i figur 1.8. Den akkumulerede gevinst er beregnet som forskellen mellem væksten i BNP pr. indbygger og væksten det bytteforholdskorrigerede BNP pr. indbygger for det enkelte år i forhold til 1995.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_1.

[1] Produktivitetskommissionen, Analyserapport 1 og 2 samt De Økonomiske Råd, Dansk Økonomi, Forår 2013.
[2] De Økonomiske Råds, regeringens og OECD's mellemfristede fremskrivninger. En sammenligning, september 2015.

2. Produktivitet

Produktivitet

Produktivitet er den primære drivkraft bag stigende velstand på længere sigt. Derfor er det en væsentlig udfordring, at den danske produktivitetsvækst er blandt de laveste i OECD.

Produktivitet opgøres som mængden af output, der produceres i forhold til ressourceindsatsen. Hvis der kan produceres mere output med en mindre ressourceindsats, stiger produktiviteten.

Det mest anvendte mål for produktivitet er BNP pr. arbejdstime, men der findes også andre mål og opgørelsesmetoder. Fx gennemgås et mål for såkaldt ressourceproduktivitet i kapitel 19.

Over de seneste 10 år har den danske produktivitetsvækst været 0,8 pct. om året, mens den gennemsnitlige vækst i OECD har været 1,4 pct., se figur 2.1.

Figur 2.1 Produktivitetsvækst, gns. årlig realvækst, 2004-2014

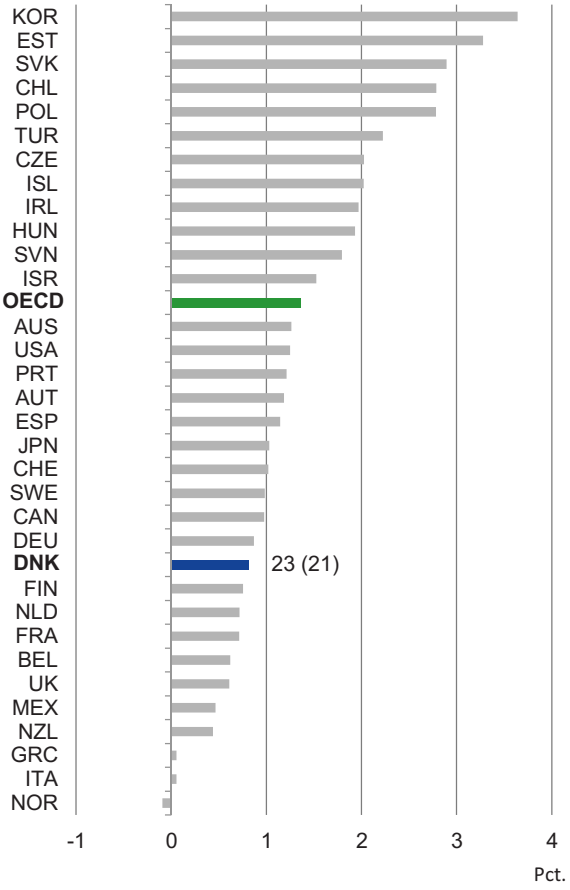

Anm.: Produktiviteten er målt som BNP i faste priser pr. arbejdstime.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_2.

Går man længere tilbage i historien, har Danmark ikke altid haft en relativt lav produktivitetsvækst. I perioden fra 1970 frem til 1995 var væksten i den danske produktivitet højere end i USA, og produktivitetsniveauet indhentede USA's, se figur 2.2. På trods at den lave vækst de seneste år er Danmark fortsat et af de mest produktive lande i OECD.

Figur 2.2 Produktivitetsniveau, 1970-2014

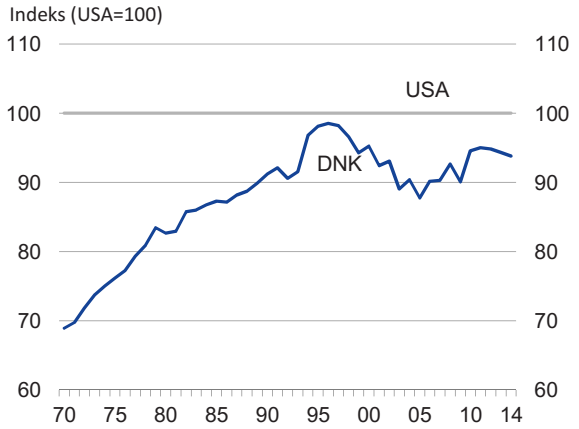

Anm.: BNP pr. arbejdstime, i US$ i årets priser, købekraftskorrigeret (løbende vægte). Der er væsentlig usikkerhed forbundet med at sammenligne produktivitetsniveauer mellem lande. Det er ikke muligt at sammenligne udviklingen i figur 2.2 med vækstraterne i figur 2.1. Årsagen er at figur 2.2 er i løbende priser, mens figur 2.2 er i faste priser. Se Factbook for yderligere forklaring af forskellen mellem figur 2.1 og 2.2.
Kilde: OECD og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_2.

Væksten i produktiviteten er aftaget over de seneste fire årtier og har de seneste år ligget på omkring 0,6 pct., se figur 2.3.

Den årlige vækst i produktiviteten er påvirket af konjunkturudviklingen. Det skyldes, at virksomhederne ofte tilpasser produktionsniveauet, før de tilpasser antallet af ansatte. De seneste års udsving skal derfor ses i lyset af den globale økonomiske krise. I starten af krisen faldt produktivitetsvæksten, mens den i 2010 steg kraftigt. Det er en konsekvens af, at virksomhederne tilpasser antallet af ansatte til den lave efterspørgsel som følge af krisen.

2. Produktivitet

Figur 2.3 Trendmæssig og faktisk realvækst i produktiviteten i Danmark, 1970-2014

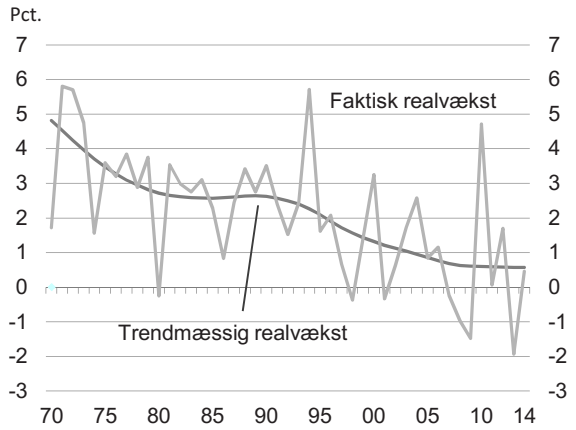

Anm.: Produktiviteten er målt som bruttoværditilvækst i kædede værdier, 2010-priser pr. arbejdstime. Trenden er beregnet med et Hodrick-Prescott filter. For at undgå endepunktsproblemer er produktiviteten fremskrevet for 2015 og 2016 med prognosen fra Økonomisk Redegørelse.
Kilde: Danmarks Statistik, Økonomisk Redegørelse, december 2015 og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_2.

Den relativt lave produktivitetsvækst skal også ses i lyset af, at der generelt er en tendens til, at lande med et lavt produktivitetsniveau ofte oplever en relativt høj produktivitetsvækst, se figur 2.4. Det skyldes den spredning af teknologi og viden, der sker mellem lande. USA er dog et eksempel på, at det godt kan lade sig gøre både at have et højt produktivitetsniveau og en høj produktivitetsvækst.

Den negative sammenhæng mellem produktivitetsniveau og produktivitetsvækst kan derimod ikke forklare, hvorfor den danske produktivitetsvækst er lavere end i mere velstående lande som fx USA.

Inden for de enkelte brancher er der relativt stor forskel på udviklingen i produktiviteten. Inden for industrien og den internationalt konkurrenceudsatte del af serviceerhvervene har produktivitetsudviklingen generelt været høj, mens den i de hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv har været lav, se figur 2.5.

Figur 2.4 Produktivitetsniveau, 1995 og produktivitetsvækst, 1996-2014

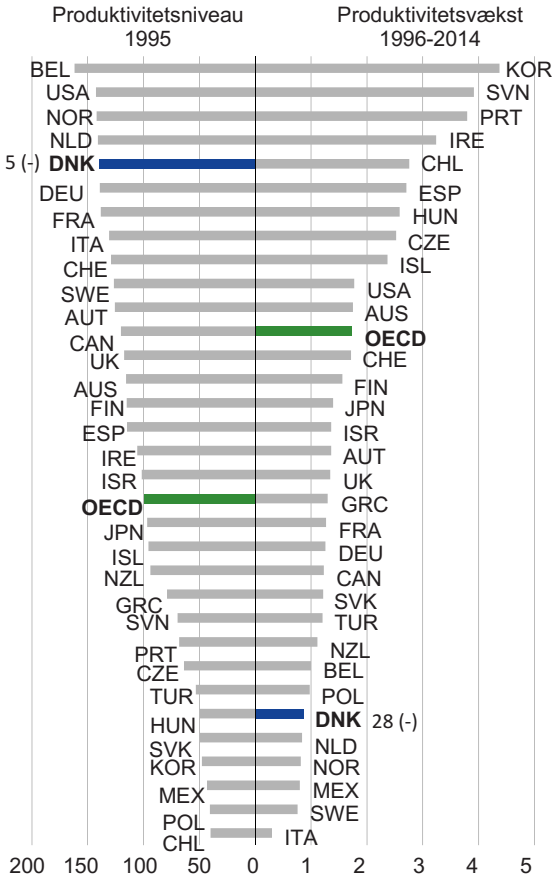

Anm.: Produktivitetsniveauet er målt som BNP pr. arbejdstime, i US$ i årets priser, købekraftskorrigeret (løbende vægte), OECD=100. Væksten er målt på baggrund af BNP i faste priser.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_2.

Figur 2.5 Årlig real produktivitetsvækst i privat sektor, 2004-2014

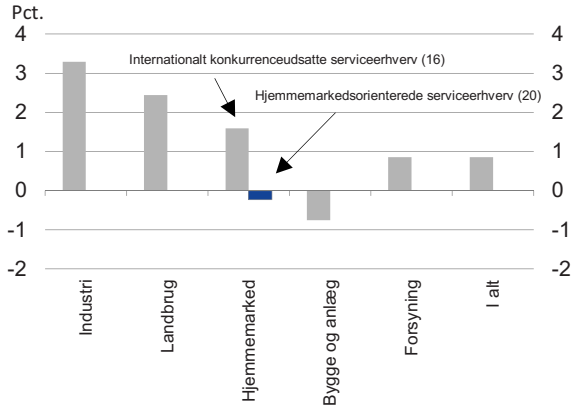

Anm.: Produktiviteten er målt som BVT pr. arbejdstime. Se Factbook for yderligere detaljer om beregningen. For privat service er perioden 2004-2013. Tallet i parentes angiver andel af samlet BVT. Produktivitetstal for bygge og anlæg er behæftet med væsentligt usikkerhed, jf. Produktivitetskommissionen og Danmarks Statistik.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_2.

2. Produktivitet

Produktivitets*niveauet* er ligeledes forskelligt fra branche til branche. Særligt finans- og forsikringssektoren samt industrien har et højt produktivitetsniveau, mens landbrug har et lavt niveau, se figur 2.6.

Sammenligning af produktivitetsniveauer på tværs af brancher bør laves med væsentlige forbehold. Forskelle i produktivitetsniveauer (målt ved timeproduktivitet) afspejler ikke nødvendigvis alene, hvor effektivt ressourcerne udnyttes. En branches produktivitetsniveau er også et udtryk for kapitalintensitet, kvalifikationsniveau og fx graden af konkurrence.

Figur 2.6 Produktivitetsniveau i brancher, 2014

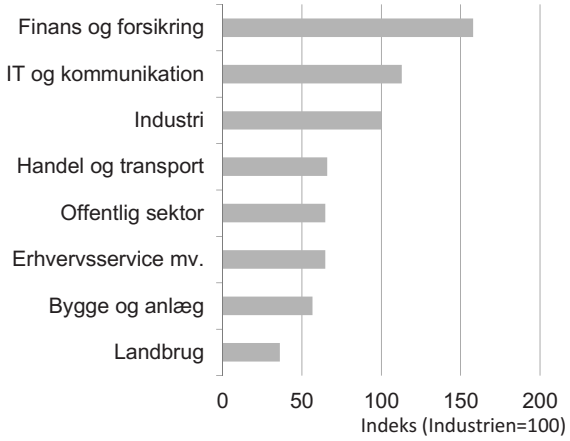

Anm.: Produktiviteten er målt som bruttoværditilvækst i løbende priser pr. time. Produktivitetstal for bygge og anlæg er behæftet med væsentligt usikkerhed, jf. Produktivitetskommissionens Analyserapport 1 og Danmarks Statistik.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_2.

Udviklingen i branchesammensætningen i de enkelte lande har dermed betydning for det samlede produktivitetsniveau og for væksten. Hvis en stigende andel af den danske produktion finder sted i brancher, der har en lav produktivitetsvækst, vil det, alt andet lige, medføre et fald i den samlede produktivitetsvækst. Produktivitetskommissionens analyser viser dog, at branchesammensætningen ikke er årsag til den svage produktivitetsvækst.

Forskelle i produktiviteten mellem brancherne er dog ikke et udtryk for, at det nødvendigvis er ønskværdigt at flytte økonomisk aktivitet fra lavproduktive brancher til højproduktive. Årsagen er, at branchesammensætningen er udtryk for mange forskellige faktorer, hvor produktivitetsniveauet blot er én. Over de seneste mange årtier har der i OECD-landene fx været tendens til, at serviceerhvervene har udgjort en stigende andel af den økonomiske aktivitet i takt med stigende velstand.

Store virksomheder kan bedre koordinere og udnytte de tilgængelige ressourcer. Det bidrager til, at store virksomheder generelt har en højere produktivitet, se figur 2.7. Produktivitetsforskellen mellem store og små virksomheder er ikke alene udtryk for stordriftsforskelle men dækker fx også over at store virksomheder i højere grad deltager i den internationale handel, hvilket bidrager positivt til produktiviteten.

Figur 2.7 Produktivitet og virksomhedsstørrelse, 2013

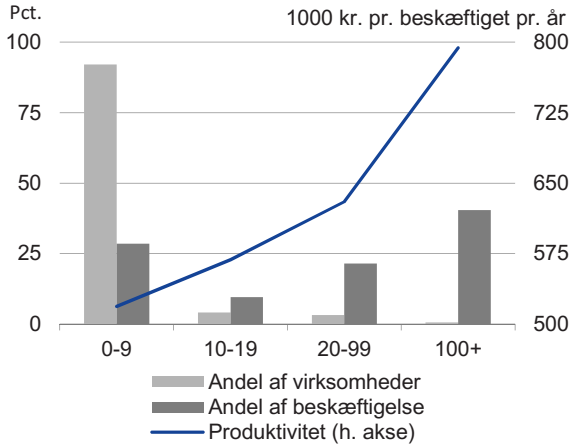

Anm.: Data er ekskl. landbrug, fiskeri, energi- og vandforsyning, havne mv., jernbane- og busdrift, pengeinstitutter, forsikring, almene boligselskaber, offentlig administration mv., råstofudvinding, genbrug og reparation af husholdningsudstyr. Produktiviteten er opgjort som bruttoværditilvækst pr. beskæftiget.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_2.

Kilder til produktivitetsvækst

Produktiviteten kan grundlæggende øges gennem tre kanaler: Gennem investeringer i kapitalapparatet, fx ny teknologi, der øger anvendelsen af kapital pr. time, gennem stigende kompetencer og uddannelsesniveau samt gennem mere effektiv udnyttelse af eksisterende ressourcer også betegnet som totalfaktorproduktivitet (TFP).

Investeringer i nyt produktionsudstyr er nødvendige for at kunne opretholde og på længere sigt udvide produktionen. I kapitel 4 gennemgås udviklingen i erhvervsinvesteringer.

Set over de seneste knap 50 år har et stigende kapitalapparat bidraget med næsten 40 pct. af stigningen i produktiviteten, heraf kommer knap 12 pct. fra stigende anvendelse af IT-udstyr. De seneste 20 år har IT dog bidraget med knap 30 pct. af stigningen i produktiviteten, se figur 2.8.

Figur 2.8 Væksten i arbejdsproduktiviteten fordelt på årsager, gennemsnitlig årlig vækst, 1967-2013

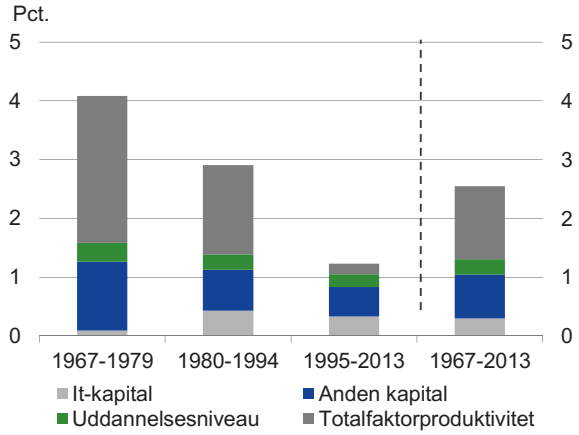

Anm.: Markedsmæssig økonomi i alt.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_2.

Stigende kompetencer og uddannelsesniveau er en kilde til stigende produktivitet og vellønnede job. Det er derfor vigtigt, at uddannelsesniveauet i forhold til andre lande fortsætter med at være højt. Siden 1966 har stigende uddannelsesniveau bidraget med ca. 10 pct. af den samlede produktivitetsstigning. Det er dog svært at opgøre det præcise bidrag til produktiviteten fra stigende kompetencer, da effekten af uddannelse kommer til udtryk over en længere periode. Derfor er det muligt, at en del af effekten fra uddannelse tilskrives andre kilder.

En central kilde til produktivitetsvækst er vækst i TFP. TFP opgøres som den del af timeproduktiviteten, der ikke kan forklares ved stigende kapitalintensitet eller kvalifikationsniveau i arbejdstyrken. TFP er således et udtryk for effektiviteten i den samlede ressourceanvendelse.

En vigtig kilde til TFP-vækst er innovation. Innovation er sammen med udvikling og anvendelsen af ny teknologi en central kilde til en fortsat stigning i produktiviteten og dermed velstanden. I kapitel 10 gennemgås udviklingen i danske virksomheders innovation.

En vigtig forudsætning for TFP-vækst er konkurrence, således at investeringer og beskæftigelse ledes derhen, hvor de anvendes mest effektivt. Samtidig betyder konkurrence, at virksomhederne konstant bliver nødt til at forbedre sig gennem fx innovation, ny teknologi og bedre ledelse.

Eksterne faktorer som regulering og infrastruktur har også betydning for udviklingen i TFP. Over de seneste godt 50 år har vækst i TFP bidraget med godt 50 pct. af den samlede produktivitetsvækst, men bidraget har været kraftigt faldende de seneste 30 år.

Produktivitetsudviklingen er også påvirket af, hvor hurtigt ny viden og teknologi spredes fra høj-produktive virksomheder til lavproduktive virksomheder. Lande, hvor denne spredning går hurtigere, vil alt andet lige have en højere produktivitetsudvikling. Forskellen mellem høj-produktive virksomheder (frontier firms) og andre virksomheder er steget op igennem 00'erne.[1] Det kan være et udtryk for, at spredningen af ny viden og teknologi ikke fungerer optimalt.

[1] Frontier firms, technology diffusion and public policy: Micro evidence from OECD countries – Andrews et al., 2015.

Arbejdsudbud

Arbejdskraft er virksomhedernes primære produktionsfaktor. Derfor er adgang til kvalificeret arbejdskraft afgørende for vækst og konkurrenceevne.

Danmark har et relativt lavt arbejdsudbud opgjort ved antal arbejdstimer pr. indbygger i den erhvervsaktive alder sammenlignet med andre OECD-lande. Dette er til trods for, at danskerne har en relativ høj erhvervsdeltagelse, hvilket blandt andet skyldes en høj erhvervsdeltagelse blandt kvinder. Den høje erhvervsdeltagelse opvejer således ikke, at den gennemsnitlige årlige arbejdstid pr. beskæftiget i Danmark er blandt de laveste i OECD. Den danske arbejdstid pr. beskæftiget er blandt andet lavere end den svenske, men er imidlertid højere end den norske, nederlandske og tyske, se figur 3.1.

Erhvervsdeltagelse

Erhvervsdeltagelsen angiver, hvor stor en andel af befolkningen i den erhvervsaktive alder, der står til rådighed for arbejdsmarkedet. Det vil sige personer, der enten er i arbejde, eller som søger arbejde. Den danske erhvervsdeltagelse ligger over OECD-gennemsnittet for den yngste aldersgruppe (15-24 år) samt personer i den primære erhvervsaktive alder (30-59 år). Omvendt er erhvervsdeltagelsen for ældre personer (65-69 år) relativ lav, se figur 3.2.

Den lave erhvervsdeltagelse for ældre skyldes en relativ tidlig tilbagetrækningsalder i Danmark. Omvendt skyldes den høje erhvervsdeltagelse blandt unge, at mange danske unge vælger at kombinere deres uddannelse med et deltidsjob.

Figur 3.2 Erhvervsfrekvens fordelt på aldersgrupper, 2014

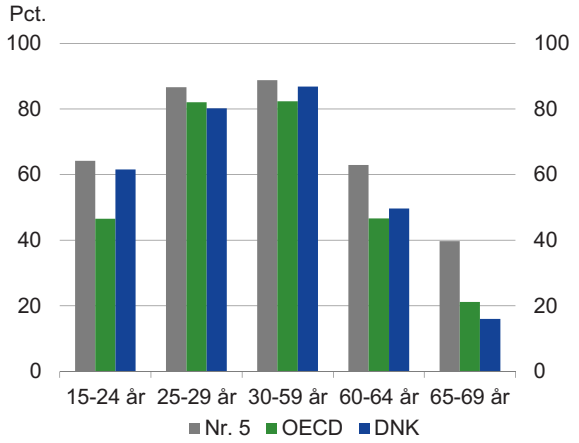

Anm.: Erhvervsfrekvenserne er opgjort på baggrund af arbejdskraftundersøgelsen (AKU), der er en standardiseret stikprøveundersøgelse.
Kilde: OECD og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

Den samlede erhvervsdeltagelse (16-64 år) har været omtrent uændret i perioden 1980-2007, hvorefter der har været et fald som følge af den økonomiske krise, se figur 3.3.

Den omtrent uændrede erhvervsdeltagelse i perioden frem til 2007 dækker over en stigende beskæftigelse og faldende ledighed siden starten af 1990'erne.

Figur 3.1 Samlede arbejdsudbud, erhvervsfrekvens og arbejdstid pr. beskæftiget, 2014

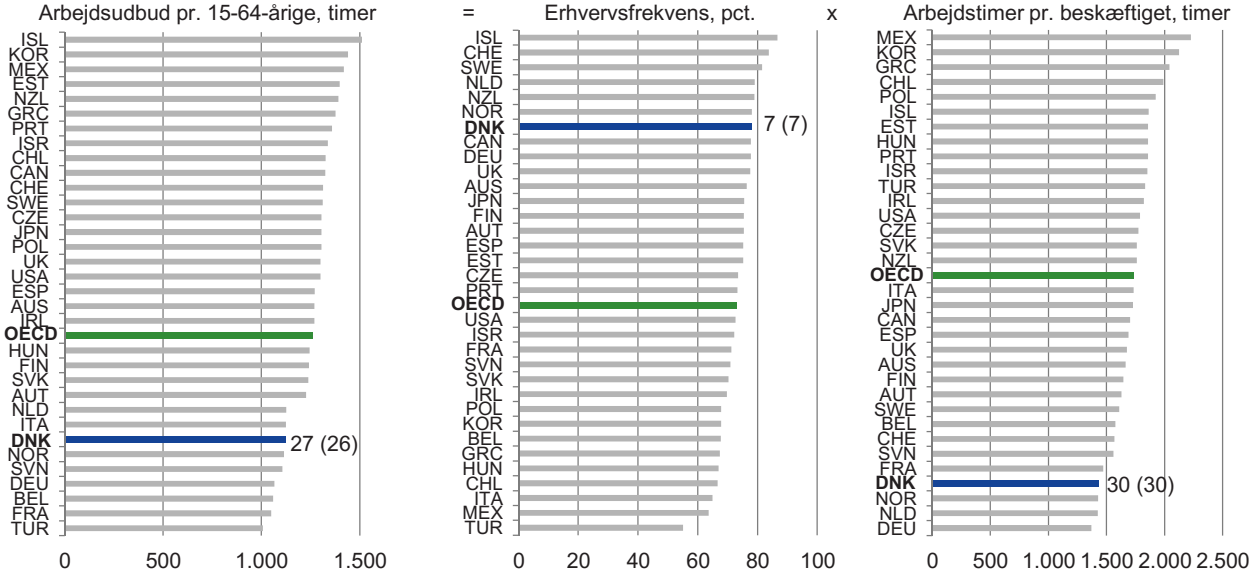

Anm.: Erhvervsfrekvensen er opgjort på baggrund af Arbejdskraftundersøgelsen (AKU). Ved beregning af arbejdsudbuddet er det antaget, at arbejdsløse vil arbejde samme timetal som beskæftigede. Både arbejdstid og erhvervsfrekvens påvirkes af konjunkturerne i de enkelte lande. Data for BEL og TUR er for 2013.
Kilde: OECD og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

Mens den samlede erhvervsdeltagelse har været uændret, har erhvervsdeltagelsen blandt unge (16-29 år) været faldende siden slutningen af 1980'erne. Dette skal ses i lyset af en generel stigning i uddannelsestilbøjeligheden blandt unge, som er blevet forstærket af den økonomiske krise, hvor færre jobåbninger har fået flere unge til at søge ind på en uddannelse samt deltage mindre i deltidsbeskæftigelse ved siden af studierne.

Den senere erhvervsdeltagelse blandt unge er omvendt blevet modsvaret af en øget erhvervsdeltagelse blandt ældre (60-64 år) siden slutningen af 1990'erne. Dette skal ses i sammenhæng med en række reformer, der har haft til formål at øge tilbagetrækningsalderen.

Figur 3.3 Erhvervsfrekvens i Danmark, 1980-2013

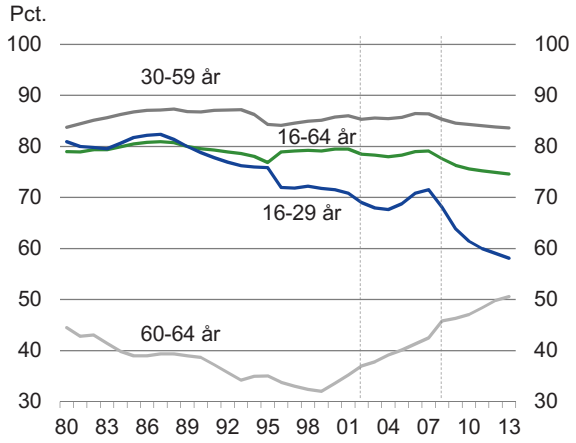

Anm.: Erhvervsfrekvensen er opgjort på baggrund af den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik (RAS), som pr. maj 2015 opgøres på baggrund af det nye arbejdsmarkedsregnskab. Der er databrud i 2002 og 2008.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

Arbejdstid

Den gennemsnitlige årlige arbejdstid pr. beskæftiget i Danmark er siden 1980'erne faldet med 130 timer, hvilket svarer til godt tre uger for en fuldtidsbeskæftiget. Danmark følger dermed den generelle tendens i OECD med faldende arbejdstid, se figur 3.4.

Det samlede antal årlige præsterede timer pr. beskæftiget i Danmark er ca. 300 timer lavere end OECD-gennemsnittet i 2013, hvilket svarer til otte arbejdsuger for en fuldtidsbeskæftiget.

Figur 3.4 Årlig arbejdstid pr. beskæftiget, 1981-2014

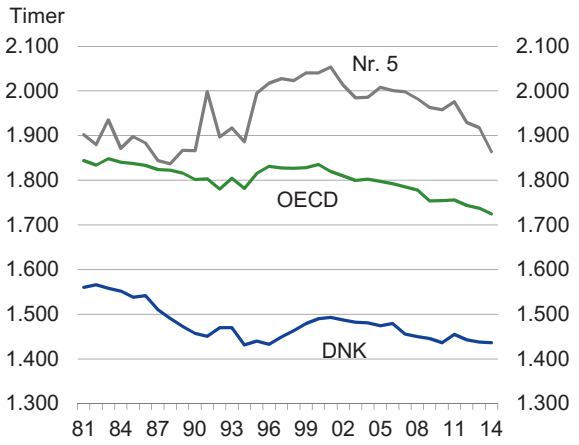

Anm.: Antal årlige arbejdstimer pr. beskæftiget er beregnet som det samlede antal præsterede timer divideret med den samlede beskæftigelse.
Kilde: OECD og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

Den lave danske arbejdstid pr. beskæftiget er især udtalt for de unge (15-24 år), som i gennemsnit arbejder 14 timer mindre om ugen end gennemsnittet for den tilsvarende aldersgruppe i OECD, se figur 3.5.

Dette hænger imidlertid sammen med en relativ høj erhvervsdeltagelse for danske unge, hvilket skyldes, at mange danske unge vælger at kombinere uddannelse med et deltidsjob.

Figur 3.5 Ugentlig arbejdstid pr. beskæftiget, 2014

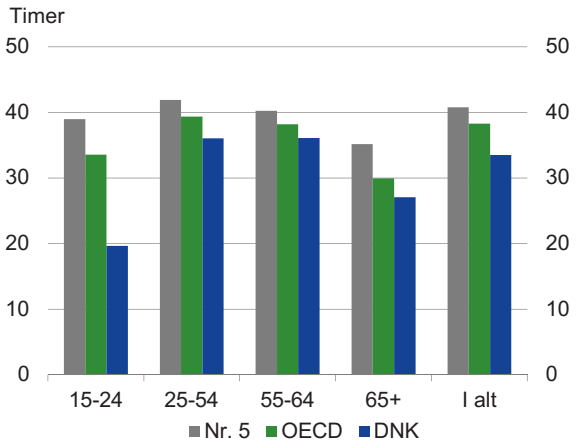

Anm.: Figuren viser den gennemsnitlige arbejdstid pr. uge i hovedbeskæftigelsen på baggrund af arbejdskraftundersøgelsen (AKU).
Kilde: OECD og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

Andel på fuldtid

I forhold til OECD-gennemsnittet arbejder en relativ høj andel af de beskæftigede (25-64 årige) i Danmark på fuldtid. I 2013 er andelen af beskæftigede, der arbejder minimum 30 timer om ugen, knap 3 pct.-

point højere end OECD-gennemsnittet. Til gengæld er andelen godt 5 pct.-point lavere end i de OECD-lande med den højeste andel, se figur 3.6.

Figur 3.6 Beskæftigede på fuldtid, 2003-2014

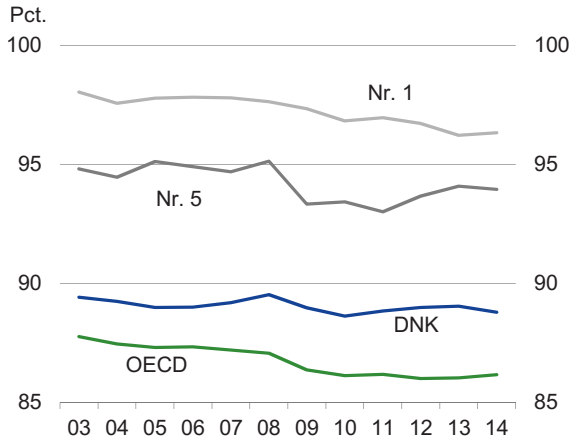

Anm.: Opgørelsen er baseret på arbejdskraftundersøgelen (AKU). OECD definerer fuldtidsbeskæftigelse som mindst 30 ugentlige arbejdstimer i hovedbeskæftigelse og omfatter 25-64 årige.
Kilde: OECD og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

Aftalt arbejdstid

Den danske arbejdsmarkedsmodel er kendetegnet ved, at arbejdsmarkedets parter forhandler de overenskomstmæssige aftaler, herunder arbejdstid og ferie. Den forholdsvis lave danske årlige arbejdstid skal derfor ses i lyset af én af OECD's laveste overenskomstaftalte arbejdstider samt flest ferie- og helligdage, se figur 3.7.

Personer på overførselsindkomst

Arbejdsudbuddet kan blandt andet øges ved at reducere antallet af personer på offentlig forsørgelse, herunder personer med nedsat arbejdsevne.

I 2014 er godt 650.000 personer i den erhvervsaktive alder på offentlig forsørgelse (ekskl. barselsdagpenge-, SU-modtagere, pensionister og personer i offentlig støttet beskæftigelse). Heraf vurderes ca. ⅔ til at have en nedsat arbejdsevne, se figur 3.8.

Figur 3.8 Personer på indkomstoverførsler (ekskl. personer på barselsdagpenge, SU, folkepensionister og personer i offentlig støttet beskæftigelse), 2004-2014

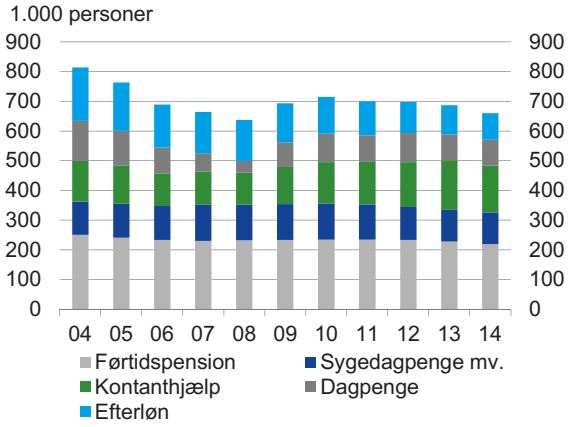

Anm.: Sygedagpenge mv. omfatter sygedagpengemodtagere, modtagere af ressourceforløbsydelse, revalideringsydelse, ledighedsydelse og fleksydelse.
Kilde: Finansministeriet på baggrund af ADAM's befolkningsregnskab.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

Figur 3.7 Overenskomstaftalt arbejdstid og ferie samt nationale helligdage, 2014

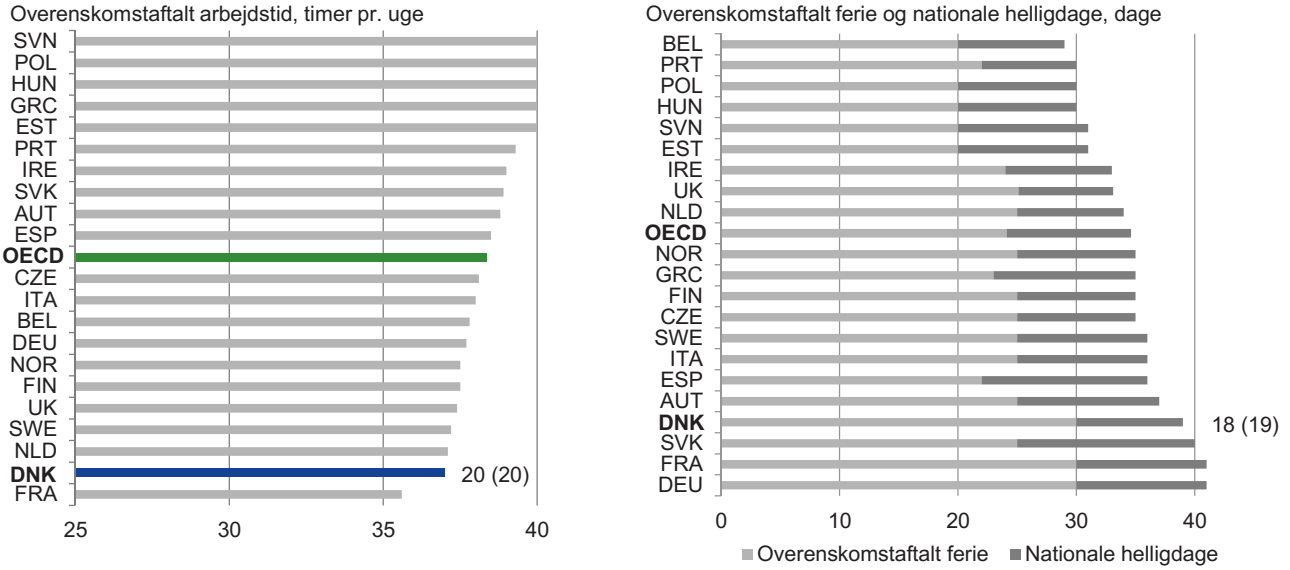

Anm.: For nogle lande er antallet af feriedage det lovfastsatte minimum, og der kan derfor være dele af arbejdsmarkedet, hvor antallet af feriedage er højere end det viste. Nationale helligdage er ekskl. helligdage, der falder på en søndag, hvorfor også de kan variere fra år til år.
Kilde: European Industrial Relations Observatory (EIRO) 2015.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

3. Arbejdsudbud

Udenlandsk arbejdskraft

Udenlandsk arbejdskraft udgør en væsentlig arbejdskraft for danske virksomheder og kan både tilføre danske virksomheder ny viden samt forhindre, at der opstår flaskehalse på arbejdsmarkedet.

I 2014 bidrog udenlandske statsborgere med arbejdskraft svarende til 130.000 fuldtidspersoner. Dette er en forøgelse på ca. 25.000 fuldtidspersoner siden 2008. Her skal det blandt andet bemærkes, at den økonomiske krise kun betød et ganske lille og midlertidigt fald. Forøgelsen siden 2008 skyldes især en øget tilgang af arbejdskraft fra øvrige EU-lande, se figur 3.9.

Figur 3.9 Udenlandske statsborgere der arbejder i Danmark, 2008-2014

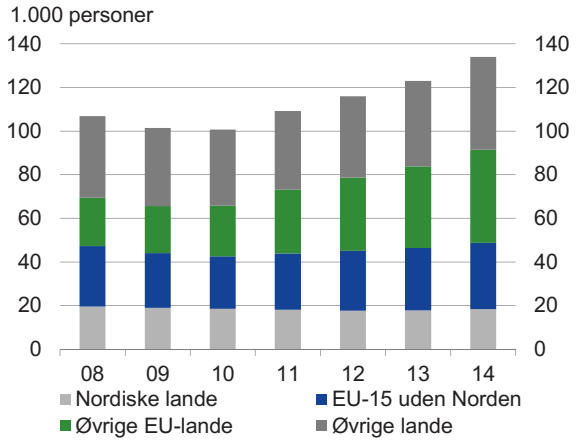

Anm.: Antal er opgjort som fuldtidspersoner og omfatter alle udenlandske statsborgere med lønindkomst i Danmark, heriblandt grænsependlere og udenlandske studerende i beskæftigelse. Udenlandske arbejdstagere og selvstændige registreret i registeret for udenlandske tjenesteydere (RUT) indgår i målingen fra 1. januar 2011. Det betyder, at man skal være varsom med at sammenligne niveauet før 2011 med niveauet de følgende år. I 2014 udgør personer i RUT-registeret 3.852 personer.
Kilde: Jobindsats.dk.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

Størstedelen af den udenlandske arbejdsstyrke, der både bor og arbejder i Danmark, udgøres af personer med en årlig indkomst på mindre end 100.000 kr. Denne gruppe, som omfatter blandt andet udenlandske studerende med deltidsjob, praktikanter samt personer der har opholdsgrundlag som au-pair, udgør ca. 65 pct. af de udenlandske statsborgere, som bor og arbejder i Danmark, se figur 3.10.

Derudover udgør udenlandske statsborgere med en indkomst på 100.000-249.999 kr. en væsentlig arbejdskraft for danske virksomheder. Særligt op til den økonomiske krise var der mange udenlandske statsborgere i denne indkomstgruppe, der dengang udgjorde op mod 23 pct. af de udenlandske statsborgere, som boede og arbejdede i Danmark.

Udenlandsk arbejdskraft er desuden en væsentlig kilde til specialiseret arbejdskraft. Defineret ved udenlandske arbejdstagere der årligt tjener mere end 400.000 kr., kan der siden starten af 00'erne observeres en kontinuerlig stigning i antal specialiserede udenlandske arbejdstagere, der har bosat sig i Danmark. Denne gruppe udgør dog fortsat en relativ lille andel af den samlede udenlandske arbejdsstyrke.

Figur 3.10 Udenlandske statsborgere der bor og arbejder i Danmark fordelt efter erhvervsindkomst, 2001-2012

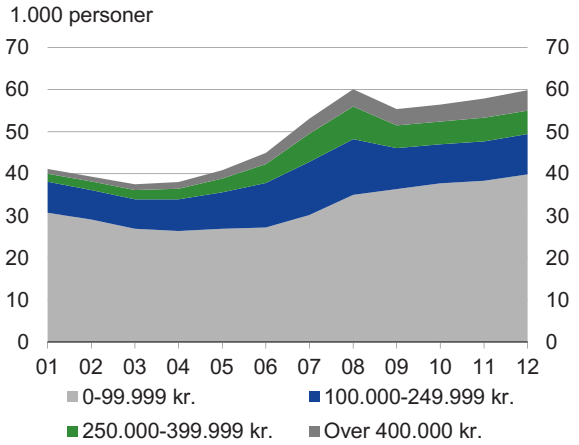

Anm.: Erhvervsindkomst består af både løn og virksomhedsoverskud. Statistikken omfatter udenlandske personer (ikke fuldtidspersoner), der er fyldt 17 år, som har bopæl i Danmark. Grænsependlere er således ikke medtaget, hvormed figuren ikke er direkte sammenlignelig med figur 3.9.
Kilde: Særkørsel fra Danmarks Statistik,
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

En måde at rekruttere kvalificeret udenlandsk arbejdskraft er ved at rekruttere udenlandske dimittender, som dimitterer fra danske uddannelser. Denne gruppe kan udgøre et stort potentiale for danske virksomheder, eftersom de allerede er bosat i Danmark og i nogen grad kender til både kultur og sprog. Ligeledes vil der for mange virksomheder være større viden om de udenlandske dimittenders kvalifikationer, fordi de er dimitteret fra danske uddannelser.

Siden 2008 er antallet af internationale dimittender, der er bosat i Danmark tre år efter endt uddannelse, mere end fordoblet, se figur 3.11.

Den store stigning i antal internationale dimittender, der er bosat i Danmark tre år efter endt uddannelse, skyldes dels, at der har været en kraftig stigning i antal internationale dimittender fra de danske uddannelser siden 2008. Dels at de danske virksomheder i samme periode har aftaget en større andel af de internationale dimittender, se Factbook.

Figur 3.11 Internationale dimittender i Danmark tre år efter endt uddannelse, 2008-2013

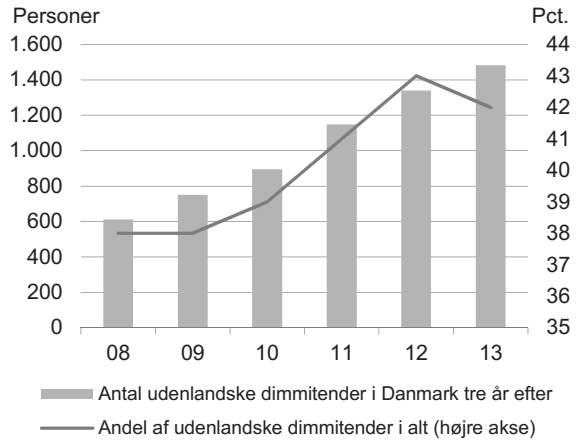

Anm.: Figuren opgør antal internationale dimittender, der på opgørelsestidspunktet er dimitteret fra en dansk uddannelse tre år tidligere. Andelen angiver, hvor stor en andel af en given udenlandsk dimittendårgang, der fortsat er i landet tre år efter.
Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

Sygefravær

Det samlede arbejdsudbud påvirkes blandt andet af omfanget af sygedage. I 2013 var danskerne fraværende på grund af sygdom i 1,8 uger, hvilket er relativt lavt sammenlignet med OECD-gennemsnittet og i særdeleshed i sammenligning med andre nordiske lande, se figur 3.12.

Figur 3.12 Gennemsnitlige sygefravær, 2013

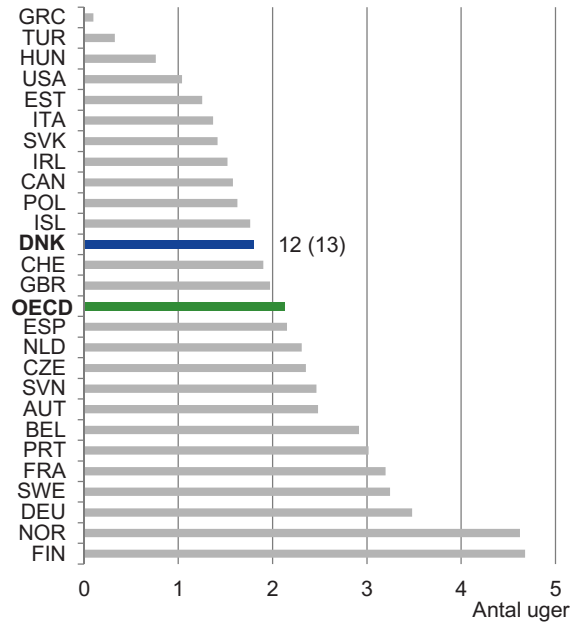

Anm.: Sygefraværet er opgjort som det årlige gennemsnitlige sygefravær for fuldtidspersoner. CAN er opgjort for 2012.
Kilde: Going for growth 2015, OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

Til trods for et relativt lavt gennemsnitligt sygefravær i Danmark er der imidlertid store forskelle på antal sygefraværsdage på tværs af sektorer og mellem køn i Danmark.

Sygefraværet er generelt højere i den offentlige sektor sammenlignet med den private sektor, og generelt har kvinder mere sygefravær end deres mandlige kolleger, se figur 3.13.

Figur 3.13 Sygefravær fordelt på sektorer, 2014

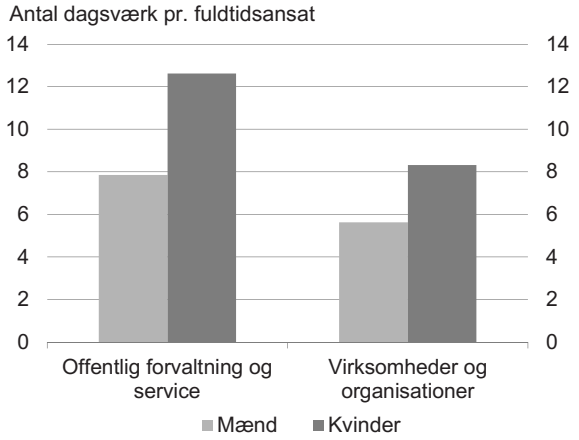

Anm.: Sygefraværet er opgjort som gennemsnitlige antal fraværsdagsværk pr. fuldtidsansat. Figuren medtager kun egen sygdom og ser således bort fra blandt andet fravær i forbindelse med børns sygdom, arbejdsulykker, samt barsels og adoptionsorlov. Statistikken er delvis registerbaseret (offentlige sektor) og stikprøvebaseret (private sektor).
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

Der synes således at være et væsentligt potentiale i at nedbringe sygefraværet i særligt den offentlige sektor til trods for, at det gennemsnitlige sygefravær i Danmark er relativt lavt i en international sammenhæng.

Man skal dog være opmærksom, at fraværsstatistikken blandt andet ikke tager højde for forskelle i branchesammensætninger. Fx tager opgørelsen ikke højde for, hvis nogen brancher har en generelt højere eller lavere sygdomsrisiko.

Boks 3.1 Relativt lavt dansk arbejdsudbud blandt OECD-lande

Følger man udviklingen i det danske arbejdsudbud relativt til OECD siden Konkurrenceevneredegørelse 2007, vil man observere, at Danmark er faldet 10 pladser fra en 16. til 26. plads. Danmarks fald ned ad OECD-ranglisten skyldes dog udelukkende en række tekniske forhold. Tilbageskriver man således senest tilgængelige data, er Danmark gennem hele perioden placeret på mellem en 25. og 26. plads, se figur 3.a.

Tekniske forklaringer:

- *Nye OECD-lande*: I 2010 bliver Chile, Estland, Israel og Slovenien optaget i OECD, hvoraf de tre førstnævnte lande har et højere arbejdsudbud end Danmark. Dette betyder isoleret set, at Danmark falder tre pladser på OECD-ranglisten.
- *Revision af arbejdstidsregnskab*: Danmarks Statistik overgår i 2012 til at opgøre arbejdstidsregnskabet på baggrund af e-Indkomst. I samme ombæring nedjusterer Danmarks Statistik den gennemsnitlige årlige arbejdstid med ca. 100 timer pr. beskæftiget.

Ovenstående forhold betyder tilsammen, at Danmark i perioden 2009-2013 er faldet 10 pladser på ranglisten. Det danske arbejdsudbud er desuden reduceret relativt til OECD og EU15 i perioden, se figur 3.b. Dette har dog alene haft betydning for Danmarks ranglisteplacering før 2012-revisionen, hvor Danmark lå relativt tæt med andre lande. Efter 2012-revisionen har det reducerede arbejdsudbud alene betydet, at Danmark i perioden har isoleret sig yderligere i bunden af ranglisten blandt 6-7 andre OECD-lande.

Man skal dog generelt være opmærksom på, at der er usikkerhed forbundet med den internationale sammenligning af erhvervsfrekvenser og arbejdstid. Den internationale statistik er opgjort på baggrund af arbejdskraftundersøgelsen (AKU), der er en standardiseret stikprøveundersøgelse. Denne er bedst egnet til sammenligninger over tid, dvs. sammenligning af trendudviklinger, hvorimod der er betydelig usikkerhed forbundet med sammenligninger af niveauforskelle i et givent år.

Figur 3.a Danmarks placering blandt OECD-lande i forhold til arbejdsudbud pr. 15-64 årige, 2005-2013

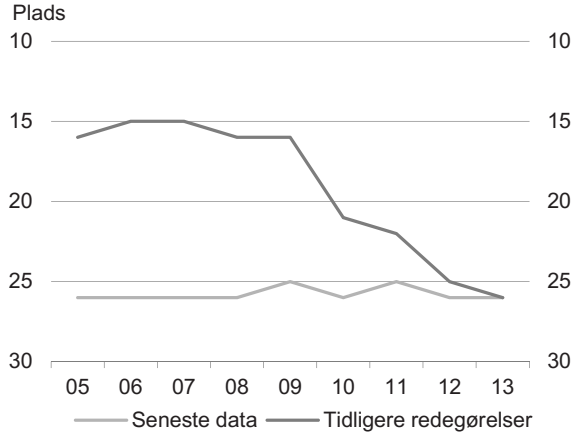

Kilde: OECD og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

Figur 3.b Udvikling i arbejdsudbud pr. 15-64 årige, 2005-2013

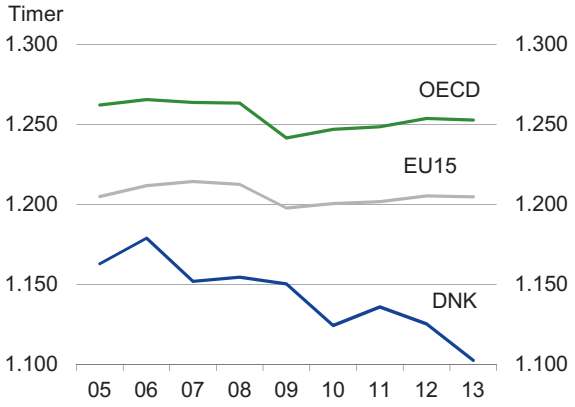

Kilde: OECD og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_3.

4. Erhvervsinvesteringer

Erhvervsinvesteringer[1]

Erhvervslivets investeringer i nye maskiner og teknologiske fremskridt bidrager til at øge og forbedre kapitalapparatet og derigennem produktivitet og produktion. De akkumulerede investeringer giver efter nedslidning af det samlede kapitalapparat, som sammen med arbejdskraft er grundlaget for produktion i samfundet. Udviklingen i kapitalapparatet har bidraget til næsten 50 pct. af stigningen i produktiviteten og dermed den økonomiske vækst over de seneste 50 år, se kapitel 2.

Investeringsomfanget påvirkes både af den økonomiske situation og af de generelle rammevilkår, ikke mindst skatter og afgifter, finansieringsmuligheder samt kreditvilkår spiller en væsentlig rolle i virksomhedernes beslutning om at foretage investeringer.

Udsvingene i investeringerne påvirkes derimod af den generelle konjunktursituation herunder navnlig udvikling i efterspørgsel, kapacitetspres og renteniveau.

Udviklingen i erhvervsinvesteringer

Det gennemsnitlige danske erhvervsinvesteringsniveau set over de seneste 10 år ligger en smule under OECD-gennemsnittet og Sverige, men over Nederlandene, se figur 4.1.

Figur 4.1 Gennemsnitlige erhvervsinvesteringer, 2003-2013

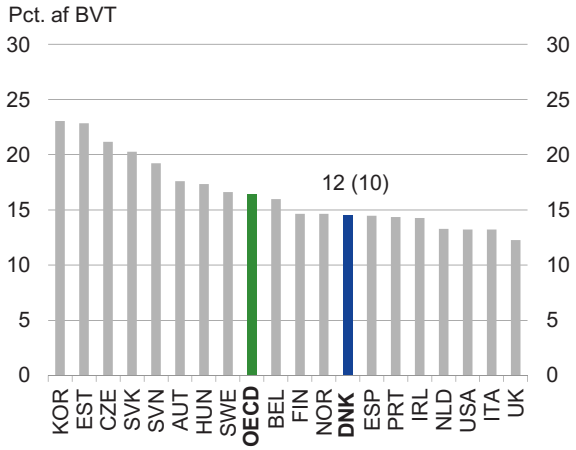

Anm.: For NOR, SVN, SWE og ESP er gennemsnittet beregnet for perioden 2002-2012. OECD-gennemsnittet er beregnet på de lande, der optræder i figuren. Erhvervsinvesteringerne er opgjort i løbende priser.
Kilde: OECD og Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_4.

Erhvervsinvesteringerne som andel af den samlede værdiskabelse har været faldende i både OECD og Danmark i perioden 1995-2013. For Danmark ligger andelen i dag på knap 13 pct. af bruttoværditilvæksten (BVT). Særligt i kriseårene faldt investeringerne, se figur 4.2.

Figur 4.2 Udviklingen i erhvervsinvesteringer i udvalgte OECD-lande, 1995-2013

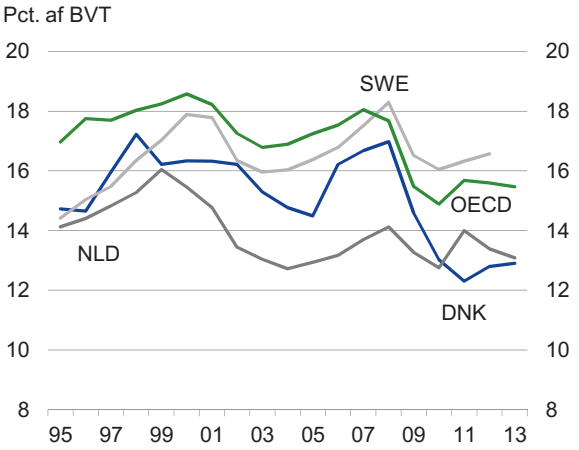

Anm.: Erhvervsinvesteringerne er opgjort I løbende priser.
Kilde: OECD og Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_4.

Erhvervsinvesteringer fordelt på type

Erhvervsinvesteringer består af en række forskellige typer investeringer, herunder maskiner, bygninger og intellektuelle rettigheder.

Over de seneste knap 20 år er der sket en ændring i sammensætningen af erhvervsinvesteringerne. Investeringer i intellektuelle rettigheder, der dækker software, patenter samt forskning og udvikling, udgør en stigende andel af erhvervsinvesteringer.

[1] Erhvervsinvesteringer er defineret som faste bruttoinvesteringer fratrukket offentlige investeringer og boliginvesteringer. Denne definition er også benyttet i Økonomisk Redegørelse.

4. Erhvervsinvesteringer

Omvendt udgør transportmidler, inventar, maskiner og IKT en faldende andel af de samlede erhvervsinvesteringer.[2] Fra at udgøre godt 57 pct. af de samlede erhvervsinvesteringer i 1995 udgør de i 2012 ca. 43 pct., se figur 4.3.

Figur 4.3 Brutto erhvervsinvesteringer fordelt på type af investering, 1995-2012

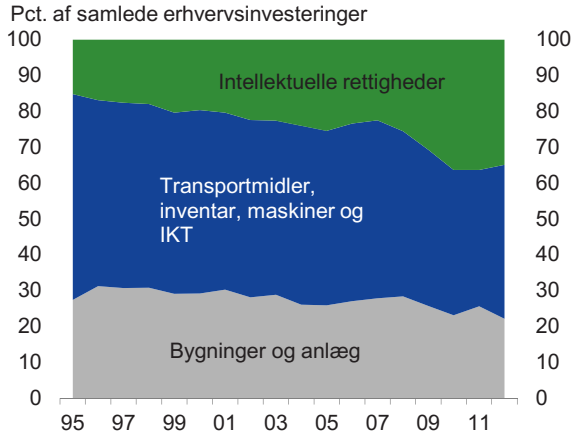

Anm.: Intellektuelle rettigheder omfatter bl.a. investeringer i software og, som følge af de nye retningslinjer, investeringer i forskning og udvikling. Erhvervsinvesteringerne er opgjort i løbende priser. Løbende og faste priser giver samme billede.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_4.

De stigende lønkvoter indenfor forskning og udvikling har også givet udslag i, at investeringsandelen i løbende priser har øget de intellektuelle rettigheder. Det gælder særligt for medicinalindustrien, som står for en stor andel af Danmarks intellektuelle rettigheder, se Factbook.

Nettoinvesteringer og kapitalapparat

Nettoinvesteringerne (bruttoinvesteringer fratrukket afskrivninger) giver en indikation af, hvorvidt kapitalapparatet opbygges eller nedslides. Negative nettoinvesteringer betyder isoleret set, at kapitalapparatet falder, og at der ikke reinvesteres tilstrækkeligt til at opretholde det eksisterende produktionsgrundlag.

Nettoerhvervsinvesteringer har været faldende over perioden, fra et gennemsnit i perioden 1995-2004 på omkring 3,2 pct. af BVT til knap 0,9 pct. af BVT fra 2004-2014, se figur 4.4.

Som nævnt ovenfor har der i perioden været faldende priser på software og IT, hvilket giver en priseffekt, som trækker i retningen af en lavere investeringskvote, se Factbook.

Figur 4.4 Brutto- og nettoerhvervsinvesteringer i Danmark, 1995-2014

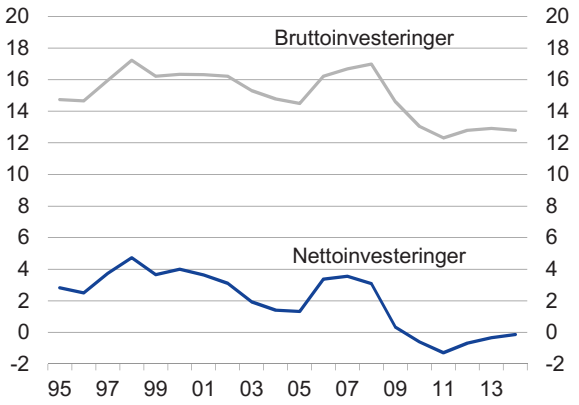

Anm.: Erhvervsinvesteringerne er opgjort i løbende priser.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_4.

Kapitalapparatet er et udtryk for den mængde af maskiner, produktionsanlæg og intellektuelle rettigheder mv., som erhvervslivet har til rådighed i produktionen. Kapitalapparatet har været stigende i perioden fra 1995 og frem til 2009, mens konjunkturtilbageslaget har medført en stagnation fra 2009 og frem, se figur 4.5.

Kapitalapparatet er steget i forhold til beskæftigelsen i de private erhverv over de seneste år. Det faktiske forhold mellem kapital og arbejdskraft (K/L-forhold) viser, at de private erhverv er blevet relativt mere kapitalintensive og mindre arbejdskraftintensive. Et øget brug af fx IT-udstyr trækker også i retning af, at kapitalinputtet af det samlede kapitalapparat er øget.[3]

[2] Dette kan bl.a. kan skyldes de faldende priser på IKT-udstyr, se Factbook.

[3] Nationalbankens kvartalsoversigt, 2. kvartal 2015.

4. Erhvervsinvesteringer

Figur 4.5 Kapitalapparat for private erhverv, samt K/L-forhold, 1995-2014

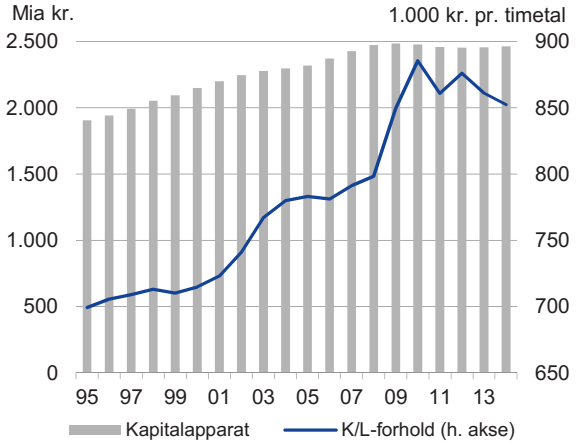

Anm.: Kapitalapparatet er udtrykt ved faste aktiver, nettobeholdning ultimo. Faste priser i 2010-niveau.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_4.

Udviklingen i kapitalapparatet i forhold til beskæftigelsen viser, at på længere sigt har teknologiske fremskridt været med til at gøre investeringsgoder billigere og gjort det muligt at intensivere brugen af kapitalapparatet relativt til beskæftigelse.[4]

Bruttoopsparing

Danske virksomheder har en høj bruttoopsparingskvote. Bruttoopsparingen, som andel af BNP i private selskaber i Danmark, ligger således i 2013 og 2014 over vores nabolande og OECD-gennemsnittet, se figur 4.6.

Bruttoopsparing stammer fra tilbageholdte udbytter og lave renter og er i 2014 på det højeste niveau set over de sidste 10 år. Virksomhederne har, som følge af en svag økonomisk situation, haft behov for at konsolidere sig og derfor haft en stigende opsparing.[5] Det lave investeringsniveau og den høje opsparing i virksomhederne kan tyde på, at der er et potentiale for et løft i erhvervsinvesteringerne.

Figur 4.6 Bruttoopsparing i private selskaber, gennemsnit, 1999-2014

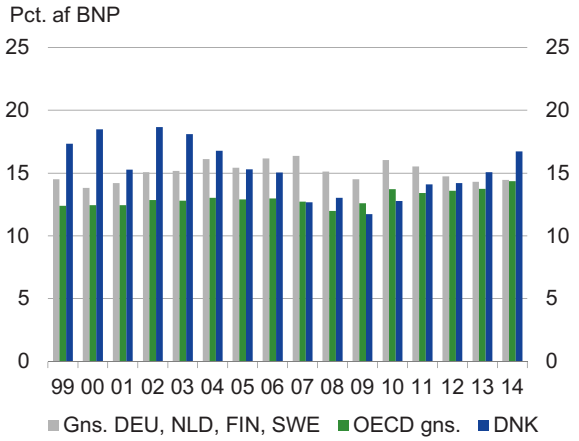

Anm.: OECD gns. er beregnet på alle OECD-lande undtaget AUS, CAN, ISL, ISR og TUR. Figuren viser private selskaber eksklusiv finansielle selskaber.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_4.

Investeringer i automatisering

I takt med at prisen på blandt andet industrirobotter er faldet, er det blevet mere attraktivt at investere i automatisering. Særligt de store virksomheder i industrien har automatiseret store dele af deres produktion og derigennem opnået en produktivitetsforøgelse.

Målt på antallet af industrielle robotter pr. medarbejder i produktionserhvervene er Danmark på en sjetteplads i OECD, se figur 4.7.

En del af forskellen mellem landene skyldes landenes erhvervsstruktur. Således skal det høje niveau for industrirobotter i blandt andet Korea, Japan og Tyskland ses i lyset af, at robotudviklingen i høj grad har haft sit udgangspunkt i bilindustrien.

[4] Nationalbanken, Kvartalsoversigt, 2. kvartal 2015.
[5] Nationalbanken, Kvartalsoversigt, 4. kvartal 2012.

Figur 4.7 Antal industrirobotter pr. 10.000 medarbejdere, 2014

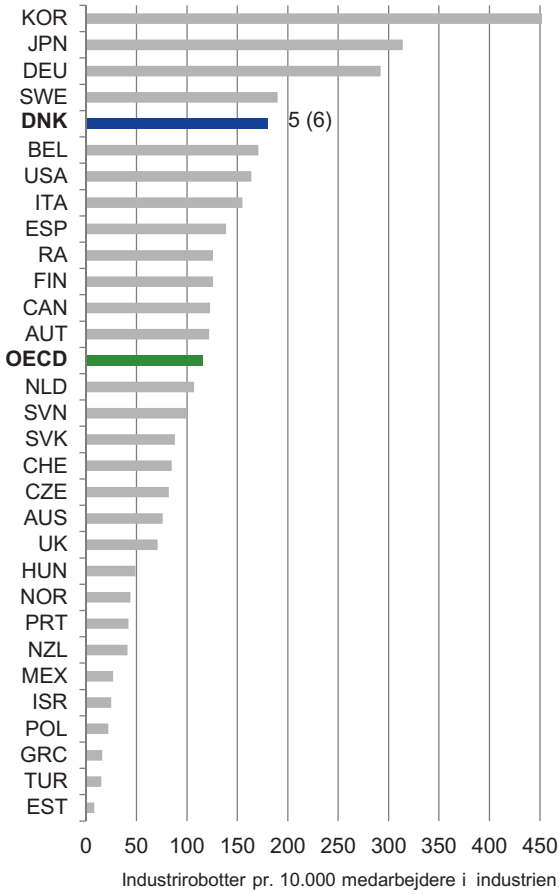

Anm.: OECD gennemsnittet er beregnet på alle lande repræsenteret i figuren. IRL, ISL og CHL fremgår ikke af statistikken.
Kilde: International Federation of Robotics.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_4.

En hurtigere udvikling indenfor IKT og automatisering kan have betydning for niveauet af erhvervsinvesteringer, da investeringer hurtigere forældes, hvorfor investeringen vil have en kortere tidshorisont. I et investeringsklima med lettere adgang til finansiering vil dette i mindre grad påvirke ny-investeringer, da investeringen hurtigere kan afskrives. I et investeringsklima med sværere adgang til finansiering kan en hurtigere udvikling, og dermed kortere tidsperspektiv, muligvis også have en dæmpende effekt på størrelsen og hyppigheden af investeringer.[6]

[6] Nationalbanken, Kvartalsoversigt, 2. kvartal 2015 samt "Investering og Finansiering", Peter Lynggaard, Handelshøjskolens forlag.

Boks 4.1 Automatisering og produktivitet

Fra 1990 til 2014 har antallet af installerede industrirobotter i Danmark udviklet sig hurtigt fra knap 500 stk. til nu over 7.500 stk., se figur 4.b. Særligt siden slutningen af 1990'erne er antallet af robotter steget markant, og alene fra 2010 til 2014 blev der installeret knap 2.400 nye robotter, hvilket svarer til en forøgelse på ca. 38 pct. Alene i 2014 steg salget af robotter med 9 pct.

Til at belyse danske industrivirksomheders brug af automatisering er der gennemført en spørgeskemaundersøgelse af ca. 1.800 industrivirksomheder. Knap 30 pct. af de adspurgte virksomheder har svaret på en række spørgsmål omkring formålet med automatiseringen, hvilke barrierer de oplever ved investering i automatiseringen mv.

Potentialet i at øge automatiseringen af produktionen afhænger i høj grad af den nuværende grad af automatisering. Særligt inden for områderne montage, pakning og lager synes der at være et stort potentiale, da mere end halvdelen af virksomhederne svarer, at deres processer er mindre end 10 pct. automatiseret.

Den kraftige vækst i automatisering og i særdeleshed stigningen af installerede robotter skyldes blandt andet, at alternativet er blevet mindre attraktivt. I stedet for at automatisere kan virksomhederne vælge at outsource dele af produktionen til andre lande, hvor både omkostninger, lønninger mv. er lavere set i forhold til Danmark. At automatisering for langt de fleste virksomheder er blevet et bedre alternativ til outsourcing skyldes i høj grad, at teknologien er blevet mere produktiv og fleksibel. Mere end 80 pct. af de virksomheder, der mener, at automatisering er et bedre alternativ, svarer netop, at den teknologiske udvikling og den øgede fleksibilitet har haft stor eller meget stor betydning for, at investering i automatisering er mere attraktiv i dag.

På tværs af grupperne er det muligt at spore en positiv sammenhæng mellem, hvor automatiseret en virksomhed er og dens arbejdskraftsproduktivitet. For median virksomheden (den midterste virksomhed) stiger arbejdskraftsproduktiviteten med godt 26 pct. for den gruppe af virksomheder, der er mest automatiseret i forhold til gruppen, der er mindst automatiseret, se figur 4.a.

Figur 4.a Automatisering og arbejdsproduktivitet, 2013

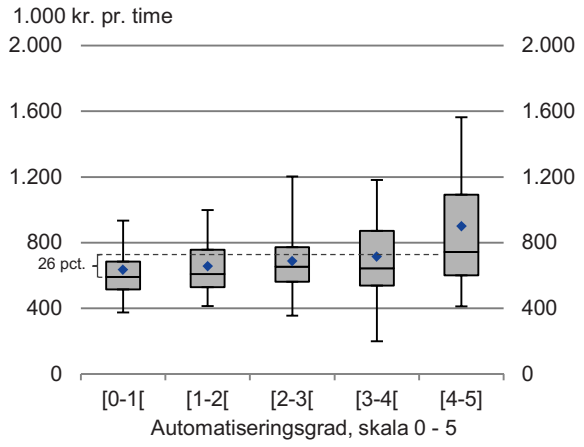

Anm.: Boxplottet angiver på x-aksen hvilken 'grad' af automatisering virksomhederne vurderer de har. Y-aksen angiver, hvor høj en produktivitet virksomhederne har. De blå prikker er gennemsnit, hvor resten af boxplottet angiver 5 pct., 25 pct., median, 75 pct. og 95 pct. kvartiler.
Kilde: Danmarks statistik og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_4.

Figur 4.b Industrirobotter i Danmark, 1990 - 2014

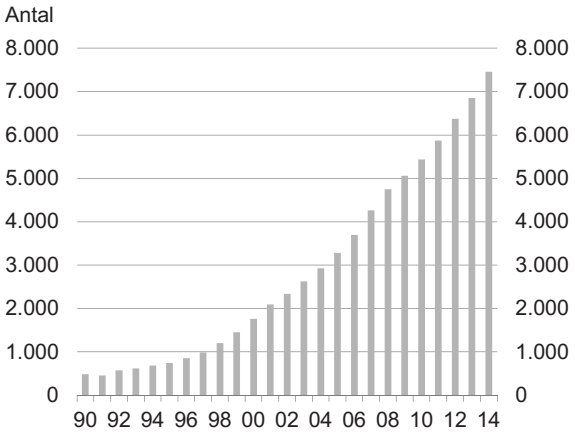

Kilde: International Federation of Robotics (IFR).
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_4.

5. Vækst og udvikling i hele Danmark 46
6. Social balance 52

Vækst og udvikling i hele Danmark

Der er fremgang i Danmark efter krisen. Der har været stigende beskæftigelse de seneste år især i hovedstadsområdet og omkring de største byer. Men fremgangen er ujævnt fordelt. Således er der i nogle områder længere væk fra de større byer lavere vækst og svagere beskæftigelsesudvikling, om end ledigheden fortsat er højere i de større byer.

Kommunegrupper kan afgrænses på flere måder. I dette kapitel anvendes en kommuneinddeling med tre kommunegrupper.

1) Større bykommuner: Kommuner med flere end 45.000 indbyggere.
2) Kommuner tæt på en større by: Kommuner, som ikke har byer over 45.000 indbyggere, hvor medianborgeren har mindre end 30 min. til en by med over 45.000 indbyggere.
3) Kommuner længere væk fra en større by: Kommuner hvor medianborgeren har mere end en halv times kørsel til centrum af en by med mere end 45.000 indbyggere.

Afgrænsningen betyder, at 35 kommuner i denne sammenhæng betegnes som en kommune længere væk fra en større by svarende til 26 pct. af befolkningen, 27 kommuner betegnes som større bykommuner og 36 som kommuner tæt på en større by, se Factbook.

Danmark er blandt de mindst urbaniserede lande i Europa. Ifølge EU-Kommissionen bor 22,4 pct. af danskerne i storbyområder med Eurostats terminologi, og Danmark er det land i Vesteuropa, hvor den laveste andel af befolkningen bor i byer. Til gengæld er Danmark et af de europæiske lande, hvor flytning fra land til by i øjeblikket foregår hurtigst. Hvad angår urbaniseringsgrad og -udvikling minder Danmark om Sverige og til dels om Norge, se figur 5.1.**Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.**

Figur 5.1 Urbanisering

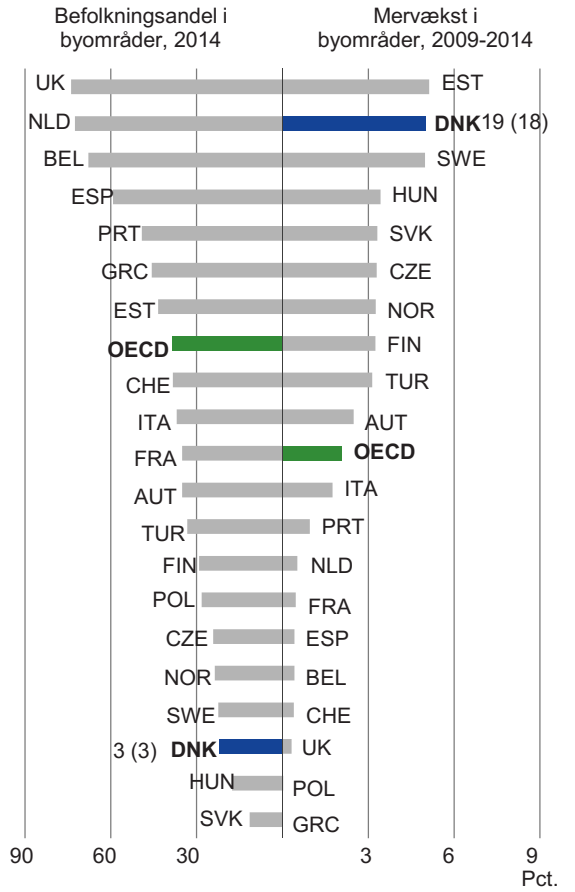

Anm.: Befolkningsvækst fra 2010 til 2014 i byområder fratrukket den generelle befolkningsvækst i hele landet i samme periode. Byområder er defineret efter Eurostats urban/rural typologi. GRC har en mervækst i byområderne på -1,3 pct.
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_5.

Velstand

Siden 1993 har Danmark generelt oplevet en stigning i BNP pr. indbygger, men det dækker over forskelle på tværs af kommunerne. Fra 1993 til omkring 1997 har udviklingen i BNP pr. indbygger været omtrent ens i henholdsvis større bykommuner, kommuner tæt på en større by og kommuner længere væk fra en større by. Siden slutningen af 1990'erne har udviklingen i BNP pr. indbygger generelt været højere i og omkring de større byer. Allerede før krisen begyndte BNP pr. indbygger at aftage i kommuner længere væk fra en større by, og i perioden 2006-2009 oplevede disse kommuner samlet set en decideret nedgang i BNP pr. indbygger. Der er dog også forskelle mellem kommunerne, der ligger længere væk fra en større by. Siden lavpunktet i 2009 har udviklingen været mere svingende, se figur 5.2.

5. Vækst og udvikling i hele Danmark

Figur 5.2 Udviklingen i BNP pr. indbygger, 1993-2013

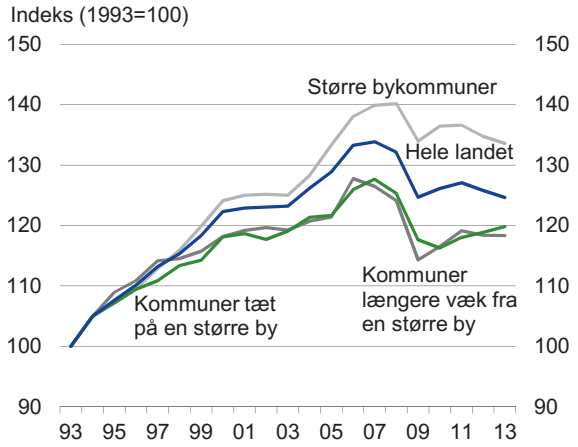

Anm.: De detaljerede datasæt for BNP indeholder estimerede data på baggrund af nationalregnskabets oplysninger. De er som følge heraf forbundet med nogen usikkerhed, og på det detaljerede niveau kan det derfor ikke garanteres, at kvaliteten lever op til Danmarks Statistiks normale kvalitetskrav. BNP er opgjort med udgangspunkt i arbejdsstedet, mens indbyggertallet er opgjort på bopælsadresse.
Kilde: Specialkørsel fra Danmark Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_5.

Regionale velstandsforskelle kan vurderes ved at måle spredningen i BNP pr. indbygger på tværs af regionerne i de enkelte lande.[1] Danmark har en mindre spredning i BNP pr. indbygger end OECD-gennemsnittet, se figur 5.3.

I Danmark skyldes spredningen bl.a. forskellen mellem Region Hovedstaden, der har det højeste BNP pr. indbygger, og Region Sjælland, der har det laveste BNP pr. indbygger. BNP opgøres med udgangspunkt i arbejdsstedet, mens indbyggertallet opgøres på bopælsadressen. Øget pendling kan derfor også være med til at forklare den forskellige udvikling i BNP pr. indbygger i bykommunerne og resten af landet. Det ses af figur 5.4 og figur 5.5, at forskellene i BNP pr. indbygger i Region Hovedstaden og Region Sjælland blandt andet skyldes, at mange af de beskæftigede i hovedstadsområdet bor på resten af Sjælland og pendler på tværs af regionsgrænsen.

Figur 5.3 Regional spredning i BNP pr. indbygger, 2013

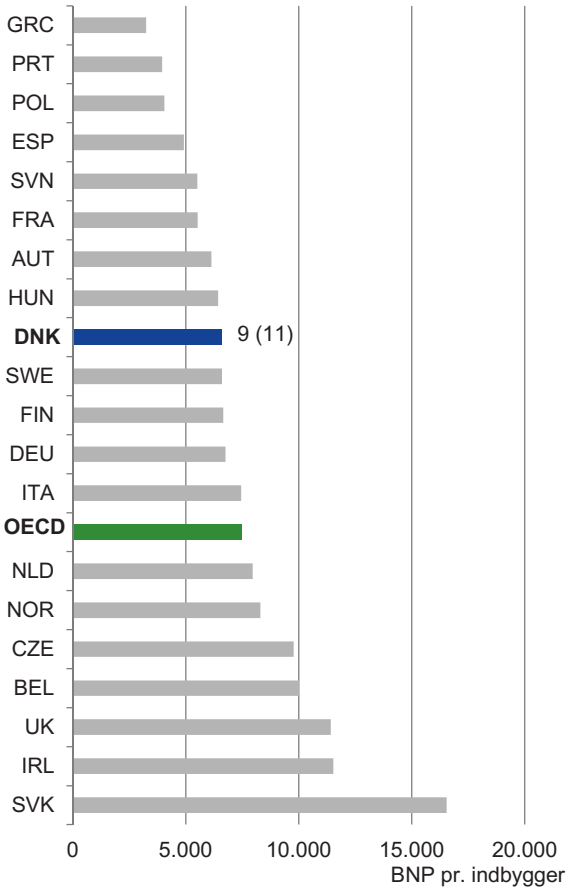

Anm.: Figuren viser standardafvigelsen i den regionale BNP pr. indbygger i 2013. OECD-gennemsnittet er gennemsnittet af de europæiske OECD-lande. For NOR og DEU er data fra 2012. EST er udeladt i opgørelsen, da der kun er én region defineret. Regional BNP pr. indbygger er opgjort som løbende købekraftsstandard (Purchasing Power Standard). Regioner i hvert land er defineret ud fra EU-Kommissionens NUTS level 2, hvor Europa opdeles i 276 regioner svarende til administrative enheder med 0,8-3 mio. indbyggere i hver. For DNK anvendes de fem regioner.
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_5.

Selvom BNP er koncentreret i og omkring de større byer, breder indkomsten sig i nogen grad til et større område via pendling. Således bidrager pendlerne til værdiskabelsen i kommunen, hvor de arbejder, mens de bidrager til skattegrundlaget og forbruget i deres bopælskommune. De beskæftigede i de sjællandske kommuner uden for hovedstadsområdet pendler i gennemsnit længere til arbejde end de beskæftigede i de vestjyske kommuner, se figur 5.4.

[1] Spredningen i BNP pr. indbygger tager højde for afvigelser i BNP pr. indbygger i alle NUTS 2-regioner fra det nationale gennemsnit.

5. Vækst og udvikling i hele Danmark

Figur 5.4 Gennemsnitlig pendlingsafstand, 2013

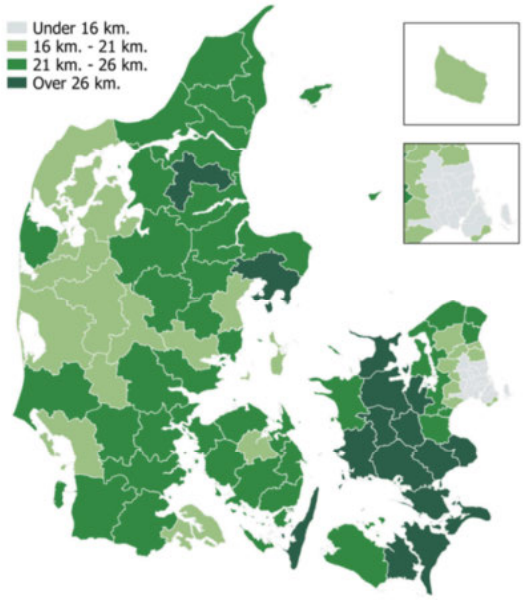

Anm.: Pendlingsafstand er opgjort efter bopælskommune.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_5.

På trods af pendling er der en tendens til, at erhvervsindkomsterne er lavere i kommuner, der ligger langt fra større byer. Den gennemsnitlige erhvervsindkomst er højest i en række kommuner i hovedstadsområdet, se figur 5.5.

Når der ses bort fra velhavende kommuner i hovedstadsområdet, er der tale om relativt begrænsede forskelle mellem erhvervsindkomster på tværs af kommunerne, se Factbook.

Erhvervsindkomsten afspejler ikke fuldstændigt borgernes forbrugsmuligheder. Et progressivt skattesystem samt overførsler bidrager til at udjævne forskellene i disponibel indkomst, se Factbook. Dertil kommer, at leveomkostningerne, herunder boligpriserne, er lavere i kommunerne længere væk fra en større by.

Figur 5.5 Gennemsnitlig erhvervsindkomst for beskæftigede, 2013

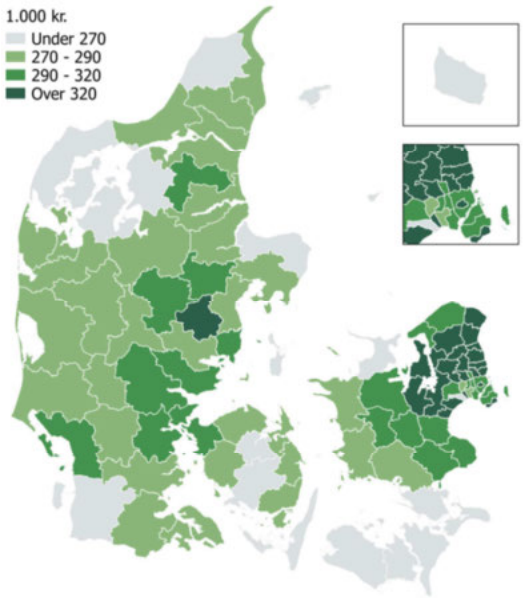

Anm.: Erhvervsindkomst er defineret som summen af lønindkomst, virksomhedsoverskud og AMB-pligtige honorarer. I figuren er erhvervsindkomsten opgjort som den gennemsnitlige erhvervsindkomst for alle personer med en erhvervsindkomst. Erhvervsindkomsten er opgjort på bopælsadresse.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_5.

Beskæftigelse, erhvervsstruktur og befolkning

Der er store forskelle på, hvordan beskæftigelsen har udviklet sig på tværs af kommunerne, siden krisen indtraf. I de større bykommuner faldt antallet af lønmodtagere i perioden 2008-2009, mens lønmodtagerbeskæftigelsen har været stigende siden 2010. Kommunerne længere væk fra en større by samt kommuner tæt på en større by oplevede et betydeligt fald i antallet af lønmodtagere i perioden 2008-2013. Siden 2013 er lønmodtagerbeskæftigelsen stabiliseret i kommuner længere væk fra en større by, mens den er vokset i kommunerne tæt på en større by, se figur 5.6.

Figur 5.6 Udviklingen i beskæftigelsen, 2008-2015

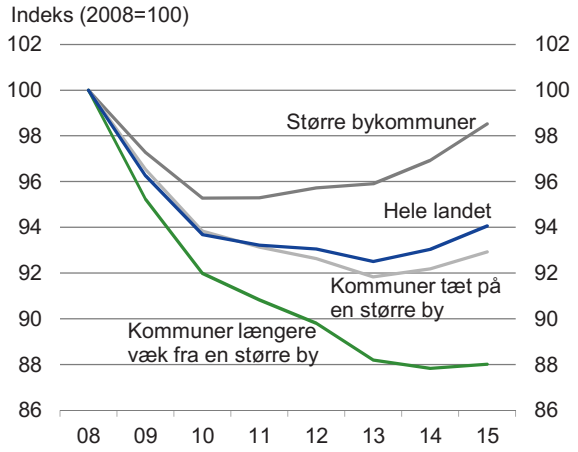

Anm.: Lønmodtagerbeskæftigelsen er opgjort som fuldtidsbeskæftigede efter bopælskommune. Tallene er opgjort som et simpelt gennemsnit for januar til september i et givent år.
Kilde: Jobindsats.dk og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_5.

Til trods for et stort fald i lønmodtagerbeskæftigelsen i kommunerne længere væk fra en større by er ledigheden relativ lav i flere af disse kommuner. Dette gælder særligt i Vestjylland. De store byer har derimod en relativ høj ledighedsprocent, se figur 5.7. Den faldende beskæftigelse skal således ses i lyset af den generelle befolkningsudvikling i kommunerne længere væk fra en større by, se figur 5.11.

Figur 5.7 Ledighedsprocent, 2014

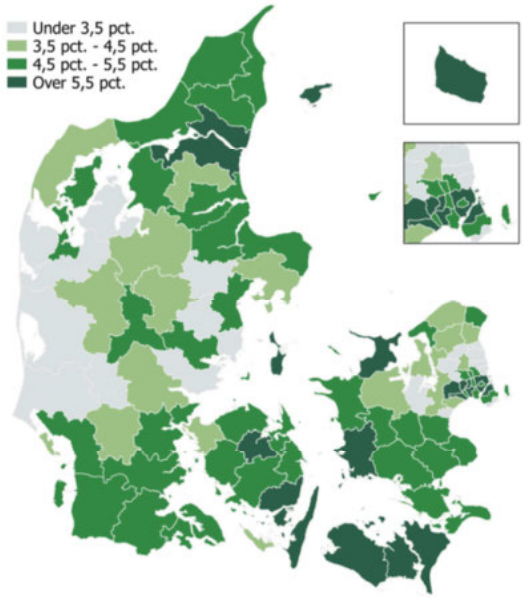

Anm.: Antal ledige er opgjort som fuldtidsbruttoledige, og inkluderer aktiverede dagpengemodtagere og aktiverede arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere som gns. for 2014. Den samlede ledighed i 2014 var 5,0 pct.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_5.

Den forholdsvis høje beskæftigelsesfrekvens i mange kommuner længere væk fra en større by – særligt i Vestjylland – bekræfter indtrykket af, at den faldende beskæftigelse i mange af disse kommuner afspejler et fald i antallet af borgere i de erhvervsaktive aldre. På Lolland-Falster, Sydfyn, Langeland og Bornholm samt i de store byer er beskæftigelsesfrekvensen relativt lav, se figur 5.8.

Figur 5.8 Beskæftigelsesfrekvens, 2013

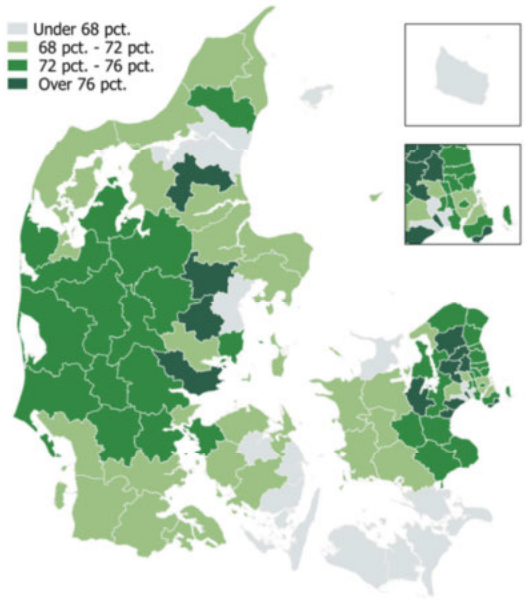

Anm.: Andelen af befolkningen i alderen 16-64 år, der er i beskæftigelse ultimo november 2013. Landsgennemsnittet er på 71 pct.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_5.

Udviklingen i beskæftigelsen hænger endvidere sammen med forskydninger i erhvervsstrukturerne. Landdistrikterne har historisk set beskæftiget mange i industrien og i landbruget, mens private serviceerhverv fylder relativt meget i de større byområder. Ligesom i mange andre OECD-lande har beskæftigelsen i landbruget og industrien været faldende de seneste årtier, mens private serviceerhverv beskæftiger flere og flere. Beskæftigelsen i industrien er dog stabiliseret, mens beskæftigelsen i landbruget er steget svagt siden 2011, se figur 5.9 og figur 5.10.

Figur 5.9 Erhvervsstrukturen i Danmark, 2013

Andel af den private beskæftigelse i landbrug, skovbrug og fiskeri

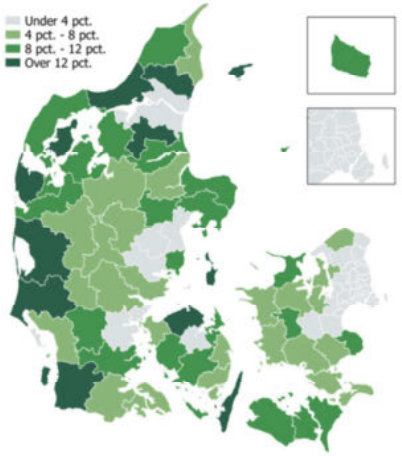

Andel af den private beskæftigelse i industri

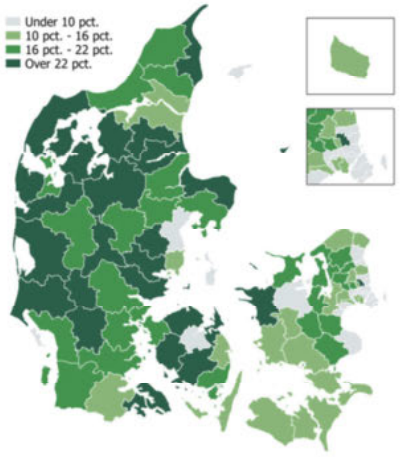

Andel af den private beskæftigelse i service

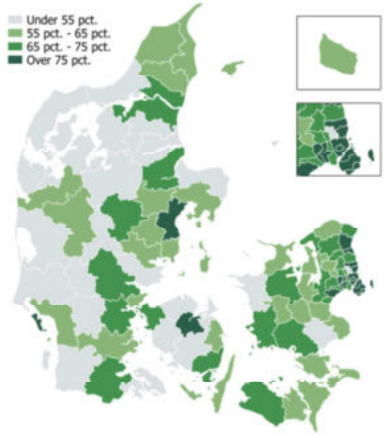

Anm.: Andelen er opgjort som antallet af beskæftigede efter arbejdskommune. Det bemærkes, at intervallerne er forskellige i de tre figurer.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_5.

Figur 5.10 Udviklingen i beskæftigelsen fordelt på erhverv, 1993-2014

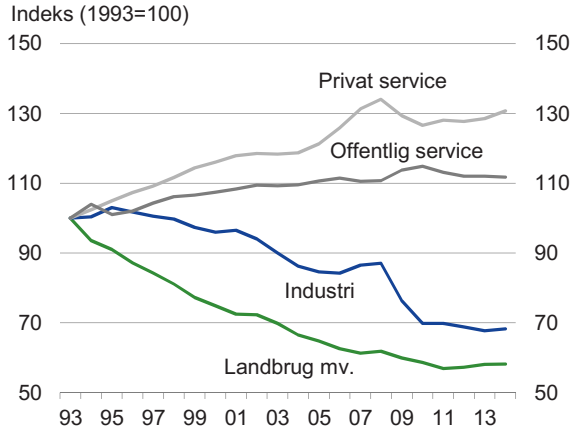

Anm.: Beskæftigelse er opgjort som den samlede beskæftigelse, dvs. både selvstændige og lønmodtagere indgår i opgørelsen. Service omfatter brancherne handel og transport, information og kommunikation, finansiering og forsikring, ejendomshandel og udlejning af erhvervsejendomme, erhvervsservice og kultur, fritid og anden service. Brancherne Råstofindvinding, Forsyningsvirksomhed samt Bygge og anlæg er udeladt af opgørelsen. Landbrug mv. dækker over landbrug, skovbrug og fiskeri.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_5.

Den faldende beskæftigelse i kommunerne længere væk fra en større by kan også hænge sammen med den generelle befolkningsudvikling. Befolkningen i kommunerne længere væk fra en større by er gennem flere årtier vokset mindre end befolkningen i de større bykommuner og i kommuner tæt på en større by. De seneste år har befolkningsudviklingen i kommunerne længere væk fra en større by været decideret negativ, se figur 5.11. Reduktionen i det absolutte indbyggertal i kommunerne længere væk fra en større by skyldes navnlig et fald i tilflytningen til disse kommuner, mens fraflytningen er forholdsvis stabil over tid.[2] Det kan blandt andet hænge sammen med boligprisudviklingen, se afsnit om boligpriser nedenfor.

Figur 5.11 Befolkningsudvikling, 1993-2015

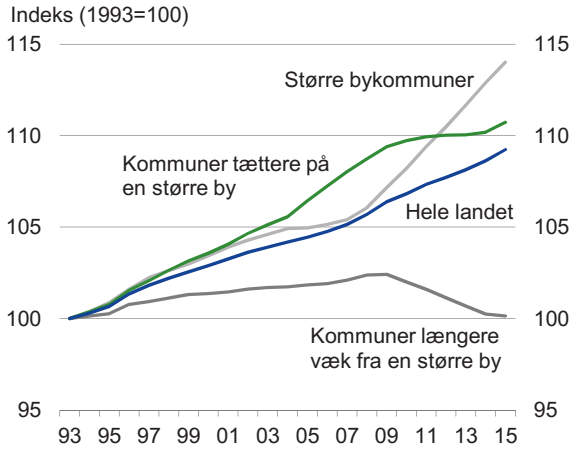

Kilde: De Økonomiske Råd, forår 2015.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_5.

Uddannelse

Der ses en tendens til, at unge fra kommuner længere væk fra en større by søger mod uddannelsesinstitutionerne i storbyerne og ikke vender tilbage efter endt uddannelse.[3] Personer med en videregående uddannelse er koncentreret i byerne, mens andelen med en videregående uddannelse i kommunerne længere væk fra en større by er relativt lav, se figur 5.12.

[2] Se De Økonomiske Råd, Dansk Økonomi, forår 2015.
[3] Se De Økonomiske Råd, Dansk Økonomi, forår 2015.

Det kan blandt andet hænge sammen med, at mange højtuddannede job er placeret i serviceerhvervene i de større byer.

Figur 5.12 Andel med en videregående uddannelse, 2015

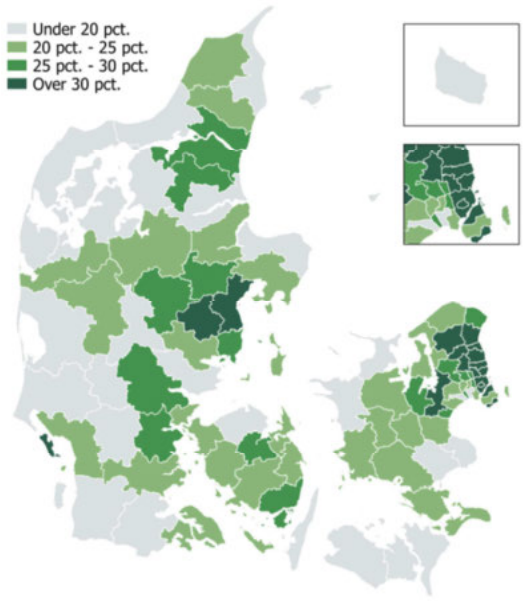

Anm.: Andel af befolkningen mellem 15 og 69 år med en videregående uddannelse. Befolkningen er opgjort pr. 1. januar det pågældende år. Den højst fuldførte uddannelse er opgjort pr. 1. oktober året før.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_5.

Boligpriser og ubeboede boliger

Den ændrede demografiske udvikling har de senere år medført en ændret balance mellem udbuddet og efterspørgslen på boliger. Andelen af ubeboede boliger er højest i kommunerne længere væk fra en større by og lavest i og omkring de store byer. Særligt på de ikke-brofaste øer, på Lolland-Falster samt i Sydvest- og Nordvestjylland er der relativt flere ubeboede boliger, se figur 5.13.

Figur 5.13 Andel ubeboede boliger, 2015

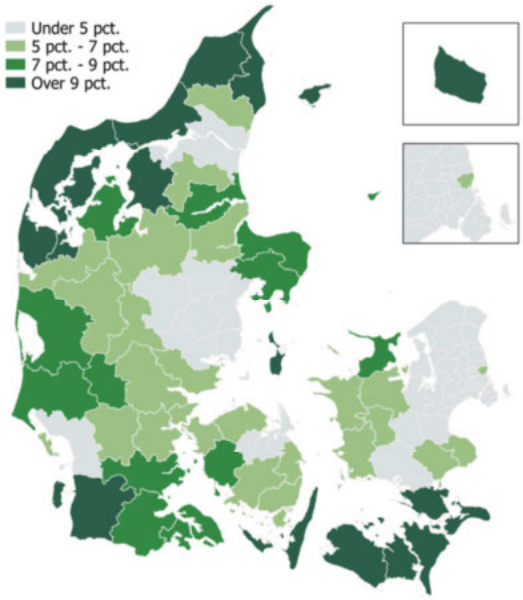

Anm.: Boligerne dækker over samtlige typer af boliger.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_5.

Der er relativt stor forskel mellem boligpriserne i kommunerne længere væk fra en større by og i København samt i hovedstadens nordlige forstadskommuner, se figur 5.14.

Figur 5.14 Huspriser, 2014

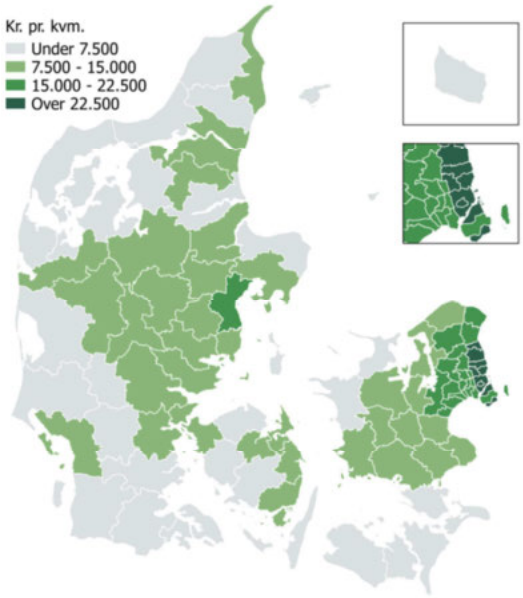

Anm.: Realiseret handelspris pr. kvm. for parcel- og rækkehuse. Tallene er baseret på et simpelt gennemsnit for 2014.
Kilde: Realkreditrådet.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_5.

Social balance

Danmark og de øvrige nordiske lande er kendetegnet ved et højt indkomstniveau og små indkomstforskelle sammenlignet med andre OECD-lande. Der er en høj grad af social balance i form af fri og lige adgang til uddannelse og sundhed, en stærk tilknytning til arbejdsmarkedet og et socialt sikkerhedsnet for dem, der ikke har mulighed for at forsørge sig selv.

Indkomstforskellene i OECD-landene er øget siden midten af 1990'erne.[1] Sammenhængen mellem indkomstforskelle og økonomisk vækst har længe været diskuteret, se boks 1.

Indkomstforskelle

Indkomstforskellene i befolkningen kan blandt andet belyses ved Gini-koefficienten, der opsummerer de samlede indkomstforskelle i ét enkelt tal mellem 0 og 1 (100 pct.). I en helt lige fordeling, hvor alle har samme indkomst, er Gini-koefficienten nul. Jo mere ulige fordelingen er, jo større vil Gini-koefficienten være.

Indkomstforskellene i Danmark er små sammenlignet med andre lande, se figur 6.1. Også i 2012 er Danmark således blandt de lande i OECD med de mindste indkomstforskelle.

I Danmark steg indkomstforskellene målt ved Gini-koefficienten fra ca. 20 pct. i midten af 1990'erne til ca. 25 pct. i 2008 og har ligget nogenlunde stabilt siden. De stigende indkomstforskelle i perioden skyldes primært stigende forskelle i kapitalindkomster, herunder stigende boligpriser og faldende renteudgifter. Hvis der ses bort fra nettokapitalindkomsterne, er indkomstforskellene kun steget svagt siden midten af 1990'erne, se figur 6.2.

Figur 6.1 Indkomstforskelle i OECD, 2012

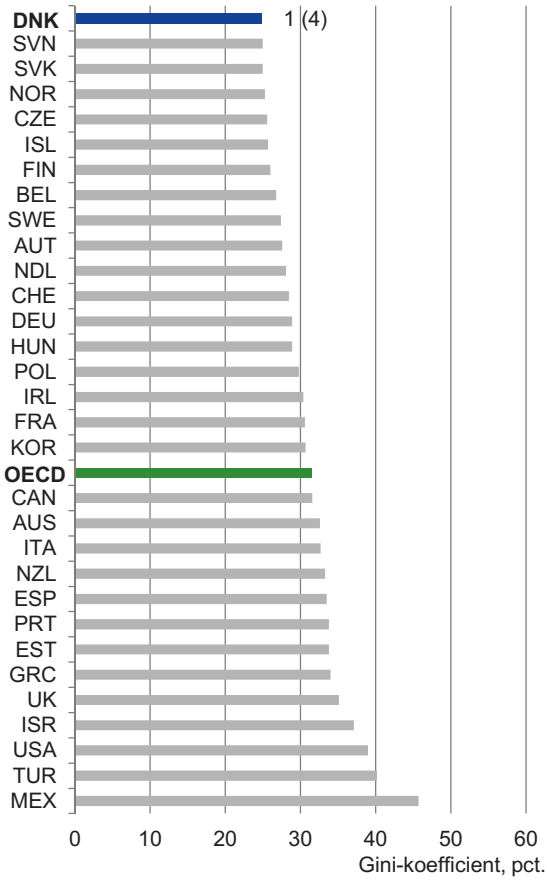

Anm.: Gini-koefficient for den årlige disponible indkomst for hele befolkningen. Databrud i 2012. OECD anvender fra og med 2012 revideret indkomstdefinition. Data for CAN og CHL er fra 2011.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_6.

Figur 6.2 Indkomstforskelle hele befolkningen, 1995-2013

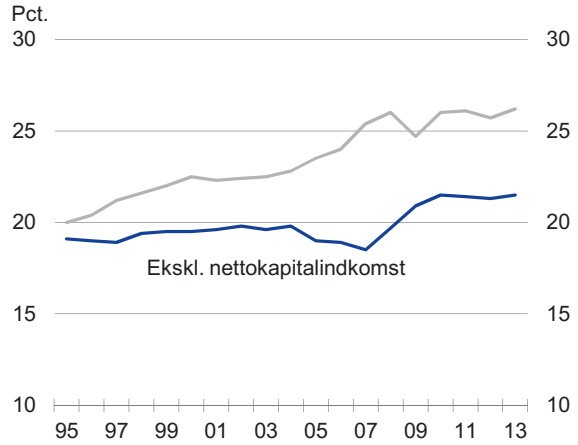

Anm.: Gini-koefficient for den årlige disponible indkomst.
Kilde: Familiernes økonomi – fordeling, fattigdom og incitamenter (2015).
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_6.

[1] Economic Policy Reforms 2015, Going for Growth, OECD.

Selv i velstående lande med små indkomstforskelle vil der være personer med en relativt lav disponibel indkomst i forhold til resten af befolkningen. Sammenlignet med andre lande er denne andel lille i Danmark, idet godt 5 pct. af befolkningen er i den såkaldte lavindkomstgruppe – defineret som personer med en indkomst, der ligger under 50 pct. af medianindkomsten. OECD-gennemsnittet ligger på godt 10 pct., se figur 6.3.

Figur 6.3 Andel i lavindkomstgruppen, 2012

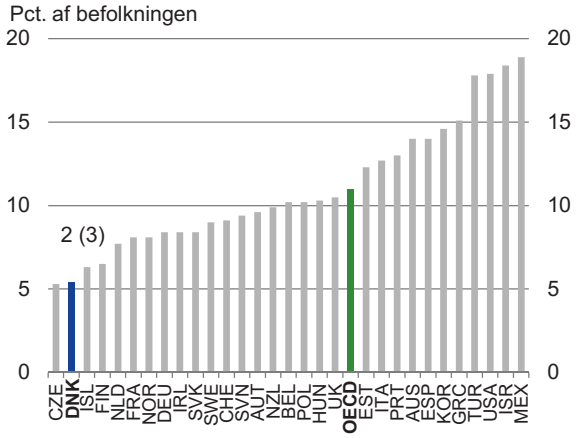

Anm.: Personer med en disponibel indkomst under 50 pct. af medianindkomsten.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_6.

Relativt lav indkomst kan fx hænge sammen med udsving i indkomsten som selvstændig, eller at en familie har truffet frivillige valg, der betyder, at deres indkomst er lavere end andre sammenlignelige familiers. I Danmark er en stor del af lavindkomstgruppen fx studerende. Relativt lav indkomst kan afspejle begrænsede muligheder i forhold til resten af befolkningen, eller at der fx er indtruffet en social begivenhed. Relativt lav indkomst kan også hænge sammen med tilknytningen til arbejdsmarkedet.

Deltagelse på arbejdsmarkedet

Høj deltagelse på arbejdsmarkedet er en af forudsætningerne for et velfærdssamfund som det danske. Samtidig hænger den enkeltes muligheder for at forsørge sig selv og sin familie tæt sammen med tilknytningen til arbejdsmarkedet. Personer med lav tilknytning til arbejdsmarkedet er i større risiko for at have en lav disponibel indkomst.

Selvom de fleste, der bliver ledige, hurtigt kommer tilbage i arbejde, findes der en gruppe (randgruppen), der har svært ved at opnå en fast tilknytning til arbejdsmarkedet. Personer defineres som en del af arbejdsmarkedets randgruppe, hvis de i en periode på tre år har modtaget indkomsterstattende ydelser i mindst 80 pct. af tiden.

Efter en stigning i antallet af personer i randgruppen oven på den økonomiske krise, er der i 2014 sket et mindre fald. I 2014 er der ca. 130.000 personer i randgruppen, hvilket er ca. 5.000 færre end i 2013, se figur 6.4.

Figur 6.4 Personer i arbejdsmarkedets randgruppe, 2004-2014

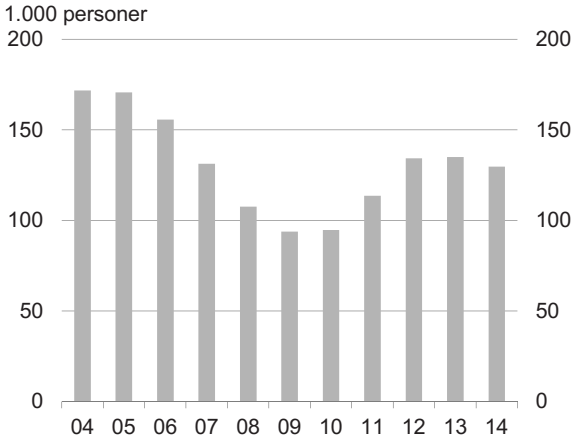

Anm.: Modtagere af midlertidige indkomstrelaterede ydelser i mindst 80 pct. af tiden de seneste tre år.
Kilde: Beskæftigelsesministeriet.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_6.

Integration

Integration af indvandrere og efterkommere på arbejdsmarkedet er vigtig for samfundets sociale sammenhængskraft såvel som den enkeltes muligheder for at forsørge sig selv og sin familie.

Indvandrere og efterkommere har siden 2003 fået en bedre tilknytning til arbejdsmarkedet. Særligt blandt indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande er der sket et stort fald i andelen, der indgår i randgruppen. I 2003 tilhørte 22 pct. i denne gruppe arbejdsmarkedets randgruppe, mens andelen i 2009 var faldet til godt 10 pct. Niveauet har herefter været nogenlunde konstant frem til 2014. Der er dog fortsat en overrepræsentation af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande i randgruppen sammenlignet både med indvandrere og efterkommere fra vestlige lande og personer med dansk oprindelse. Blandt indvandrere og efterkommere med vestlig oprindelse er der i de senere år en tendens til, at de i mindre grad end personer med dansk oprindelse tilhører randgruppen, se figur 6.5.

Figur 6.5 Oprindelse og arbejdsmarkedets randgruppe, 18-64-årige, 2004-2014

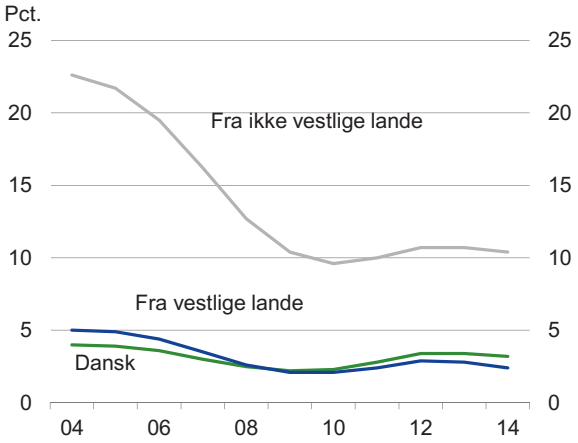

Anm.: Personer i arbejdsmarkedets randgruppe med hhv. dansk, vestlig og ikke-vestlig oprindelse i forhold til det samlede antal 18-64-årige i de nævnte befolkningsgrupper. Figuren dækker over både indvandrere og efterkommere.
Kilde: Beskæftigelsesministeriet, beregninger på baggrund af Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase DREAM og Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_6.

Beskæftigelsesgraden blandt både indvandrere, efterkommere og personer med dansk oprindelse oplevede et fald under den økonomiske krise, men ligger fra 2011 nogenlunde konstant. Der er dog forskelle i niveauerne. Mens beskæftigelsesgraden for personer med dansk oprindelse har ligget på ca. 73 pct. siden 2011, ligger den på ca. 60 pct. for indvandrere og efterkommere med vestlig oprindelse og på ca. 49 pct. for indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig baggrund, se figur 6.6.

Figur 6.6 Beskæftigelsesgrad og oprindelse blandt 18-64-årige, 2009-2014

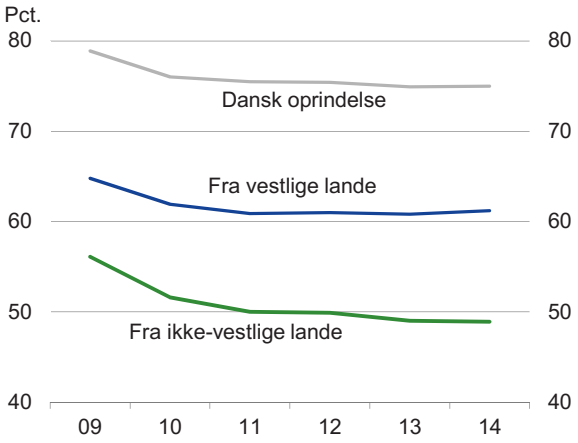

Anm.: Grundet databrud går figuren kun tilbage til 2009. Figuren dækker over både indvandrere og efterkommere.
Kilde: Ministeriet for Udlændinge, Integration og Bolig på baggrund af Ankestyrelsens udlændingedatabase i Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_6.

Graden af integration af indvandrere kan blandt andet beskrives ved at sammenligne beskæftigelsesgraden hos et lands etniske befolkning med beskæftigelsesgraden blandt indvandrere i det pågældende land. Hvis et lands etniske befolkning i højere grad er i arbejde end indvandrere, er der et såkaldt beskæftigelsesgab.

Danmark har en høj beskæftigelsesgrad blandt etniske danskere, men blandt indvandrere er beskæftigelsesgraden ikke tilsvarende høj. I 2014 ligger Danmark under OECD-gennemsnittet, når der måles på beskæftigelsesgraden blandt indvandrere fra lande uden for EU27, se figur 6.7.

Figur 6.7 Beskæftigelsesgrad i et givent OECD land for indvandrere fra ikke-EU27-lande, 2014

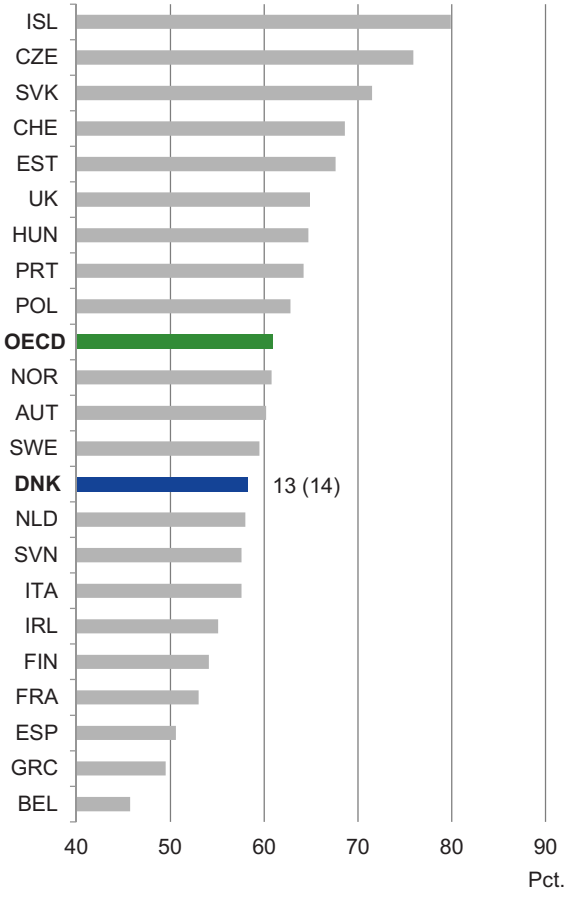

Anm.: Det bemærkes, at indvandrere fra ikke EU-lande dækker en bred vifte af personer, der både kan være personer fra vestlige og ikke-vestlige lande. Samtidig tager figuren heller ikke højde for fx uddannelsesmæssig baggrund og andre relevante faktorer i sammenligningen.
Kilde: Eurostat og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_6.

6. Social balance

Uddannelse er et af redskaberne til at fremme integration og fremtidig tilknytning til arbejdsmarkedet. Desuden bidrager et højt uddannelsesniveau i hele befolkningen til at bevare den sociale balance og begrænse indkomstforskelle.

Der har i perioden 2004-2015 været en stigning i andelen af 20-24-årige, der tager en videregående uddannelse. Dette gælder både for indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande såvel som personer med dansk oprindelse.

I skoleåret 2014/2015 er en større andel i gang med en videregående uddannelse blandt efterkommere fra ikke-vestlige lande end for personer med dansk oprindelse. Mens andelen ligger på 36 pct. for personer med dansk oprindelse er den for efterkommere fra ikke vestlige lande på godt 39 pct. For indvandrere i samme aldersgruppe, der har en ikke-vestlig baggrund, er andelen knap 29 pct., se figur 6.8.

Figur 6.8 20-24-årige i gang med en videregående uddannelse, skoleår 2004/2005-2014/2015

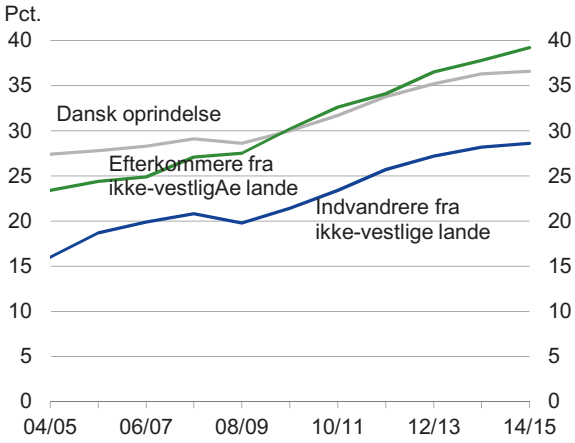

Anm.: Kun indvandrere med mere end to års ophold er medtaget. Videregående uddannelse dækker over kort, mellemlang og lang videregående uddannelse.
Kilde: Ministeriet for Udlændinge, Integration og Bolig på baggrund af Ankestyrelsens udlændingedatabase i Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_6.

6. Social balance

Boks 6.1 Indkomstforskelle og vækst

I debatten om indkomstforskelle og vækst antages det traditionelt, at der kan være et *trade-off* mellem vækst og fordeling, i den forstand at et vist niveau af indkomstforskelle kan formodes at bidrage til at understøtte vækst ved fx at øge tilskyndelsen til arbejde og uddannelse. Nogle analyser fra blandt andet OECD (*In It Together: Why Less Inequality Benefits All,* 2015) og IMF (Ostry m.fl., 2014, SDN/14/02) har peget på, at der også kan være en omvendt sammenhæng, dvs. at store indkomstforskelle kan virke hæmmende på væksten.

Grundlæggende er empiriske analyser af sammenhængen mellem indkomstforskelle og økonomisk vækst på tværs af lande forbundet med en række udfordringer, og der kan ikke på baggrund af den økonomiske litteratur konkluderes, at der skulle være en entydig og universel sammenhæng mellem indkomstforskelle og vækst. Man kan med andre ord hverken konkludere, at større indkomstforskelle generelt øger væksten eller det modsatte. Sammenhængen er kompleks og afhænger af en række forhold.

De Økonomiske Råd har i Dansk Økonomi, efterår 2011 vurderet, at omfordeling op til et vist niveau kan understøtte vækst ved at fungere som en forsikringsordning ved igangsættelse af risikofyldte aktiviteter, som uddannelse og opstart af selvstændig virksomhed. De Økonomiske Råd understreger dog samtidig, at omfordeling udover dette niveau kan hæmme den økonomiske vækst, blandt andet hvis tilskyndelsen til at arbejde, investere eller spare op reduceres. Omfanget af omfordeling vil derfor være udtryk for et politisk valg.

Et er forskelle i *indkomst*, noget andet er forskelle i *muligheder*. Den danske samfundsmodel er blandt andet kendetegnet ved et finmasket socialt sikkerhedsnet og fri og lige adgang til uddannelse og sundhed. Dette giver befolkningen gode forudsætninger for at bryde den sociale arv og udnytte deres fulde potentiale. Fri og lige adgang til uddannelse og sundhed understøtter ligeledes små indkomstforskelle og stor indkomstmobilitet mellem generationer, se fx OECD, *A Family Affair: Intergenerational Social Mobility across OECD Countries, 2010.*

Dermed kan lige muligheder både understøtte social balance såvel som økonomisk vækst.

7. Folkeskolen 58
8. Ungdomsuddannelser 61
9. Videregående uddannelser 64

Folkeskolen

I bestræbelserne på at skærpe Danmarks konkurrenceevne og øge den økonomiske vækst spiller et øget vidensniveau i befolkningen en vigtig rolle.

Folkeskolen[1] har en afgørende rolle i at opbygge grundlæggende viden, færdigheder og kompetencer hos eleverne. Det skaber basis for, at eleverne videreuddanner sig og dermed generelt opnår højere indkomster.

Et øget videns- og kompetenceniveau bidrager til at løfte produktiviteten i virksomhederne samt øge væksten og konkurrenceevnen i Danmark.

OECD har siden 2000 testet 15-16-årige skoleelevers kompetencer hvert tredje år i PISA-undersøgelsen. Eleverne testes blandt andet inden for læsning, matematik og naturfag. I 2012 blev eleverne endvidere testet i problemløsningskompetencer. PISA-undersøgelsen, der foretages i alle OECD-lande og i en række partnerlande, gør det muligt at sammenligne elevernes kompetencer på tværs af landene. Den seneste PISA-undersøgelse blev foretaget i 2012.

Elevernes kompetencer i læsning, matematik, naturfag og problemløsning

I 2012 ligger de danske elevers kompetencer i læsning, matematik, naturfag og problemløsning på niveau med OECD-gennemsnittet, se figur 7.1. Til sammenligning ligger de finske elevers kompetencer et godt stykke over de danske elevers kompetenceniveau. Norske og svenske elevers færdigheder ligger nogenlunde på niveau med de danske elever. De svenske elever ligger konsekvent lidt under niveauet for de danske elever inden for alle fire kompetencer, mens de norske elever enten ligger lidt højere (læsning og problemløsning) eller lidt lavere (matematik og naturfag).

Figur 7.1 PISA-score for læsning, matematik, naturfag og problemløsning, 2012

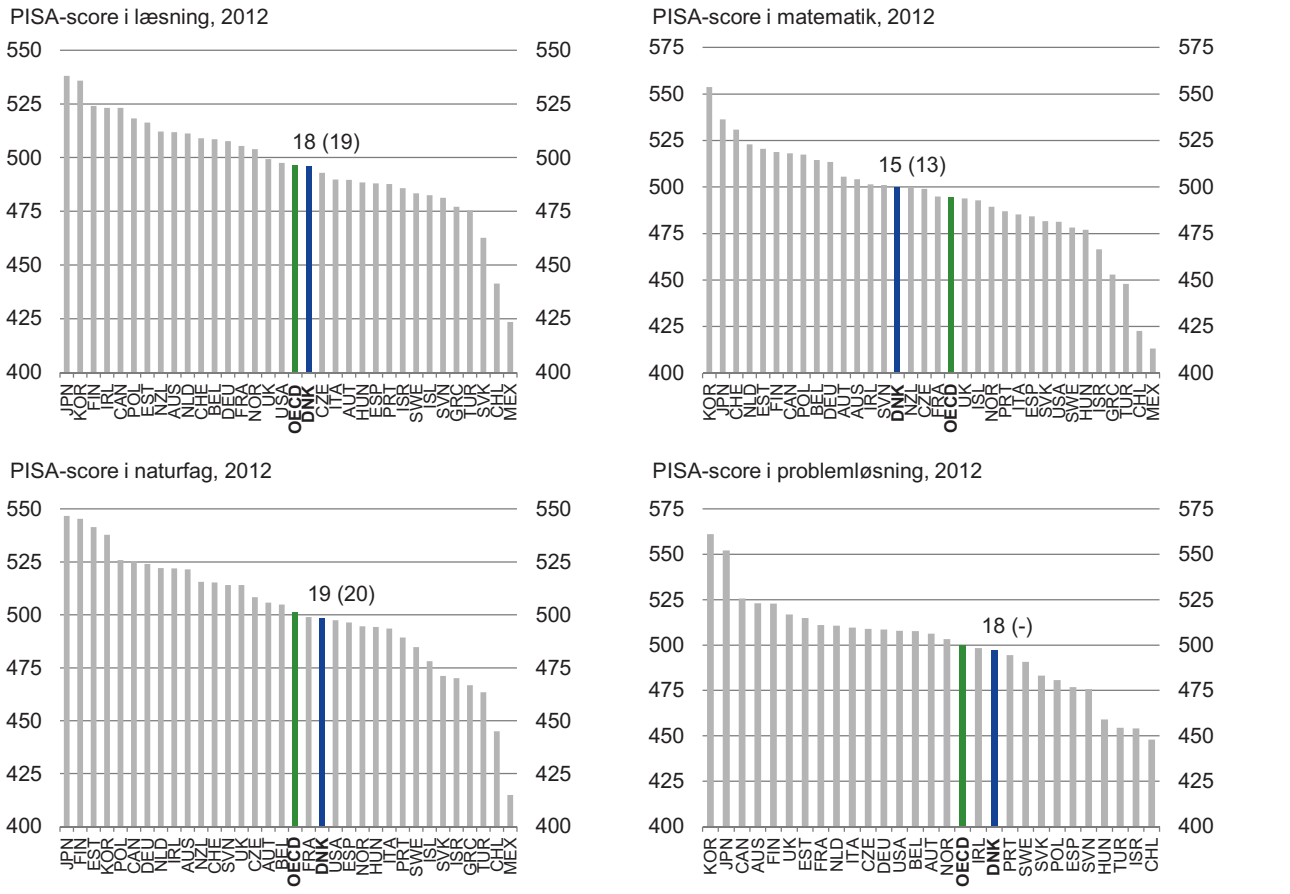

Anm.: Tallet i parentes angiver Danmarks placering i 2009.
Kilde: OECD, PISA.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_7.

[1] Med mindre andet er nævnt, anvendes folkeskolen synonymt med grundskolen, dvs. folkeskoler, kommunale ungdomsskoler, frie grundskoler, efterskoler, specialskoler og dagbehandlingstilbud.

7. Folkeskolen

Inddeles eleverne efter læsekompetencer på henholdsvis højt, middel og lavt kompetenceniveau, afspejler den danske PISA-score, at der er en relativt høj andel af danske elever med læsekompetencer på middelniveau men en relativt lille andel af elever med læsekompetence på højt niveau, se Factbook.

Sammenlignet med de øvrige OECD-lande har de danske elevers læsekompetence siden 2000 været stort set uændret.

De danske elevers kompetencer i matematik har vist en nedadgående tendens fra 2003 til 2012. Denne udvikling har medvirket til, at Danmarks placering er rykket ned i rangeringen inden for OECD. Danmark ligger trods dette over OECD-gennemsnittet.

Omtrent 43 pct. af folkeskolens afgangselever har fået en karakter på 7 eller derover. Dette er status quo i forhold til 2013. Lige under en tredjedel af eleverne har opnået en karakter på 4-7, mens ca. 9 pct. fik en karakter mellem 2 og 4, se figur 7.2.

Op mod en femtedel af eleverne havde en karakter på under 2 eller slet ingen afgangsprøve. Dette er nogenlunde samme niveau som i 2013.

Figur 7.2 Afgangskarakterer i dansk og matematik, 2014

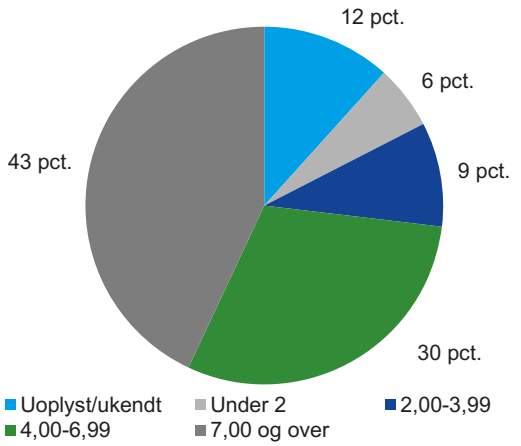

Anm.: Andel af alle elever som påbegyndte 9. klasse i grundskolen året inden. Mindst 2 i dansk og matematik opgøres som et simpelt gennemsnit over karakterer fra bundne prøver i dansk (læsning, skriftlig fremstilling, mundtlig fremstilling og retskrivning) hhv. matematik (færdighedsregning og problemløsning). Hvis ikke eleven har opnået to eller mere i begge fag, medtages de som elever, der ikke har opnået 2 eller over.
Kilde: Danmarks Statistik, Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestillings karakterstatistik og beregninger fra Beskæftigelsesministeriet.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_7.

Ved afslutningen af folkeskolen tilmelder en stadig større andel af eleverne sig en ungdomsuddannelse. Over 92 pct. af eleverne, der forlader folkeskolen, har således tilmeldt sig en ungdomsuddannelse. Antallet af elever, der rent faktisk starter på en ungdomsuddannelse, er dog lidt lavere, idet en del af eleverne aldrig når at starte på uddannelsen. For en nærmere gennemgang af ungdomsuddannelserne henvises til kapitel 8.

I 2013 var andelen af elever, der havde påbegyndt en ungdomsuddannelse inden for ét år efter endt folkeskole, 87 pct. Dette ligger på niveau med de seneste år, se figur 7.3.

Figur 7.3 Ét år efter folkeskolen, 2000-2013

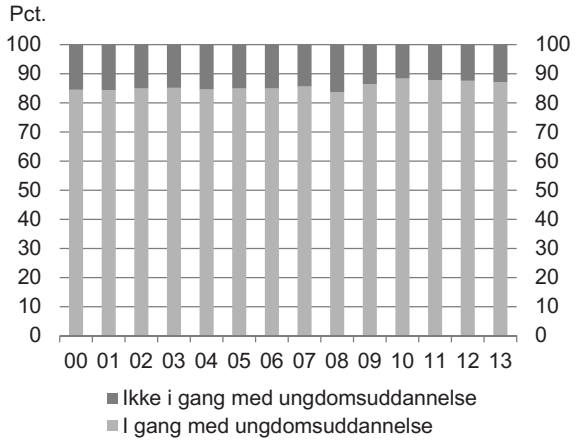

Anm.: "Ikke i gang med ungdomsuddannelse" dækker både over elever, der tilmeldte sig en ungdomsuddannelse men aldrig påbegyndte og elever, der har afbrudt deres ungdomsuddannelse.
Kilde: UNI-C – Styrelsen for It og Læring.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_7.

I PISA-PIAAC-undersøgelsen er sammenhængen mellem læsekompetencerne for folkeskoleelever i 2000 og deres læsekompetencer 12 år senere blevet undersøgt. Undersøgelsen viser, at der blandt folkeskoleelever med lave eller høje læsekompetencer er en tendens til, at næsten ⅔-dele af eleverne 12 år senere stadig har henholdsvis lave eller høje læsekompetencer. Således hører ca. 62 pct. af eleverne med ringe læsefærdighed i folkeskolen fortsat til gruppen med ringe læsefærdigheder 12 år senere. På samme vis hører ca. 58 pct. af eleverne med gode læsefærdighed fortsat til gruppen med gode læsefærdigheder som voksen.

Af undersøgelsen fremgår det også, at der er en sammenhæng mellem læsefærdighederne i folkeskolen og antallet af uger, den pågældende person har været på overførselsindkomster i perioden 2000-2012. For folkeskoleelever med de dårligste læsefærdigheder i 2000 havde ca. 42 pct. været på overførselsindkomst i 53 uger eller mere, mens 6,2 pct. ikke havde været på overførselsindkomst. Blandt elever med de bedste læsefærdigheder i 2000 havde kun ca. 7 pct. været på overførselsindkomst i 53 uger eller

mere, mens ca. 48 pct. slet ikke havde været på overførselsindkomst.[1]

Udgifter til folkeskolen

De danske elevers kompetencer skal ses i relation til de ressourcer, der bruges på undervisning i folkeskolen. Udgifter pr. elev ligger Danmark højere end OECD-gennemsnittet – på niveau med Finland, Nederlandene, Sverige og Island, se figur 7.4.

Figur 7.4 Udgifter pr. elev, 2011

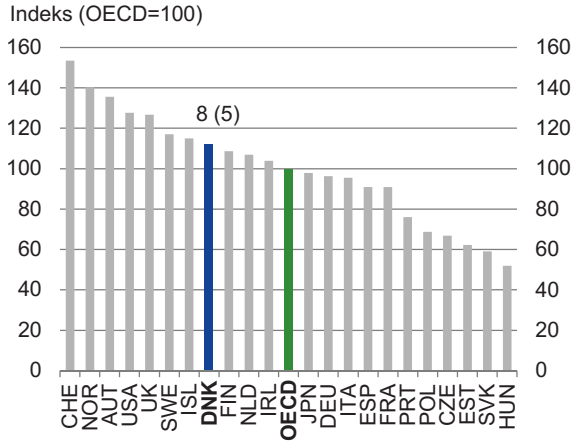

Kilde: OECD, Eurostat og egen beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_7.

De højere udgifter pr. elev i Danmark kan hænge sammen med det høje antal lærere i Danmark. I Danmark er der gennemsnitlig 12 elever pr. lærer. Det er noget lavere end gennemsnittet for OECD, se figur 7.5.

Figur 7.5 Antal elever pr. lærer, 2012

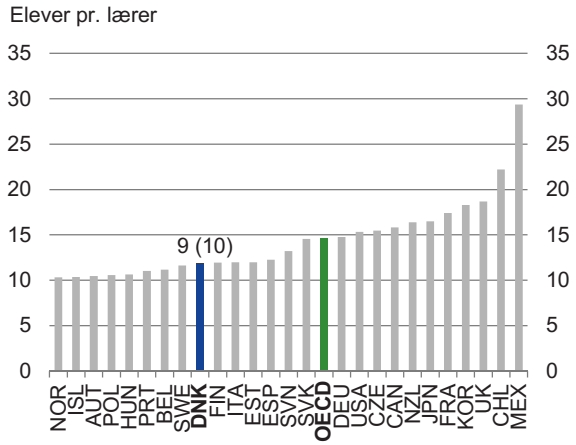

Kilde: OECD og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_7.

Norge, som har flere udgifter pr. elev, har også flere lærere pr. elev. Sverige ligger på niveau med Danmark, mens Finland har færre lærere pr. elev.

Til trods for de høje udgifter og antallet af lærere i Danmark, er antallet af planlagte årlige undervisningstimer pr. elev i folkeskolen lige under gennemsnittet for OECD , se figur 7.6.

For både Norge, Finland og i særdeleshed Sverige er antallet af timer endnu lavere end i Danmark.

Figur 7.6 Gennemsnitlige antal planlagte årlige undervisningstimer pr. elev, 2014

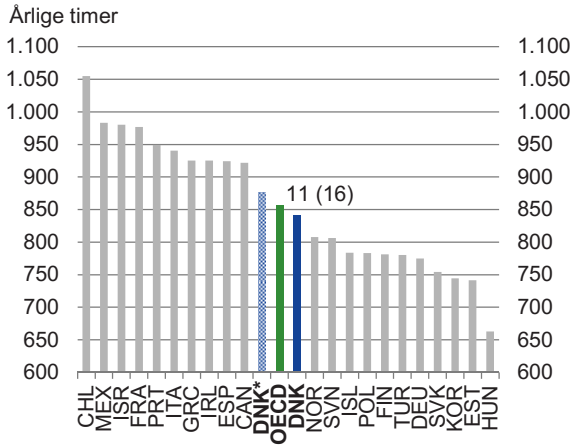

Anm.: Folkeskolereformen har betydet, at elevernes planlagte undervisningstimer øges. DNK* angiver Danmark efter folkeskolereformen, hvor minimumstimetallet løftes med 930 timer over et helt skoleforløb (9 år). Minimumstimetallet har historisk ligget lavere end de planlagte timer, se Factbook.
Kilde: OECD og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_7.

[1] Se www.uvm.dk. for PISA- og PIAAC-undersøgelserne.

8. Ungdomsuddannelser

Ungdomsuddannelser

Ungdomsuddannelserne spiller en central rolle i forhold til at sikre en veluddannet arbejdsstyrke. Unge, der gennemfører en ungdomsuddannelse, er oftere i beskæftigelse og har højere produktivitet end personer, som udelukkende har en folkeskoleuddannelse.[1]

Ungdomsuddannelserne kan påbegyndes efter folkeskolen, se Factbook. Erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser er langt de største. Erhvervsuddannelserne kvalificerer direkte til job, fortrinsvis i den private sektor, mens de gymnasiale uddannelser forbereder til videregående uddannelser.

Danmark ligger på niveau med OECD-gennemsnittet for, hvor stor en andel af de 25-34 årige der gennemfører en ungdomsuddannelse. Ifølge opgørelsen gennemfører 82 pct. af de 24-35 årige mindst en ungdomsuddannelse i 2014, se figur 8.1.

Figur 8.1 25-34 årige med mindst en ungdomsuddannelse, 2014

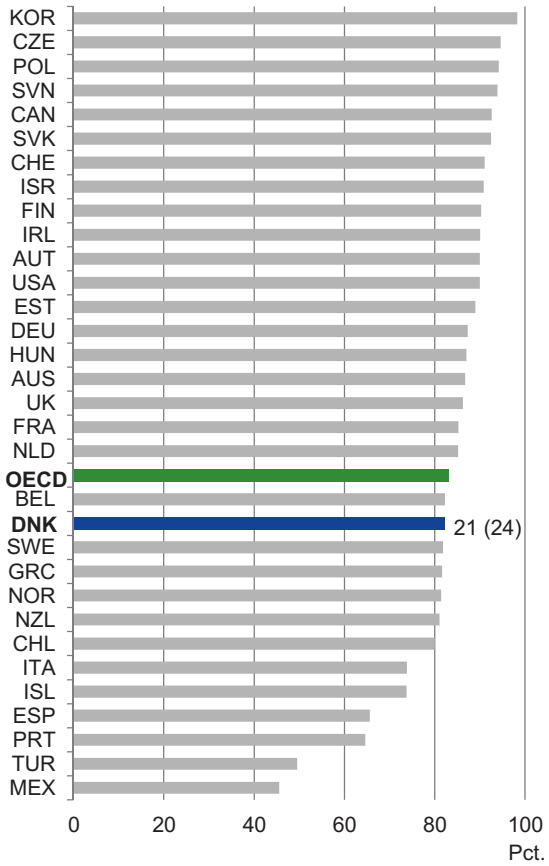

Anm.: Se Factbook for metodemæssige problemer med opgørelsen.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_8.

[1] Finansredegørelsen 2014.

Opgørelsen undervurderer den danske placering, da den er baseret på en spørgeskemaundersøgelse og ikke på registeroplysninger, se Factbook.

Udviklingen i ungdomsuddannelserne

I et historisk perspektiv er antallet af personer, der i Danmark tager en ungdomsuddannelse, højt. Tallet er vokset med ca. 16.000 siden 2004, og stigningen har været særlig stor siden 2009, se figur 8.2. Langt hovedparten af stigningen skyldes, at flere tager en gymnasial uddannelse. Stigningen skal dog også ses i lyset af nogle relativt store ungdomsårgange.

Figur 8.2 Fuldførelse af ungdomsuddannelser, 2004-2014

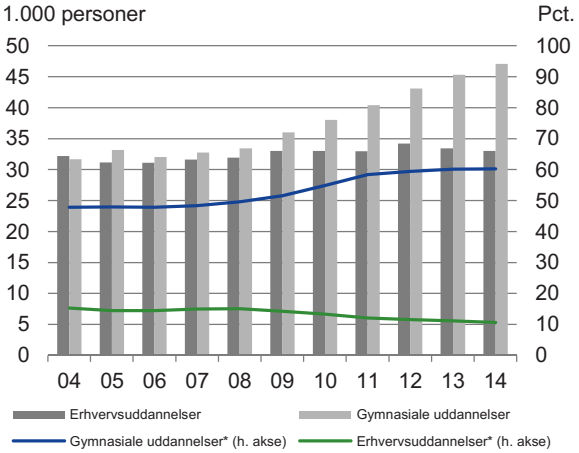

Anm.: Kurverne, Gymnasiale uddannelser* og Erhvervsuddannelser*, angiver den andel af en årgang af 9. klasser fra det pågældende år, der *forventes* at have gennemført hhv. en gymnasial- eller erhvervsuddannelse 5 år senere. Forventningsberegningen mht. erhvervsuddannelserne påvirkes af en høj gennemsnitsalder for elever, der påbegynder erhvervsuddannelsernes grundforløb (23 år i 2014). Hvis fremskrivningsperioden forlænges til 10 år forventes 23 pct. at have gennemført en erhvervsuddannelse og 65 pct. en gymnasial uddannelse. Forventningerne beregnes på grundlag af den såkaldte Profilmodel for 2014.
Kilde: Styrelsen for It og Læring og Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_8.

Inden for 5 år efter 9. klasse forventes 11 pct. af ungdomsårgangen fra 2014 at have gennemført en erhvervsuddannelse, mens 60 pct. forventes af have gennemført en gymnasial uddannelse. Den relativt lave andel for erhvervsuddannelserne skyldes, at en del af eleverne på erhvervsuddannelserne starter, når de er 25 år eller derover. Den gennemsnitlige påbegyndelsesalder på et grundforløb er 23 år i 2014. Den høje påbegyndelsesalder er også påvirket af, at mange unge påbegynder mere end en ungdomsuddannelse. Påbegyndelsesalder på de gymnasiale uddannelser er ca. 17 år, se Factbook.

Unge ufaglærte opnår typisk betydelige produktivitetsgevinster ved at gennemføre en erhvervsuddannelse, mens unge, der tager en gymnasial uddannelse uden efterfølgende at gennemføre en videregåen-

de uddannelse, kun opnår en mere begrænset produktivitetsgevinst.[2]

93 pct. forventes at få en ungdomsuddannelse

Af dem, der færdiggjorde 9. klasse i 2014, forventes 93 pct. at fuldføre mindst[3] én ungdomsuddannelse inden for de efterfølgende 25 år, se figur 8.3.

Fremover vil der være færre faglærte i arbejdsstyrken. Fra årgangen, der færdiggjorde 9. klasse i 1990, til årgangen fra 2014, forventes andelen, der har gennemført en erhvervsuddannelse i løbet af de efterfølgende 25 år at falde fra ca. 41 pct. til ca. 32 pct.

Figur 8.3 Forventet gennemførelse 25 år efter 9. klasse, 1990-2014

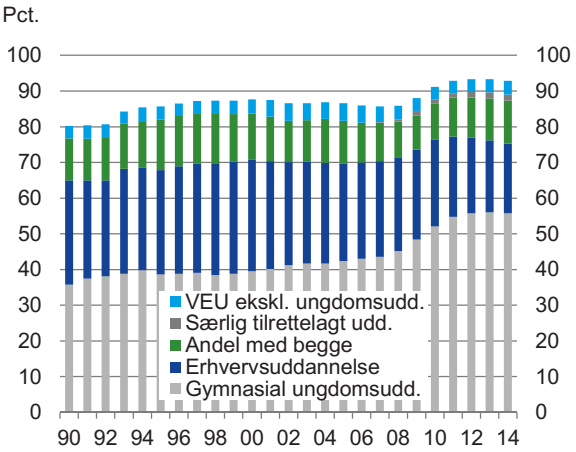

Anm.: "Andel med begge" angiver den forventede andel af 9. klasseårgangen, der både gennemfører en gymnasial og erhvervsuddannelse. "VEU" står for voksen- og efteruddannelse. Baseret på profilmodellen 2014.
Kilde: Styrelsen for It og Læring.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_8.

Tilgang og frafald

Faldet i andelen af unge med en erhvervsuddannelse skyldes dels en faldende tilgang til uddannelserne dels et stort frafald fra uddannelserne.

Tilmeldingen til de gymnasiale uddannelser er de seneste ti år steget med 13 pct.-point, mens tilmeldingen til erhvervsuddannelserne er faldet med 11 pct.-point. Den samlede tilmelding er steget med 2 pct.-point. Særligt efter 2007 er der sket en markant ændring med en højere stigningstakt i tilmeldingen til de gymnasiale uddannelser og et øget fald i tilmeldingen til erhvervsuddannelserne, se figur 8.4.

I 2015 har 18,5 pct. valgt en erhvervsuddannelse direkte efter 9. eller 10. klasse, mens 73,9 pct. har valgt en gymnasial uddannelse.

Figur 8.4 Tilmelding til ungdomsuddannelser fra elever efter 9. og 10. klasse, 2005-2015

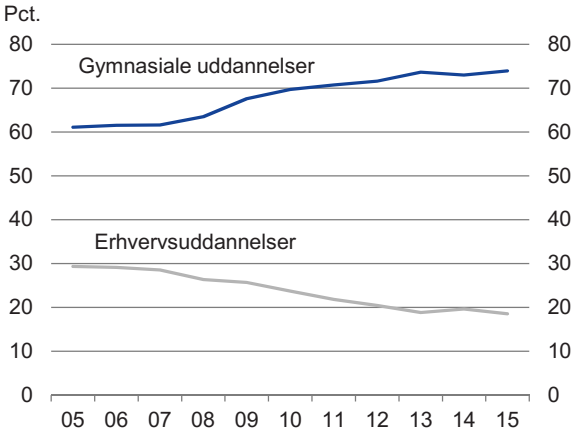

Kilde: Styrelsen for It og Læring.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_8.

Herudover er frafaldet på erhvervsuddannelserne i 2014 på knap 50 pct. af dem, der påbegynder. Frafaldet er næsten lige stort på grund- og hovedforløb. Til sammenligning er frafaldet på de gymnasiale uddannelser på ca. 15 pct. og lidt lavere end for 10 år siden, se figur 8.5.

Figur 8.5 Frafald på ungdomsuddannelserne, 2004-2014

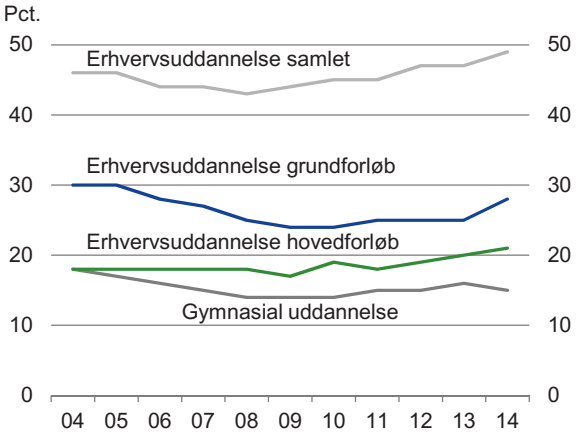

Kilde: Styrelsen for It og Læring.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_8.

Praktikpladser

Langt hovedparten af eleverne på erhvervsuddannelsernes hovedforløb har en praktikplads. I 2014 er ca. 62.000 personer[4] i gang med et hovedforløb på er-

[2] Finansredegørelse 2014.

[3] "Mindst en" angiver både, at nogle gennemfører mere end en ungdomsuddannelse og at nogle unge fuldfører en videregående uddannelse uden en registreret ungdomsuddannelse.

[4] Inkl. SOSU og den pædagogiske assistentuddannelse er 77.670 elever i gang med et hovedforløb.

hvervsuddannelserne. Heraf har 87 pct. en praktikaftale, mens ca. 1.200 elever er i gang med uddannelse, der gennemføres uden virksomhedspraktik.

En del af frafaldet på erhvervsuddannelserne kan også skyldes, at nogle unge har vanskeligt ved at finde en praktikplads. Under og efter krisen er antallet af elever, der mangler en praktikplads, steget. Stigningen synes dog nu at være mindre. I 2014 var antallet af praktikpladssøgende elever, som havde afsluttet deres grundforløb, på knap 2.700 personer. Det er stort set uændret fra året før, se figur 8.6.

En stigende andel af eleverne benytter sig imidlertid af muligheden for skolepraktik. I 2014 drejer det sig om 10 pct. af eleverne, der er i gang med et hovedforløb. Skolepraktik i praktikcentre bruges som supplement til uddannelsesaftaler med arbejdsgivere. Der er uddannelsesgaranti på alle erhvervsuddannelser uafhængigt af hovedområde, når eleven har bestået grundforløbets 2. del. Gennemføres grundforløbet på en erhvervsuddannelse, der udbydes med skolepraktik, er der garanti for, at eleven kan færdiggøre hele uddannelsen, hvis eleven opfylder kravene om egnethed, geografisk mobilitet og aktiv praktikpladssøgning.

Figur 8.6 Erhvervsuddannelseselever med afsluttet grundforløb, 2008-2014

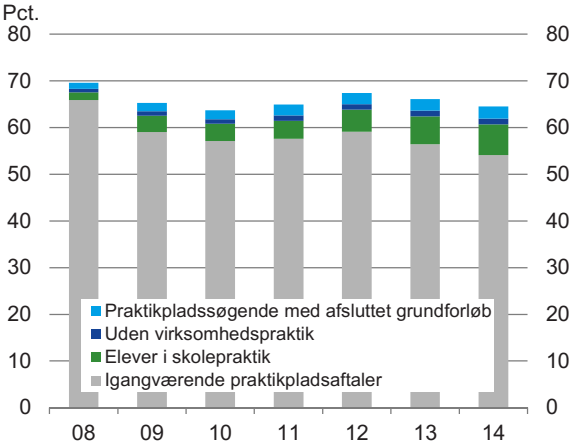

Anm.: Opgørelsen af praktikpladssøgende vedrører elever med afsluttet grundforløb. Data er ekskl. SOSU, den pædagogiske assistentuddannelse samt PGU og inkl. landbrugsuddannelser. Opgjort ultimo året.
Kilde: Styrelsen for It og Læring.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_8.

En af styrkerne ved vekseluddannelsessystemet i de danske erhvervsuddannelser er, at elever gennem praktik får erfaring fra arbejdsmarkedet som fx at arbejde sammen med kolleger og betjene kunder. Ved skolepraktik får eleverne ikke helt samme arbejdsmarkedserfaring som i ordinær praktik, og derfor kan eleverne være dårligere stillet efter endt uddannelse.

Der er imidlertid ikke tegn på, at det er tilfældet. For flere af erhvervsuddannelserne gælder det, at elever, der har gennemført (dele af) deres uddannelse i skolepraktik, efterfølgende har tilsvarende beskæftigelsesgrad og erhvervsindkomst som sammenlignelige elever, der udelukkende har været i ordinær praktik.[5]

Fuldførelsesalder

Gennemsnitsalderen ved påbegyndelse af et grundforløb på en erhvervsuddannelse er siden 2009 steget med 2 år til godt 23 år i 2014.

Det kan skyldes, at nogle unge efter folkeskolen arbejder som ufaglærte og først senere påbegynder en erhvervsuddannelse. Det kan også hænge sammen med, at ca. halvdelen af de unge har været startet på en anden ungdomsuddannelse tidligere og ca. 20 pct. har påbegyndt tre eller flere ungdomsuddannelser.[6]

Endelig starter en del af eleverne på en erhvervsuddannelse, når de er 25 år eller derover. Det medfører, at den gennemsnitlige alder ved fuldførelsen af erhvervsuddannelserne er væsentlig højere end for de gymnasiale uddannelser. I 2014 var gennemsnitsalderen for dem, der gennemførte en erhvervsuddannelse, på 29 år, mens den var 20 år for elever på de gymnasiale uddannelser, se figur 8.7.

Figur 8.7 Alder for fuldførelse af ungdomsuddannelse, 2004-2014

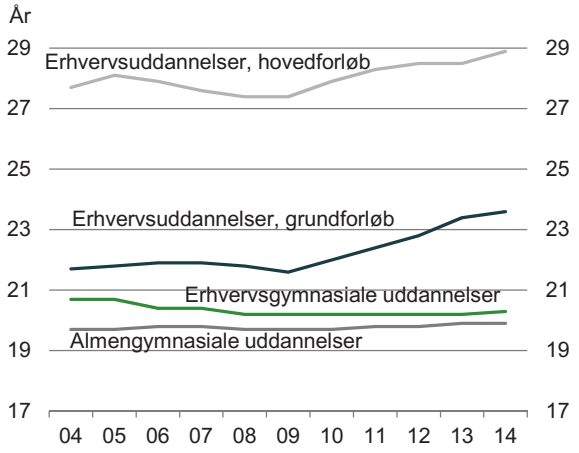

Kilde: Styrelsen for It og Læring.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_8.

Sammenlignet med andre OECD-lande er gennemsnitalderen for nyuddannede med en erhvervsuddannelse 8-9 år ældre i Danmark.[7]

[5, 6] Det Økonomiske Råd, "Dansk Økonomi, forår 2014".
[7] Education at a Glance, 2014.

Videregående uddannelser

Der er en klar positiv sammenhæng mellem uddannelse og produktivitet. Viden gør personer i stand til at varetage og videreudvikle komplicerede arbejdsfunktioner. Desuden stiger personers erhvervsdeltagelse med deres uddannelsesniveau.[1] En velkvalificeret arbejdsstyrke er derfor en forudsætning for virksomhedernes konkurrenceevne og derfor også for at bevare vækst og velstand fremover i Danmark.

En beregning af sammenhængen mellem uddannelse og produktivitet i Danmark viser, at personer med en erhvervsfaglig uddannelse i gennemsnit har en 12 pct. højere produktivitet end personer med grundskole som højest fuldførte uddannelse. Personer med en kort eller mellemlang videregående uddannelse har i gennemsnit 21 pct. højere produktivitet end faglærte. Endelig har personer med en lang videregående uddannelse i gennemsnit 18 pct. højere produktivitet end personer med en kort eller mellemlang videregående uddannelse[2], se figur 9.1.

Beregningen er forbundet med usikkerhed, idet en del af forskellene i produktivitet mellem de forskellige uddannelsesniveauer kan skyldes andre faktorer, herunder personlige forudsætninger som fx evner, motivation, sociale færdigheder og helbred.

Figur 9.1 Bidrag fra uddannelsesniveau til timeproduktivitet, 2010

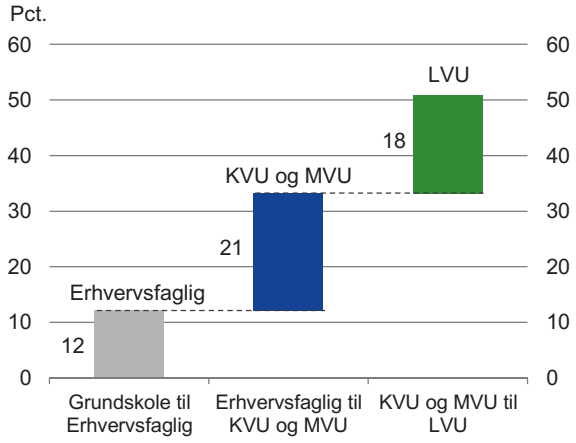

Anm.: Beregningen er korrigeret for demografiske forskelle, forskelle i forældres uddannelsesniveau samt mht. LVU-gevinsten for karaktergennemsnit fra gymnasiet, se Factbook om beregningen. KVU er korte videregående uddannelser, MVU er mellemlange videregående uddannelser (inkl. akademiske bachelorer) og LVU er lange videregående uddannelser, se Factbook.
Kilde: Finansredegørelse 2014.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_9.

[1] Finansredegørelse 2014.
[2] Finansredegørelse 2014.

Kompetenceniveau i befolkningen

Den danske arbejdsstyrke er forholdsvist godt uddannet og har et relativt højt kompetenceniveau i et internationalt perspektiv.[3] Det giver Danmark en fordel i forhold til at sikre vækst og velstand. Blandt de 15-69-årige har næsten to tredjedele af den danske arbejdsstyrke en kompetencegivende uddannelse i 2014.[4] Heraf har knap halvdelen en videregående uddannelse som deres højeste fuldførte uddannelse.

I den internationale PIAAC-undersøgelse, som er en PISA-undersøgelse for de 16-65 årige, måles befolkningens færdigheder, og brug af færdigheder, inden for læsning, regning og problemløsning med IT. Danmark ligger sammen med de øvrige nordiske lande og Japan helt i top på regning og problemløsning med IT og lige under gennemsnittet på læsning.[5]

Desuden vedligeholdes og udbygges kompetenceniveauet også over tid i Danmark. Danmark har således i 2013 den højeste deltagelse i voksen- og efteruddannelse i EU.[6]

Stigende uddannelsesniveau

I Danmark har 42 pct. af befolkningen i aldersgruppen 25-34 år en videregående uddannelse. Det er lidt mere end OECD-gennemsnittet, se figur 9.2.

Figur 9.2 25-34 årige med en videregående uddannelse, 2014

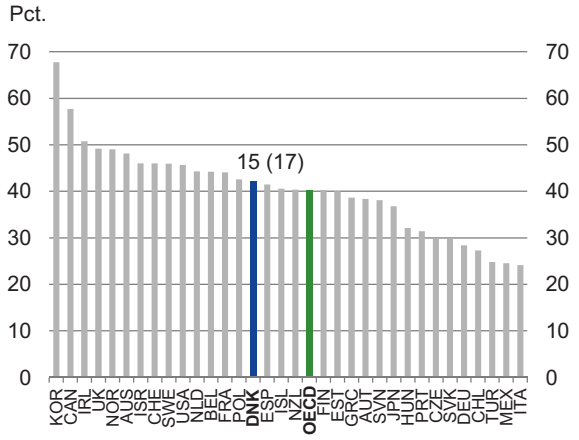

Anm.: Den internationale sammenligning er baseret på spørgeskemaundersøgelsen Labour Force Survey (LFS). En større del af de danske data er baseret på registerdata, hvilket kan påvirke sammenligneligheden mellem de danske og internationale tal, se Factbook.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_9.

[3] Education at a Glance 2014, OECD og PIAAC, 2012.
[4] Nyt fra Danmarks Statistik nr. 316, 24. juni 2015.
[5] PIAAC 2012.
[6] Spotlight in VET DENMARK, Cedefop.

9. Videregående uddannelser

Uddannelsesniveauet er stigende og har været det i en årrække. På 10 år er andelen af 25-34-årige, som har en videregående uddannelse, steget med 10 pct.-point. Særligt er antallet af personer med en kandidatuddannelse steget i perioden, se figur 9.3.

Figur 9.3 25-34-årige med en videregående uddannelse, 2004-2014

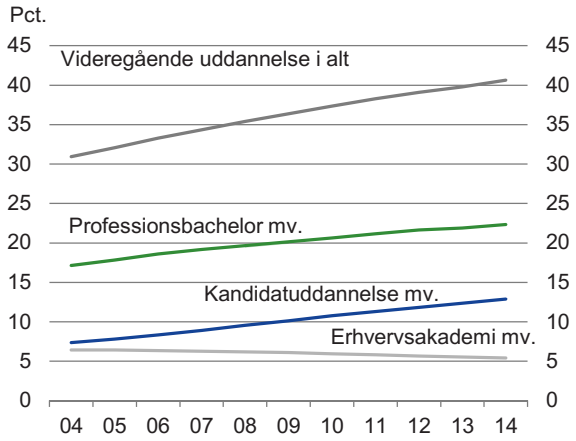

Anm.: Uddannelser, som ikke hører under en af de viste kategorier, er indplaceret på sammenligneligt niveau. "Professionsbachelor" er inkl. akademiske bachelorer, som ikke har fuldført en kandidatuddannelse
Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet på baggrund af data fra Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_9.

Gennemførelse af videregående uddannelser

Fremskrivninger på grundlag af de hidtidige uddannelsesmønstre viser, at 62 pct. af dem, der færdiggjorde 9. klasse i 2014, forventes at have gennemført en videregående uddannelse inden for 25 år. 28 pct. af ungdomsårgangen forventes at have gennemført en kandidatuddannelse, se figur 9.4.

Det er særligt andelen med en kandidatuddannelse, som siden 2008 er steget kraftigt.

Figur 9.4 Forventet gennemførelse 25 år efter 9. klasse, 1990-2014

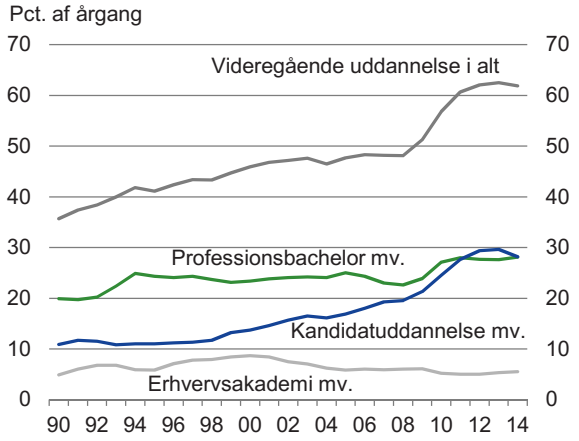

Anm.: Baseret på profilmodellen 2014. Uddannelser, som ikke hører under en af de viste kategorier, er indplaceret på sammenligneligt niveau. Professionsbachelor er inkl. de akademiske bachelorer, som ikke har fuldført en kandidatuddannelse.
Kilde: Styrelsen for IT og Læring på data fra Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_9.

Kandidatuddannede i den private sektor

Effekten af et stigende uddannelsesniveau på væksten i samfundet afhænger blandt andet af, hvilke uddannelser der fuldføres, og i hvor høj grad de uddannede finder beskæftigelse i den private sektor.

I Danmark har 27 pct. af de beskæftigede i den private sektor en videregående uddannelse. Det er lavere end gennemsnittet af de europæiske OECD-lande, se figur 9.5.

Figur 9.5 Beskæftigede med videregående uddannelse i den private sektor, 2014

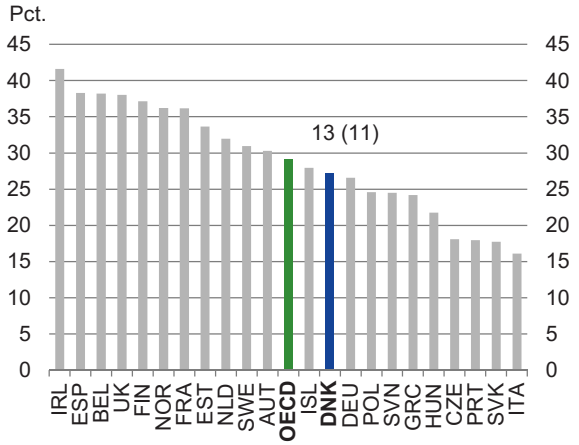

Anm.: Tallene dækker kun europæiske OECD-lande. Den "private sektor" er defineret ud fra brancher, som er inden for den private sektor i alle lande.
Kilde: Eurostat, specialkørsel.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_9.

9. Videregående uddannelser

I de seneste år har andelen af kandidater, der er ansat i den private sektor, været stort set uændret, se Factbook. Det er primært personer, som er uddannede inden for teknik, samfund og natur, der finder beskæftigelse i private virksomheder. Mens det er mindre end halvdelen af kandidaterne inden for sundhed og humaniora, der finder job i det private, se figur 9.6.

Figur 9.6 Andel privat og offentligt ansatte kandidatuddannede efter hovedområder, 2014

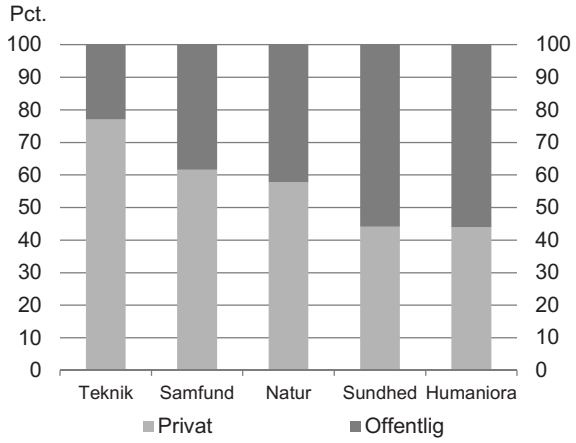

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet på baggrund af data fra Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_9.

Tilskyndelse til at tage en uddannelse

Der er en tæt sammenhæng mellem sandsynligheden for at gå i gang med en videregående uddannelse og ens forældres uddannelsesniveau. Over halvdelen, 64 pct., af de studerende på de akademiske bacheloruddannelser har forældre med videregående uddannelser.[7]

Unges tilskyndelse til at tage en uddannelse understøttes derudover også af lave uddannelsesomkostninger, den fremtidige forventede løn og muligheden for at få et arbejde.

I Danmark kan de studerende få uddannelsesstøtte, og det er gratis at følge undervisningen. Mens der for de studerende i hovedparten af OECD-landene, og særligt i USA, er udgifter forbundet med at tage en videregående uddannelse, er det ikke tilfældet i Danmark og de andre nordiske lande, se Factbook.

Der er desuden forskel på, hvor stor dimittendledigheden er inden for de enkelte uddannelsesgrupper. Langvarige høje ledighedsprocenter kan få nogle unge til at fravælge uddannelsesretninger.

[7] Social mobilitet. Sammenhæng mellem studerende og forældres uddannelsesniveau, Undervisnings- og Forskningsministeriet, 29. september 2014.

Kandidater i design, etnologi og antropologi, samt æstetiske fag har i 2012 de højeste ledighedsgrader målt i 4.-7. kvartal efter fuldført uddannelse. De laveste ledighedsgrader ses i samme periode for læger, kandidater i matematik/statistik samt sygeplejersker, se figur 9.7.

Figur 9.7 Dimittendledighed for udvalgte videregående uddannelser, 2002-2012

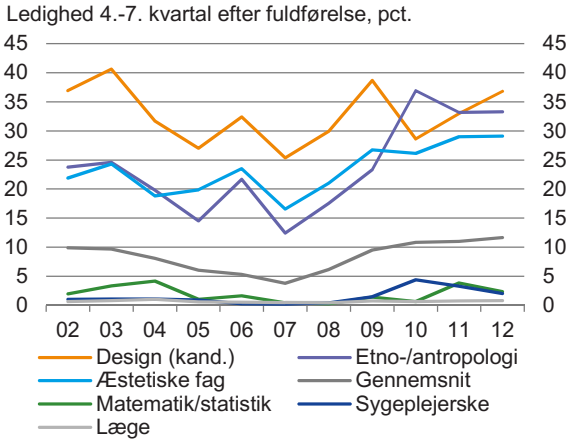

Anm.: Ledighed for de tre uddannelsesgrupper med hhv. lavest og højest ledighed i 2012. En dimittendårgang består af studerende, der har fuldført deres uddannelse fra 1. oktober året før til 30. september i opgørelsesåret. Ledigheden måles i perioden 2002-2005 ud fra Danmarks Statistiks nettoledighed og i perioden 2006-2012 ud fra bruttoledigheden. "Gennemsnit" dækker alle videregående uddannelser..
Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet på baggrund af data fra Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_9.

Den relative løngevinst ved at tage en videregående uddannelse i Danmark er blandt de laveste i OECD. Det hænger sammen med en relativt mindre lønulighed og den progressive indkomstbeskatning i Danmark, se Factbook.

Den gennemsnitlige erhvervsindkomst for nyuddannede læger samt kandidater i matematik/statistik er mere end dobbelt så høj, som den er for kandidater i fx design samt etnologer og antropologer. 10 år efter fuldført uddannelse har lægerne fortsat den højeste indkomst. I samme periode har etnologer og antropologer fordoblet deres indkomst, mens sygeplejersker er den af de viste grupper, hvis indkomst er steget mindst, se figur 9.8.

Figur 9.8 Gennemsnitlig månedlig erhvervsindkomst for videregående uddannelser, 2012

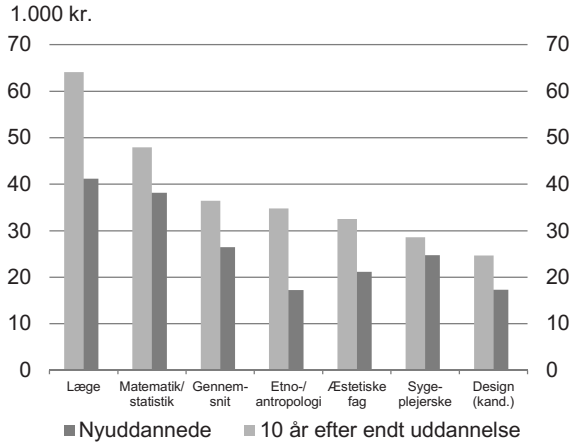

Anm.: Erhvervsindkomst for de tre uddannelsesgrupper med hhv. lavest og højest ledighed i 2012. Lønnen er før skat og ekskl. pension. Nyuddannedes indkomst er målt i andet år efter fuldførelsen. Personer uden positiv indkomst indgår ikke i opgørelsen.
Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet på baggrund af data fra Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_9.

Alder ved fuldførelse

I forhold til hovedparten af OECD-landene er de danske studerende ældre, når de dimitterer. Det skyldes primært, at mange holder en pause efter afsluttet ungdomsuddannelse, og at der på en række studier er en længere gennemsnitlig studietid end normeret. Hvis alderen sænkes, vil de færdiguddannede være til rådighed for arbejdsmarkedet med deres erhvervede kompetencer i længere tid. Det vil øge gevinsten ved uddannelse både for den enkelte og for samfundet, se figur 9.9.

Figur 9.9 Gennemsnitlig alder ved fuldførelse af bacheloruddannelse, 2012

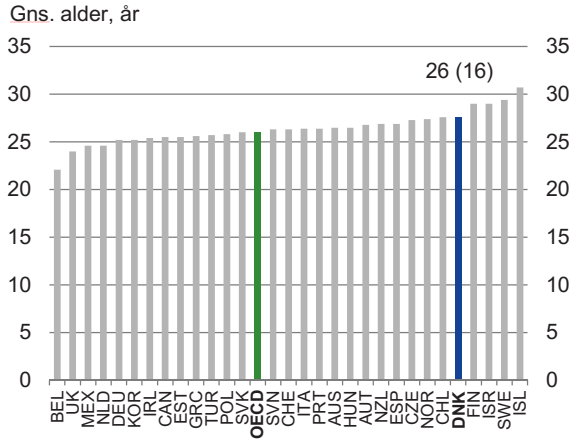

Anm.: Omfatter både akademiske bachelorer og professionsbachelorer.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_9.

For de fleste uddannelsesretninger er den gennemsnitlige overskridelse af normeret studietid faldet i perioden 2011-2014, se figur 9.10.

Overskridelsen af den normerede studietid på kandidatuddannelserne er i gennemsnit faldet med 0,6 måneder. Særligt er der sket store fald inden for humaniora og naturvidenskab med henholdsvis 2,6 og 1,7 måneders forbedring, mens overskridelsen er steget med 2,3 måneder inden for teknik.

Figur 9.10 Gennemsnitlig overskridelse af normeret studietid for kandidatuddannelser, 2011 og 2014

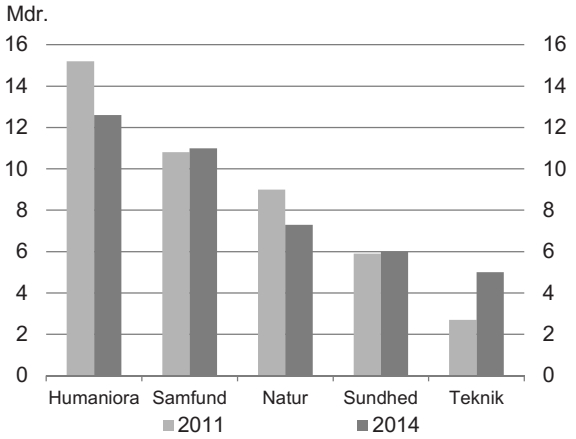

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet på baggrund af data fra Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_9.

Innovation, viden og erhvervsmæssig fornyelse V

10. Virksomhedernes innovation, forskning og udvikling 70
11. Offentlig forskning 74
12. Vækstvirksomheder og iværksættere 78

10. Virksomhedernes innovation, forskning og udvikling

Virksomhedernes innovation, forskning og udvikling

Innovation er viden og ideer, der omsættes til produkter og processer, der skaber forretningsmæssig og samfundsmæssig værdi. Forskning og udvikling omfatter arbejde foretaget på et systematisk grundlag for at øge den eksisterende viden, samt udnyttelsen af denne viden til at udtænke nye anvendelsesområder.

Innovation, forskning og udvikling er med til at understøtte virksomheders vækstmuligheder og konkurrenceevne.

Innovation

Når virksomheder lancerer nye produkter, optimerer deres arbejdsgange, udvikler nye organisationsformer eller introducerer moderne markedsføringsmetoder, kan det være med til at styrke virksomhedernes konkurrenceevne.

Knap halvdelen af de danske virksomheder har i perioden 2010-2012 været innovative. Dermed ligger Danmark over OECD-gennemsnittet, se figur 10.1.

Figur 10.1 Innovative virksomheder med produkt-, proces-, organisatorisk- og/eller markedsføringsinnovation, 2010-2012

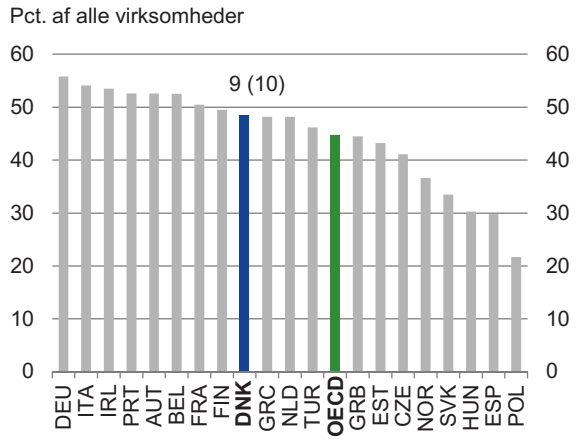

Anm.: Andel virksomheder med mindst 10 ansatte, der har indført produkt,- proces-, organisations- og/eller markedsføringsinnovation. For ISL er der ikke offentliggjort data fra 2010-2012. I perioden 2008-2010 lå ISL meget højt og udeladelsen af ISL i figuren, kan derfor være medvirkende til forbedringen af DK's placering.
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_10.

Innovation opdeles traditionelt i produkt- og procesinnovation samt organisations- og markedsføringsinnovation. Når en virksomhed er produktinnovativ, dækker det over introduktionen af nye eller væsentligt ændrede varer eller tjenesteydelser, som er nye for virksomheden. Procesinnovation involverer indførelsen af nye eller væsentligt ændrede produktionsprocesser, arbejdsgange, distributionsmetoder eller støttefunktioner, som er nye for virksomheden. Organisationsinnovation omhandler nye metoder til organisering af arbejdspladsen, forretningsgange, videnstyring eller eksterne relationer. Sluttelig er der med markedsinnovative virksomheder tale om introduktionen af nye markedsføringskoncepter eller strategier, herunder nye produktdesign, emballager, eksponeringer, promoveringer eller prissætninger.

Ser man på de to typer af innovation hver for sig, ligger andelen af produkt- og procesinnovative virksomheder i Danmark over OECD-gennemsnittet i perioden 2010-2012. Til sammenligning har lande som Tyskland, Holland og Sverige forholdsvis mange produkt- og procesinnovative virksomheder. Også indenfor organisations- og markedsføringsinnovation ligger Danmark over OECD-gennemsnittet, se figur 10.2.

Figur 10.2 Innovative virksomheder efter innovationstype, 2010-2012

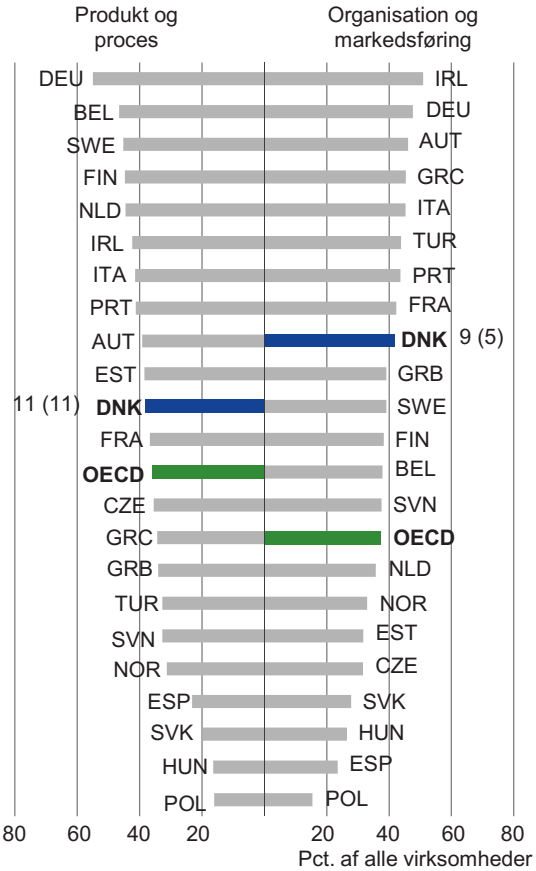

Anm.: For ISL er der ikke offentliggjort data fra 2010-2012. I perioden 2008-2010 lå ISL meget højt og udeladelsen af ISL i figuren, kan derfor påvirke sammenligningen af DK's nuværende og tidligere placering.
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_10.

10. Virksomhedernes innovation, forskning og udvikling

Introduktion og salg af innovative produkter og teknologier, som er nye for markedet eller virksomheden, er væsentlige elementer i den erhvervsmæssige fornyelse. Danske virksomheder angiver, at ca. 14 pct. af deres omsætning tilvejebringes gennem salg af nye innovative produkter, hvilket placerer Danmark over OECD gennemsnittet indenfor afsætning af innovative produkter, se figur 10.3.

Figur 10.3 Salg af innovative produkter, som er nye for markedet eller i virksomheden, 2012

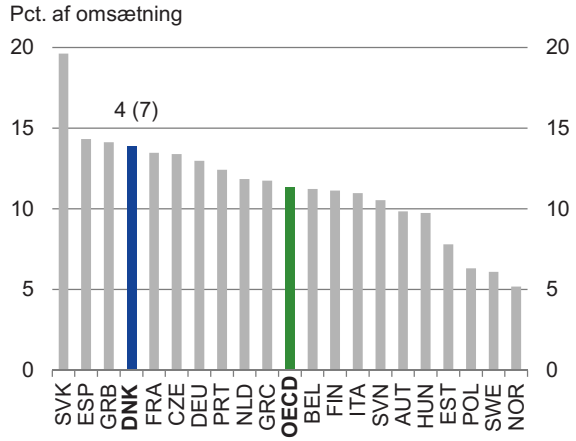

Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_10.

Der findes forskellige kilder til innovation. Knap en tredjedel af de innovative virksomheder angiver, at de har udført eller købt forskning og udvikling, mens de resterende to tredjedele af de innovative virksomheder baserer sig på andet end forskning og udvikling (FoU). Det kan eksempelvis være medarbejder- eller brugerdreven innovation eller ny anvendelse af kendt teknologi, se figur 10.4.

Figur 10.4 Kilder til innovation, 2013

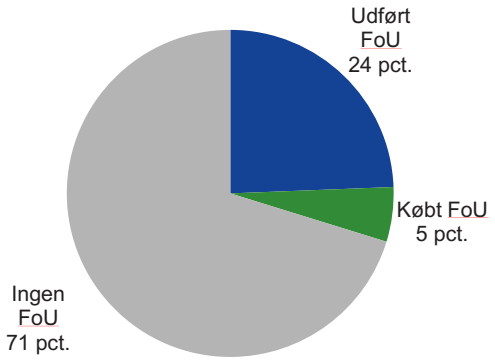

Anm.: Andel af innovative virksomheder, der har hhv. udført og købt forskning og udvikling eller ikke baserer sig på forskning og udvikling.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_10.

Man kan skelne mellem innovation, der igangsættes indenfor rammerne af en etableret virksomhed, og innovation, der opstår udenfor virksomheden. Langt den største inspirationskilde til idéudvikling og igangsættelse af innovation kommer fra interne kilder i egen virksomhed eller koncern, som står for over halvdelen af virksomhedernes innovationsaktiviteter. Endvidere peger omtrent 30 pct. af virksomhederne på, at kunder har stor betydning for deres idéudvikling, mens leverandører står bag lidt over 10 pct. af innovationsudviklingen, se figur 10.5.

Figur 10.5 Kilder til idéudvikling og igangsættelse af innovation, 2014

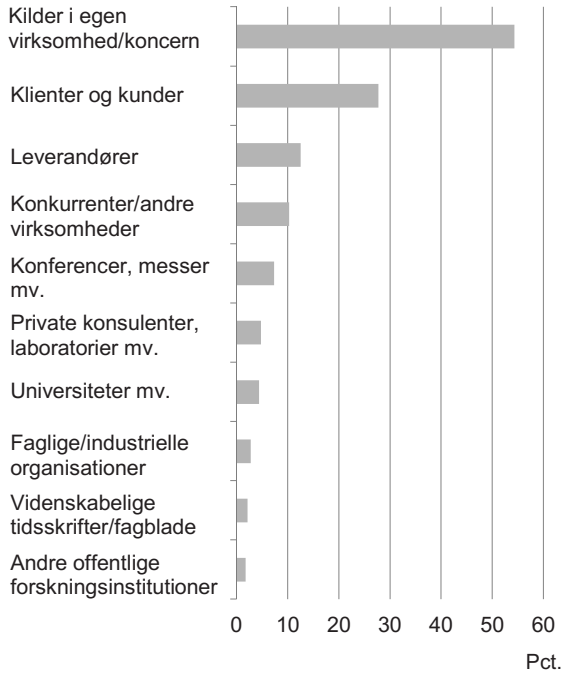

Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_10.

Innovationsinvesteringer omfatter blandt andet investeringer i nye maskiner og udstyr samt anskaffelse af licenser og patenter, som ikke vedrører FoU. Danske virksomheder bruger forholdsvist få ressourcer på udbredelsen af ny teknologi, nye produkter og processer sammenlignet med OECD-gennemsnittet. Dertil er innovationsinvesteringsniveauet i Danmark væsentligt lavere end i Tyskland og Sverige, men over niveauet i Holland, se figur 10.6.

Figur 10.6 Innovationsinvesteringer ekskl. FoU, 2012

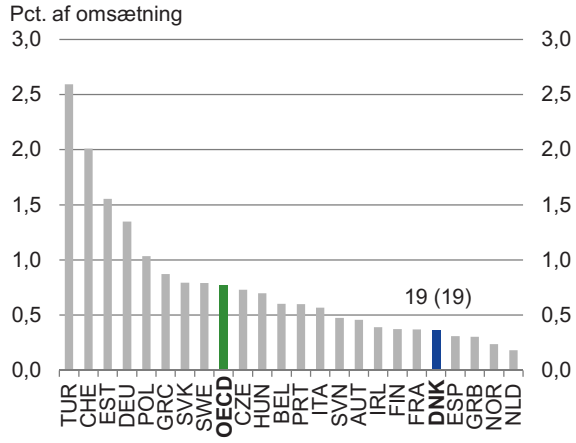

Kilde: Innovation Union Scoreboard 2015.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_10.

Forskning og udvikling

Erhvervslivets investeringer i forskning og udvikling er en væsentlig kilde til at styrke vidensgrundlaget og højne innovationsniveauet i virksomhederne. Set fra et internationalt perspektiv investerer danske virksomheder forholdsvis meget i forskning og udvikling. Det danske erhvervslivs investeringsniveau på 1,92 pct. af BNP i 2013 befinder sig over OECD-gennemsnittet og over Tyskland, men under Sverige, se figur 10.7.

Forskellene i virksomhedernes investeringsniveau i forskning og udvikling skal ses i sammenhæng med landenes erhvervsstruktur, hvor eksempelvis Israel og Japan har en relativ stor produktion af it-udstyr, der er en meget forskningsintensiv branche. Også den danske medicinalbranche kræver store investeringer i forskning og udvikling.

Figur 10.7 Private investeringer i forskning og udvikling, 2013

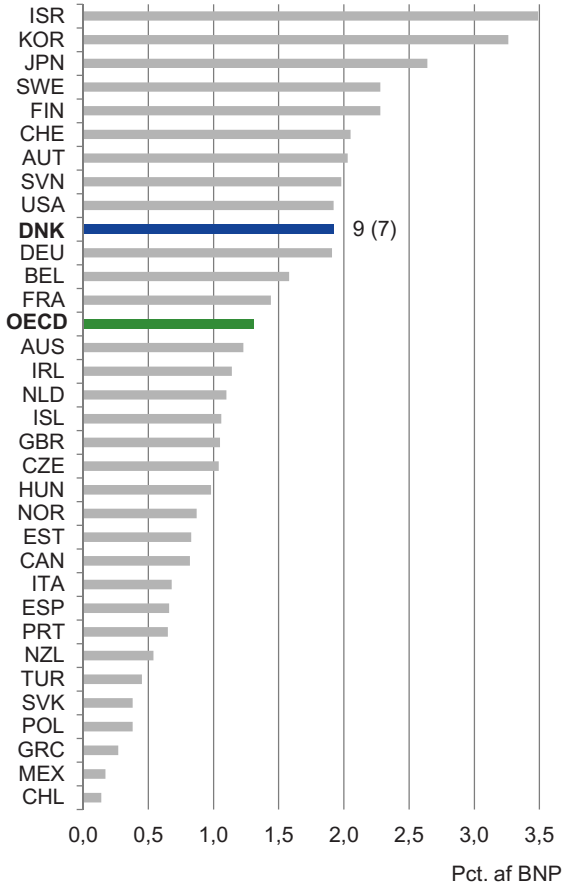

Anm.: Investeringer til virksomhedernes egen forskning og udvikling. Data er ikke direkte sammenligneligt med Figur 10.8. Data er for 2013 for alle lande undtagen AUS, CHE, IRL og MEX, hvor data fra senest tilgængelige år er anvendt. Data for alle lande undtagen DNK er fra OECD. Data for DNK er efterjusteret af Danmarks Statistik, hvorfor kilden for DNK er statistikbanken.dk.
Kilde: OECD og Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_10.

Fra 2002 til 2014 er de private investeringer i forskning og udvikling steget fra 1,69 pct. til 1,89 pct. af BNP. Siden 2012 har der dog været et faldende privat FoU investeringsniveau. Stigningen under den økonomiske krise skyldes både, at BNP faldt, og at investeringerne i forskning og udvikling steg, se figur 10.8.

Figur 10.8 Private investeringer i forskning og udvikling, 2002-2014

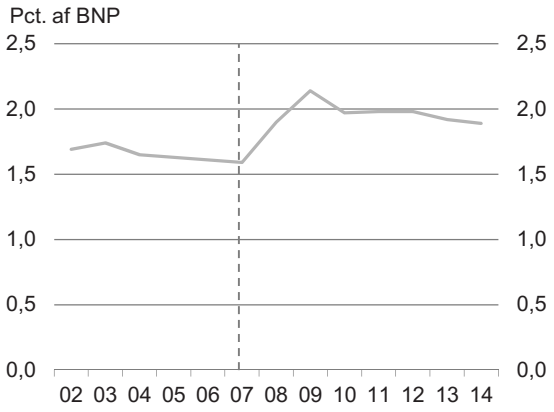

Anm.: Den stiplede linje indikerer databrud. Tal for 2014 er foreløbigt.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_10.

De samlede offentlige og private investeringer i forskning og udvikling lå i 2013 på 3,03 pct. af BNP. Danmark lever dermed op til Barcelona-målsætningen om, at de samlede investeringer i forskning og udvikling (både private og offentlige) skal udgøre mindst 3 pct. af BNP, hvoraf to tredjedele af investeringerne bør komme fra den private sektor.

Industrien, som udgør 14 pct. af den private sektors BVT, står for 58 pct. af de private investeringer i forskning og udvikling. Industrien udgør dermed en væsentlig drivkraft i forhold til at udvikle nye produkter og processer, se figur 10.9.

Figur 10.9 Virksomhedernes investeringer i forskning og udvikling fordelt på brancher, 2014

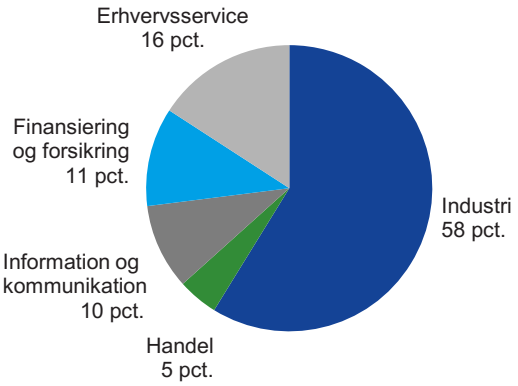

Anm.: Investeringer i virksomhedernes egen forskning og udvikling fordelt på brancher. Transport, hotel, restauration, bygge og anlæg og øvrige brancher indgår ikke i figuren, da de udgør en meget lille andel af de totale investeringer i FoU.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_10.

Immaterielle ejendomsrettigheder

Med patenter, varemærker og designrettigheder mv. får virksomheder i en periode en eneret. En effektiv beskyttelse af immaterielle ejendomsrettigheder kan sikre en indtjening fra investeringer i innovation. Det fremmer tilskyndelsen til at investere i forskning og udvikling.

Med et patent beskyttes en opfindelse, der angiver en ny teknisk løsning på et veldefineret problem, hvis denne løsning tillige adskiller sig væsentligt fra hidtil kendt teknik. Antallet af patentansøgninger er dermed en vigtig indikator for teknologisk nyskabelse.

Danske virksomheder har mulighed for at indlevere patentansøgninger til nationale, regionale eller internationale patentmyndigheder. Et nationalt dansk patent giver kun beskyttelse her i landet. Et europæisk patent, der udstedes af den europæiske patentmyndighed, og et internationalt patent, har gyldighed i de medlemslande, som patenthaver har udvalgt. Med den europæiske patentreform vil det blive muligt at opnå et enhedspatent med gyldighed i de lande, som deltager i denne ordning.

Antallet af danske patentansøgninger til den europæiske patentmyndighed er mere end fordoblet siden 2003. Danske virksomheder indsendte i 2014 over 350 patentansøgninger pr. mio. indbyggere, hvilket placerer Danmark i top 5 blandt OECD-landene. Schweiz, som fik udstedt flest europæiske patenter, indsendte næsten 2,5 gange så mange patentansøgninger som Danmark i 2014, se figur 10.10.

Figur 10.10 EPO-patentsøgninger, 2003-2014

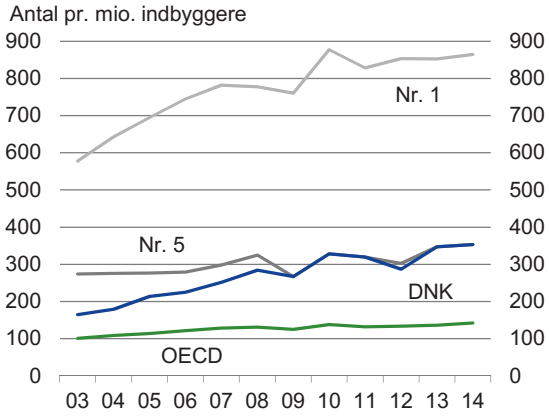

Anm.: Indgivne EPO-patentansøgninger pr. mio. indbyggere. EPO er den europæiske patentmyndighed. CHE (nr. 1 i 2014) ligger markant højere end andre lande, hvilket blandt andet kan skyldes, at det er attraktivt for virksomheder at placere ejerskab af patenter i landet.
Kilde: EPO's patentdatabase og OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_10.

11. Offentlig forskning

Offentlig forskning

Offentlig finansieret forskning er en vigtig drivkraft til at skabe og udvikle den viden, som er grundlaget for innovation og vækst både i den offentlige og private sektor. Der skelnes generelt mellem tre typer af forskning: Grundforskning, anvendt forskning og eksperimentelt udviklingsarbejde. Universiteter og andre offentlige forskningsinstitutioner vil ofte have fokus på grundforskning, mens forskningsaktive virksomheder typisk beskæftiger sig med den anvendte forskning og udviklingsarbejde.

Det er vanskeligt at opgøre, hvad investeringerne i offentlig forskning har af konkrete vækststeffekter i det danske samfund. Specielt den tid der går, inden effekterne af et givent forskningsresultat afspejles, kan være vanskelig at forudsige. Den nye viden, der udvikles, bidrager blandt andet til at gøre arbejdsprocesser mere effektive og understøtter den teknologiske udvikling.

Offentlige bevillinger til forskning og udvikling

De offentlige bevillinger til forskning og udvikling er en indikator for landenes vilje og muligheder for at investere i fremtidig vækst. Sammenlignet med andre lande har Danmark et højt niveau for offentlige bevillinger til forskning og udvikling i 2014, og ligger betydeligt over OECD-gennemsnittet, se figur 11.1.

Figur 11.1 Offentlige bevillinger til forskning og udvikling, 2014

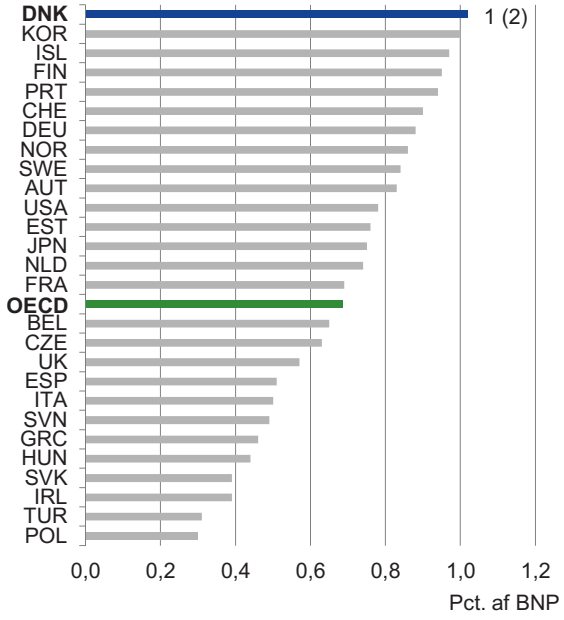

Anm.: Data er for 2014 for alle lande undtagen for KOR og CHE, hvor data er fra hhv. 2011 og 2012. I internationale sammenligninger af det offentlige forskningsbudget er internationale bevillinger ikke medregnet.
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_11.

I Danmark er de offentlige bevillinger til forskning og udvikling steget markant i perioden 2005-2015. De offentlige bevillinger til forsknings- og udviklingsaktiviteter udgør 1,1 pct. af BNP i 2015, se figur 11.2.

Figur 11.2 Offentlige bevillinger til forskning og udvikling, 2005-2015

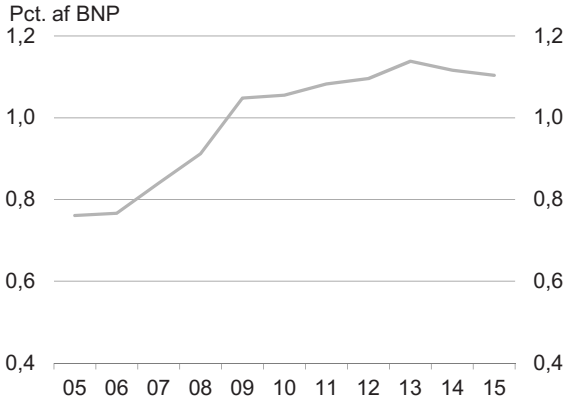

Anm.: Budgettal.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_11.

Over en tredjedel af de offentlige investeringer i forskning og udvikling afsættes til sundhedsområdet, herunder medicinsk forskning, mens godt 19 pct. af de offentligt finansierede forsknings- og udviklingsmidler går til det naturvidenskabelige område, og 16 pct. af ressourcerne målrettes den samfundsvidenskabelige forskning og udvikling. Teknisk forskning udgør godt 15 pct., se figur 11.3.

Figur 11.3 Offentlige investeringer i forskning og udvikling fordelt på hovedområder, 2013

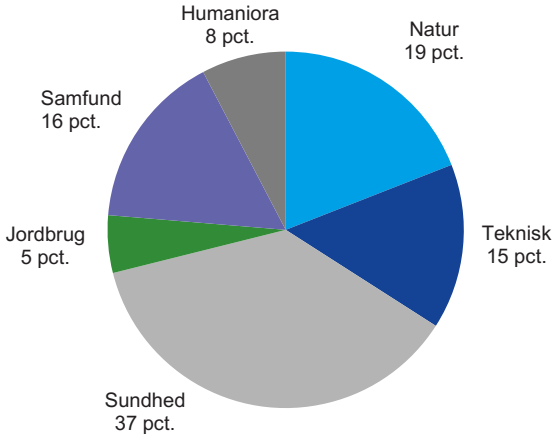

Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_11.

Kvalificeret og erhvervsrelateret forskning

Et tilstrækkeligt udbud af kvalificerede forskere er en forudsætning for forskning og udvikling på højt niveau. Kvalificerede ph.d.-studerende er eksempelvis et effektivt middel til at øge udbuddet af kvalificerede forskere. En del af ph.d.-optaget sker gennem etableringen af såkaldte ErhvervsPhD-projekter, hvor den studerende både er indskrevet på et universitet og samtidig er tilknyttet en privat virksomhed eller en offentlig institution. Ordningen giver således gode muligheder for at skabe et mere resultatorienteret samspil mellem den akademiske verden på den ene side og løsning af konkrete forskningsopgaver i erhvervslivet på den anden side.

Antallet af nyoptagne ph.d.-studerende i Danmark er i perioden 2004-2014 fordoblet og omfatter i 2014 knap 2.500 studerende. En lignende udvikling ses inden for godkendte ErhvervsPhD-projekter, hvor der også har været fremgang i antallet af projekter i perioden 2004 til 2014, se figur 11.4.

Dog udgør ErhvervsPhD-projekter fortsat en beskeden andel af det samlede Ph.d.-optag.

Figur 11.4 Nyoptagne ph.d.-studerende og godkendte ErhvervsPhD-projekter, 2004-2014

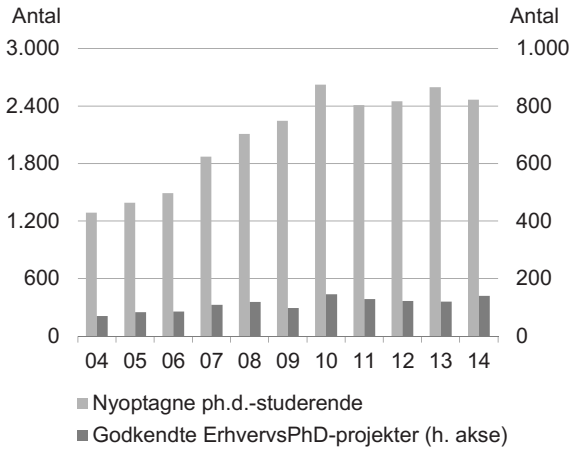

Anm.: Søjlerne for godkendte ErhvervsPhD-projekter inkluderer ErhvervsPhD, offentlige ErhvervsPhD samt en ErhvervsPhD-særordning for studerende med kinesisk kandidatgrad, der blev iværksat som en del af Uddannelsesministeriets Kina-strategi.
Kilde: Innovationsfonden og Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_11.

Ekstern finansiering af offentlig forskning og udvikling bidrager til at øge samspillet mellem forskningsverdenen og det øvrige samfund. Omfanget af ekstern medfinansiering kan desuden give en god indikation af, hvor relevant den offentlige forskning er for erhvervslivet.

Den eksterne medfinansiering af offentlig forskning i Danmark er steget over de seneste 30 år og udgør knap 21 pct. af de samlede forskningsmidler i 2013. En betragtelig del af stigningen i ekstern finansiering kommer fra midler fra private nonprofit fonde, organisationer mv. Den direkte medfinansiering fra danske virksomheder befinder sig dog fortsat på et relativt lavt niveau og udgør blot 2,5 pct. Det skal dog ses i lyset af, at nonprofit fonde, der tegner sig for et væsentligt bidrag med 10,7 pct., ofte er etableret af tidligere ejere, se figur 11.5.

Desuden er det værd at bemærke, at midler fra EU indgår i det eksterne finansieringsbidrag som en del af de udenlandske midler. Godt halvdelen af de udenlandske midler stammer således fra EU.

Figur 11.5 Ekstern finansiering af offentlig forskning, 1985-2013

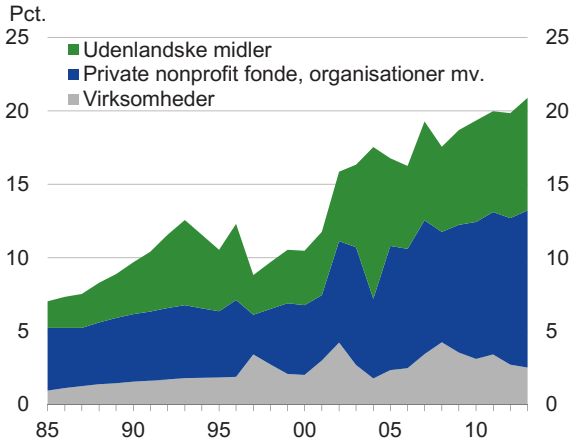

Anm.: Ekstern finansieringsandel af samlede forskningsinvesteringer til højere læreranstalter og universitetshospitaler (ekskl. sektorforskningsinstitutioner og private ikke-erhvervsdrivende institutioner). Private nonprofit fonde omfatter enheder, som er private, og som ikke er erhvervsdrivende – dvs. har et nonprofit-formål. Tal for 2013 er foreløbige.
Kilde: OECD og Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_11.

Det danske eksterne medfinansieringsniveau ligger dog højere end i mange andre OECD-lande og OECD-gennemsnittet, se figur 11.6.

Figur 11.6 Ekstern finansiering af offentlig forskning, 2013

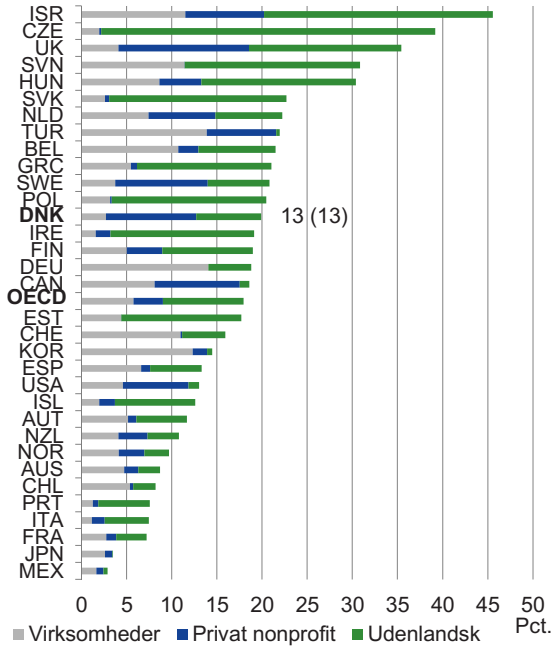

Anm.: For AUS, CHE, CHL, DEU, FRA, ISR, ITA, PRT og USA er data fra 2012, mens data for AUT, BEL ISL MEX og NZL er fra 2011.
Kilde: OECD og Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_11.

Figur 11.7 Nyttiggørelse af forskning, 2003-2014

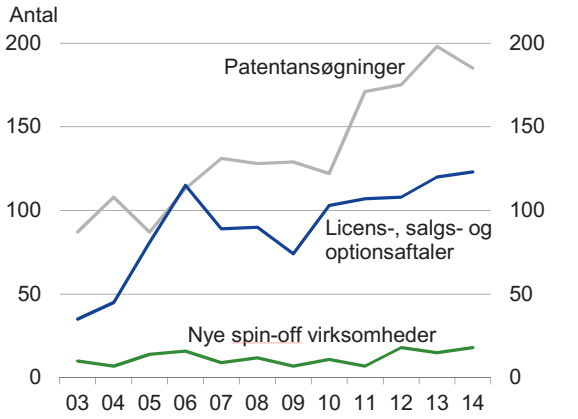

Anm.: Licensaftaler er aftaler om overdragelse af retten til erhvervsmæssig udnyttelse af et patent eller software. En salgsaftale er overdragelse af ejendomsretten til et patent. En optionsaftale er en provisorisk licens- eller salgsaftale, hvor institutionen indgår aftale med potentiel licenstager eller køber om inden for en angivet periode at vurdere en given opfindelse og forhandle vilkårene for en licens- eller købsaftale med institutionen.
Kilde: Styrelsen for Forskning og Innovation.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_11.

Nyttiggørelse af forskning

Offentlig forskning og udvikling kan nyttiggøres via samarbejde mellem offentlige forskningsinstitutioner og private virksomheder. Desuden kan de offentlige forskningsresultater spredes til erhvervslivet gennem nye virksomheder, der udspringer af offentlig forskning og via licens- og patentaftaler, der indgås mellem offentlige forskningsinstitutioner og virksomheder.

Kommercialisering af institutionernes forskningsresultater er en indikator for overførsel af viden til det øvrige samfund fra offentlige forskningsinstitutioner. Antallet af årlige patentansøgninger fra offentlige forskningsinstitutioner er steget fra 87 i 2003 til 185 i 2014, svarende til en stigning på 112 pct. Også antallet af licens-, salgs- og optionsaftaler har oplevet en kraftig stigning gennem perioden. Desuden blev der etableret 18 nye spinoff virksomheder i 2014, se figur 11.7.

Universiteterne udfylder en central funktion i det danske samfund og bidrager med relevant forskning, som kommer både borgere og virksomheder til gode. Universitetsforskning kan endvidere være en væsentlig drivkraft for erhvervslivets innovationsindsats, især når der etableres et samarbejde.

I 2014 er der etableret 1.357 innovationssamarbejder mellem de otte danske universiteter og erhvervslivet. Heraf udgør Danmarks Tekniske Universitet (DTU) den største samarbejdspartner for erhvervslivet med over 350 innovationssamarbejder, hvoraf størstedelen indgås med virksomheder i Region Hovedstaden. Ligeledes er Aarhus Universitet (AU) god til at etablere innovationssamarbejder med virksomhederne og er særligt dygtig til at engagere sig i tværregionale erhvervssamarbejder. De fire universiteter DTU, AU, AAU og KU står tilsammen for over 78 pct. af de indgåede innovationssamarbejder med erhvervslivet, se figur 11.8.

Figur 11.8 Virksomhedernes innovationssamarbejder med danske universiteter fordelt på regioner, 2014

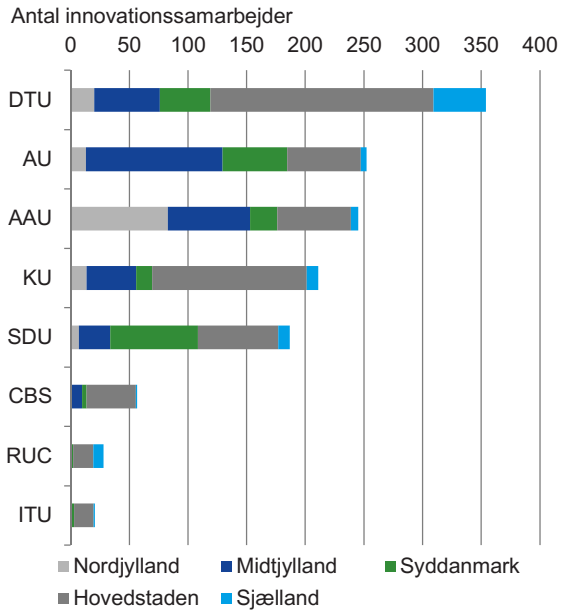

Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_11.

Figur 11.9 Publikationer og citationer, 2004-2013

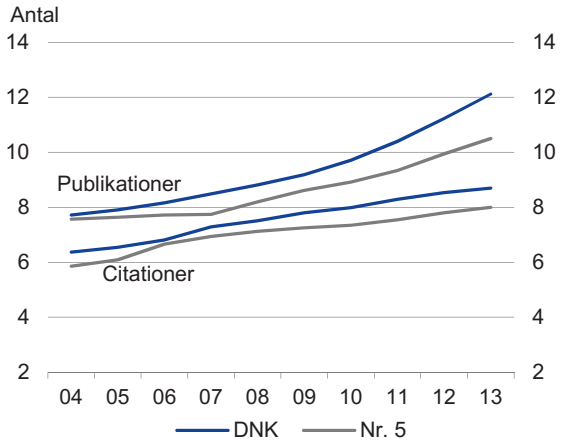

Anm.: Antal citationer opgøres som antal citationer pr. publikation (glidende femårs gennemsnit). Seneste opgørelsesperiode er 2009-2013. Antal publikationer opgøres som antal publikationer udgivet over en femårig periode (seneste 2009-2013) pr. tusind indbygger. 2004-tallet dækker således 1999-2004. Antal indbyggere opgøres ud fra det seneste år i intervallet (for seneste opgørelse 2013 indbyggertal). Publikationerne dækker over videnskabelige udgivelser i ca. 12.000 internationale tidsskrifter, som i mindre grad dækker samfundsvidenskab og humaniora. Data inkluderer også publikationer fra erhvervslivet.
Kilde: Incites (Thomson Reuters) samt IMF.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_11.

Gennemslagskraft af offentlig forskning

Resultater af offentlig forskning kvalitetssikres blandt andet gennem publicering af videnskabelige artikler mv. Antallet af publikationer og citering af disse kan således give en indikation af gennemslagskraft af forskningen. Publikationer spreder ligeledes viden til det øvrige samfund. Antallet af publikationer og citationer har været stigende i Danmark i perioden 2004-2013. Gennem hele perioden har Danmark ligget på et højt niveau sammenlignet med de øvrige OECD-lande, se figur 11.9.

Vækstvirksomheder og iværksættere

Vækstvirksomheder og iværksættere er med til at skabe effektiv konkurrence og innovation i økonomien. De udvikler ofte innovative løsninger og udfordrer de øvrige virksomheder til også at forny sig og øge produktiviteten. Nye innovative løsninger kan også medføre kreativ destruktion, hvor virksomheder og arbejdspladser lukkes ned på grund af effektiv konkurrence fra nye virksomheder. På den måde er vækstvirksomheder og iværksættere direkte og indirekte med til at skabe dynamik og vækst i dansk økonomi.

Nyetablerede virksomheder

Siden 2001 er der i gennemsnit etableret ca. 19.800 nye virksomheder om året i Danmark. Seneste danske opgørelse viser, at der i 2012 blev etableret ca. 18.500 virksomheder, se Factbook.

Ser man på internationalt sammenlignelige data, er Danmark placeret i top fem i OECD målt på andelen af nyetablerede virksomheder i forhold til alle aktive virksomheder, se figur 12.1.

Figur 12.1 Etableringsrate, 2012

Pct. af alle aktive virksomheder

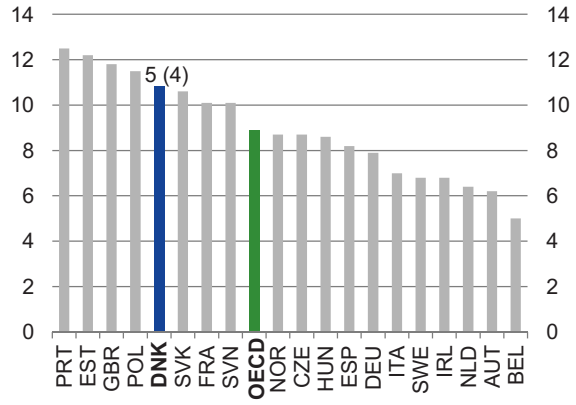

Anm.: Nye virksomheder i pct. af samtlige aktive virksomheder. Nye virksomheder defineres som reelt nye virksomheder, der har været aktive i mindre end ét år.
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_12.

Den danske etableringsrate i forhold til OECD-gennemsnittet er faldet lidt fra 2011 til 2012. Det skyldes, at antallet af nyregistreringer i Danmark er faldet fra 2011-2012. På trods af faldet har Danmark stadig en høj etableringsrate i forhold til OECD-gennemsnittet, og den er væsentligt højere end i både Norge og Sverige.

Vækstvirksomheder

Vækstvirksomheder defineres som virksomheder, der har mindst 10 ansatte og i en periode på tre år har haft en gennemsnitlig årlig vækst i antallet af ansatte på mindst 10 pct. Der er ikke noget alderskrav til vækstvirksomheder, og de kan derfor både være nye og etablerede virksomheder.

Vækstvirksomheder udgjorde i 2012 godt 10 pct. af alle aktive danske virksomheder med mindst 10 ansatte. Det placerer Danmark omtrent på OECD-gennemsnittet. Andelen af vækstvirksomheder i Danmark er på niveau med Finland og Holland, men væsentligt lavere end i Sverige og Tyskland, se figur 12.2.

Figur 12.2 Vækstvirksomheder, 2012

Pct. af alle aktive virksomheder med mindst 10 ansatte

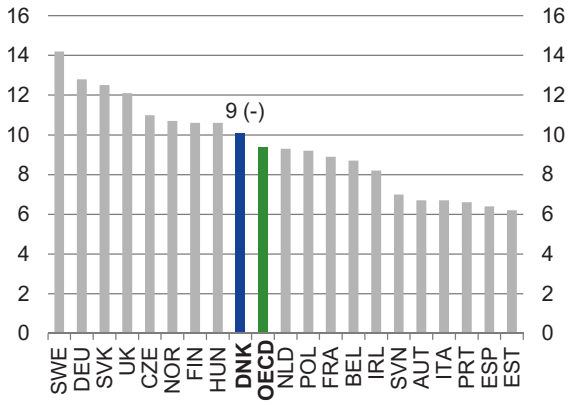

Anm.: Vækstvirksomheder i pct. af samtlige aktive virksomheder, der uanset alder har mindst 10 ansatte i startåret af vækstperioden. 2009 er startåret og 2012 er slutåret for den treårige vækstperiode.
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_12.

Vækstiværksættere

En vækstiværksætter defineres som en ny virksomhed, der har mindst 10 ansatte inden for de første to leveår, og som har en gennemsnitlig årlig vækst i antallet af ansatte på mindst 10 pct. over den efterfølgende treårige periode.

Andelen af vækstiværksættere udgjorde i 2012 knap 25 pct. af alle aktive danske virksomheder, der i 2009 var mellem 1-2 år gamle og havde mindst 10 ansatte.

Andelen af vækstiværksættere er i 2012 steget til samme niveau som før finanskrisen, se figur 12.3.

12. Vækstvirksomheder og iværksættere

Den markante stigning i andelen af vækstiværksættere fra 2011 til 2012 illustrerer, at antallet af vækstiværksættere og nyetableringer af virksomheder er meget afhængige af konjunkturerne i opgørelsesårene. Andelen af vækstiværksættere i 2011 er således påvirket både af relativt svage vækstbetingelser i kriseårene 2008-2011 og relativt mange nystartede virksomheder med mindst 10 ansatte i perioden 2006-2007.

Figur 12.3 Vækstiværksættere, 2006-2012

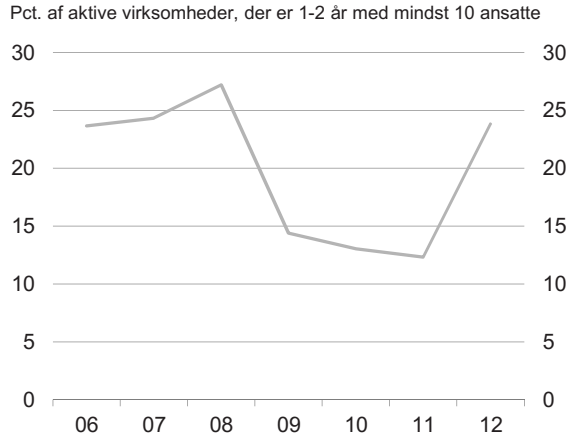

Anm.: Vækstiværksættere i pct. af samtlige aktive virksomheder, der er 1-2 år gamle og har mindst 10 ansatte i startåret af vækstperioden.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_12.

Vækst for én årgang af nye virksomheder

Følger man en årgang af nyetablerede danske virksomheder over en femårig periode efter etableringen, kan det følges, hvordan virksomhederne har udviklet sig.

Omkring 40 pct. af de 24.406 virksomheder, der blev etableret i 2007, overlevede til år 2012. Heraf havde 211 virksomheder mindst 10 ansatte to år efter etablering. 64 virksomheder opnåede herefter en gennemsnitlig årlig vækst i antallet af ansatte på mindst 10 pct. i perioden 2009-2012, se figur 12.4.

Det er dermed kun en ganske lille andel, dvs. knap 3 promille af nyetablerede virksomheder, der efter 5 år opfylder kriterierne for at blive vækstiværksættere.

Figur 12.4 Vækst i én årgang af nye virksomheder (etableringsår 2007)

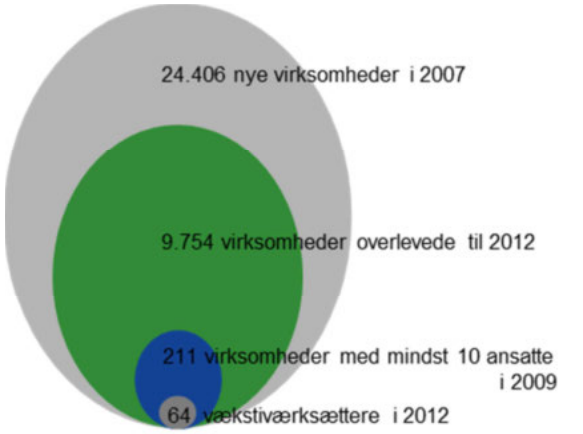

Anm.: Her udgør vækstiværksætterne en delmængde af det samlede antal vækstiværksætterne i 2012, da der alene er medtaget virksomheder, der er etableret i 2007.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_12.

Adgang til venturekapital

Adgang til finansiering og forretningsmæssige kompetencer er nogle af de vigtigste forudsætninger for, at iværksættere og vækstvirksomheder kan udvikle deres virksomhed og få den til at vokse.

Investeringer i nystartede virksomheder kan være risikofyldte for investorer eller långivere, da virksomhederne ofte kun har en kort indtjeningshistorik samt begrænsede aktiver at stille som pant. For iværksættervirksomheder kan det derfor være vanskeligt at få et almindeligt banklån, og venturekapital kan således være en vigtig kilde til kapital for nye virksomheder.

Venturekapital er karakteriseret ved, at investorerne ofte, udover kapital, tilføjer forretningsmæssige kompetencer til virksomheden. Venturekapital investeres ofte som egenkapitalindskud i mindre og/eller nyere virksomheder med en relativt høj risikoprofil. Den høje risikoprofil skyldes typisk, at der er betydelig usikkerhed om virksomhedens evne til at realisere vækstpotentialet.

Det danske niveau for ventureinvesteringer som pct. af BNP er i 2013-2014 på niveau med gennemsnittet for de OECD-lande, der findes opgørelser for. Det er lavere end i 2012-2013, se figur 12.5. Det skyldes dels, at det danske niveau er faldet og dels, at niveauet i flere OECD-lande, herunder fx UK, er steget.

Figur 12.5 Ventureinvesteringer i pct. af BNP, 2013 og 2014

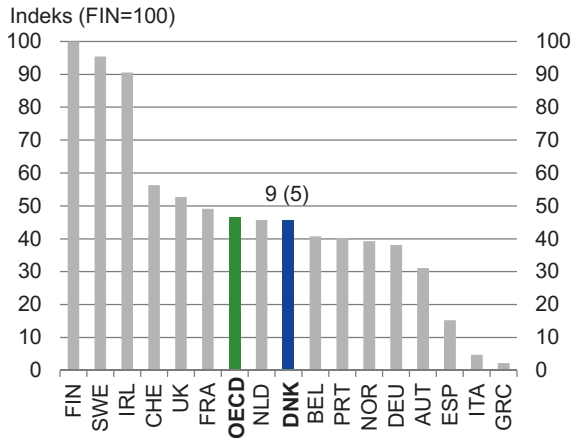

Anm.: Figuren viser andelen af ventureinvesteringer i de pågældende lande – både fra indenlandske og udenlandske investorer – i pct. af BNP. Ventureinvesteringer er beregnet som et årligt gennemsnit for årene 2013 og 2014. Det førende land (FIN) er sat til indeks 100. Investeringerne dækker både seed-, opstarts- og ekspansionsinvesteringer.
Kilde: European Venture Capital Association.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_12.

Figur 12.6 Ansatte med videregående uddannelse i danske virksomheder, 2001-2012

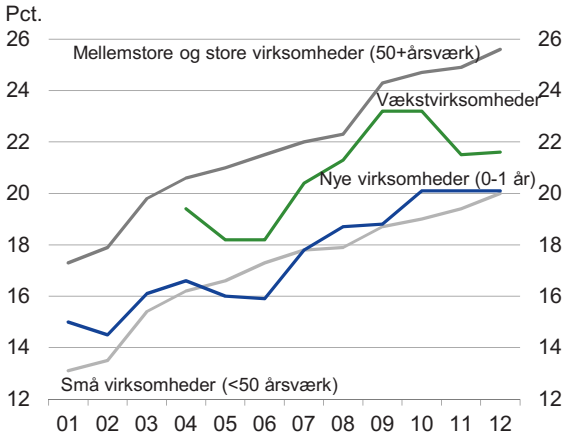

Anm.: Andelen af samtlige ansatte, der har en videregående uddannelse.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_12.

Adgang til kompetencer

Viden og kompetencer er afgørende for virksomhedernes mulighed for at realisere deres vækstpotentiale. Dygtige medarbejdere med de rette kompetencer understøtter virksomhedernes udvikling af innovative løsninger, og en veluddannet arbejdsstyrke øger virksomhedernes muligheder for at finde og udvikle medarbejdere med de relevante kvalifikationer.

Andelen af ansatte med en videregående uddannelse er størst i mellemstore og store virksomheder. I 2012 udgør ansatte med videregående uddannelser knap 26 pct. af samtlige ansatte i de mellemstore og store virksomheder. For både små og nye virksomheder er andelen ca. 20 pct., se figur 12.6.

I perioden 2001-2012 har der generelt været en stigning i andelen af ansatte med videregående uddannelser i både de mellemstore og store, de små og de nye virksomheder.

Ser man særligt på gruppen af vækstvirksomheder, har andelen af ansatte med en videregående uddannelse i perioden 2007-2010 ligget tæt på andelen i de mellemstore og store virksomheder. Andelen er imidlertid faldet fra 2010 til 2011 og ligger i 2012 tættere på andelen i nye virksomheder og små virksomheder.

13. Konkurrence, forbrugerforhold og regulering 82
14. Finansielle markeder 87
15. Åbne markeder og international handel 90
16. Fleksibelt arbejdsmarkedet 95

Konkurrence, forbrugerforhold og regulering

På velfungerende markeder konkurrerer virksomhederne effektivt på alle parametre, og forbrugerne kan agere let og trygt. Effektiv konkurrence er vigtig for samfundets produktivitetsudvikling og en høj forbrugervelfærd. En forudsætning for effektiv konkurrence er gode rammebetingelser for både virksomheder og forbrugere.

Prisniveau

Effektiv konkurrence fører til lavere priser. Et højt prisniveau sammenlignet med andre lande kan derfor være en indikation på en mindre effektiv konkurrence.

Prisniveauet afhænger desuden af moms og afgifter, som ikke direkte kan henføres til, hvor effektivt virksomhederne konkurrerer. Ligeledes har velstand også en betydning for prisniveauet, da lande med høj velstand ofte har et højere prisniveau. Derfor korrigeres der både for moms, afgifter og velstand.

Danmark har de højeste priser sammenlignet med seks andre OECD-lande. De faktiske forbrugerpriser ligger 23 pct. højere end gennemsnittet i de sammenlignelige lande, og når der korrigeres for moms og afgifter, ligger priserne 15 pct. over. Korrigeres der yderligere for velstand, er priserne 10 pct. højere end gennemsnittet, se figur 13.1.

Figur 13.1 Prisforskelle EU7, 2013

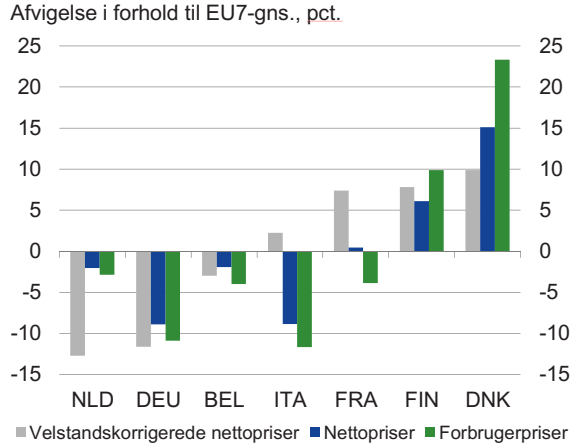

Anm.: Forbrugerpriserne dækker over priserne på varer og tjenester. Forbrugerpriser fra Eurostat korrigeret for moms, afgifter og velstandsforskelle. EU7 angiver gennemsnittet for syv lande: BEL, DEU, DNK, FIN, FRA, NLD og ITA. Korrektion af moms, afgifter og velstand foretages på en række sammenlignelige lande for i højere grad at kunne sammenligne konkurrencen i Danmark.
Kilde: Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Eurostat og OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_13.

Det høje danske prisniveau skyldes primært, at prisen på danske tjenester ligger markant over sammenlignelige lande med en afvigelse på 13 pct. for de velstandskorrigerede priser, mens de tilsvarende priser på varer kun ligger 2 pct. over EU7-gennemsnittet. De relativt høje priser på tjenesteydelser kan skyldes, at leverandører af tjenesteydelser i mindre grad er udsat for konkurrence fra udlandet. De hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv har en lav produktivitetsvækst sammenlignet med andre erhverv, se kapitel 2.

Generelt har Danmark et højt prisniveau, men de velstandskorrigerede nettopriser har været svagt faldende relativt til de sammenlignelige lande siden 2011, se figur 13.2.

Figur 13.2 Velstandskorrigerede nettopriser i Danmark, 2004-2013

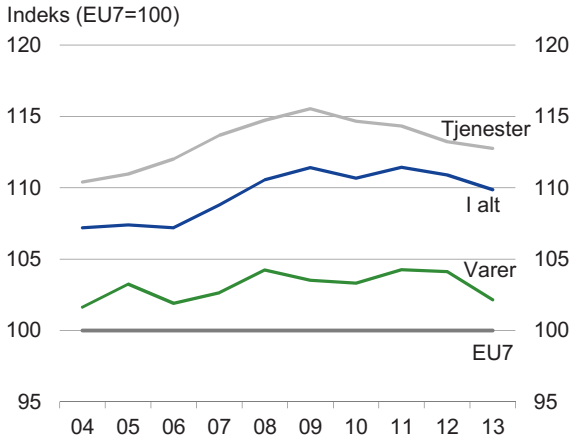

Anm.: Forbrugerpriser fra Eurostat korrigeret for moms, afgifter og velstand. EU7 angiver gennemsnittet for syv lande: BEL, DEU, DNK, FIN, FRA, NLD og ITA.
Kilde: Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, Eurostat og OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_13.

Forbrugere

Forbrugere, der går aktivt efter de bedste og billigste produkter, opnår dels en direkte forbrugergevinst og bidrager samtidig til at styrke konkurrencen. En forudsætning for aktive forbrugere er, at det er nemt og trygt for forbrugerne at agere på markederne.

Hvis et marked er gennemsigtigt, er det lettere for forbrugerne at sammenligne information om priser og kvalitet. Det gør det lettere at vælge de produkter, der bedst lever op til forbrugerens behov. De danske forbrugeres vurdering af, hvor gennemsigtigt markederne er, er lavere end OECD-gennemsnittet. De danske forbrugeres tillid til, at virksomhederne overholder reglerne, er til gengæld en anelse højere end OECD-gennemsnittet, se figur 13.3.

Figur 13.3 Forbrugeres vurdering af gennemsigtighed og tillid, 2013

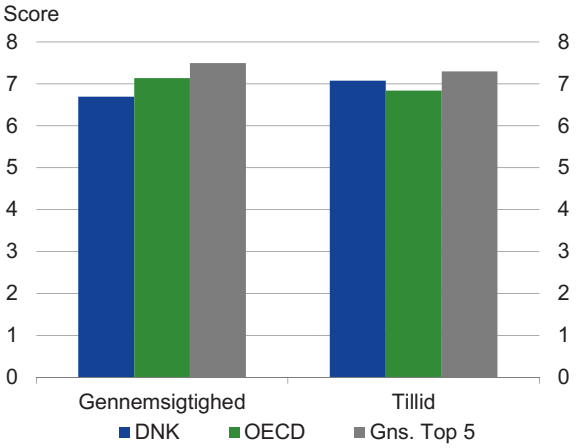

Anm.: Data er baseret på forbrugernes egen vurdering. Derfor kan den vurderede score for gennemsigtighed og tillid afvige fra den faktiske. Derudover er der visse usikkerheder forbundet med at sammenligne forbrugernes vurderinger på tværs af lande, se Factbook. Kategorien "Gns. Top 5" udgøres i 2013 af GRC, DEU, CZE, PRT og FRA for gennemsigtighed og DEU, FIN, FRA, GRC og EST for tillid. Data er baseret på 52 markeder i 22 lande.
Kilde: EU-Kommissionen.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_13.

En høj grad af gennemsigtighed kan i særlige tilfælde øge risikoen for, at virksomheder koordinerer deres adfærd, hvilket kan hæmme konkurrencen og forbrugervelfærden.

Aktive forbrugere opnår en større forbrugergevinst, og det kan ske ved, at forbrugere har en høj skifteadfærd. Skifteadfærden er målt inden for en lang række markeder. Samlet set er andelen af forbrugere, der inden for det seneste år har skiftet enten produkt eller udbyder, 21 pct. for Danmark. De danske forbrugeres skifteadfærd ligger dermed i toppen blandt OECD-landene i 2013, se figur 13.4.

Figur 13.4 Forbrugernes faktiske skifteadfærd, 2013

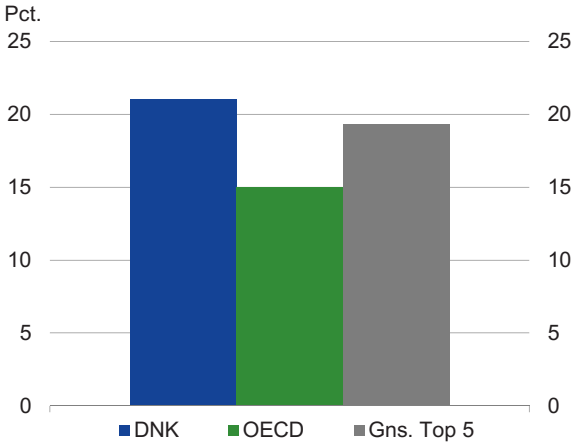

Anm.: Forbrugernes skifteadfærd angiver den andel af personer, der inden for det seneste år har skiftet produkt eller udbyder. Kategorien "Gns. Top 5" udgøres i 2013 af DNK, ESP, POL, BEL og PRT. Data er baseret på 19 markeder i 22 lande.
Kilde: EU-Kommissionen.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_13.

Regulering

Regulering indføres for at varetage samfundsmæssige hensyn såsom miljøbeskyttelse, sikkerhedshensyn og sundhedshensyn. Det er imidlertid vigtigt, at reguleringen indrettes, så den ikke hæmmer konkurrencen. En regulering af høj kvalitet kan betyde gevinster for samfundet i form af lavere priser og øget produktivitet.

Det er i udgangspunktet vanskeligt at måle regulering. OECD måler, via deres indikator for produktmarkedsregulering (PMR-indikatoren), i hvor høj grad reguleringen skaber barrierer for at komme ind på et marked, samt øvrige begrænsninger for konkurrencen på markedet. OECD opdaterer denne indikator hvert femte år, hvor sidste opdatering var i 2013.

Danmark er blandt de lande, hvor reguleringen er mindst konkurrencebegrænsende, se figur 13.5.

Danmarks placering er forbedret fra 2008, hvilket både skyldes en forbedring i den danske regulering, samt at kvaliteten af reguleringen i New Zealand og Irland er forringet, se Factbook.

Figur 13.5 Erhvervsregulering, 2013

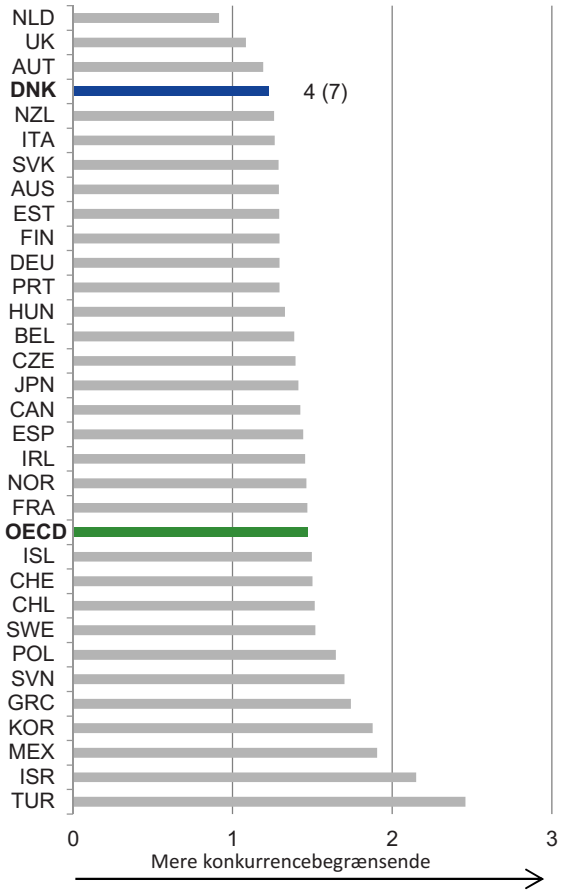

Anm.: OECD's indikator for produktmarkedsregulering (PMR-indikatoren) er baseret på spørgeskemabesvarelser fra de individuelle landes myndigheder. Besvarelserne tildeles en indeksværdi mellem nul og seks, som vægtes sammen. PMR-indikatoren er derfor selv et indeks, der kan antage værdier fra nul til seks, hvor seks angiver, at reguleringen er mest konkurrencebegrænsende.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_13.

Selv om Danmark generelt har en erhvervsregulering, som er blandt de mindst konkurrencebegrænsende i OECD, er der fortsat udfordringer i reguleringen af blandt andet den danske servicesektor, hvilket kan hæmme konkurrencen. Det gælder fx inden for detailhandlen, som blandt andet reguleres af planloven.

OECD har en særskilt indikator for kvaliteten af miljøregulering, som måler, i hvor høj grad et lands miljøregulering forårsager adgangsbarrierer og øvrige konkurrencebegrænsninger. Af OECD-landene ligger Danmark i den lave ende i den seneste opgørelse fra 2013[1], se figur 13.6. Danmarks lave placering skyldes blandt andet et fravær af lovgivningsmæssige krav til sagsbehandlingstiden.

[1] Listen er blevet udvidet med lande siden opgørelsen i "Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2014", og Danmark er derfor rykket fem pladser ned.

Figur 13.6 Miljøregulering, 2013

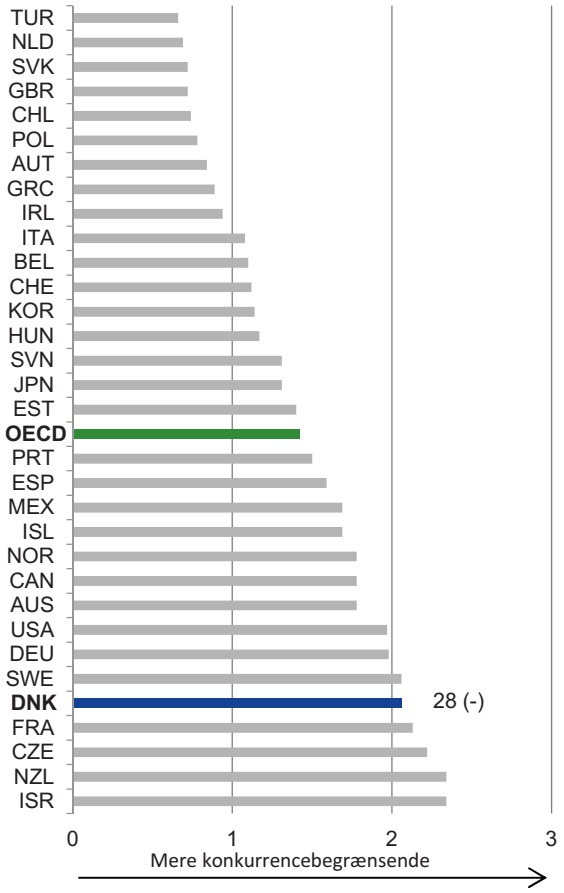

Anm.: OECD's indikator for miljøregulering er sammensat af to underindikatorer; indikator for konkurrence- og adgangsbarrierer og indikator for lovpligtige konsekvensvurderinger. Figuren viser indikatoren for konkurrence- og adgangsbarrierer. Indikatoren er et indeks, der kan antage værdier fra nul til seks, hvor seks angiver, at reguleringen er mest konkurrencebegrænsende.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_13.

En enkel erhvervsregulering uden unødige byrder for erhvervslivet er ligeledes en vigtig parameter for kvaliteten af erhvervsreguleringen. I 2014 er de årlige administrative byrder for erhvervslivet lettet med i alt 122 mio. kr. på samfundsniveau.[2]

Verdensbanken har også undersøgt erhvervsreguleringen i 185 lande, hvor banken måler, hvor nemt det er at drive virksomhed ud fra vurdering af 10 væsentlige virksomhedsaktiviteter, herunder opstart af virksomheder, byggetilladelser, adgang til kredit og lign. Blandt OECD-landene ligger Danmark nummer to, se figur 13.7.

[2] Redegørelse om Erhvervslivet og Reguleringen 2014.

Figur 13.7 Ease of doing business, 2016

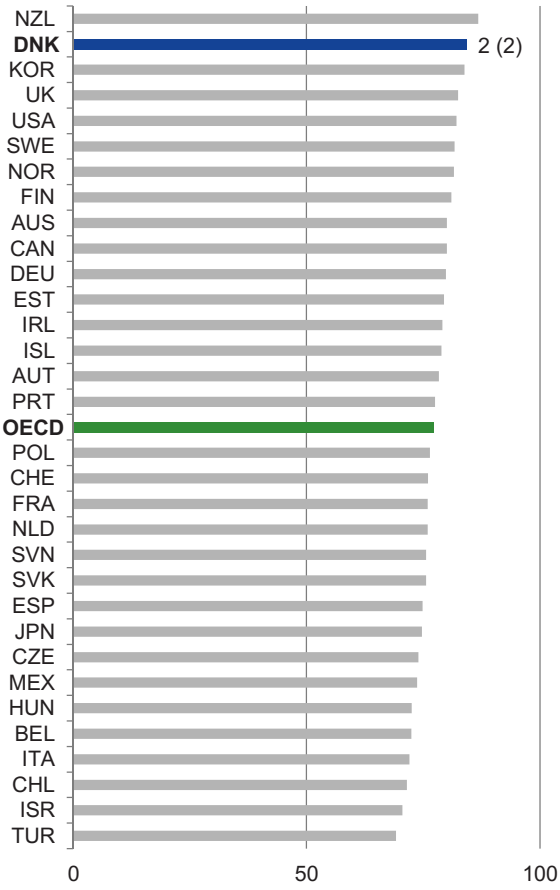

Anm.: Undersøgelsen indeholder vurderinger af 10 væsentlige virksomhedsaktiviteter, herunder opstart, betaling af skat, opnåelse af kredit, procedurer ved handel. Indekset kan antage værdier fra 0 til 100, hvor 100 angiver den bedste præstation på tværs af alle lande og over tid. Ease of doing business 2016 måler perioden juni 2014 til juni 2015.
Kilde: Verdensbanken.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_13.

Konkurrence om offentlige opgaver

Konkurrence om de offentlige opgaver er en central drivkraft i forhold til at sikre produktivitet, effektivisering, kvalitetsudvikling og innovation i opgaveløsningen.

Offentlige indkøb omfatter indkøb fra alle offentlige myndigheder, institutioner og virksomheder, hvilket vil sige stat, regioner, kommuner og offentlige virksomheder. I 2014 købte det offentlige ind for 285 mia. kr.. Det svarer til 15 pct. af BNP, se figur 13.8.[3]

Udviklingen i de offentlige indkøb har fulgt udviklingen i BNP. Kommuner og offentlige virksomheder står bag den største andel af de offentlige indkøb med knap 30 pct. hver.

[3] Danmarks Statistik har revideret data siden offentliggørelsen af "Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2014". De offentlige indkøb i perioden er opgjort til at være 7-10 mia. kr. lavere end før revisionen.

Figur 13.8 Offentlige indkøb, 2010-2014

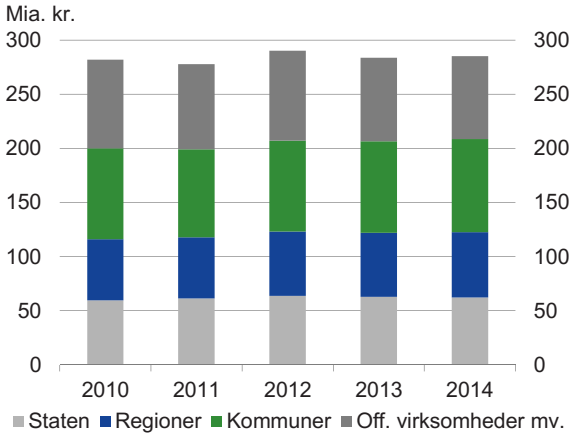

Anm.: Offentlige virksomheder mv. omfatter (1) offentlige selskabslignende virksomheder (bl.a. Bane Danmark og Seruminstituttet samt kommunale forsynings- og transportselskaber), (2) offentlige selskaber (bl.a. selskaber inden for energi-, affalds- og transportsektoren, Danske Spil, Nationalbanken, Post DK, TV2 og AMGROS) samt (3) sociale kasser og fonde.
Beløbene er angivet i løbende priser.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_13.

Det er ikke alle offentlige opgaver, der kan og må udsættes for konkurrence og blive udført af private leverandører. De udbudsegnede opgaver udgjorde 391 mia. kr. i 2014, hvoraf der ifølge KL, Danske Regioner og Finansministeriet samlet blev skabt konkurrence om godt en fjerdedel af opgaverne.

Staten konkurrenceudsatte 29 pct. af sine udbudsegnede opgaver i 2014, svarende til en stigning på 9 pct. siden 2010. Kommunerne konkurrenceudsætter også lidt flere opgaver og konkurrenceudsatte 26 pct. i 2014. Regionernes konkurrenceudsættelse var ca. 20 pct. for både 2013 og 2014, se figur 13.9.

Figur 13.9 Konkurrenceudsatte driftsopgaver, 2010-2014

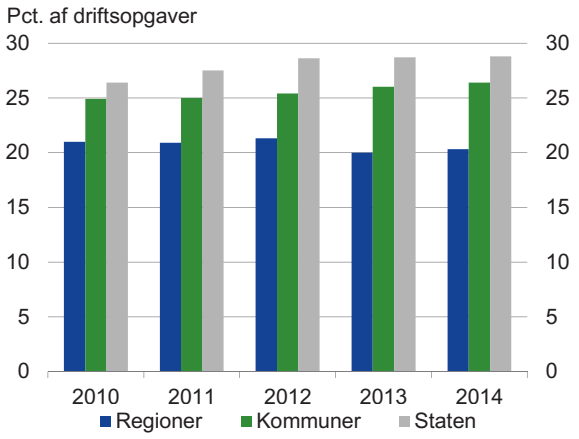

Anm.: Figuren viser konkurrenceudsættelse i pct. af de opgaver, der kan konkurrenceudsættes. For regionerne er data for 2013 revideret siden sidste års opgørelse grundet en fejl i opgørelsen, se Factbook.
Kilde: www.noegletal.dk, Danske Regioner og Finansministeriet.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_13.

Boks 13.1 Udvidelse af prisindeks fra EU7 til EU15

Figur 13.1 i kapitlet viser blandt andet forskelle i velstandskorrigerede nettopriser i syv EU-lande (EU7) som proxy for konkurrencen i Danmark. En udvidelse af opgørelse til at omfatte flere lande, fx 15 EU-lande (EU15), vil blandt andet give metodemæssige problemer.

I figur 13.a sammenlignes de danske forbrugerpriser, nettopriser og velstandskorrigerede nettopriser i 2013 for hhv. EU7 og EU15. Det har relativ stor betydning for prissammenligningen, hvilke lande der sammenlignes med. De relative danske forbrugerpriser er således højere, når der sammenlignes med EU15 frem for EU7. Omvendt er de relative danske velstandskorrigerede nettopriser væsentligt lavere, når der sammenlignes med EU15 frem for EU7. Forskellen i priserne skyldes både, at der inddrages flere lande, men også at der anvendes forskellige metoder ved de to prisopgørelser, se nedenfor.

EU7-landene er udvalgt på baggrund af at være nogenlunde sammenlignelige med Danmark i forhold til velstand, størrelse på den offentlige sektor samt kun små udsving i valutakursen. Ved at udvide til EU15-landene bliver sammenligningslandene i mindre grad sammenlignelige med Danmark på disse parametre.

Velstandskorrektionen kan teoretisk korrigere for, at der i højere grad sammenlignes med mindre velstående lande. Beregningen af velstandskorrektion er dog den del af prisindekset, der er forbundet med størst usikkerhed både i forhold til metode og tilgængelig data, og denne usikkerhed vil få en større betydning, hvis der udvides til flere lande. En flydende valutakurs, som Storbritannien og Sverige har, vil desuden føre til udsving i de beregnede priser, som ikke kan henføres til konkurrencen. Netop disse to lande har tidligere indgået i prisindekset, men det blev valgt i 2010 at tage dem ud grundet usikkerheden forbundet med valutakursudsving.

Endelig er der en metodemæssig forskel på opgørelsen af nettopriser i de to indeks. I EU7-indekset er der korrigeret for moms og afgifter på detaljerede forbrugsgrupper, således at der korrigeres for forskelle i momssatser på de enkelte forbrugsgrupper. Dette har ikke været muligt for EU15-indekset. Korrektionen for moms og afgifter er derfor væsentligt mere usikker for EU15 sammenlignet med EU7-indekset.

I figur 13.b ses de danske velstandskorrigerede nettopriser i perioden 2004-2013 for de to beregningsmetoder. En udvidelse til EU15 vil medføre lavere priser, men det ses også, at der skabes større udsving.

Figur 13.a De danske forbrugerpriser, nettopriser og velstandskorrigerede nettopriser, 2013

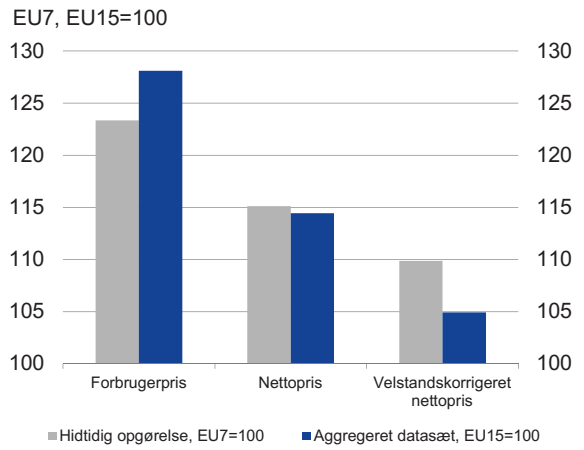

Anm.: Opgørelsen er behæftet med usikkerhed.
Kilde: Eurostat, OECD og Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_13.

Figur 13.b De danske velstandskorrigerede nettopriser for hhv. EU7 og EU15, 2004-2013

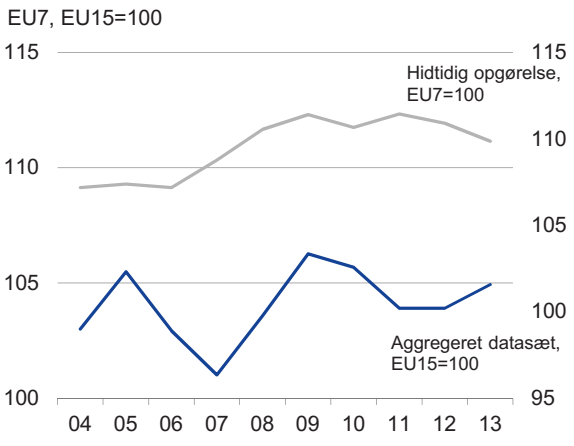

Anm.: Opgørelsen er behæftet med usikkerhed.
Kilde: Eurostat, OECD og Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_13.

Finansielle markeder

Velfungerende finansielle markeder er centrale for at sikre effektiv kreditformidling og dermed understøtte virksomhedernes drift og ekspansion. Det fremmer danske virksomheders konkurrenceevne i en moderne markedsøkonomi.

Finansielle markeder er kapitalmarkeder for køb og salg af finansielle kontrakter og værdipapirer. De finansielle markeder er traditionelt opdelt i en række delmarkeder såsom kreditmarkedet, herunder fx obligationsmarkedet.

Den relative størrelse af kapitalmarkedet kan være et udtryk for, hvor udviklet den finansielle sektor er. Målet siger ikke noget om kvaliteten af kreditgivningen og dermed stabiliteten af det finansielle marked.

Danmarks kapitalmarked forstået som aktiemarkedets kapitaliseringsgrad, banklån og indenlandske obligationer, herunder realkreditobligationer, har en størrelse svarende til 713 pct. af BNP. Dette er højt i international sammenligning, se figur 14.1.

Figur 14.1 Kapitalmarkedets størrelse, 2013

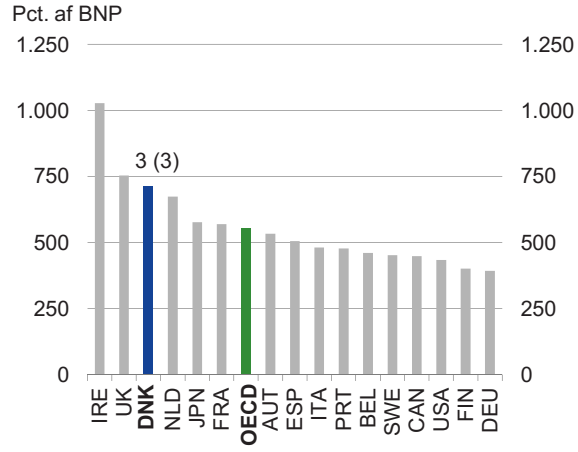

Anm.: Udregnet som summen af aktiemarkedets kapitaliseringsgrad, banklån og indenlandske obligationer.
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_14.

Kreditmarkedet

Udlånet til erhvervslivet i Danmark som andel af BNP steg frem til 2009. Siden er udlånet som andel af BNP faldet markant. Dette fald skyldes blandt andet, at BNP har været stigende efter 2009, mens det samlede udlån har været stort set uændret siden 2009. Set i forhold til sammenlignelige lande er udlånsvæksten som andel af BNP siden 2009 lav, eftersom Sverige har haft markant højere vækst i perioden, mens Holland har haft vækst på Danmarks niveau, se figur 14.2.

For de underliggende absolutte størrelser er udlånet til erhverv for både penge- og realkreditinstitutter steget frem til 2009, hvorefter udlånet fra pengeinstitutter er faldet markant. Udlånet fra realkreditinstitutter har været stigende i hele perioden.

Figur 14.2 Udviklingen i udlån til erhverv, 2003-2014

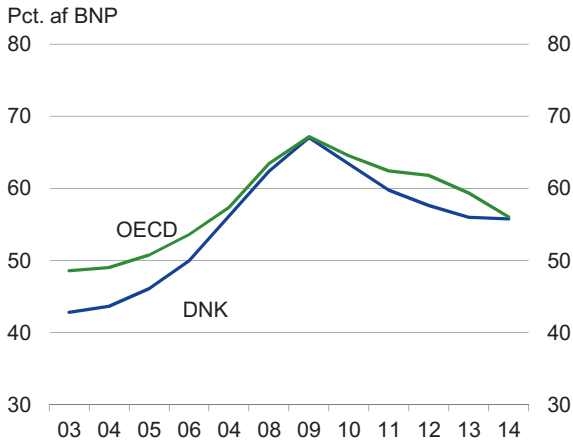

Anm.: Udregningerne er baseret på det årlige udlån til ikke-finansielle virksomheder som andel af BNP.
Kilde: ECB og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_14.

Virksomheder i Danmark har i stigende grad anvendt erhvervsobligationer i perioden 2009-2015, se figur 14.3.

Figur 14.3 Anvendelsen af erhvervsobligationer i Danmark, 2003-2015

Anm.: Udregnet som 3-måneders glidende gennemsnit af erhvervsobligationer udstedt af den danske ikke-finansielle sektor (sidste observation: april 2015). Der ses bort fra udlån til pensionskasser, forsikringsselskaber, m.fl. I september 2013 forekommer et databrud, som skyldes forbedrede dataindberetninger til Nationalbankens MFI-statistik (angivet ved den stiplede linje).
Kilde: Nationalbanken og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_14.

I international sammenligning er danske virksomheders anvendelse af erhvervsobligationer fortsat relativt begrænset, se figur 14.4.

I forhold til størrelsen af BNP svarer danske virksomheders anvendelse af erhvervsobligationer til godt 9 pct., mens virksomheders anvendelse af erhvervsobligationer i lande som Nederlandene og Sverige svarer til henholdsvis omkring 17 og 16 pct. af BNP.

Figur 14.4 Anvendelsen af erhvervsobligationer internationalt, august 2015

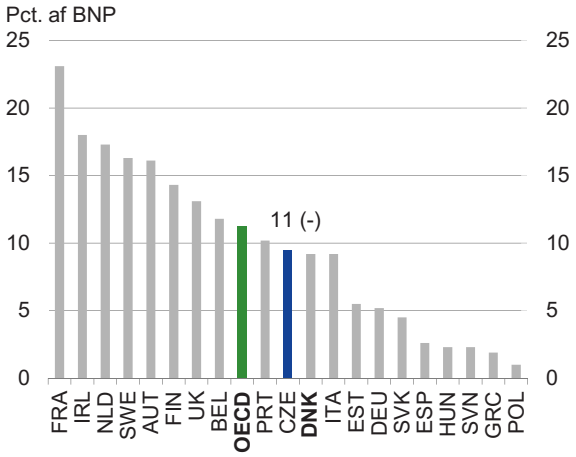

Anm.: Viser udestående udstedelser fra virksomheder i udvalgte EU-lande i erhvervsobligationer opgjort august 2015/BNP for året 2014.
Kilde: Nationalbanken og Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_14.

Rentemarginalen i pengeinstitutterne er et udtryk for forskellen mellem de gennemsnitlige udlånsrenter og indlånsrenter. Den gennemsnitlige rentemarginal i de danske pengeinstitutter i forbindelse med lån til og fra erhverv steg fra 2008-niveauet på ca. 2 pct.-point til 4 pct.-point i 2012.

Forholdet afspejler blandt andet konjunktursituationen, konkurrencen på kreditmarkedet, konsolideringsbehovet og institutternes ambition om øget indtjening. Niveauet er faldet til ca. 3½ pct.-point i 2015. Dette skyldes blandt andet den forbedrede konjunktursituation samt en øget konkurrence mellem pengeinstitutterne.

I international sammenligning lå rentemarginalen i Danmark på lån til og fra erhverv ved indgangen til 2015 ca. 1 pct.-point højere end EU-gennemsnittet, se figur 14.5.

Rentemarginalen overfor husholdninger har i både euroområdet og i Danmark siden 2008 ligget stabilt på ca. 4 til 4½ pct.-point.

Figur 14.5 Pengeinstitutternes rentemarginaler, 2005-2015

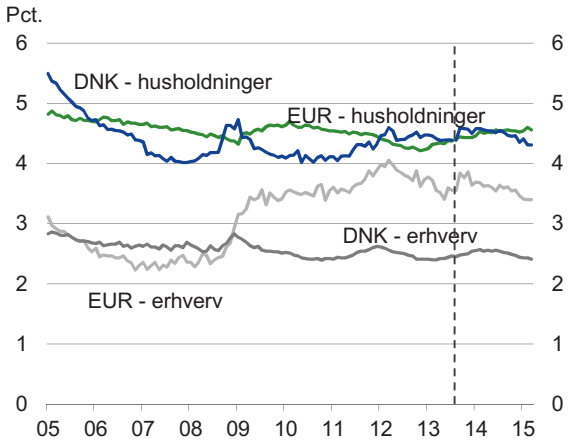

Anm.: Rentemarginalen er forskellen mellem udlånsrenten og indlånsrenten på den samlede beholdning af ind- og udlån, alle løbetider. Der kan, især for lån til ikke-finansielle virksomheder, være forskelle på brugen af sikkerhedsstillelse i europæiske og danske data. Der forekommer et databrud i den danske rentestatistik i september 2013, der dog ikke har væsentlig betydning for hverken husholdninger eller erhverv (angivet ved den stiplede linje).
Kilde: Nationalbanken, ECB samt egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_14.

Af den danske rentestatistik ses, at der siden 2009 har været et rentespænd mellem små og store lån, se figur 14.6.

I international sammenligning ligger danske renter for store udlån fra 2010 og frem omtrent 1 til 1½ pct.-point lavere end gennemsnittet for udvalgte OECD-lande, mens renten på mindre udlån ligger omkring OECD-gennemsnittet.

Figur 14.6 Udviklingen i renter på små og store nye lån fra pengeinstitutter, 2005-2015

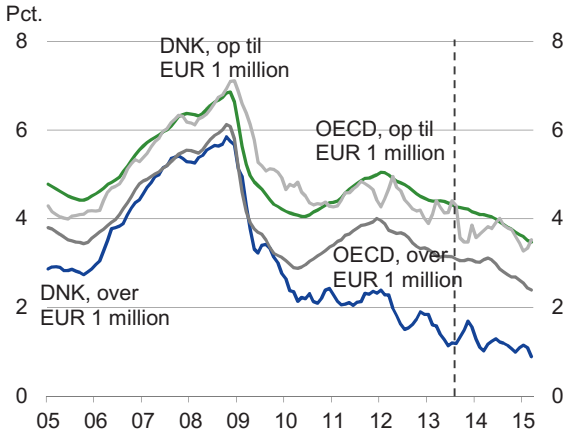

Anm.: Udregnet som 3-måneders glidende gennemsnit af kreditinstitutternes renter på nye lån (ekskl. kassekreditter) til virksomheder med en rentebinding på op til og med 1 år. Grænsen mellem små og store lån er 7,5 mio. kr. Der forekommer et databrud i den danske rentestatistik i september 2013, grundet forbedrede indberetningskanaler i den nye MFI-statistik (angivet ved den stilplede linje).
Kilde: ECB, Danmarks Statistik samt egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_14.

Danske kreditinstitutters effektivitet, målt ved samlede omkostninger i forhold til indtjening, ligger på niveau med OECD-gennemsnittet og lande som fx Holland og Sverige, se figur 14.7.

Figur 14.7 Samlede omkostninger i forhold til indtjening, 2012-2014

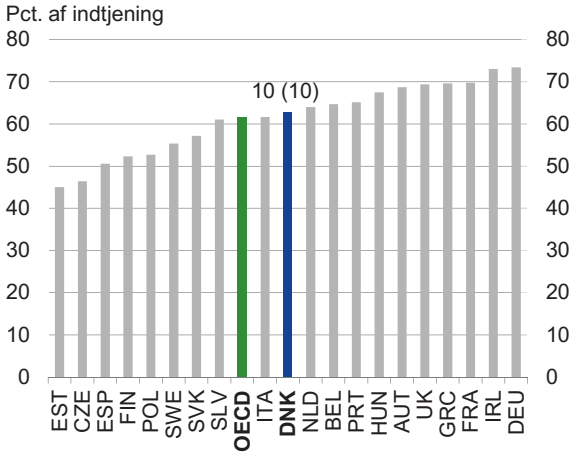

Anm.: De samlede omkostninger dækker hovedsageligt omkostninger til personale, administration og afskrivninger. Indtjening er hovedsageligt netto rente- og gebyrindtægter og kursreguleringer af finansielle aktiver. Gennemsnit af 2012-2014.
Kilde: ECB.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_14.

Aktiemarkedet

Et likvidt aktiemarked understøtter kapitalformidlingen i økonomien. Børsnoterede virksomheder har på aktiemarkedet mulighed for at rejse kapital til finansiering af fx nye investeringer.

Antallet af nynoteringer på fondsbørsen viser, at relativt få virksomheder anvender aktiemarkedet til at rejse kapital, se figur 14.8.

I en international sammenligning ligger danske nynoteringer i perioden 2007-2013 i den lave ende. Antallet af afnoteringer, som eksempelvis følger af konkurser og virksomhedsovertagelser, har imidlertid været tilsvarende lavt og under OECD-gennemsnittet.

Figur 14.8 Ny- og afnoteringer på fondsbørsen, gns. 2007-2013

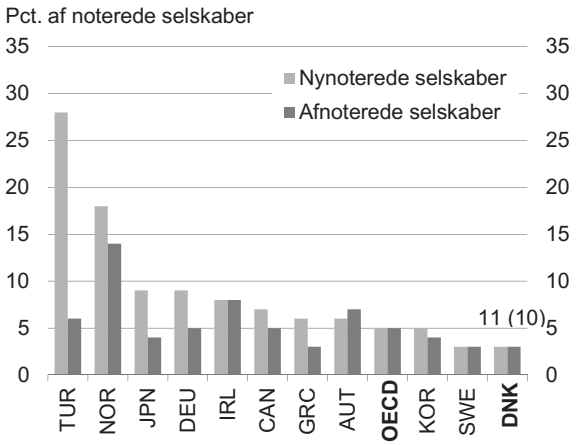

Anm.: En række landes børser oplyser ikke antallet af af- og nynoterede selskaber og indgår derfor ikke i figuren. I parentes er angivet Danmarks placering for perioden 2006-2012.
Kilde: World federation of Exchanges, FESE og OMX.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_14.

Åbne markeder og international handel

Danmark er en lille åben økonomi, hvor handel med andre lande udgør en stor del af den økonomiske aktivitet. Den økonomiske integration med udlandet øger virksomhedernes afsætningsgrundlag og giver adgang til ny viden og flere investorer.

Danmarks tilstedeværelse på de globale markeder betyder, at de danske virksomheder er i konkurrence med virksomheder fra hele verden. Gode rammebetingelser understøtter virksomhedernes evne til at konkurrere på verdensmarkedet.

International handel

Omfanget af et lands eksport og import er en indikator for, hvor integreret landet er med resten af verden.

Handel med varer og tjenester skaber en arbejdsdeling mellem lande, der øger virksomhedernes afsætningsgrundlag og stordriftsmuligheder. I store lande har virksomhederne adgang til et større hjemmemarked og dermed et større afsætningsgrundlag. Det giver virksomhederne i store lande mulighed for at specialisere sig inden for flere typer af varer og tjenester end virksomhederne i små lande. Derfor vil små lande typisk handle mere med udlandet end store lande.

Danmarks internationale handel udgør godt 50 pct. af BNP, hvilket er noget under niveauet for andre små lande som fx Irland og Belgien. Generelt er der en tendens til, at mindre lande målt i antallet af indbyggere har en højere handelskvote, se figur 15.1.

Figur 15.1 International handel, 2014

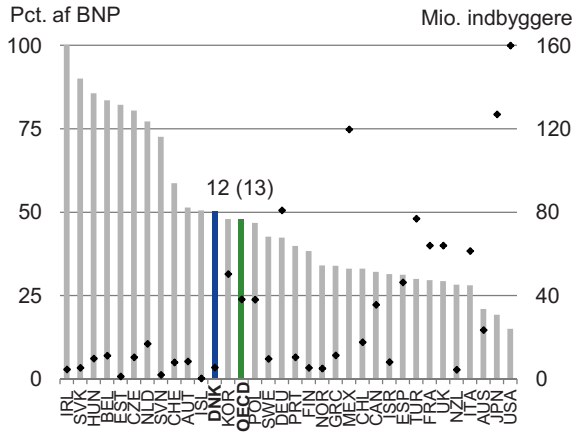

Anm.: Den internationale handel er her angivet som udenrigshandelskvoten, dvs. gennemsnittet af den samlede import og eksport af varer og tjenester i pct. af BNP. Prikkerne angiver antal mio. indbyggere (højre akse). USA har knap 320 mio. indbyggere, men er markeret øverst på skalaen (ved 160).
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_15.

Danmarks samlede eksport målt i mængder er steget 30 pct. siden 2004, men fremgangen er blandt de svageste i OECD. Sammenlignet med de øvrige OECD-lande klarer Danmark sig lidt bedre, når eksportvæksten måles i værdier. Målt i værdier ligger den danske eksportvækst godt 14 pct.-point højere end eksportvæksten i Sverige, der ellers klarer sig bedre end Danmark, når eksportvæksten måles i mængder. Dette skyldes, at prisen på de danske eksportvarer er steget mere end prisen på de svenske eksportvarer, se figur 15.2.

Figur 15.2 Eksportvækst, 2004-2014

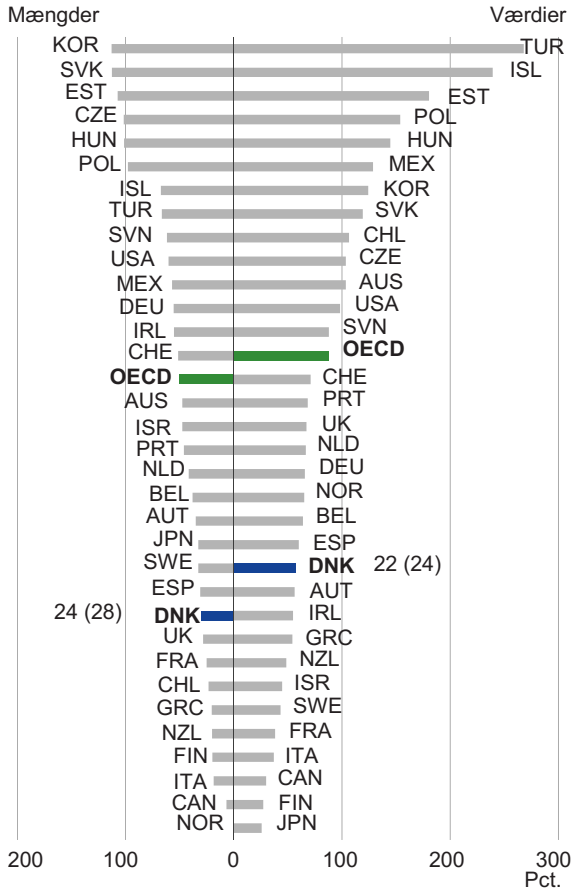

Anm.: NOR har en eksportvækst i mængder på -2,1 pct. Tallet i parentes angiver DNK's placering for perioden 2003-2013.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_15.

Størstedelen af Danmarks handel er koncentreret på få lande, der især udgøres af nærmarkederne. I 2014 udgjorde eksporten til EU og Norge 63 pct. af Danmarks samlede eksport. Tyskland og Sverige aftog tilsammen 26 pct. af den samlede eksport, mens Kina kun aftog godt 5 pct., se figur 15.3.

Figur 15.3 Eksporten fordelt på lande, 2014

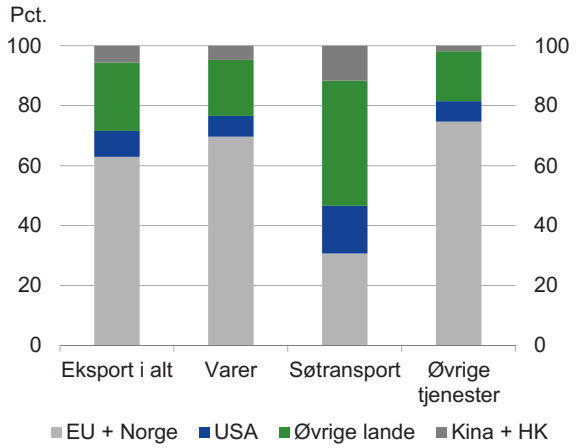

Anm.: Kina er inkl. Hong Kong. Varer, søtransport og øvrige tjenester udgør hhv. 60 pct., 20 pct. og 20 pct. af den samlede eksport. Tjenestehandelsstatistikken viser, i hvilket land tjenesten er faktureret, og ikke i hvilket land tjenesten er anvendt.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_15.

Eksporten af varer, søtransport og øvrige tjenester udgør henholdsvis 60 pct., 20 pct. og 20 pct. af den danske eksport. Der er forskel på, hvordan den danske vare- og tjenesteeksport fordeler sig mellem lande. Eksporten af varer og øvrige tjenester er i høj grad orienteret mod nærmarkederne, hvorimod den danske søtransport i større omfang er orienteret mod verdensmarkedet.

Danmark har gennem de sidste 10 år tabt markedsandele på eksportmarkederne, se figur 15.4.

Figur 15.4 Vækst i eksportmarkedsandel, 2004-2014

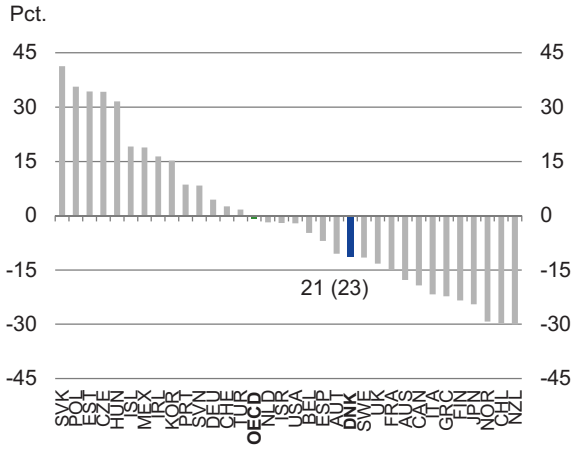

Anm.: Eksportmarkedsandelen er opgjort i mængder for varer og tjenester. Identisk med OECD's Export Performance, der angiver et lands eksport ift. en sammenvejning af den samlede import i de lande, som der eksporteres til. Tallet i parentes angiver Danmarks placering for perioden 2003-2013.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_15.

Tabet af eksportmarkedsandele ses også i andre vesteuropæiske lande og USA. Den væsentligste årsag er, at lande med et lavere velstandsniveau har større potentiale for vækst og øget handel. Det betyder, at de dermed vinder markedsandele, mens velstående lande, som Danmark, overordnet set får reduceret deres markedsandele.[1]

Internationale investeringer

Omfanget af de danske investeringer i udlandet og udlandets investeringer i Danmark er også en indikator for graden af den økonomiske integration med resten af verden.

Både ind- og udadgående investeringer styrker et lands produktivitet blandt andet gennem spredning af ny teknologi og ny viden samt øget konkurrenceintensitet. Derudover kan virksomhederne gennem udadgående investeringer flytte deres produktion til lande med lavere produktionsomkostninger, eller hvor arbejdskraften besidder en specifik viden. Desuden kan udenlandske filialer reducere handelsbarrierer ved at være fysisk placeret på det marked, der efterspørger virksomhedens produkt.

I forbindelse med virksomhedernes investeringer på tværs af lande ses på de såkaldte direkte investeringer, som er investeringer, hvor en investor ejer mindst 10 pct. af egenkapitalen eller stemmerettighederne i en udenlandsk virksomhed fx gennem opkøb eller ved direkte etablering af fabrik eller filial i udlandet.

Det er en naturlig følge af globaliseringen, at beholdningen af ind- og udadgående direkte investeringer stiger i mange lande. Tendensen ses også i Danmark. Beholdningen af de direkte ind- og udadgående investeringer udgjorde i 2014 henholdsvis 44 pct. og 70 pct. målt som andel af BNP, se figur 15.5.

[1] Særligt når der måles i mængder, mens tabet er mindre, når det opgøres i værdier.

Figur 15.5 Beholdning af direkte investeringer ind og ud af Danmark, 2004-2014

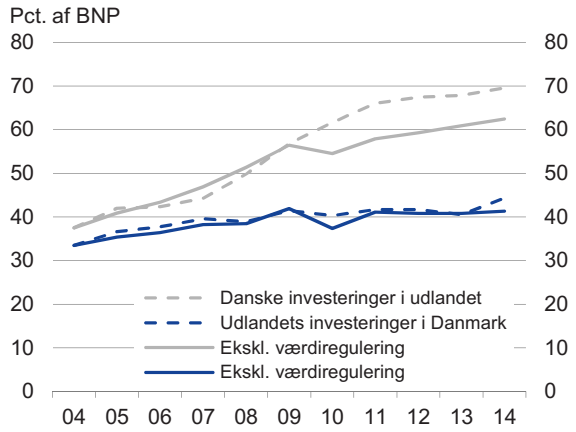

Anm.: Opgjort ekskl. gennemløbsinvesteringer. Beholdningen i 2004 er for alle fire tidsserier inkl. værdireguleringer. Værdireguleringer dækker over valutakurs- og prisændringer.
Kilde: Nationalbanken.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_15.

Siden midten af 00'erne har der været en stigning i beholdningen af de udadgående investeringer i forhold til beholdningen af de indadgående investeringer. Udviklingen i beholdningen af de direkte investeringer afhænger både af selve investeringstransaktionen og værdireguleringer. Korrigeres beholdningsudviklingen for værdireguleringer (valutakurs- og prisændringer) reduceres beholdningen af udadgående investeringer, mens beholdningen af indadgående investeringer er omtrent uændret. Dermed reduceres forskellen mellem de to beholdninger. Beholdningen af de udadgående investeringer i forhold til de indadgående er dog fortsat stor, hvilket har bidraget til en høj nettoformueindkomst fra udlandet, der igen har bidraget væsentligt til overskuddet på betalingsbalancen gennem de senere år.

De direkte investeringer ind og ud af Danmark er ligesom den danske eksport og import af varer og tjenester koncentreret på få lande, der især udgøres af nærmarkederne, se Factbook.

I en international sammenhæng ligger beholdningen af de danske indadgående investeringer under OECD-gennemsnittet, mens beholdningen af de udadgående investeringer ligger noget over OECD-gennemsnittet, se figur 15.6.

Figur 15.6 Beholdning af direkte ind- og udadgående investeringer, 2013

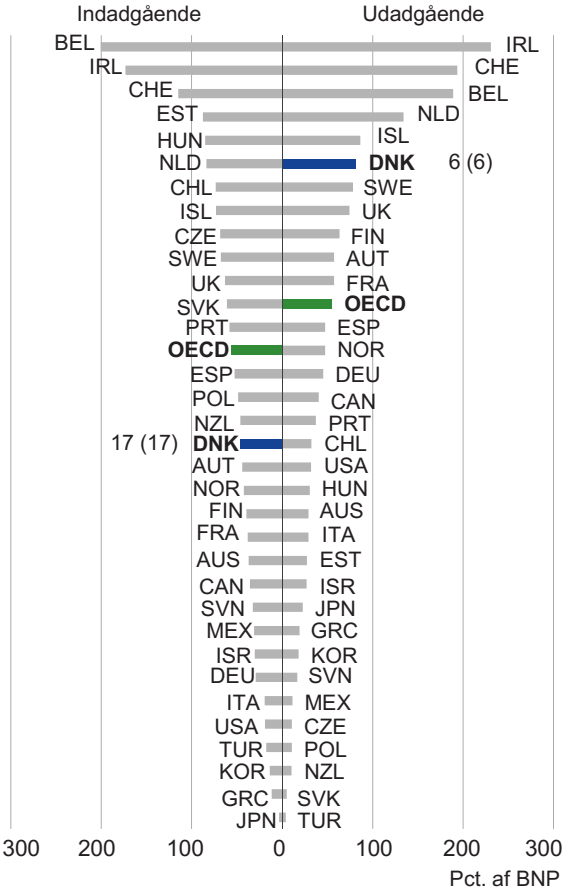

Anm.: Tallene er inkl. gennemløbsinvesteringer, da OECD ikke opgør beholdningen ekskl. gennemløbsinvesteringer. Data for SVK, NOR og BEL er fra 2012.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_15.

Danmark er ikke alene om at have en stor beholdning af udadgående investeringer set i forhold til de indadgående. Det samme ses også i fx Tyskland og Finland. Internationale sammenligninger af beholdningen af direkte investeringer vanskeliggøres af, at de fleste lande opgør de direkte investeringer inkl. gennemløbsinvesteringer, samt at beholdningen påvirkes af værdireguleringer. Disse forhold kan neutraliseres ved i stedet at sammenligne nettostrømmen af direkte investeringer.

Danmark har de sidste 10 år i gennemsnit haft en årlig netto*ud*strømning af direkte investeringer på 1,6 pct. af BNP. Det er på niveau med Tyskland og Norge, hvorimod niveauet i Sverige og Nederlandene ligger med en noget større nettoudstrømning på henholdsvis. 2,8 pct. af BNP og 3,2 pct. af BNP, se figur 15.7.

Figur 15.7 Gennemsnitlig årlig nettoindstrømning af direkte investeringer, 2003-2013

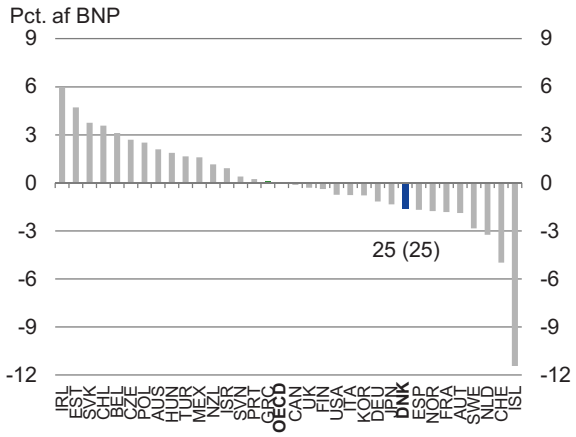

Anm.: Indstrømning af direkte investeringer fratrukket udstrømning af direkte investeringer. Tallene er inkl. gennemløbsinvesteringer, men da det er nettotal, bør effekten af gennemløbsinvesteringerne være neutraliseret. Tallet i parentes angiver Danmarks placering for perioden 2002-2012.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_15.

Sammenligningen af OECD-landenes nettostrøm af direkte investeringer afspejler, at de velstående OECD-lande investerer mere i resten af verden end de mindre velstående OECD-lande. Sammenligningen afspejler også, at nettostrømmen påvirkes af de forskellige rammevilkår for internationale investeringer, der eksisterer i de enkelte OECD-lande. For eksempel har et land som Irland mere gunstige skattevilkår på en række områder af betydning for internationale investeringer. OECD's FDI-indeks forsøger at belyse graden af regulering, som den udenlandske investor møder. Målt på dette indeks er reguleringen i Danmark ikke mere restriktiv end OECD-gennemsnittet, se Factbook.

Lønkonkurrenceevnen

Danske virksomheders evne til at konkurrere på verdensmarkedet afhænger blandt andet af produktionsomkostningerne – hvoraf lønomkostningerne udgør en væsentlig del, se kapital 21.

Sammenlignet med udlandet ligger de gennemsnitlige danske omkostninger til medarbejdere pr. time på et relativt højt niveau – dog er niveauet lavere end i Sverige, se figur 15.8.

Et højt lønniveau i forhold til udlandet udgør ikke i sig selv et konkurrenceevneproblem, hvis det modsvares af en tilsvarende høj produktivitet, herunder hvis det afspejler produktion af kvalitetsprodukter, der kan afsættes til en højere pris på verdensmarkedet end konkurrerende produkter.

Figur 15.8 Medarbejderomkostninger, 2014

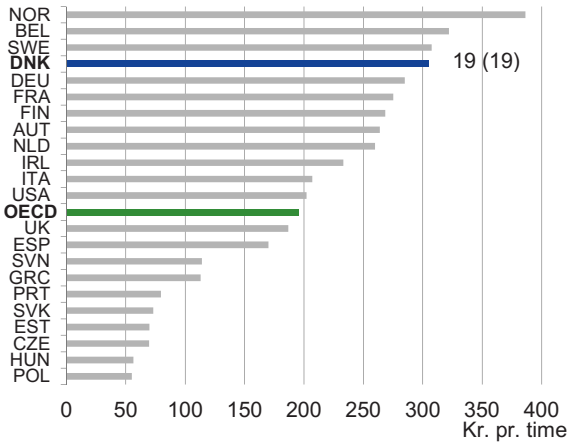

Anm.: Medarbejderomkostninger kan opdeles i a) fortjeneste som tilfalder medarbejderen direkte og b) sociale omkostninger som fx sygedagpengeforsikring der ikke tilfalder medarbejderen direkte.
Kilde: DA.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_15.

Udviklingen i lønkonkurrenceevnen kan opgøres som den akkumulerede udvikling i de udenlandske industrivirksomheders enhedslønomkostninger i forhold til udviklingen i Danmark korrigeret for valutakursudviklingen. Enhedslønomkostningerne afspejler lønomkostningerne ved at producere én enhed output. Lønkonkurrenceevnen målt ved de relative enhedsomkostninger tager derved højde for udviklingen i løn, produktivitet og valutakurser. Baseret på dette mål blev lønkonkurrenceevnen forværret i årene 2000-2008, men er siden 2008 styrket. Forbedringen er især drevet af en stærkere produktivitetsudvikling, men en mere afdæmpet dansk lønudvikling spiller også ind, se figur 15.9.

Figur 15.9 Bytteforhold og lønkonkurrenceevne, 2000-2014

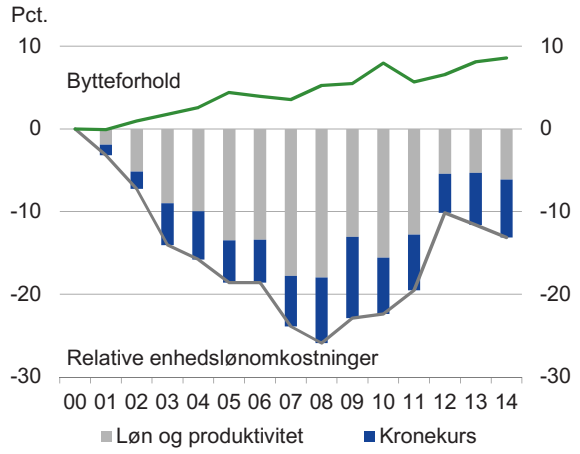

Anm.: Begge serier vises akkumuleret siden 2000. Bytteforholdet for vare- og tjenestehandlen er baseret på tal fra nationalregnskabet. De relative enhedslønomkostninger er opgjort for fremstillingserhverv ekskl. energi.
Kilde: Danmarks Statistik og Finansministeriet.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_15.

Lønkonkurrenceevnen målt ved de relative enhedslønomkostninger tager imidlertid ikke højde for bytteforholdet, der angiver eksportprisen i forhold til importprisen. Et stigende bytteforhold betyder, at den samme mængde eksport kan finansiere en større mængde import. Dette øger velstanden.

Det danske bytteforhold er steget med knap 9 pct. siden 2000, se mere om bytteforholdet i kapitel 1. Derfor er det relevant at medtage disse gevinster i forbindelse med opgørelsen af lønkonkurrenceevnen.

Udviklingen i den relative lønkvote tager højde for bytteforholdet. Målt ved denne har lønkonkurrenceevnen i fremstillingserhvervene udviklet sig positivt de seneste år og har genvundet den svækkelse, Danmark havde gennem 00´erne. Den relative lønkvote ligger i 2014 knap 3½ pct. over niveauet i 2000, se figur 15.10.

Figur 15.10 Industriens lønkonkurrenceevne, 2000-2014

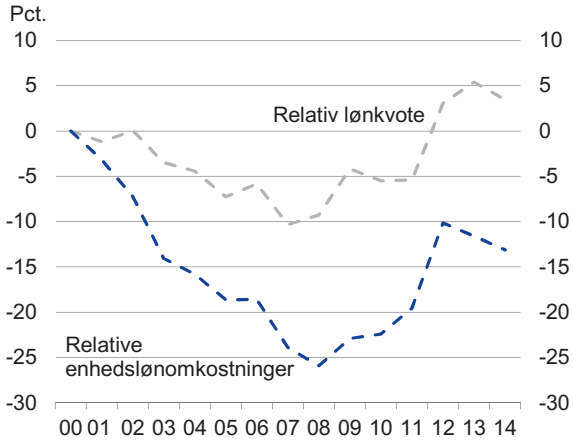

Anm.: For fremstillingserhverv ekskl. energi. Enhedslønomkostningerne beregnes som lønsummens andel af den reale bruttoværditilvækst. Lønkvoten beregnes som lønsummens andel af nominelle BVT.
Kilde: Finansministeriet.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_15.

For den eksportorienterede, private sektor som helhed har udviklingen i lønkonkurrenceevnen været omtrent som i industrien, se figur 15.11.

Figur 15.11 Den eksportorienterede, private sektors lønkonkurrenceevne, 2000-2014

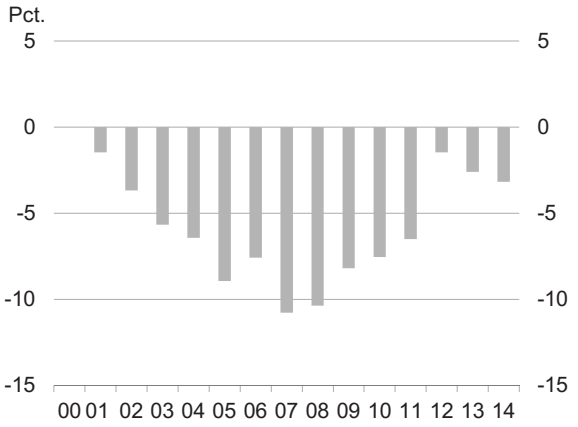

Anm.: Relative lønkvote i den eksportorienterede, private sektor ekskl. søtransport. Sektoren opgøres ved at vægte brancher efter deres andele af den samlede værdiskabelse, der går direkte eller indirekte til eksport. Lønkonkurrenceevnen var i 2000 på 0 pct.
Kilde: Finansministeriet.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_15.

Betalingsbalancen

Danmark har haft et overskud på betalingsbalancens løbende poster på godt 6 pct. af BNP i gennemsnit de sidste 5 år. Det er blandt det største overskud i OECD på linje med Sverige og Tyskland, men noget under blandt andet Holland, se figur 15.12.

Danmarks overskud på betalingsbalancen skyldes flere forhold. Efter krisen har der været en lav indenlandsk efterspørgsel, herunder et lavt investeringsniveau og en høj opsparing. Samtidig har der været en styrkelse af lønkonkurrenceevnen siden 2008. Endvidere har indtægterne fra Danmarks nettoformue siden 2005 bidraget positivt til overskuddet på de løbende poster.

Figur 15.12 Betalingsbalancen, gennemsnit 2010-2014

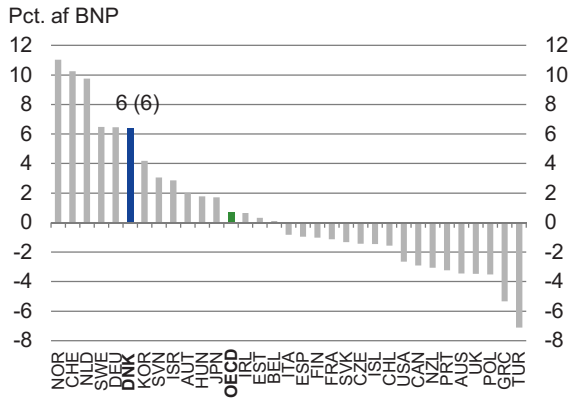

Anm.: Betalingsbalancens løbende poster.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_15.

Fleksibelt arbejdsmarked

Et fleksibelt arbejdsmarked skal sikre, at arbejdskraften anvendes der, hvor den gør mest gavn. Den danske arbejdsstyrke er karakteriseret ved relativt fleksible ansættelses- og afskedigelsesregler. Det betyder for det første, at virksomheder let kan tilpasse sin produktion i forhold til efterspørgslen. For det andet betyder det, at arbejdstagere let kan skifte virksomhed. På et velfungerende arbejdsmarked vil der være en tæt sammenhæng mellem arbejdskraftens produktivitet og løn. Lønnen er dermed den mekanisme, der sikrer, at arbejdskraften søger derhen, hvor denne er mest produktiv.

Strukturledighed

Strukturledigheden er defineret som det ledighedsniveau, der vil være i en konjunkturneutral situation. Strukturledigheden er således en betegnelse for det ledighedsniveau, der er forenelig med en stabil pris- og lønudvikling på nogle års sigt. I en situation, hvor den faktiske ledighed er under sit strukturelle niveau, vil dette medføre et opadgående pres på lønninger og priser og dermed forværre konkurrenceevnen.

En lav strukturel ledighed er udtryk for, at der generelt er en god balance mellem den arbejdskraft, der henholdsvis udbydes og efterspørges. Danmark har sammenlignet med OECD-landene en forholdsvis lav strukturel ledighed, se figur 16.1.

Figur 16.1 Strukturel ledighed, 2014

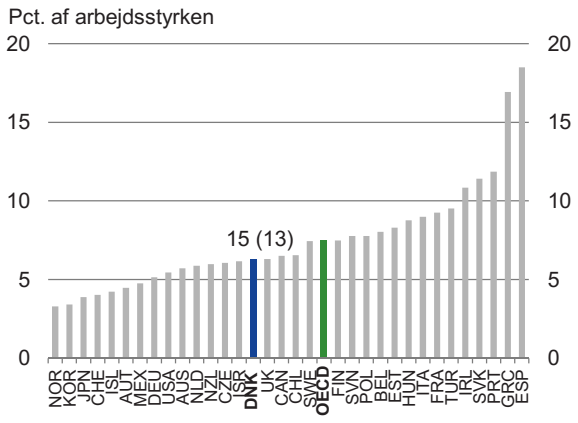

Anm.: Opgørelsen af den strukturelle ledighed er behæftet med usikkerhed. OECD's ledighedsopgørelser, der indgår i beregningerne af den strukturelle ledighed, er baseret på interviewundersøgelser og adskiller sig fra danske opgørelser baseret på registeroplysninger.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_16.

Den strukturelle ledighed i Danmark er reduceret fra knap 14 pct. i midten af 1990'erne til knap fire pct. i 2014. Den faktiske ledighed svinger omkring den strukturelle ledighed og er i 2014 knap én pct. højere end den strukturelle, se figur 16.2.

Figur 16.2 Faktisk og strukturel bruttoledighed, 1990-2014

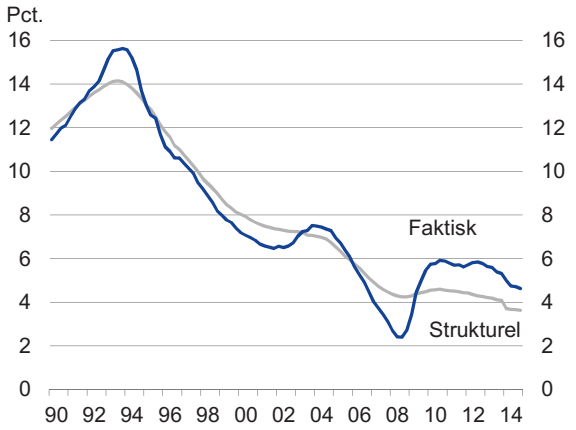

Anm.: Strukturledigheden er beregnet på baggrund af registerbaserede ledighedsoplysninger og adskiller sig fra OECD's strukturledighed, der er baseret på ledighedsopgørelser på baggrund af interviewundersøgelser.
Kilde: Økonomisk Redegørelse, december 2015.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_16.

I takt med det begyndende opsving er der fokus på, om der vil opstå mangel på blandt andet kvalificeret arbejdskraft. Flaskehalse kan således blive en central udfordring, da det kan resultere i øgede omkostninger og en svækket konkurrenceevne for virksomhederne.

Dette var tilfældet i perioden op til den økonomiske krise, hvor et såkaldt negativt ledighedsgab, som betyder, at den faktiske ledighed er lavere end den strukturelle, førte til et opadgående pres på lønomkostningerne, se figur 16.3. For nuværende er der ikke tegn på flaskehalse på arbejdsmarkedet.

Figur 16.3 Udvikling i lønomkostninger, 2003-2014

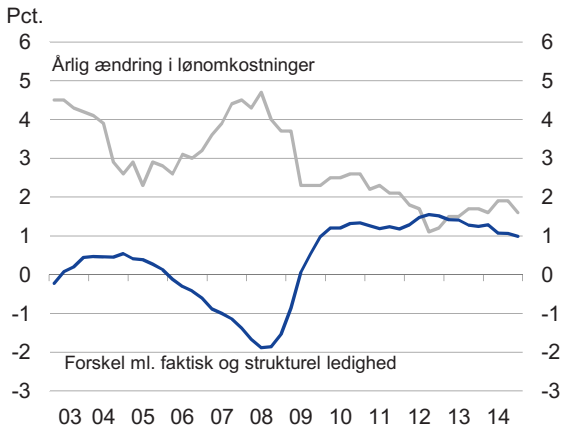

Anm.: Lønomkostninger er givet ved timefortjenesten inkl. genetillæg inden for fremstillingsvirksomhed. Den beregnede strukturledighed er behæftet med usikkerhed.
Kilde: DA's KonjunkturStatistik og Økonomisk Redegørelse, december 2015..
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_16.

16. Fleksibelt arbejdsmarked

Ressourcer uden for arbejdsmarkedet
Ledighedsgabet opgør ledige personer i arbejdsstyrken. Men der er også ledige ressourcer uden for arbejdstyrken, som skønnes at træde ind på arbejdsmarkedet, efterhånden som konjunkturerne bedres.

Beskæftigelsesgabet opgør beskæftigelsens afvigelse fra sit strukturelle niveau og består af både ledigheds- og arbejdsstyrkegabet. Sidstnævnte består blandt andet af personer under uddannelse samt udenlandske statsborgere, herunder grænsependlere, der skønnes at tage beskæftigelse i Danmark under en normal konjunktursituation.

Beskæftigelsesgabet er dermed et skøn for det samlede arbejdsudbuds afvigelse fra efterspørgslen efter arbejdskraft og viser, at arbejdsudbuddet i nogen grad tilpasser sig efterspørgslen via en udvidelse/kontraktion af arbejdsstyrken. Et positivt beskæftigelsesgab er udtryk for, at det samlede arbejdsudbud er for lavt til at sikre en stabil løn- og prisudvikling.

Beskæftigelsesgabet er for nuværende negativt og skønnes i 2014 at udgøre ca. 70.000 personer, hvoraf ca. 40.000 personer står uden for arbejdsmarkedet, se figur 16.4

Figur 16.4 Beskæftigelsesgab fordelt på ledigheds- og arbejdsstyrkegab, 2000-2014

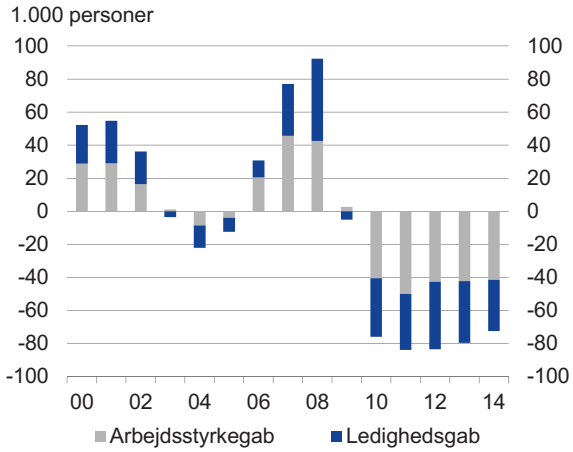

Anm.: Et negativ beskæftigelsesgab er et udtryk for, at der er tilgængelige ressourcer for arbejdsmarkedet, der ikke er i beskæftigelse.
Kilde: Økonomisk Redegørelse, december 2015.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_16.

Langtidsledighed
Langtidsledige har risiko for at blive distanceret fra arbejdsmarkedet. Dette skyldes dels, at langtidsledighed kan virke stigmatiserende, fordi der er en øget risiko for, at langtidsledige kompetencer bliver forældet. Dels kan langtidsledighed have psykiske konsekvenser for de berørte. Mange langtidsledige udgør dermed en øget risiko for, at en stor gruppe personer kan ende på permanent offentlig forsørgelse.

Danmark er blandt de OECD-lande, der har den laveste langtidsledighed. I 2014 har knap to pct. af den danske arbejdsstyrke været ledig i mindst 12 måneder, se figur 16.5.

Figur 16.5 Langtidsledighed, 2014

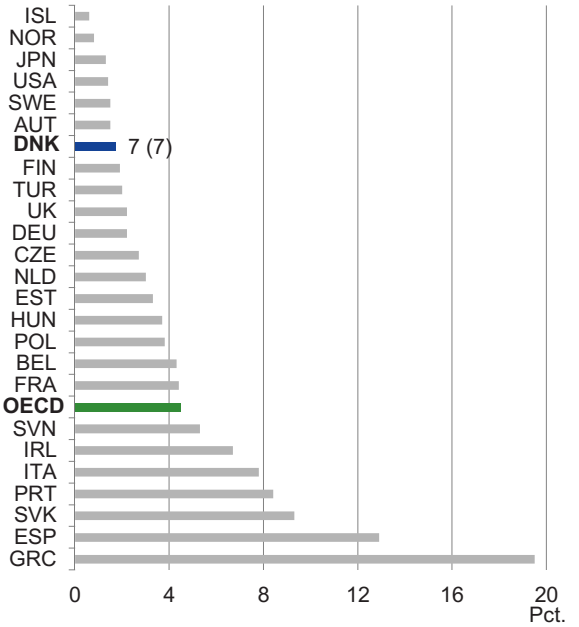

Anm.: Antal ledige der har været ledig mindst 12 måneder i forhold til den samlede arbejdsstyrke opgjort ved arbejdskraftundersøgelsen (AKU).
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_16.

Langtidsledigheden i Danmark er godt ét pct.-point højere i 2014 end før krisen, der ramte i efteråret 2008, mod knap 2,3 pct.-point i OECD, se figur 16.6.

Figur 16.6 Langtidsledighed, 2004-2014

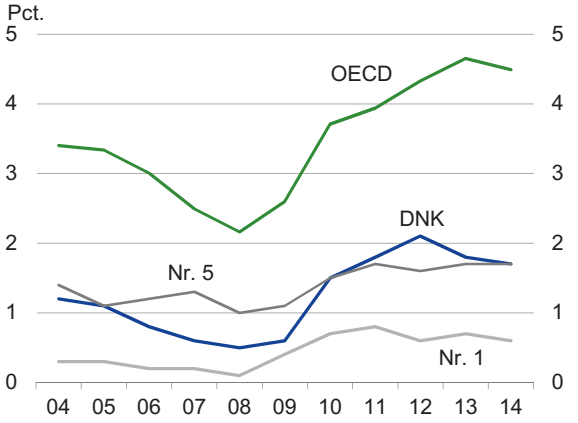

Anm.: Antal ledige der har været ledig mindst 12 måneder i forhold til den samlede arbejdsstyrke opgjort ved arbejdskraftundersøgelsen (AKU).
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_16.

Generelt voksede langtidsledigheden mere i OECD, end den gjorde i Danmark, som følge af den økonomiske krise i 2008. Langtidsledigheden har dog været nedadgående i både OECD (siden 2013) og i Danmark (siden 2012) i takt med, at jobmarkederne har forbedret sig de seneste par år.

Tilskyndelse til at arbejde

I Danmark understøttes lempelige afskedigelsesregler af en relativ høj kompensationsgrad ved ledighed. En høj kompensationsgrad kan have en negativ effekt på arbejdsudbuddet, fordi lediges økonomiske incitament til at tage et arbejde bliver mindre. Fx kan ledige have en lav villighed til at påtage sig arbejde med lange rejsetider eller inden for andre fagområder.

Nettokompensationsgraden på 92 pct. ved ledighed for lavtlønnede i Danmark er i 2013 blandt de højeste i OECD. For gennemsnitligt lønnede og højtlønnede er kompensationsgraden ved ledighed på niveau med OECD-gennemsnittet, se figur 16.7.

Figur 16.7 Nettokompensationsgrader ved ledighed, 2013

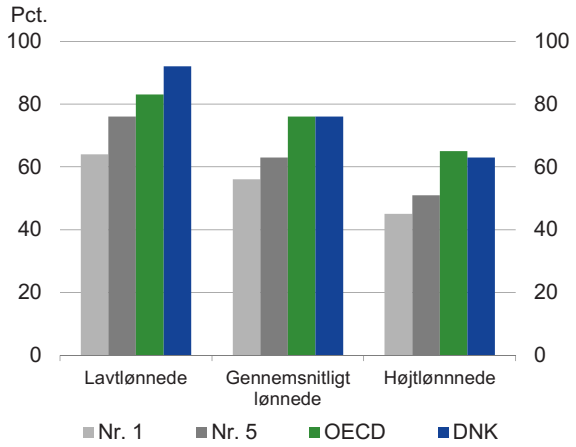

Anm.: Der vises kompensationsgrader for en gift person med to børn. Lavtlønnede tjener 67 pct. af en gennemsnitlig arbejders løn, mens højtlønnede tjener 150 pct. af en gennemsnitlig arbejders løn.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_16.

Andelen af den danske befolkning med en kompensationsgrad ved ledighed på minimum 90 pct. er faldet de seneste ti år. I 2013 kan kun ca. fire pct. af de 18-64-årige forvente en kompensationsgrad på minimum 90 pct. Knap 15 pct. kan forvente en kompensationsgrad på minimum 80 pct., se figur 16.8.

Figur 16.8 Personer med høj nettokompensationsgrad, 2005, 2011 og 2013

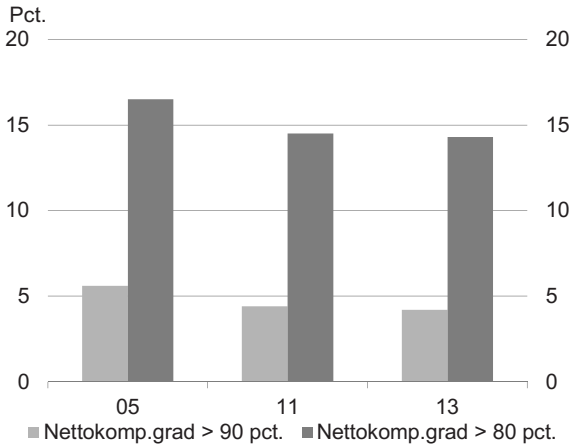

Anm.: 18-64-årige i befolkningen ekskl. selvstændige, studerende og førtidspensionister. Nettokompensationsgraden angiver forholdet mellem den disponible indkomst ved at være ledig eller efterlønsmodtager og den disponible indkomst ved beskæftigelse.
Kilde: Skatteministeriet på baggrund af Lovmodellen.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_16.

Mobilitet på arbejdsmarkedet

Et fleksibelt arbejdsmarked er kendetegnet ved en høj jobmobilitet, hvilket kan måles ved omfanget af årlige jobskifte. Danmark ligger blandt de OECD-lande, hvor flest skifter job årligt, se figur 16.9.

Figur 16.9. Andel af beskæftigede, der har skiftet job det seneste år, 2014

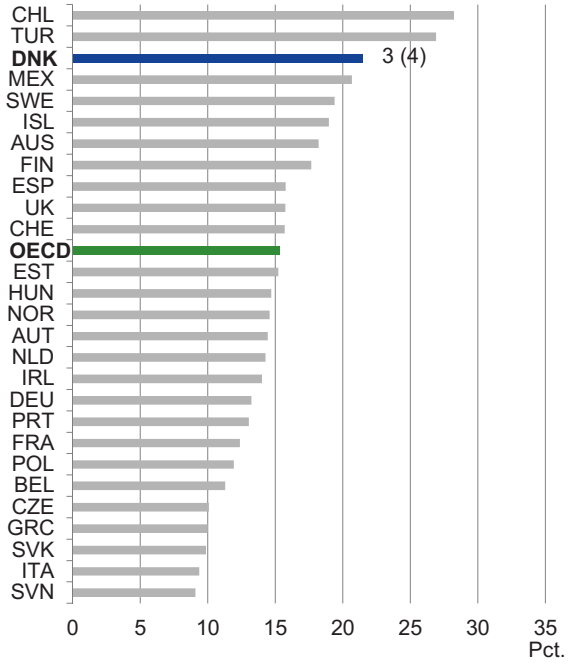

Anm.: Andelen af personer, der angiver at have været i deres nuværende job mindre end ét år. Data for AUS er fra 2013.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_16.

16. Fleksibelt arbejdsmarked

En høj jobomsætning bevirker blandt andet, at man i tilfælde af ledighed har bedre muligheder for at komme i beskæftigelse igen inden for en kort periode. I 2014 er over en tredjedel af nyledige i beskæftigelse inden for 3 måneder. Efter 6 måneder har knap 40 pct. fundet beskæftigelse igen, se figur 16.10.

Figur 16.10 Andelen af nyledige i beskæftigelse 3 og 6 mdr. efter nyledighed, 2004-2014

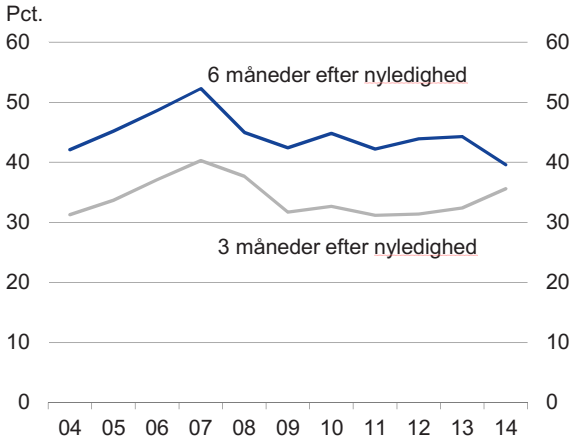

Anm.: Målingen viser andelen af a-dagpengemodtagere og jobklare kontanthjælpsmodtageres forløb, hvor ydelsesmodtagerene er kommet i beskæftigelse hhv. 3 og 6 måneder efter, der er blevet nyledige.
Kilde: Jobindsats.dk.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_16.

Voksen- og efteruddannelse

For at sikre en fleksibel arbejdsstyrke er det nødvendigt, at de rette kompetencer er til rådighed på arbejdsmarkedet. Dette omfatter både opkvalificering af arbejdstyrken i takt med nye teknologier og metoder, samt omskoling af faggrupper med høj ledighed til faggrupper, der er mangel på.

Opkvalificering kan både være i regi af voksen- og efteruddannelsessystemet, men også mere uformelt ude på arbejdspladserne.

I Danmark deltager en høj andel af de beskæftigede i uddannelse og opkvalificering. I 2014 har hver tredje beskæftiget deltaget i uddannelse eller opkvalificering inden for de seneste 4 uger af opgørelsestidspunktet, se figur 16.11.

Figur 16.11 Andel af beskæftigede, der har deltaget i uddannelse de seneste fire uger, 2006-2014

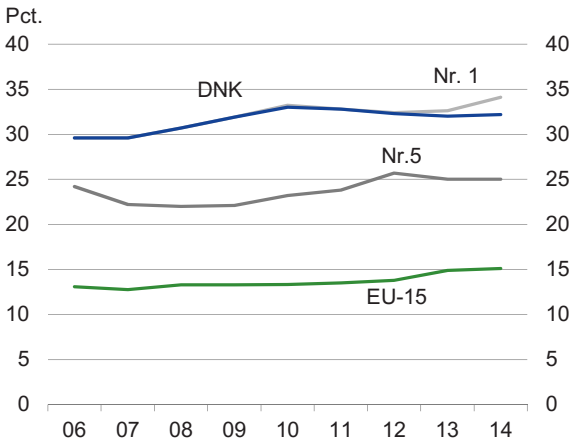

Anm.: Andel af beskæftigede 25-64-årige, der har deltaget i uddannelse eller opkvalificering i de forudgående fire uger på opgørelsestidspunktet. Alle typer af beskæftigede er medtaget. Derfor kan studerende, der er fyldt 25 år, og som har et studiejob, også indgå i opgørelsen.
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_16.

Ufaglærte har en større risiko for at miste deres tilknytning til arbejdsmarkedet, hvis de bliver arbejdsløse. Derfor er det særligt vigtigt løbende at udvikle ufaglærtes kompetencer, så de svarer til virksomhedernes efterspørgsel.

I 2014 har godt hver femte af de ufaglærte i Danmark deltaget i uddannelse eller opkvalificering inden for de seneste 4 uger, hvilket er den højeste andel blandt EU-15, se figur 16.12.

Figur 16.12 Andel af ufaglærte, der har deltaget i uddannelse de seneste 4 uger, 2006-2014

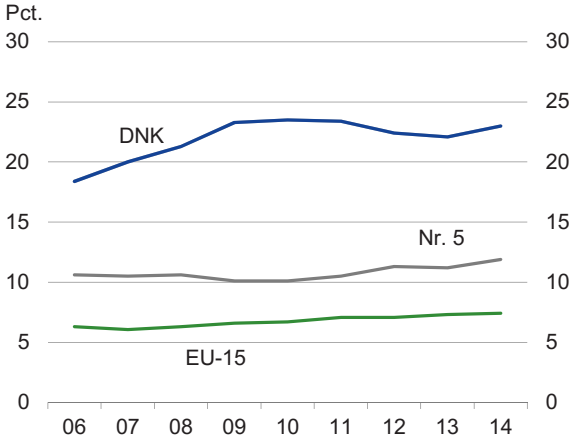

Anm.: Andel af ufaglærte 25-64-årige, der har deltaget i uddannelse eller opkvalificering i de forudgående fire uger på opgørelsestidspunktet. DNK ligger nr. 1 over hele perioden.
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_16.

17. Infrastruktur — digitalisering og transport 100
18. Energi og klima 105
19. Ressource og miljø 109

17. Infrastruktur – digitalisering og transport

Infrastruktur

Infrastruktur er en samlet betegnelse for de netværk, der binder samfundet sammen. En velfungerende infrastruktur er et vigtigt fundament for at udbygge og fastholde virksomhedernes konkurrenceevne.

Den digitale infrastruktur muliggør adgang til telefoni og bredbånd, herunder både fastnet og mobil adgang. En god digital infrastruktur er blandt andet en vigtig forudsætning for, at både husholdninger og erhvervslivet kan udnytte de nye digitale muligheder, hvilket styrker produktivitet, forretningsudvikling og konkurrenceevne i dansk erhvervsliv.

Transportinfrastruktur består af veje, jernbaner, havne, lufthavne mv. En effektiv transportinfrastruktur sikrer blandt andet høj mobilitet på arbejdsmarkedet med få forsinkelser og høj pålidelighed. Det har betydning for det effektive arbejdsudbud og produktiviteten.

Digital infrastruktur

En veludviklet og tidsvarende digital infrastruktur er en forudsætning for, at borgere, virksomheder og offentlige myndigheder kan høste gevinsterne af de digitale muligheder. Det kan for virksomhederne eksempelvis ske gennem øget automatisering i produktionserhvervene, mere målrettet anvendelse af e-handel samt introduktion af nye forretningsmodeller.

Den digitale infrastruktur kan grundlæggende opdeles i fastnet og mobile netværk, hvor langt størstedelen af trafikken foregår over fastnettet. I Danmark anvendes der primært tre typer af fysiske netværk - kobbernet, fibernet og kabel-tv.

I Danmark sker udrulningen af digital infrastruktur med udgangspunkt i principperne om teknologineutralitet og markedsbaseret udrulning. Det betyder blandt andet, at reguleringen ikke søger at fremme bestemte teknologier, og at teleselskaberne bidrager til, at den nødvendige kapacitet stilles til rådighed. En fortsat udrulning af nye teknologier bidrager således til dels større kapacitet dels hurtigere hastigheder. Disse to principper har blandt andet ført til, at Danmark internationalt set har en veludbygget mobil- og bredbåndsinfrastruktur med generel god dækning.

Sammenlignet med andre OECD-lande ligger Danmark i top målt på digital infrastruktur sammen med lande som fx Sverige og Nederlandene, se figur 17.1.

Figur 17.1 Den digitale infrastruktur (DESI), 2015

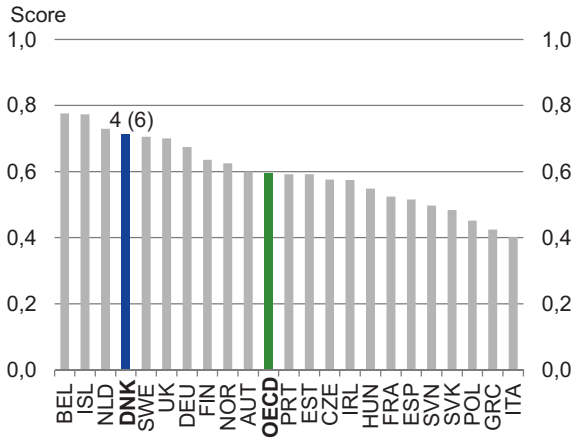

Anm.: Figuren viser indikatoren "Connectivity", som er en af de fem overordnede kategorier i "The Digital Economy and Society Index" (DESI). Indikatoren er beregnet som et vægtet gennemsnit af dækningsgraden for hhv. fast og mobilbredbånd, kapaciteten samt omkostninger ved køb af bredbånd.
Kilde: Europa-kommissionen, Digital Agenda Scoreboard.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_17.

Nye digitale tjenester stiller betydelige krav til kvaliteten og kapaciteten af den digitale infrastruktur. Er kapaciteten ikke tilstrækkelig, har virksomhederne ikke mulighed for at drage nytte af nye og mere effektive digitale tjenester. Det kan hæmme deres produktivitet og konkurrenceevne.

89 pct. af alle boliger og virksomheder i Danmark har adgang til mindst 30 Mbit/s download, som er EU-Kommissionens definition på højhastighedsbredbånd. Det placerer Danmark i toppen af OECD-lande. Det skyldes en stor dækning i kommunerne længere væk fra de større byer, hvilket blandt andet gør nye digitale forretningsmodeller mulige i store dele af landet. Efterspørgslen efter højhastighedsbredbånd på mindst 30 Mbit/s er i OECD generelt lavere end dækningsgraden. Optaget i Danmark var i 2013 på 32 pct. og ligger dermed over OECD-gennemsnittet, men under førende lande som fx Belgien og Nederlandene, se figur 17.2.

Figur 17.2 Dækningsgraden og optaget af 30 Mbit/s, 2014

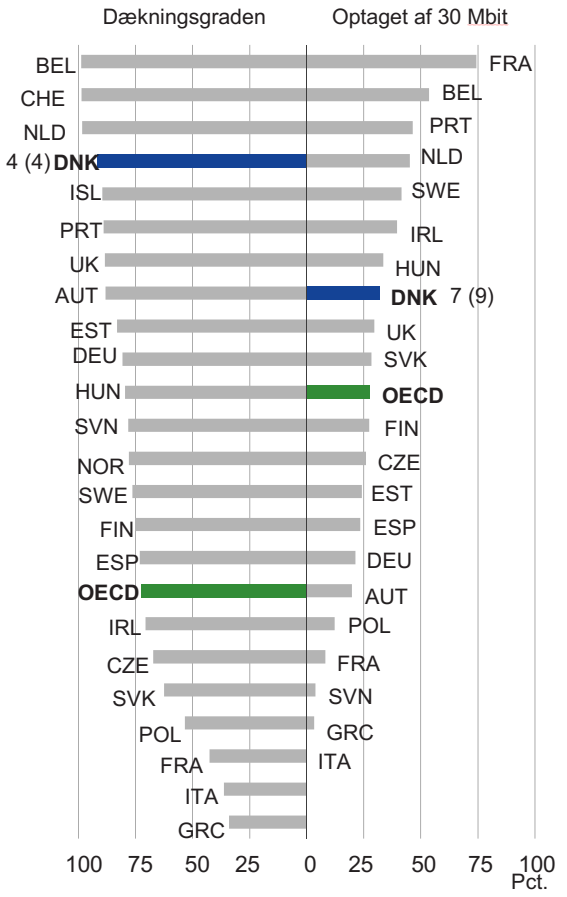

Anm.: Dækningsgraden er opgjort fra NGA hastigheder, som af EU er defineret til 30 Mbit/s. Optaget af 30 Mbit er opgjort i december. Der mangler tal for NOR, CHE og ISL mht. optaget af 30 Mbit bredbånd.
Kilde: Europa-kommissionen, Digital Agenda Scoreboard.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_17.

Bredbåndsmarkedet adskiller sig fra de fleste markeder ved, at omkostninger til etablering af infrastruktur er høje, mens de marginale omkostninger er lave. Bredbåndsmarkedet er som følge heraf underlagt sektorspecifik konkurrenceregulering baseret på fælles europæiske principper, der muliggør konkurrence imellem teleselskaber og udgør en væsentlig drivkraft bag deres produktivitetsudvikling. Det tilskynder blandt andet til innovation og bidrager til, at forbrugerne ikke betaler unødvendigt meget for de enkelte varer og tjenester.

Abonnementspriserne har betydning for incitamentet til, at virksomhederne løbende opgraderer til fx hurtigere og bedre hastigheder, der gør nye digitale og mere produktive løsninger mulige. Sammenlignet med andre OECD-lande er priserne i Danmark lave og ligger godt 10 euro pr. måned under OECD-gennemsnittet svarene til 23 pct., se figur 17.3.

Figur 17.3 Bredbåndspriser, 2014

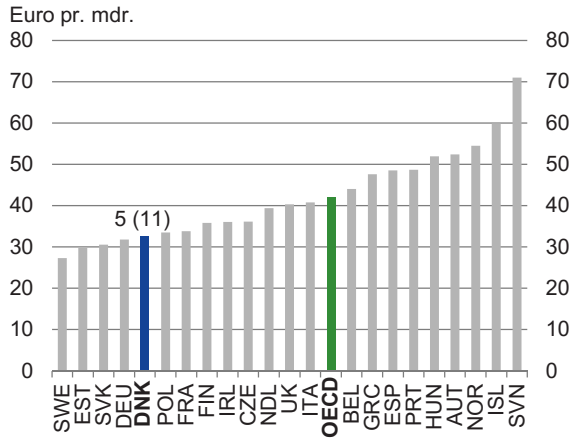

Anm.: Figuren opgør den månedlige abonnementspris for køb af en fast bredbåndsforbindelse. Priserne er købekraftskorrigerede median-priser og inkluderer moms.
Kilde: Europa-kommissionen, Digital Agenda Scoreboard.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_17.

Langt størstedelen af udbygningen i den digitale infrastruktur sker med private investeringer. Dermed kommer efterspørgslen til at være bestemmende for investeringsniveauet.

I Danmark ligger teleselskabernes gennemsnitlige investeringsgrad i den digitale infrastruktur på godt 17 pct. af BVT i 2012. Dermed ligger Danmark blandt de højeste i OECD. Det skal dog bemærkes, at investeringer generelt er drevet af konjunkturer, hvilket kan påvirke niveauet det enkelte år, se figur 17.4.

Figur 17.4 Investeringsgraden i den digitale infrastruktur, 2013

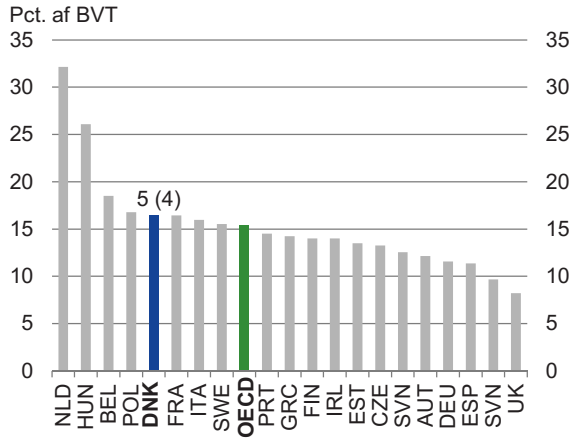

Anm.: Investeringsgraden er opgjort som teleselskabernes investeringer set i forhold til BVT.
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_17.

17. Infrastruktur – digitalisering og transport

Danmark er et af de lande, der er længst fremme med digitalisering af den offentlige sektor. I 2013 blev det fx obligatorisk for alle virksomheder at have digital signatur og postkasse, der bidrager til administrative lettelser for både virksomhederne og den offentlige sektor.

Sammenlignet med andre OECD-lande er danske virksomheders anvendelse af offenlige elektroniske tjenester blandt de højeste, se figur 17.5.

Figur 17.5 Virksomhedernes anvendelse af offentlige elektroniske tjenester, 2013

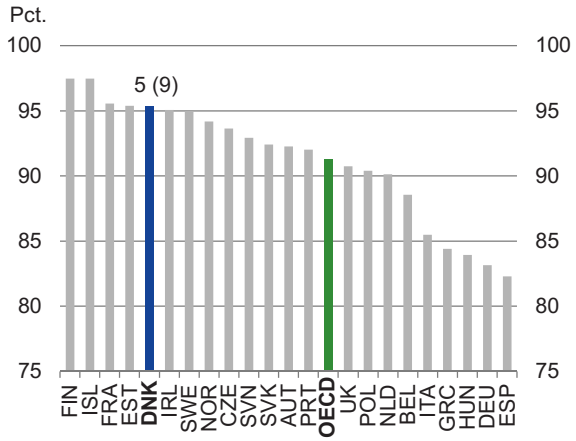

Anm.: Opgørelsen bygger på virksomheder med 10 eller flere ansatte inden for alle industri- og servicesektorer eksklusiv den finansielle sektor.
Kilde: Europa-kommissionen, Digital Agenda Scoreboard.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_17.

Transportinfrastruktur

Transportinfrastruktur er de fysiske anlæg, der sikrer, at både personer og varer kan transporteres rundt. En velfungerende og effektiv transportinfrastruktur muliggør, at rekrutteringen af arbejdskraft og afsætning af varer og tjenester kan ske til lave transportomkostninger.

For at sikre en høj og effektiv mobilitet er det vigtigt, at kapaciteten udnyttes effektivt, og at den er af en pålidelig kvalitet. Den oplevede kvalitet af den samlede transportinfrastruktur i Danmark vurderes at ligge over gennemsnittet i OECD, se figur 17.6.

Figur 17.6 Oplevet kvalitet af transportinfrastrukturen, 2014

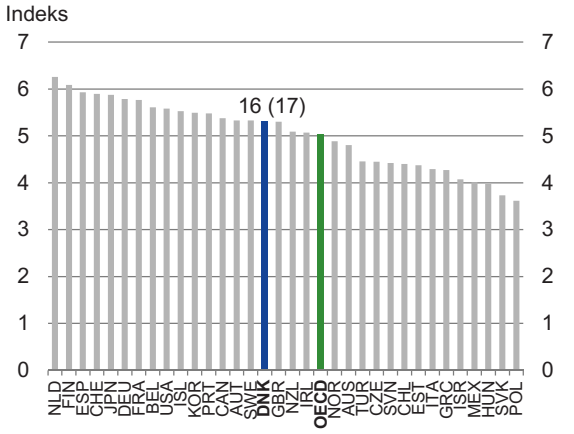

Anm.: Spørgeskema-indikator for kvaliteten af veje, bane, havne og luftfart Kvaliteten vurderes inden for hvert område på en skala fra et til syv, hvor syv angiver den bedste kvalitet. Indikatoren er et simpelt gennemsnit på baggrund af disse besvarelser, og er behæftet med usikkerhed.
Kilde: World Economic Forum.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_17.

Kapaciteten i motorvejs- og jernbanenettet er en indikator for, hvor veludbygget infrastrukturen er. I Danmark er der ca. 20 km motorvej pr. 100.000 indbyggere, hvilket placerer Danmark omkring OECD-gennemsnittet. Kapaciteten i jernbanenettet ligger derimod under OECD-gennemsnittet, se figur 17.7.

Kapacitetsmålet påvirkes af landenes geografi, hvor store lande ofte ligger højt, når antal kilometer pr. indbygger sammenlignes. Fx er afstandene mellem byerne i Danmark relativ korte sammenlignet med Sverige, hvorfor det er naturligt, at Danmark ikke placerer sig blandt landene med højest kapacitet. På samme måde siger kapacitetsmålet heller ikke noget om kvaliteten og brugen af motorvejs- og jernbanenettet.

Figur 17.7 Kapaciteten i motorvejsnettet og jernbanenettet, 2012

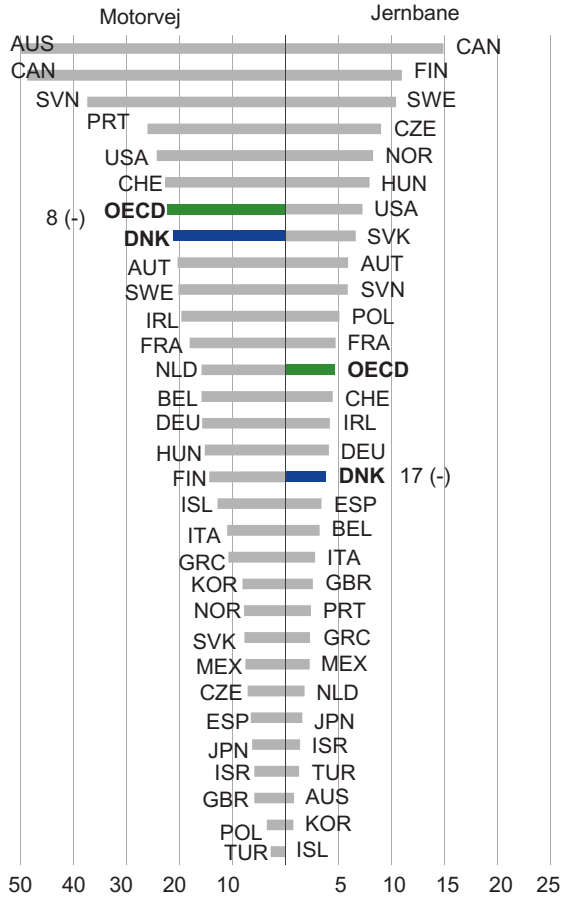

Anm.: Figuren viser km motorvej pr. 100.000 indbyggere og km jernbane pr. 10.000 indbyggere. Motorvejsindikatoren er for AUS 228. Data er fra 2012 for alle lande undtagen for BEL og SWE hvor motorvejsindikatoren er fra 2011.
Kilde: World Road Statistics og Verdensbanken.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_17.

Betragtes fx jernbanenettet i forhold punktlighed af tog, antal passagerer og godstransport, sikkerhed mv., placerer Danmark sig i toppen sammenlignet med andre OECD-lande, se Factbook.

Selvom transportinfrastrukturen generelt er veludbygget og løbende forbedres, er der områder i Danmark, hvor forsinkelser og uforudsigelig rejsetid på vejnettet har negative konsekvenser for arbejdsudbuddet og produktiviteten. Beregninger fra Trængselskommissionen viser, at biltrafikkens forsinkelsestid i Hovedstadsområdet i 2012 udgjorde ca. 5,6 pct. af rejsetiden på et hverdagsdøgn, hvilket svarer til 9,3 mio. køretøjstimer om året.

I Danmark er der 9 offentlige lufthavne med mere end 15.000 passagerer årligt. Lufthavnene sikrer national samt international tilgængelighed og muliggør økonomisk vækst for særligt de eksportorienterede erhverv. De danske lufthavne konkurrerer indbyrdes om passagerer, men er også i konkurrence med lufthavne i Danmarks nabolande.

Københavns lufthavn er Danmarks største lufthavn, og den 11. største lufthavn i Europa målt på antal passagerer. Københavns lufthavn har mange internationale afgange og et stort antal transferpassagerer, der bidrager til øget aktivitet og flere regelmæssige ruter og fungerer som internationalt knudepunkt.

Til at sammenligne tilgængeligheden gennem lufthavne på tværs af lande benyttes flysædekilometer pr. uge pr. indbygger. I Danmark er der gennemsnitlig 91 tilgængelige flysædekilometer pr. uge pr. indbygger, hvilket placerer Danmark over OECD-gennemsnittet. Målestokken skal ses i lyset af deres geografiske placering og størrelse. Fx er afstanden til Island stor og befolkningstallet relativt lavt. Det er derfor naturligt, at antallet af flysædekilometer pr. indbygger er højt, se figur 17.8.

Figur 17.8 Indikator for tilgængelighed gennem lufthavne, 2014

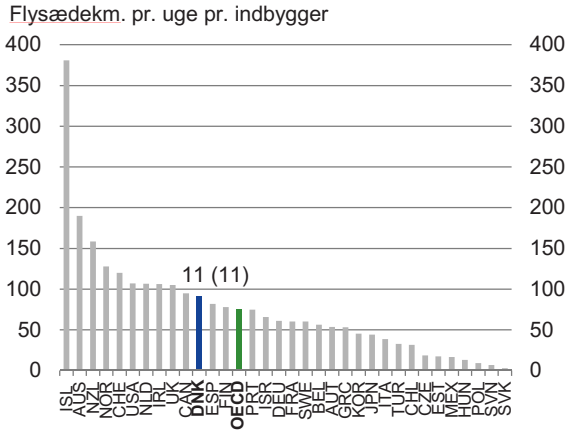

Anm.: Flysædekilometer opnås ved at gange antal tilgængelige flysæder på antal kilometer fløjet. Figuren viser det gennemsnitlige antal tilgængelige flysædekilometer i millioner pr. uge set i forhold til landets indbygger.
Kilde: World Economic Forum og OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_17.

Langt størstedelen af den internationale godstransport til og fra Danmark foretages via skibe. Havne spiller derfor en central rolle i den internationale værdikæde, og bidrager med at facilitere handel mellem lande og regioner. Den geografiske placering af havne, tilgængelighed og kvalitet er betydelige faktorer for, at virksomheder hurtigt og effektivt kan afsætte vare og tjenester, se figur 17.9.

Figur 17.9 International godstransport i Danmark fordelt på transportform (ton), 2014

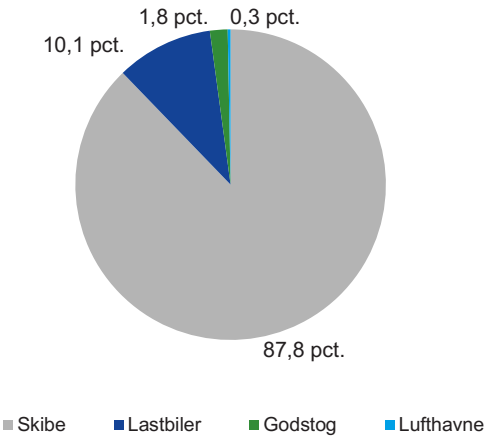

Anm.: Godstransporten omfatter danske havne med en årlig godsomsætningen på 1 mio. ton eller mere, danske lastbiler over 6 ton totalvægt og er eksklusive transitgods med jernbane.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_17.

I Danmark er der 17 større havne, som hver især har en årlig godsomsætning på mere end 1,5 mio. tons, hvilket placerer Danmark over OECD-gennemsnittet, hvad angår antal større havne. Derimod er den samlede godsomsætning for de store havne i Danmark lavere end OECD-gennemsnittet, se figur 17.10.

Figur 17.10 Godsomsætningen for og antallet af større havne, 2013

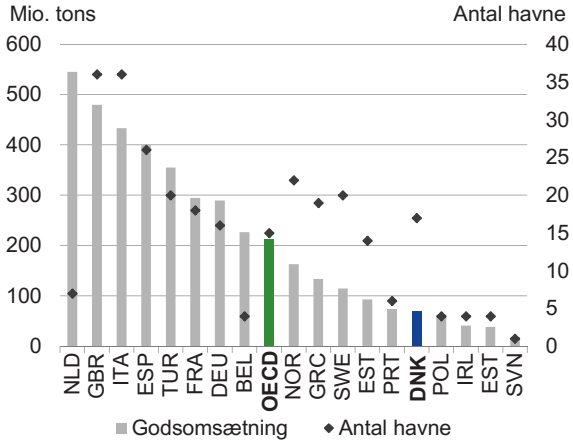

Anm.: Større havne er defineret til at have mere end 1,5 mio. tons godomsætning om året.
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_17.

Der er ikke nødvendigvis en sammenhæng mellem antal havne, godsomsætning og kvalitet af infrastruktur. Antallet af havne påvirkes især af landets geografiske placering, mens godsomsætningen påvirkes både af landets indenlandske efterspørgsel og havnenes funktion.

Danmarks samlede investeringer som andel af BNP i transportinfrastrukturen er øget markant gennem de senere år. Investeringsniveauet i Danmark udgjorde knap 0,9 pct. i 2013, hvilket er højere end OECD-gennemsnittet, se figur 17.11.

Investeringer i transportinfrastrukturen bidrager til at øge udbuddet og effektiviteten i den trafikale infrastruktur. En forbedret infrastruktur betyder, at virksomheder skal bruge færre ressourcer på transport for en given mængde produktion, hvilket øger produktiviteten. På arbejdsmarkedet bidrager investeringerne til højere mobilitet og mulighed for et bedre match mellem arbejdstager og -giver.

I de kommende år vil en række investeringer i blandt andet metroen i København, letbaner i de større byer og Femern-Bælt forbindelsen bidrage til et højt investeringsniveau.

Figur 17.11 Investeringer i transportinfrastruktur for udvalgte lande, 2000-2013

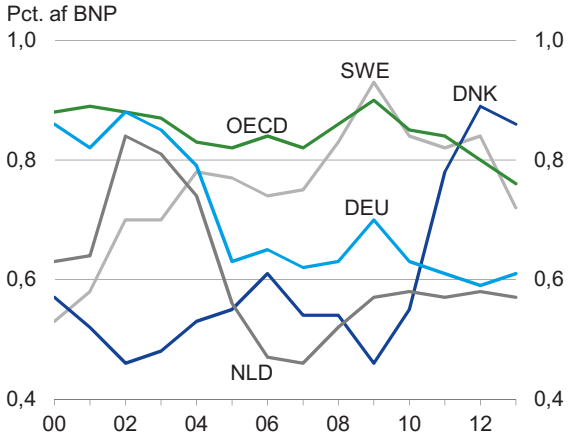

Anm.: Figuren viser de samlede indenlandske investeringer i transportinfrastrukturen som pct. af BNP. Investeringer er inkl. investeringer i veje, jernbane og indenlandske vandveje.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_17.

Transportinfrastrukturens effektivitet kan også øges ved at forbedre udnyttelsesgraden, fx ved at gøre den kollektive trafik mere attraktiv. Udover en større mobilitet kan et velfungerende kollektivt transportsystem være med til at afhjælpe trængsel og mindske CO_2-udledningen pr. passager.

I Danmark er den kollektive transport relativt udbredt og udgjorde knap 20 pct. af det samlede persontransportarbejde i bil, bus og tog i 2013. Dermed ligger Danmark omkring OECD-gennemsnittet foran lande som Tyskland, Sverige og Norge, se Factbook.

Energi og klima

Energi anvendes til langt de fleste former for økonomisk aktivitet. Omkostninger til energi har betydning for vækst og konkurrenceevnen og påvirkes af energipriserne og virksomhedernes energieffektivitet. Energipriserne har særligt betydning for energiintensive virksomheders konkurrenceevne.

Danske virksomheder har en høj energieffektivitet, hvilket styrker konkurrenceevnen og gør danske virksomheder mindre sårbare over for prisstigninger på energi. Omvendt har de seneste prisfald på olie og gas gjort energieffektivitet relativt mindre vigtig for konkurrenceevnen.

Energieffektiviseringer og vedvarende energi er samtidig vigtige for at reducere klimapåvirkninger fra udledningen af drivhusgasser.

Energipriser

Prisen på fossile brændsler har svinget kraftigt de seneste år. Olieprisen er siden 2012 faldet i forhold til udviklingen i løn og engrospriserne under ét og ligger lidt over niveauet i årene op til finanskrisen i 2008. Siden 1990 er olieprisen steget betydeligt mere end både engrospriser og løn på trods af de seneste års prisfald, se figur 18.1.

Figur 18.1 Oliepris relativ til løn- og prisudvikling, 1990-2014

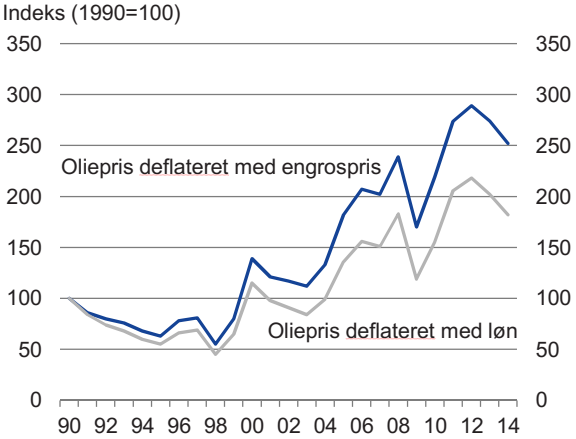

Anm.: Indekseret råoliepris i DKK deflateret med hhv. lønsum pr. arbejdstime og engrospriser i Danmark.
Kilde: BP og Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_18.

Den faldende oliepris kan isoleret set øge væksten i Danmark og resten af verden. Det kan blandt andet ske ved, at virksomhedernes omkostninger falder og forbrugerne får et højere rådighedsbeløb.

Gasprisen i Danmark for industrielle forbrugere med et stort gasforbrug ligger under OECD-gennemsnittet. Den rene gaspris inkl. levering er blandt de laveste i OECD, men modvirkes i et vist omfang af relativt høje gasafgifter, se figur 18.2.

Afgiften på energi anvendt til proces blev fra 1. januar 2014 sat ned til EU's minimumsafgift. Afgiften på gas for virksomheder afspejler således gas anvendt til andre formål end proces, blandt andet rumvarme.

Figur 18.2 Gaspriser for store industrielle forbrugere, 2015

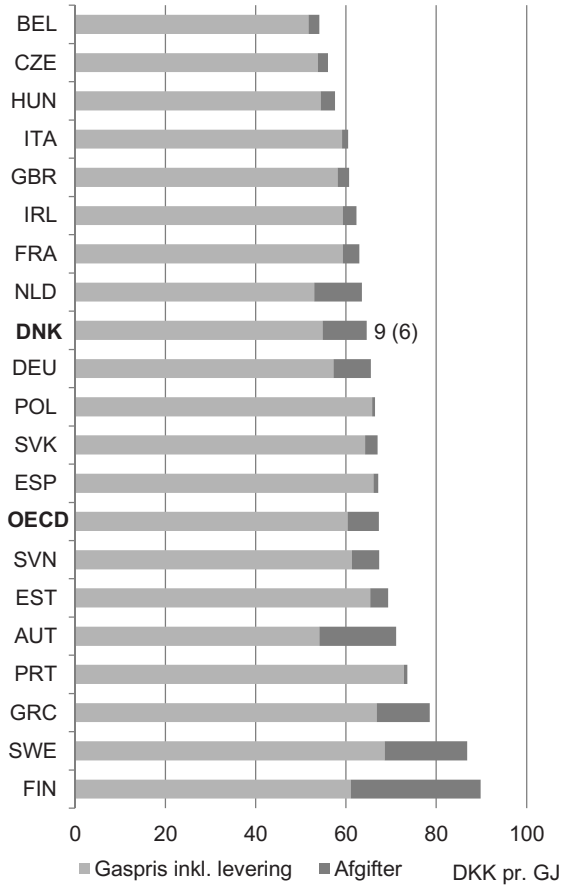

Anm.: Gaspriserne er forbrugspriser fra 1. halvår 2015 og opgjort for virksomheder med et forbrug mellem 100.000-1.000.000 GJ årligt. Gasprisen er inkl. leveringsomkostninger. "Afgifter" er efter godtgørelse af moms og afgifter. Opgørelsen dækker over gas anvendt til proces, rumvarme mv.
Kilde: Eurostat.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_18.

Danske virksomheder med et mindre gasforbrug betaler en højere gaspris end OECD-gennemsnittet. Afgiftssatserne på gas er ens på tværs af virksomheder i Danmark. På trods heraf betaler virksomheder med et mindre gasforbrug en højere gennemsnitlig afgiftssats end virksomheder med et stort gasforbrug grundet forskelle i anvendelsen af gas, se Factbook.

Siden midten af 00'erne er prisen på gas steget i Europa og Asien men faldet i USA. De seneste års

prisfald i EU og stigninger i USA har dog reduceret prisforskellen. Gasprisen i Europa er således godt dobbelt så høj som i USA, hvilket har forværret Europas konkurrenceevne over for USA, se Factbook.

Elprisen for industrielle forbrugere med et stort elforbrug ligger på niveau med OECD-gennemsnittet. Den rene elpris inkl. levering er blandt de laveste i EU, men modvirkes af høje netværksomkostninger, som er inklusive PSO, se figur 18.3.

Figur 18.3 Elpriser for store industrielle forbrugere, 2014

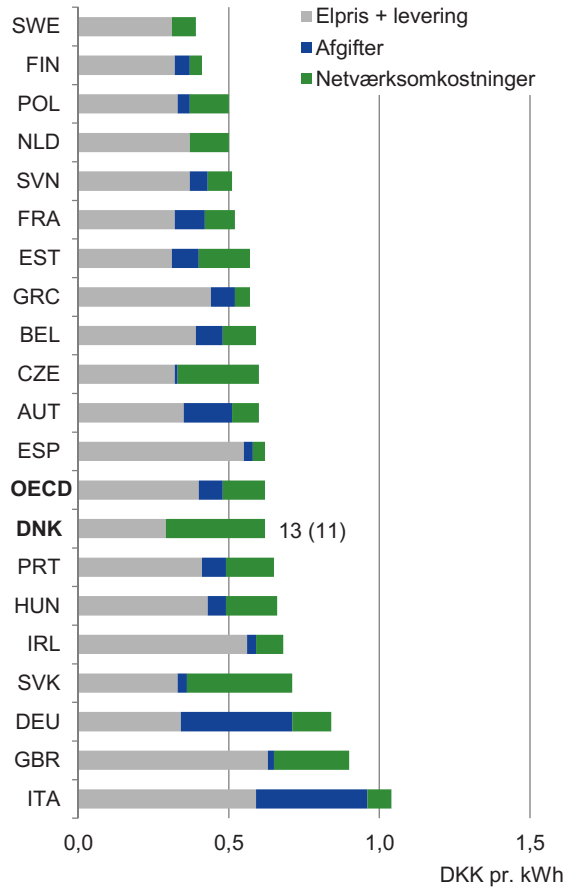

Anm.: Elpriserne er forbrugspriser fra 2. halvår 2014 og opgjort for virksomheder med et forbrug mellem 20-70 GWh årligt. "Afgifter" er opgjort efter godtgørelse af moms og afgifter. "Netværksomkostninger" indeholder PSO for Danmark. For andre land, fx Tyskland, kan PSO indgå i "Afgifter". Opgørelsen dækker over forbrug anvendt til proces, rumvarme mv.
Kilde: Eurostat og Energistyrelsen.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_18.

Virksomheder med et mindre elforbrug betaler derimod en væsentlig lavere elpris end OECD-gennemsnittet på trods af høje netværksomkostninger, se Factbook.

Den høje netværksomkostning skyldes blandt andet den høje PSO-betaling, som finansierer omstillingen til grøn el.

Prisen på biomasse er steget de seneste år. Særligt prisen på træpiller er steget og ligger godt to gange højere end i midten af 00'erne. Også prisen på skovflis og biogas har oplevet en stigning, se figur 18.4.

Figur 18.4 Udviklingen i prisen på biomasse for energiforsyningssektoren, 1990-2013

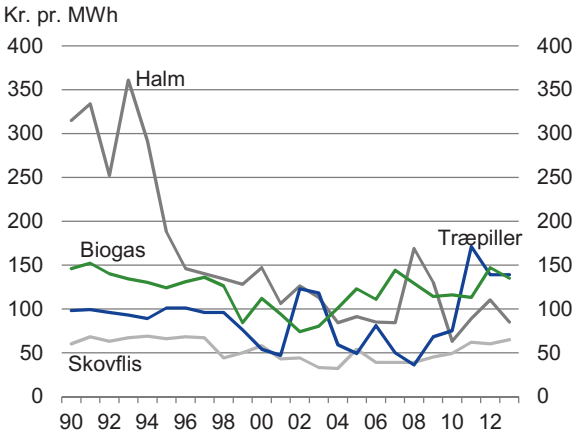

Anm.: Faste priser. Priserne afspejler kun biomasse anvendt i energiforsyningssektoren. Priserne er beregnet på baggrund af energiforsyningens samlede omkostninger og energiforbrug af de forskellige typer biomasse.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_18.

Biomasse står for en stadig større andel af brændsler anvendt i kraftvarmeproduktionen og fremmes blandt andet gennem afgiftslempelser. Udviklingen i biomassepriserne får dermed en større betydning for el- og varmeprisen.

Energiomkostninger

Omkostninger til energi varierer meget på tværs af brancher som følge af forskelle i typen og mængden af anvendt energi.

Figur 18.5 Energi- og lønomkostninger som andel af produktionsværdi, 2013

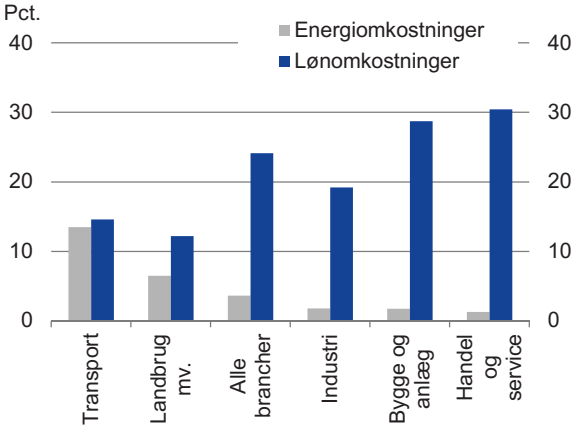

Anm.: Eksklusive olieraffinaderier og offentlig service. Energiomkostninger er inkl. tilskud, afgifter og afgiftslempelser. Egenaflønning til selvstændige er ikke medregnet, hvilket særligt spiller en rolle i landbruget.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_18.

Transportsektoren har den største energiomkostning i forhold til produktionsværdien, svarende til godt 13 pct., se figur 18.5.

Energiomkostningen varierer imidlertid på tværs af underbrancher og på tværs af virksomheder inden for de enkelte underbrancher. Energiomkostninger kan således være en konkurrenceparameter for den enkelte virksomhed men ikke for branchen som helhed.

Energiintensitet

Energiintensitet er et mål for, hvor stort energiforbruget er i forhold til værditilvæksten. Danmark har de seneste årtier reduceret energiintensitet mere end OECD-gennemsnittet, se figur 18.6.

Figur 18.6 Energiintensitet i Danmark og OECD, 1980-2014

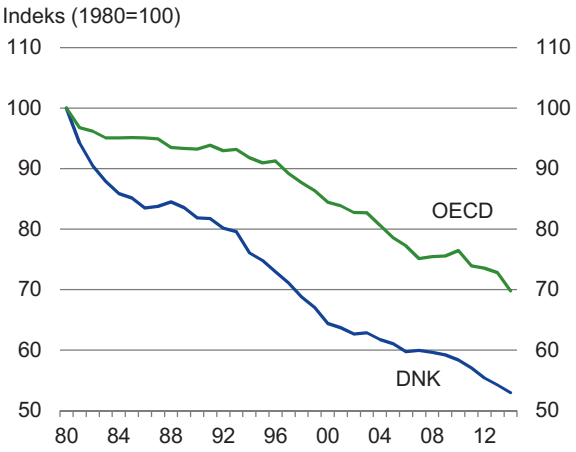

Anm.: Energiintensitet målt som bruttoenergiforbrug i forhold til BNP i faste priser. Data for 2014 er foreløbige.
Kilde: OECD, World Indicators og Energistyrelsen.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_18.

Udviklingen har betydet, at Danmark nu har en af de laveste energiintensiteter, hvilket isoleret set kan give Danmark en konkurrencefordel ved stigende energipriser. De seneste prisfald på gas, kul og særligt olie har imidlertid gjort energieffektivitet mindre vigtig for konkurrenceevnen.

Faldet i energiintensiteten skyldes blandt andet energipolitikken, samproduktion af kraftvarme og energieffektiviseringer i erhvervslivet og husholdninger. Ændringer i erhvervssammensætningen, herunder bevægelsen fra industri over mod serviceerhverv, har også haft en betydning.

Den faldende energiintensitet i Danmark dækker hertil over en forskellig udvikling i de enkelte brancher. Fremstillingserhverv har mere end halveret deres energiintensitet siden 1990, mens bygge og anlæg har oplevet en mindre stigning, se Factbook.

Energiforbrug

Energiforbruget i Danmark er siden 2007 faldet efter at have ligget nogenlunde stabilt de seneste årtier. Faldet i energiforbruget er en konsekvens af den økonomiske krise og dækker hovedsageligt over et fald i produktionserhvervenes energiforbrug, se Factbook.

Forbrugsandelen af energityper i Danmark er også ændret. Vedvarende energi står for en stadig større andel af det danske energiforbrug og udgør godt 28 pct. i 2014 mod 11 pct. i år 2000. Vedvarende energikilder har særligt reduceret olies andel af energiforbruget, men også andelen af kul og naturgas, se Factbook.

Figur 18.7 Vedvarende energi som andel af energiforbruget, 2014

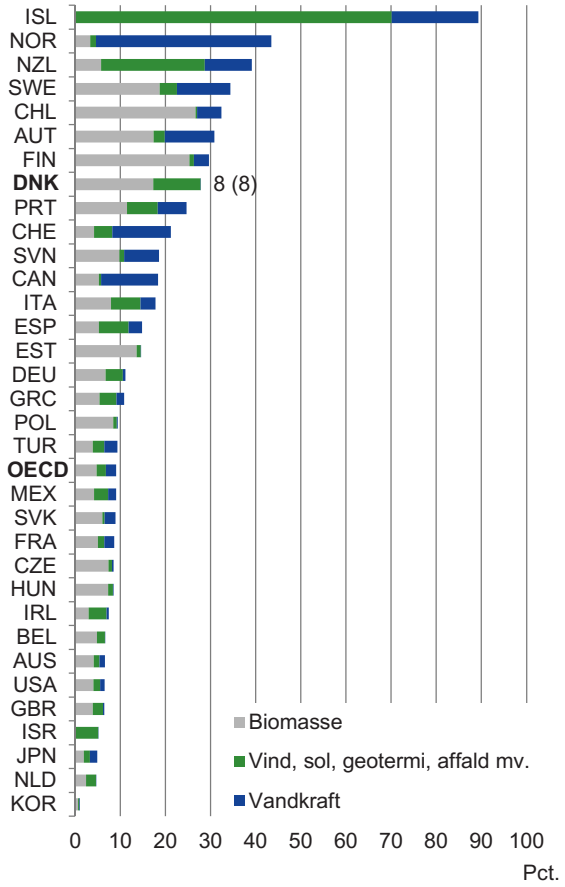

Anm.: Vedvarende energi som andel af bruttoenergiforbrug korrigeret for nettoeksport af el. Danske skibe og flys forbrug af energi købt i udlandet (bunkering) er ikke medtaget.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_18.

Andelen af vedvarende energi i Danmark er mere end dobbelt så stor som for OECD-gennemsnittet. Biomasse udgør den største andel af vedvarende energi i både Danmark og OECD, se figur 18.7.

Lande, der har en højere andel vedvarende energi end Danmark, har i betydelig grad adgang til naturlige vedvarende energikilder med en lav omkostning som blandt andet vandkraft og geotermi.

Den danske udbygning af vedvarende energi fremmes gennem tilskud til producenterne, som finansieres gennem PSO-tariffen på forbrug af elektricitet. Fra 1. januar 2015 finansieres en del af PSO-støtten også over de generelle skatteopkrævninger.

PSO-udgiften er steget kraftigt de seneste år og udgør godt 7 mia. kr. i 2014. Udgiften til støtte af vedvarende energi udgør knap 5 mia. kr. og dækker hovedsageligt over støtte til vindkraft. Øvrige udgifter udgør godt 2 mia. kr. og dækker blandt andet over støtte til decentrale kraftvarmeværker, se figur 18.8.

Figur 18.8 PSO-støtte, 2005-2014

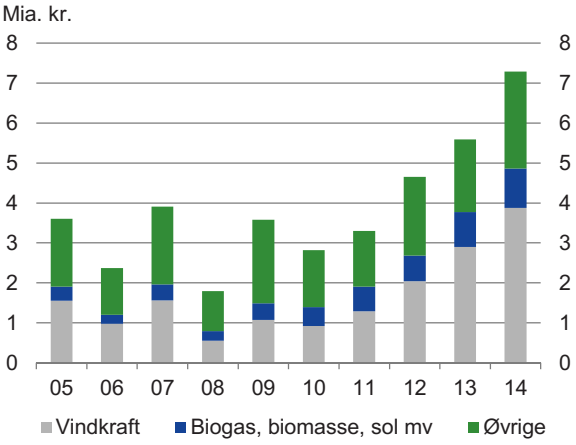

Anm.: Løbende priser. PSO-støtten til vedvarende energi betales af forbrugerne via elregningen. Fra 1. januar 2015 finansieres en del af PSO-støtten også over de generelle skatteopkrævninger.
Kilde: Energinet.dk.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_18.

Stigningen i PSO-udgiften skyldes blandt andet, at prisen på el er faldet samt udbygningen af vedvarende energi.

PSO-opkrævningen over elregningen blev fra 1. januar 2015 lempet med ca. 3 øre pr. kWh stigende til ca. 5 øre i 2020. Frem mod 2020 lempes PSO-opkrævningen for erhvervslivet med knap 8 mia. kr. For husholdninger modsvares lempelsen i PSO af en tilsvarende forhøjelse i elafgiften.

Klima

Udledningen af drivhusgasser kan på sigt påvirke væksten gennem klimaforandringer, blandt andet gennem mindre udbytte fra fødevareproduktionen eller gennem uproduktive investeringer i klimaværn.

Udledningen af drivhusgasser lokalt har betydning for klimaet globalt. Udfordringerne med at bekæmpe de globale klimaforandringer løses derfor bedst gennem en fælles, international indsats frem for en national indsats.

Set i forhold til BNP er Danmarks udledning af drivhusgasser faldet med 45 pct. siden 1990, se figur 18.9.

Figur 18.9 Udvikling i udledning af drivhusgasser som andel af BNP, 1990-2012

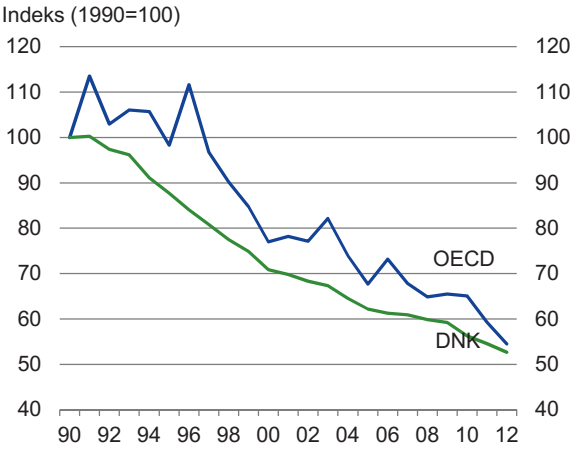

Anm.: BNP er i faste priser (USD). Data for 2012 er foreløbige. Valg af basisår har stor betydning for udviklingen i udledning af drivhusgasser, når der ikke korrigeres for nettoimport af el. 1990 var præget af en høj nettoimport af el, hvilket kan underdrive den faktiske danske reduktion af drivhusgasser i forhold til OECD.
Kilde: OECD og UNFCCC.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_18.

Udviklingen dækker over, at Danmarks udledning af drivhusgasser har været jævnt faldende siden slut 1990'erne trods en vedvarende stigning i BNP. Samme udvikling ses i OECD-landene under ét. Danmarks udledning af drivhusgasser ligger i 2012 på 56 mio. tons CO_2-ækvivalent, når der korrigeres for nettoimport af energi. Udviklingen skyldes især et fald i udledningen af drivhusgassen CO_2, se Factbook.

Ressourcer og miljø

Ressourceeffektivitet er et vigtigt parameter for konkurrenceevnen. Eksempelvis udgør råvarer og forarbejdede materialer over halvdelen af produktionsvirksomheders samlede omkostninger, mens lønninger til sammenligning udgør en femtedel. Erhvervets evne til at udnytte ressourcer mere effektivt har derfor både en positiv indvirkning på de enkelte virksomheders bundlinje og på miljøet.

Efterspørgslen på ressourcer øges som resultat af et stigende globalt befolkningstal og øget global velstand, hvilket påvirker priserne på en lang række råstoffer på verdensmarkederne.

En opadgående prisudvikling på råstoffer på verdensmarkederne tilskynder virksomhederne til at omstille deres produktionsprocesser og forretningsmodeller for at nedbringe ressourceomkostningerne. Det er derfor væsentligt, at offentlig regulering muliggør en både smidig og omkostningseffektiv omstilling for virksomhederne.

Ressourcepriser

Priserne på en række vigtige ressourcer er steget på de globale markeder i løbet af det seneste årti. Siden 2004 har der været en mindre stigning på gummiprisen, mens priserne er blevet næsten halvanden gange højere på stål, over fordoblet på fosfat og over to en halv gange højere på kobber, se Factbook.

Set i forhold til lønnen i Danmark er prisen på stål steget 10 pct. siden 2004, mens prisen på fosfat er steget med knap 65 pct., prisen på gummi er faldet med knap 15 pct., og prisen på kobber er fordoblet. På grund af de svingende priser kan ressourceeffektiviteten dermed have en væsentlig betydning for konkurrenceevnen, se figur 19.1. Især i de tilfælde, hvor de anvendte råvarer kun vanskeligt lader sig substituere med andre inputfaktorer. Siden 2011 har der dog været en tendens til, at lønomkostningerne indhenter ressourcepriserne.

Prisudsvingene har været særligt høje for visse sjældne metaller, der anvendes i højteknologiske produkter inden for fx sol- og vindenergi. Disse store udsving skaber større usikkerhed omkring investeringsbeslutninger i de virksomheder, hvor produktionen er afhængig af de pågældende ressourcer.

Figur 19.1 Stål-, kobber-, gummi- og fosfatpriser deflateret med løn, 2004-2014

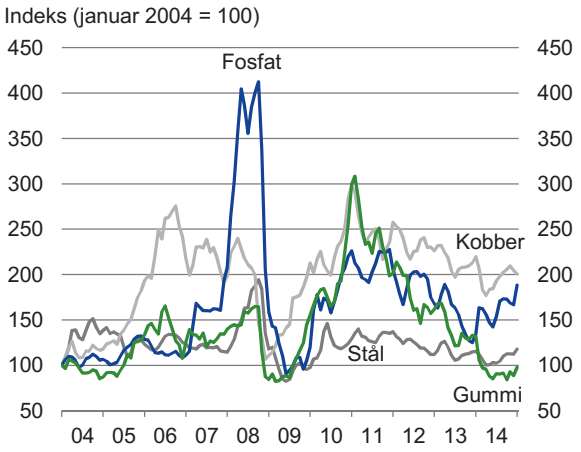

Anm.: Løbende spotpriser på verdensmarkedet opgjort i DKK deflateret med dansk lønsum pr. arbejdstime.
Kilde: Datastream og Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_19.

Ressourceomkostninger

Omkostninger til ressourcer og materialer udgør på tværs af sektorer en stor og stigende andel af produktionsudgifterne.

I industrien er andelen af materialeomkostninger steget fra 44 pct. i 2004 til 54 pct. i 2013, hvilket hænger sammen med stigende råvarepriser i forhold til lønudviklingen i perioden, se figur 19.2.

Figur 19.2 Fordeling af omkostninger for udvalgte brancher, 2004 og 2013

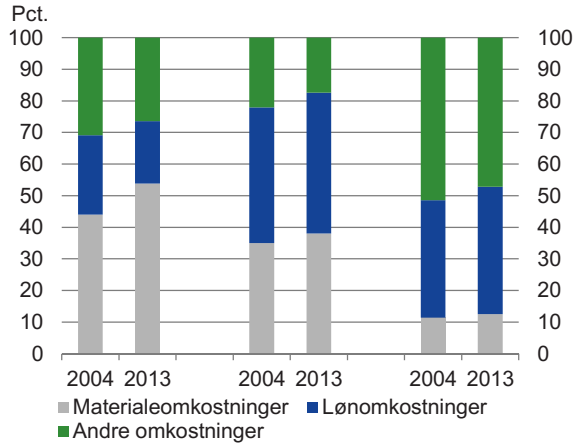

Anm.: Angivet i løbende priser. Service udgøres af IT og forretningsservice. I materialeomkostninger indgår udgifter til råvarer og halvfabrikata, mens andre omkostninger bl.a. rummer udgifter til energi og varer til videresalg.
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_19.

Generelt vil lande med størst ressourceeffektivitet få den største konkurrencegevinst, når priserne på råvarer stiger, mens konkurrencegevinsten omvendt vil mindskes, når råvarepriserne er faldende. En høj indenlandsk ressourceeffektivitet i Danmark vil derfor særligt under perioder med høje ressourcepriser gøre det mere attraktivt for danske virksomheder at fastholde og udvikle produktionen i Danmark.

Værditilvæksten i forhold til vareindkøb varierer fra branche til branche, hvor bygge og anlæg ligger væsentligt højere end eksempelvis føde-, drikke- og tobaksvareindustrien, se figur 19.3.

Ressourceproduktiviteten har været faldende i en periode for de viste brancher. Den faldende ressourceproduktivitet skyldes, i dette tilfælde, især stigende materialeomkostninger i perioden. Gennem en mere effektiv udnyttelse af ressourcerne, samt reduceret inputforbrug, kan virksomhederne forbedre deres konkurrenceevne i form af en stigning i ressourceproduktiviteten.

Figur 19.3 Værditilvækst i forhold til vareindkøb, 2005-2012

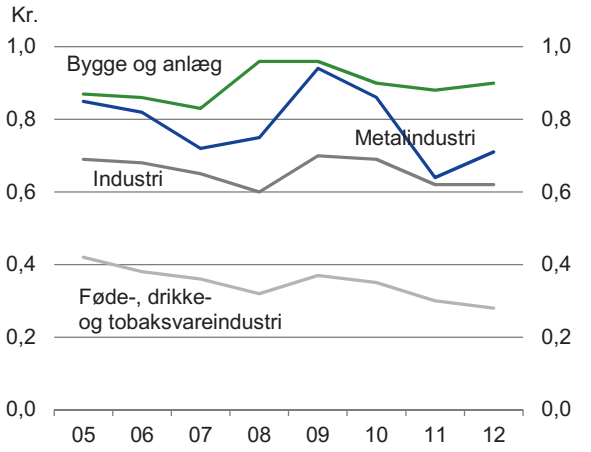

Anm.: BVT pr. forbrug af varer i produktionen (løbende priser). Føde-, drikke- og tobaksvareindustri samt metalindustri udgør delmængder af industri.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_19.

Affaldshåndtering

Affaldsproduktionen i Danmark er steget i takt med velfærdsstigningen i de sidste 20 år. Dog var der et fald i 2009 i kølvandet på den økonomiske krise. Affaldsproduktionen fluktuerer omkring samme niveau som BNP, se Factbook.

Der findes ikke gode internationalt sammenlignelige data for omfanget af den samlede affaldsproduktion, men kun for den mængde, der faktisk er blevet behandlet. Dog er data for omfanget af husholdningsaffald og lignende handels-, industri- og institutionsaffald tilgængelig. Sammenlignet med andre lande er Danmark et af de lande, hvor der produceres mest husholdningsaffald og lignende affald pr. indbygger. I 2013 var denne affaldsproduktion i Danmark på knap 750 kg kommunalt indsamlet affald pr. indbygger. Til sammenligning lå OECD-gennemsnittet for kommunalt indsamlet affald på 470 kg pr. indbygger. En international sammenligning vanskeliggøres dog af, at de kommunale ordninger varierer meget fra land til land i forhold til, hvad der medtages i opgørelsen. Danmark er traditionelt set et land, hvor meget husholdningslignende affald fra handel medtages i opgørelsen.

Affald er en ressource, der kan udnyttes på forskellig vis. Danmark er ikke blandt de OECD-lande, der genanvender mest, men genanvendelsen er for opadgående. Til gengæld er Danmark blandt de OECD-lande, der deponerer mindst affald. Det er hovedsageligt jord, som deponeres i Danmark, hvilket ikke er relevant for genanvendelse og energiudnyttelse. Ligeledes er Danmark blandt de lande, der er bedst til at opnå en høj energiudnyttelsesandel gennem forbrænding af affald, se figur 19.4.

Figur 19.4 Håndtering af affald, 2012

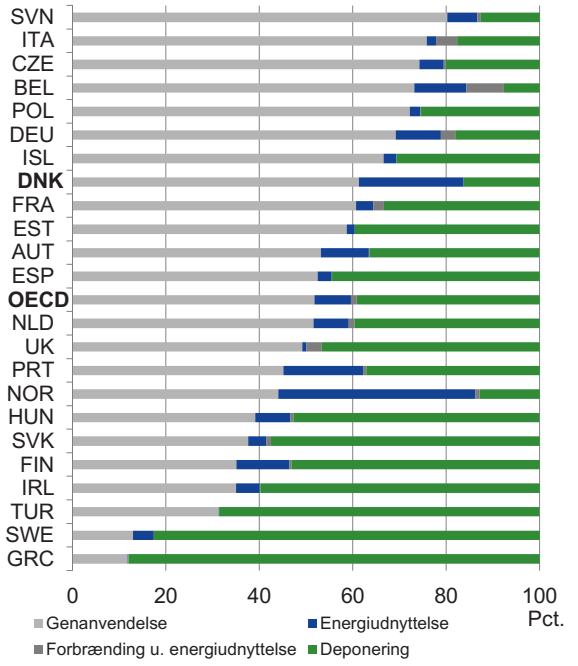

Anm.: Figuren viser behandlingsandele for den totale mængde behandlet affald.
Kilde: Eurostat og Affaldsstatistik 2013.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_19.

Vand som ressource

Øget befolkningstæthed og udbredt tørke sætter vandressourcer i mange lande under pres. Siden 2008 er den gennemsnitlige vandpris i verden steget med knap 40 pct., se Factbook. Adgang til vand kan derfor på sigt blive et stadig vigtigere konkurrenceparameter.

Modsat i mange andre lande er vand ikke en knap ressource i Danmark. Med undtagelse af hovedstadsområdet er trækket på danske vandressourcer relativt moderat.

Der findes ikke gode internationalt sammenlignelige data for, hvor meget virksomheder betaler for vand og afledning af spildevand. Dog kan husholdningernes udgifter på tværs af lande bruges som indikator for omkostningsforskellene for virksomheder. Husholdningerne i Danmark betaler en relativt høj pris pr. m^3 for anvendelse og afledning af vand sammenlignet med andre OECD-lande. Det skyldes blandt andet en omfattende spildevandsrensning, se figur 19.5.

Figur 19.5 Enhedspris på vand og afledning af spildevand for husholdninger, 2014

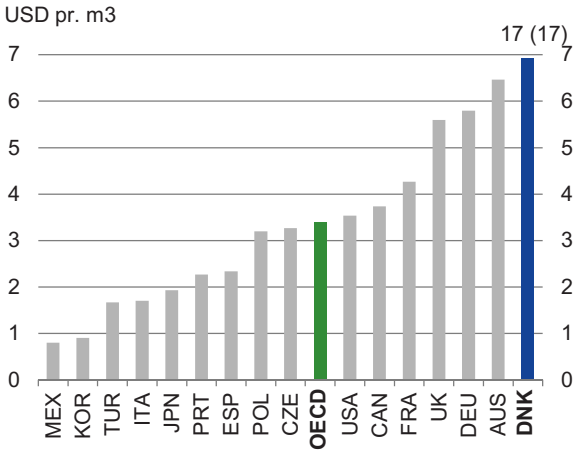

Anm.: Priserne er opgivet for husholdninger, ekskl. skatter og afgifter.
Kilde: Global Water Intelligence (GWI).
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_19.

Både adgangen til rent vand og vandprisen spiller en rolle for mange virksomheder i forhold til, hvor de vælger at placere deres produktion af fx fødevarer og medicin.

Forurening af vand og luft

Det store globale forbrug af naturressourcer øger vigtigheden af at mindske forureningen af disse ressourcer. Forureningen udgør et stigende problem i flere udviklings- og vækstlande, hvor den økonomiske vækst hæmmes blandt andet som følge af negativ sundhedspåvirkning. Et fortsat højt beskyttelsesniveau er derfor relevant af hensyn til fx vandmiljø og luftkvalitet.

Næringsstoffer som kvælstof og fosfor, der tilføjes landbrugsjorden, men som ikke optages af planterne, betegnes som landbrugets overskud. Stort overskud tilfører næringsstoffer til det omgivende miljø. Dette kan resultere i iltsvind, og at hav- og vandmiljøet dermed bliver belastet.

I Danmark er landbrugets overskud af kvælstof til vandmiljøet næsten halveret siden starten af 1990'erne, og overskuddet af fosfor er nedbragt til blot en fjerdedel. Siden midten af 00'erne har kvælstoffaldet været mere moderat. Udsving i kvælstofoverskuddet kan skyldes ændringer i høstudbyttet, eftersom overskuddet kan falde ved et højt høstudbytte, se figur 19.6.

Figur 19.6 Landbrugets overskud af kvælstof og fosfor, 1994-2014

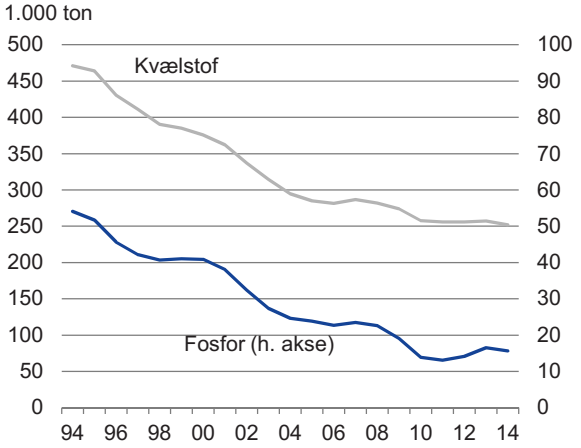

Anm.: Treårs glidende gennemsnit.
Kilde: DCA - Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_19.

Ligeledes er udledningen af kvælstof og fosfor til vandmiljøet nedbragt blandt andet med henblik på at overholde EU's vandrammedirektiv, se Factbook.

Der har derimod været tale om en stigning i anvendelsen af sprøjtemidler (pesticider) i de senere år. Beregnet ud fra salg af sprøjtemidler har behandlingshyppigheden været stigende siden 2001. I 2012 ses en betydelig stigning i salget af sprøjtemidler. Årsagen til dette er, at der i 2012 blev vedtaget en omlægning af pesticidafgiften, som på grund af statsstøttegodkendelse først trådte i kraft i 2013, og at der inden afgiftens ikrafttræden er hamstret pesticider til senere brug. Tilsvarende er sprøjtemidlernes belastning af sundhed og miljø, baseret på de solgte mængder, steget betragteligt i 2012, se figur 19.7.

Figur 19.7 Behandlingshyppighed, 2003-2013, og pesticidbelastningsindikator, 2007-2013

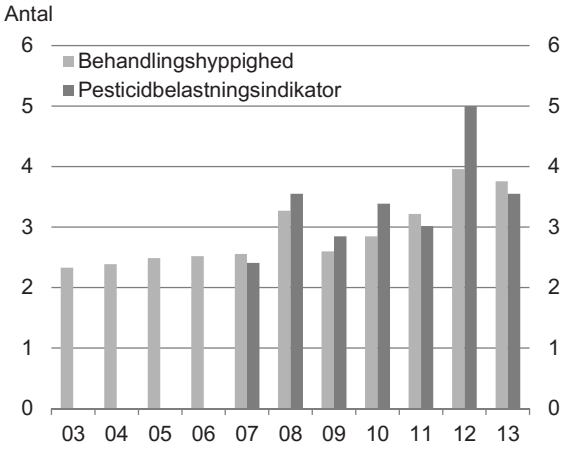

Anm.: Behandlingshyppighed måler antal gange konventionelt dyrket landbrugsjord i gennemsnit sprøjtes, mens pesticidbelastningsindikatoren måler den gennemsnitlige sundheds- og miljøbelastning.
Kilde: Miljøstyrelsen.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_19.

Figur 19.8 Udledning pr. BNP af SO_2, NO_x, NMVOC, NH_3 og $PM_{2,5}$, 1993-2013

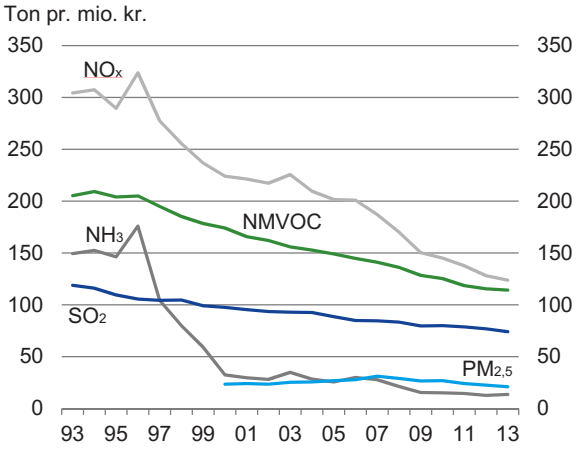

Anm.: BNP er i faste priser. Flygtige organiske forbindelser (NMVOC), kvælstofoxider (NO_x), svovldioxid (SO_2), ammoniak (NH_3) og partikler ($PM_{2,5}$). Se Factbook for forklaringer på udviklingen.
Kilde: Nationalt Center for Miljø og Energi (DCE) og Århus Universitet.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_19.

I en international sammenligning fra 2009 fremgår det, at forbruget af kvælstofgødningen pr. km^2 landbrugsjord er relativt højt i Danmark i forhold til OECD-gennemsnittet. Forbruget af pesticider er derimod lavt, se Factbook.

En international sammenligning af kvælstof og pesticider vanskeliggøres dog af forskelligt klima og forskellige jordtyper. Ligeledes skal Danmarks placering i forhold til OECD-gennemsnittet ses i lyset af, at andelen af intensivt dyrket landbrugsjordsareal er relativt høj i Danmark.

Der anvendes ingen konventionelle pesticider på økologiske landbrugsarealer. Andelen af økologisk landbrugsjord i Danmark ligger på niveau med OECD-gennemsnittet, se Factbook.

Der er sket en betydelig reduktion af luftforurening siden 1993, og den er dermed faldet betydeligt i forhold til BNP. For partikler er der sket et svagt fald siden 2000, se figur 19.8.

Udviklingen skyldes blandt andet, at udledningen fra vejtransport er nedbragt væsentligt trods en stigning i vejtrafikken, se Factbook.

20. Ansvarlig økonomisk politik 114
21. Skatter og afgifter 118
22. Offentlig service 123

Ansvarlig økonomisk politik

En ansvarlig økonomisk politik og sunde offentlige finanser har bidraget til en høj grad af tillid til den danske økonomi. Det kommer blandt andet til udtryk ved de aktuelt lave renter, som understøtter vækst og beskæftigelse. Sunde offentlige finanser er samtidig afgørende for, at der er plads til at føre stabiliserende finanspolitik – enten som aktiv finanspolitik eller ved, at der er rum til at lade de automatiske stabilisatorer virke.

Et væsentligt rammevilkår for virksomhedernes planlægning og investeringer er en stabil makroøkonomisk udvikling samt lave renter og lav inflation.

Den økonomiske politik består af finanspolitik og pengepolitik. Finanspolitikken tilrettelægges inden for de overordnede finanspolitiske rammer, som følger af budgetloven og de mellemfristede mål for dansk økonomi. Pengepolitikken planlægges inden for rammerne af det europæiske valutasamarbejde (fastkurspolitikken).

De finanspolitiske rammer

De overordnede rammer for finanspolitikken i Danmark består af 2020-planen og budgetloven. Rammerne sætter konkrete mål for den offentlige økonomi i form af finanspolitisk holdbarhed og mindst strukturel balance i 2020, et årligt strukturelt underskud på højst ½ pct. af BNP og overholdelse af udgiftslofterne, se figur 20.1.

Danmark lever i den sammenhæng op til de overordnede anbefalinger fra blandt andet EU-Kommissionen, OECD og IMF om god praksis for de finanspolitiske rammer.

Figur 20.1 Finanspolitiske mål og instrumenter

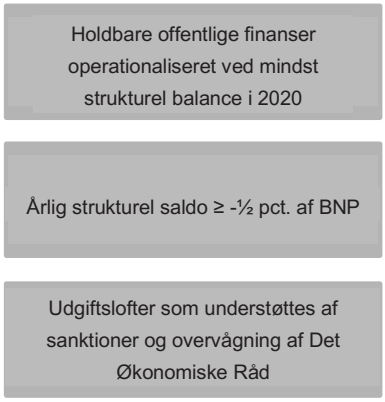

Kilde: Finansministeriet.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_20.

Finanspolitikken tilrettelægges primært med udgangspunkt i den strukturelle saldo. Den strukturelle saldo måler den underliggende stilling på de offentlige finanser, hvor påvirkningen fra konjunkturer og andre midlertidige forhold er korrigeret ud. I budgetloven er det et krav, at det strukturelle offentlige underskud højst må udgøre ½ pct. af BNP årligt – med mindre der foreligger exceptionelle omstændigheder, fx en dyb lavkonjunktur.

Sideløbende med overholdelsen af budgetloven skal den planlagte finanspolitik være forenelig med en langsigtet holdbar udvikling i de offentlige finanser. Finanspolitisk holdbarhed betyder, at den planlagte politik frem mod 2020 kan fastholdes i tiden derefter, samtidig med at den offentlige gæld udgør en stabil andel af økonomien på langt sigt. Målet om strukturel balance på den offentlige saldo i 2020 svarer med de nuværende forudsætninger til, at kravet om finanspolitisk holdbarhed opfyldes. Den planlagte finanspolitik vurderes i *Opdateret 2020-forløb, september 2015* at opfylde målsætningen om strukturel balance i 2020 og finanspolitisk holdbarhed.

Offentlig saldo og gæld

Den *faktiske* offentlige saldo viser i 2014 et overskud på 1,5 pct. af BNP, svarende til godt 29 mia. kr., se figur 20.2.

Figur 20.2 Faktisk og strukturel offentlig saldo, 2004-2020

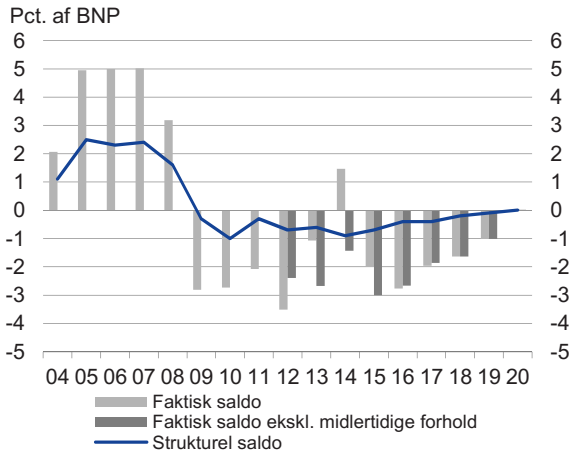

Anm.: Den faktiske offentlige saldo i 2012 er påvirket af engangsudbetalingen af efterlønsbidraget. I 2013-2015 påvirkes saldoen af en række midlertidige indtægtsforhold, herunder engangsindtægter vedrørende omlægningen af kapitalpensionsordninger.
Kilde: Økonomisk Redegørelse, december 2015 samt Opdateret 2020-forløb september 2015.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_20.

Overskuddet skyldes, at den faktiske saldo er påvirket af en række midlertidige indtægtsforhold, som forbedrer saldoen. Det gælder først og fremmest omlægningen af kapitalpensionens beskatning. Uden disse

midlertidige forhold havde der været et underskud på omkring 1½ pct.

Set i et internationalt perspektiv ligger den faktiske offentlige saldo i 2014 bedre end OECD-gennemsnittet. Korrigeres for de midlertidige forhold er underskuddet tættere på OECD-gennemsnittet på godt 2 pct. af BNP, se figur 20.3.

Figur 20.3 Faktisk offentlig saldo, 2014

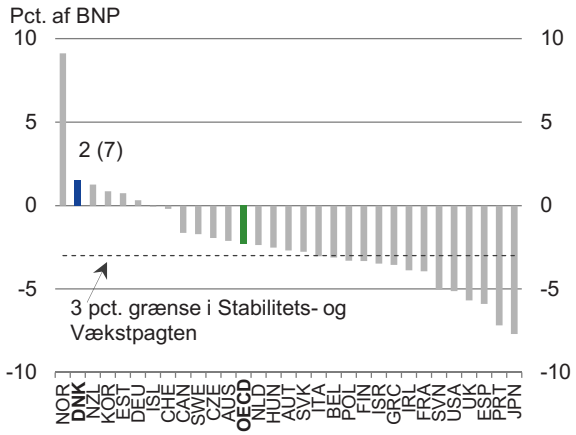

Anm.: Kun lande, der deltager i EU's Stabilitets- og Vækstpagt, er underlagt kravet om, at det faktiske underskud ikke må overstige 3 pct. af BNP.
Kilde: OECD og Økonomisk Redegørelse, december 2015.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_20.

Den *strukturelle* offentlige saldo opgøres i 2014 til et underskud på 0,9 pct. af BNP, se figur 20.4.

Finanspolitikken for 2014 blev tilrettelagt, så den overholdt budgetlovens grænse på ½ pct., men blev efterfølgende svækket som følge af lavere indtægter. I finanslovsforslaget for 2016 er finanspolitikken tilrettelagt, så det strukturelle underskud i 2016 skønnes til 0,4 pct. af BNP.

Figur 20.4 Strukturel offentlig saldo, 2014

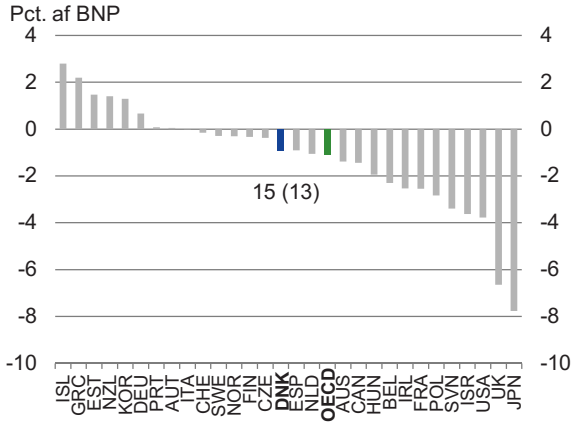

Kilde: OECD og Økonomisk Redegørelse, december 2015.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_20.

Den danske ØMU-gæld udgør godt 45 pct. af BNP i 2014 og er dermed væsentligt under OECD-gennemsnit og 60 pct.-grænsen i EU's Stabilitets- og Vækstpagt. Danmark overholder grænsen i EU's Stabilitet- og Vækstpagt med en bred margin, da ØMU-gælden har ligget nogenlunde stabilt omkring 45 pct. de seneste år, se figur 20.5.

Målt på den offentlige nettogæld, hvor alle finansielle aktiver medregnes (i modsætning til ØMU-gælden, som er et bruttogældsbegreb), ligger Danmark også under end OECD-gennemsnittet, se Factbook.

Figur 20.5 Offentlig bruttogæld (ØMU-gæld), 2014

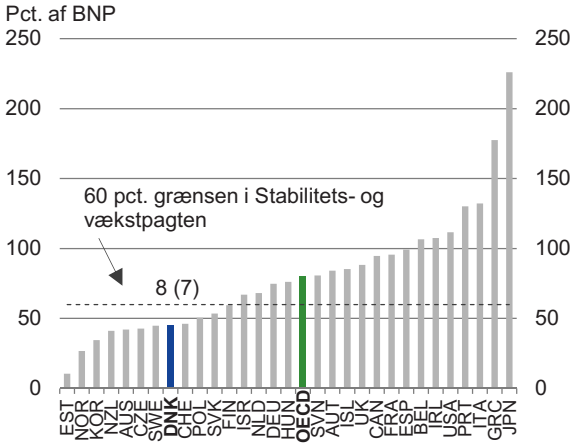

Anm.: For AUS, CAN, CHE, ISL, ISR, JPN, KOR, NZL og USA er OECD's bruttogældsbegreb anvendt i stedet for ØMU-gælden, da disse lande ikke opgør sidstnævnte. OECDs gældsbegreb er en smule bredere, og opgørelsesmetoden anderledes, hvilket giver tendens til, at gælden ved brug af dette begreb er større, end ved en opgørelse af ØMU-gæld. Kun lande, der deltager i EU's Stabilitets- og Vækstpagt, er underlagt kravet om, at gælden ikke må udgøre mere end 60 pct. af BNP.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_20.

De offentlige udgifter udgør i 2014 ca. 57 pct. af BNP, hvilket er væsentligt over OECD-gennemsnittet, se figur 20.6.

I forbindelse med budgetloven er der indført udgiftslofter for stat, regioner og kommuner. Den strammere styring af de offentlige udgifter understøttes blandt andet af økonomiske sanktioner. De seneste års brud med tendensen til budgetoverskridelser tyder på, at de nye styringsmekanismer har haft en positiv effekt på budgetoverholdelsen.

Med budgetloven er der samtidig blevet indført et forsigtighedsprincip i udgiftspolitikken. Princippet indebærer, at den planlagte udvikling i de offentlige udgifter udelukkende kan baseres på reformer og finansieringstiltag, der er fundet flertal for i Folketinget.

Figur 20.6 Offentlige udgifter, 2014

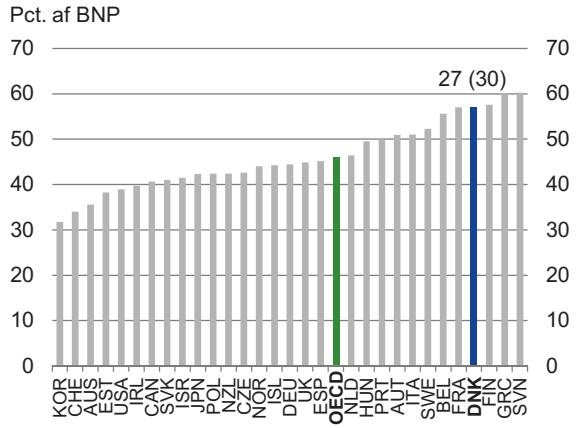

Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_20.

Figur 20.7 Rentespænd til Tyskland for eurolande og Danmark, 2014

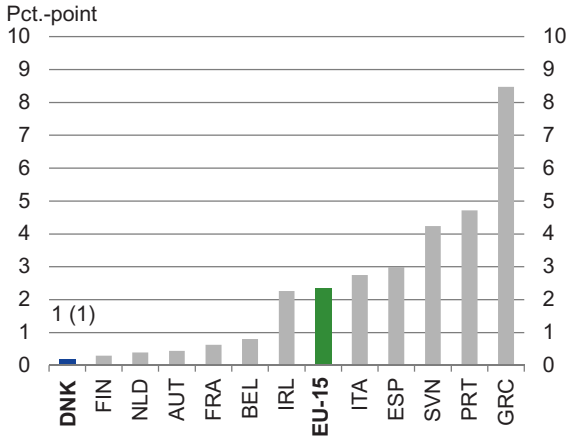

Anm.: Der er kun sammenlignet med OECD-lande, som har euro eller fører fastkurspolitik overfor euroen. Dette er gjort fordi rentespænd til andre lande end disse, kan have pengepolitiske eller valutamarkedsmæssige årsager.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_20.

Renter og inflation

Danmark er en lille åben økonomi med fri kapitalmobilitet og egen valuta og er derfor afhængig af udviklingen på de internationale finansielle markeder. En ansvarlig økonomisk politik, som dels understøtter sunde offentlige finanser, dels opretholder tilliden til fastkurspolitikken, er derfor afgørende.

Den danske lange rente (10-årig statsobligationsrente) har overordnet set været aftagende siden det økonomiske tilbageslag i 2008-2009. Set over perioden 2000-2014 har den danske lange rente ligget under OECD-gennemsnittet, se Factbook.

Som følge af fastkurspolitikken er det lave danske renteniveau tæt forbundet med udviklingen i renteniveauet i euroområdet. Rentespændet til Tyskland udgjorde i 2014 knap 0,2 pct.-point, se figur 20.7.

Rentespændet til Tyskland afspejler forskelle i kredit-, likviditets- og renterisiko. Set i forhold til andre OECD-lande, der har (fast kurs overfor) euro, er det danske rentespænd til Tyskland lille, hvilket indikerer høj tillid til den økonomiske politik og sunde offentlige finanser. De mest markante rentespænd findes i de gældskriseramte lande, Portugal, Irland, Italien, Spanien og i særdeleshed Grækenland, samt i Slovenien.

Det danske rentespænd har i en årrække været lavt sammenlignet med de rentespænd, som en række andre eurolande har haft til Tyskland. Særligt i årene præget af den europæiske gældskrise fra 2010 og frem er forskellen markant, se figur 20.8.

Den høje grad af tillid, som det lave rentespænd indikerer, er altså ikke noget nyt eller kortvarigt fænomen, men har kendetegnet dansk økonomi i en længere periode.

Figur 20.8 Udvikling i rente på 10-årig statsobligation i udvalgte lande, 2005-2015

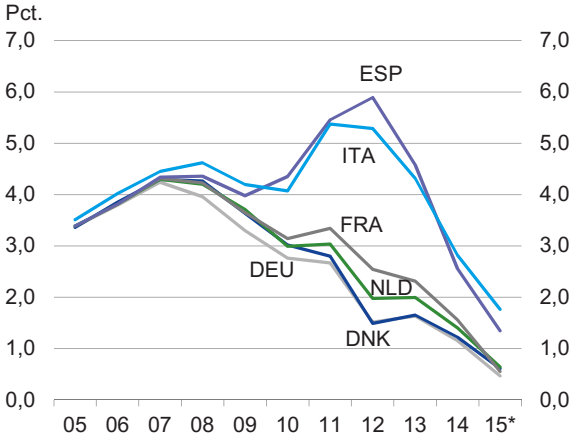

Anm.: Årsniveauet er beregnet som et gennemsnit af de månedlige lukkerenter. 2015* baserer sig på årets første 11 måneder.
Kilde: Bloomberg.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_20.

20. Ansvarlig økonomisk politik

I samspil med finanspolitikken udgør fastkurspolitikken en central rolle i forhold til at understøtte en lav og stabil inflation. Inflationens stabilitet kan opgøres ved standardafvigelsen af de månedlige år-til-år stigningstakster den seneste årrække. Danmark har i en international sammenligning en stabil inflationsudvikling og ligger blandt de lande, som har en relativ stabil inflationsudvikling end OECD-området som helhed, se figur 20.9.

Figur 20.9 Inflationens stabilitet, 2008-2014

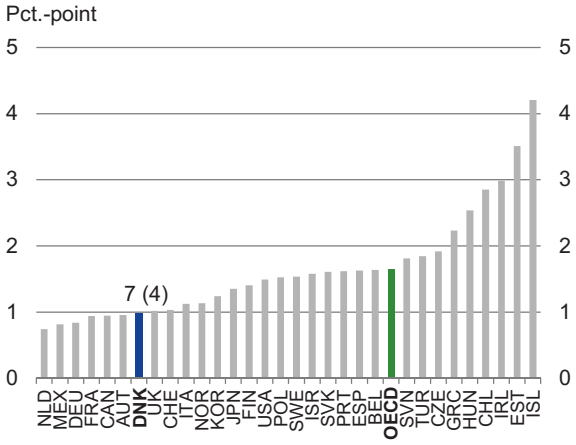

Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_20.

Skatter og afgifter

Skatter og afgifter opkræves med flere formål. Indtægterne fra skatter og afgifter er nødvendige for at finansiere en række offentlige udgifter til fx uddannelse, infrastruktur, børnepasning, sygehusvæsnet, ældrepleje og indkomstoverførsler. Desuden medvirker skatter og afgifter til at omfordele forbrugsmuligheder mellem borgerne samt hen over hele livet for den enkelte borger. En række afgifter bidrager også til at regulere adfærd og dermed blandt andet til at opfylde målsætninger og internationale forpligtelser på miljø-, energi- og klimaområdet.

Skatter og afgifter medfører imidlertid også en række samfundsøkonomiske omkostninger, idet fx tilskyndelsen til at arbejde, investere mv. alt andet lige reduceres. Hvorledes den samlede beskatning påvirker et lands vækst og velstand, afhænger af skatteindtægternes sammensætning, beskatningsniveauet og, hvordan provenuet anvendes.

Beskatning af arbejdsindkomst

Tilskyndelsen til at arbejde og yde en ekstra indsats, og dermed arbejdsudbuddet, afhænger af beskatningen på arbejdsindkomst. Selvom skatten på arbejde ikke direkte pålægges erhvervslivet, har den også en betydning for virksomhedernes produktivitet og konkurrenceevne.

Gennemsnitsskatten på arbejdsindkomst er et udtryk for den samlede beskatning på arbejdsindkomsten og påvirker tilskyndelsen til at deltage på arbejdsmarkedet og tiltrækning af udenlandsk arbejdskraft.

Gennemsnitsskatten på arbejdsindkomst i Danmark ligger over OECD-gennemsnittet. Når skattereformen fra 2012 er fuldt indfaset i 2022, vil gennemsnitsskatten på arbejdsindkomst omtrent være på niveau med OECD-gennemsnittet, se figur 21.1.

Marginalskatten er skatten på den sidst tjente krone og påvirker de beskæftigedes økonomiske tilskyndelse til at yde en ekstra indsats fx ved at tage overarbejde, uddanne og dygtiggøre sig eller til at søge aktivt efter et nyt og bedre lønnet job.

Marginalskatten for lavtlønnede og gennemsnitligt lønnede er under OECD-gennemsnittet. For de højtlønnede er marginalskatten på 56,2 pct. svarende til den 9. højeste blandt OECD-landene, men lavere end lande som fx Sverige, som har OECD's næsthøjeste marginalskat på 64 pct., se figur 21.2.

Den højeste marginalskat for arbejdsindkomst i Danmark er nedsat betydeligt siden midten af 1980'erne med 17 pct.-point, se Factbook.

Figur 21.1 Gennemsnitsskatten på arbejdsindkomst i OECD, 2014

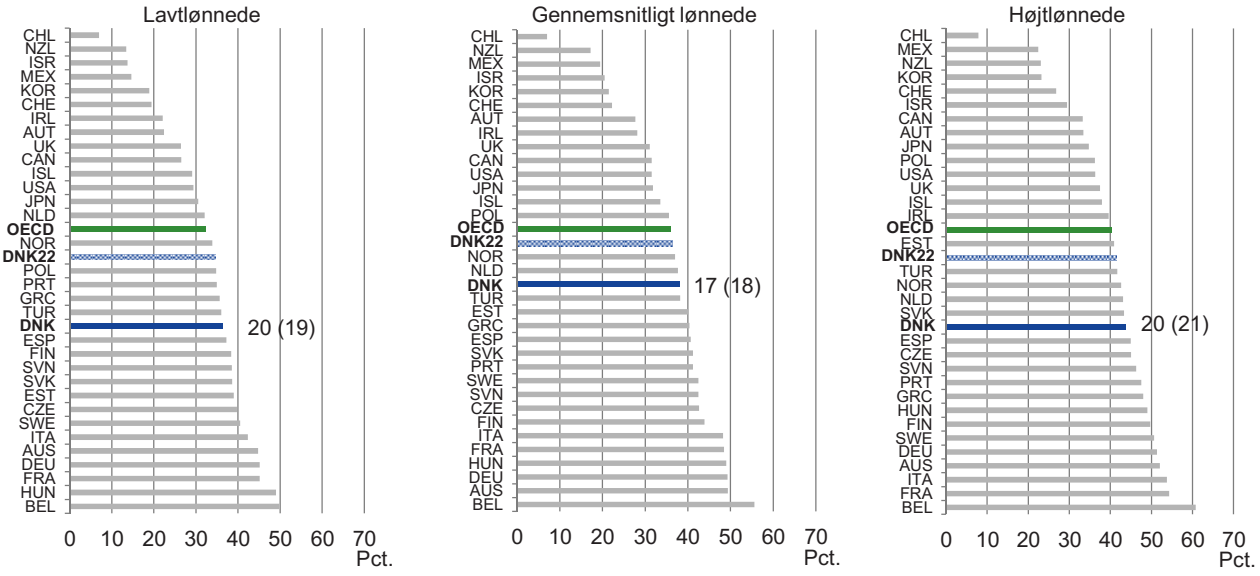

Anm.: Lavtlønnede, gennemsnitligt lønnede og højtlønnede er opgjort for enlige uden børn, der har en løn på hhv. 67, 100 og 167 pct. af gennemsnitsindkomsten. DNK22 viser gennemsnitsskatten for Danmark, når aftalen om skattereformen fra juni 2012 er fuldt indfaset i 2022. Gennemsnitsskatten er opgjort inklusive sociale bidrag mv.
Kilde: OECD og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_21.

Figur 21.2 Marginalskatten på arbejdsindkomst i OECD, 2014

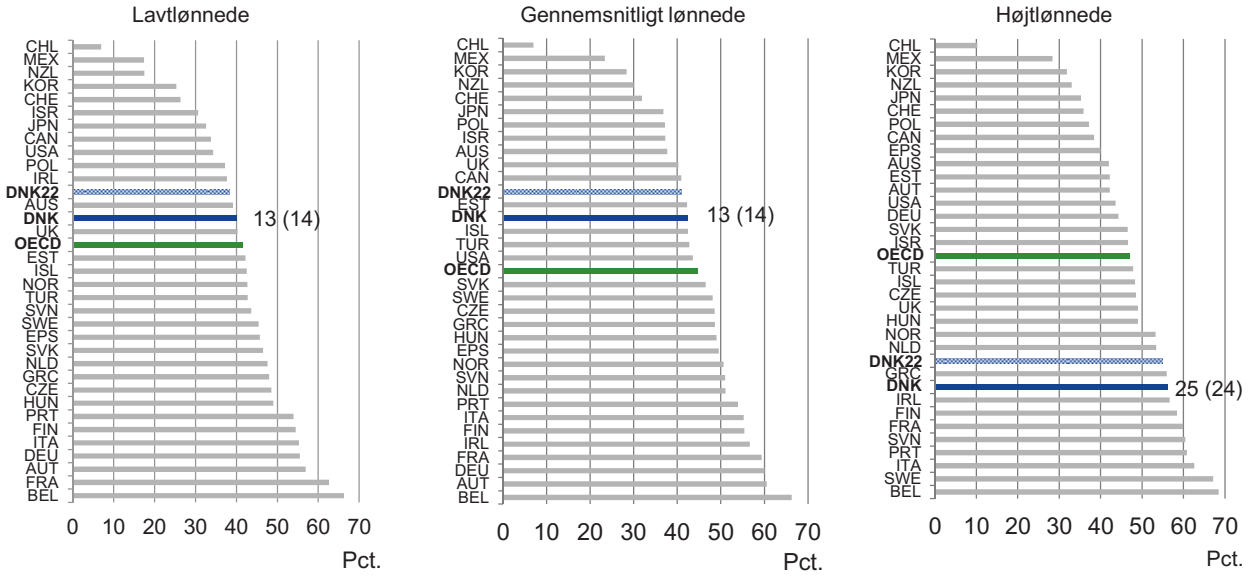

Anm.: Lavtlønnede, gennemsnitligt lønnede og højtlønnede er opgjort for enlige uden børn, der har en løn på hhv. 67, 100 og 167 pct. af gennemsnitsindkomsten. DNK22 viser marginalskatten for Danmark, når aftalen om skattereformen fra 2012 er fuldt indfaset i 2022. Marginalskatten er opgjort inklusive sociale bidrag mv.
Kilde: OECD og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_21.

Kapitalafkastbeskatning

Ved siden af arbejdsindkomst udgør kapitalafkast den anden primære indkomstform. Omkring en tredjedel af den samlede danske indkomst udgøres af kapitalafkast[1], og beskatningen heraf udgør dermed en vigtig del af det danske skattesystem.

Indretningen af kapitalbeskatningen har dermed en række vigtige konsekvenser for samfundsøkonomien, herunder særligt for investeringer, opsparing og indkomstfordelingen samt omfanget af iværksætteraktivitet. De vigtigste kapitalafkastskatter er selskabskat, pensionsafkastbeskatning, ejendomsværdiskat, aktieindkomstbeskatning og beskatning af personlig kapitalindkomst. Neden for vil enkelte af disse kapitalafkastskatter uddybes.

Selskabsskat

Muligheden for og tilskyndelsen til at foretage nye investeringer i virksomheder, starte egen virksomhed mv. afhænger blandt andet af selskabsbeskatningen.

I takt med globaliseringen er den internationale kapitalmobilitet vokset, hvilket har skærpet konkurrencen om at tiltrække og fastholde investeringer. Selskabsskatten har betydning for både investeringer i ny teknologi hos eksisterende virksomheder, og for hvor attraktivt det fx er for udenlandske virksomheder at investere i Danmark. En række empiriske studier finder, at selskabsskatten er en af de beskatningsformer, der hæmmer produktiviteten og den økonomiske vækst mest.[2]

Siden slutningen af 1990'erne har der internationalt været en faldende tendens i OECD-landenes selskabsskattesatser som følge af en stigende international skattekonkurrence. Det er til dels blevet modvirket af mindre gunstige regler for skattemæssige afskrivninger og andre fradragsregler.

Danmark har ad flere omgange sat selskabsskattesatsen ned som mange andre OECD-lande. Selskabsskattesatsen i Danmark var 23,5 pct. i 2015 og ligger dermed under OECD-gennemsnittet. Selskabsskattesatsen falder til 22 pct. i 2016, og satsen vil dermed ligge på niveau med fx Sverige, se figur 21.3.

[1] Opgjort som bruttooverskud af produktion og blandet indkomst i forhold til bruttofaktorindkomst.

[2] Se fx Tax and Economic Growth 2008, OECD; Tax and economic Growth (2008) af Johansson m.fl., OECD Economics Department Working Papers 620; Tax Policy for Economic Recovery and Growth (2011) af Arnold m.fl., The Economic Journal 121.

Figur 21.3 Formelle selskabsskattesatser i OECD, 2015

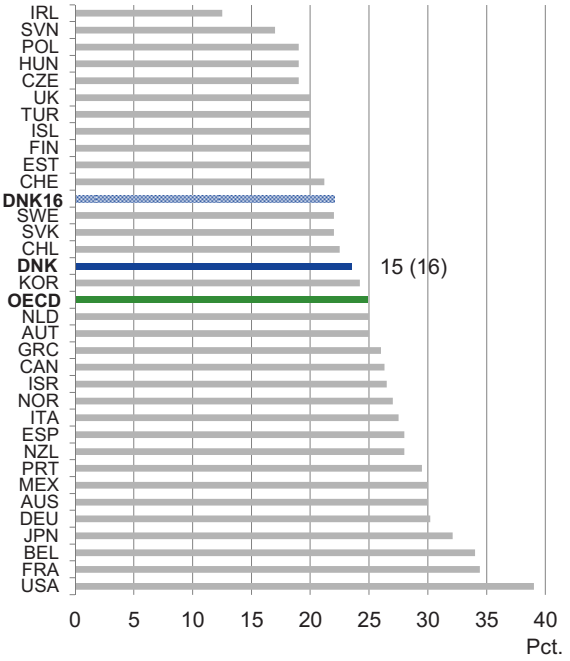

Anm.: DNK16 viser selskabsskatten for Danmark, når Aftaler om Vækstplan DK er fuldt indfaset i 2016.
Kilde: OECD og Aftaler om Vækstplan DK.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_21.

For store lande, som fx Tyskland og USA, er selskabsskattesatsen generelt højere. Det skal ses i lyset af, at store lande har et større hjemmemarked, som alt andet lige gør det lettere at tiltrække investeringer udefra. Derfor har det ikke samme omkostning for store lande at have en højere selskabsskat som for mindre lande.

Et mere retvisende billede af den reelle skattebelastning end de formelle selskabsskattesatser kan opnås ved at betragte de effektive selskabsskattesatser. Effektive selskabsskattesatser tager højde for landenes forskellige skattebaser, herunder forskelle i fradragsmuligheder og afskrivningsregler. Samtidig tages der højde for, at nogle lande har flere satser.

I 2012 udgjorde den danske gennemsnitlige effektive selskabsskattesats 19 pct. Det er højere end OECD-gennemsnittet, men lavere end i fx Sverige. Når lempelserne af selskabsskattesatsen er fuldt indfaset i 2016, vil den effektive selskabsskat i Danmark være på niveau med OECD-gennemsnittet, såfremt selskabsbeskatningen i de andre lande i opgørelsen er uændrede, se figur 21.4.

Figur 21.4 Effektive gennemsnitlige selskabsskattesatser i udvalgte OECD-lande, 2012

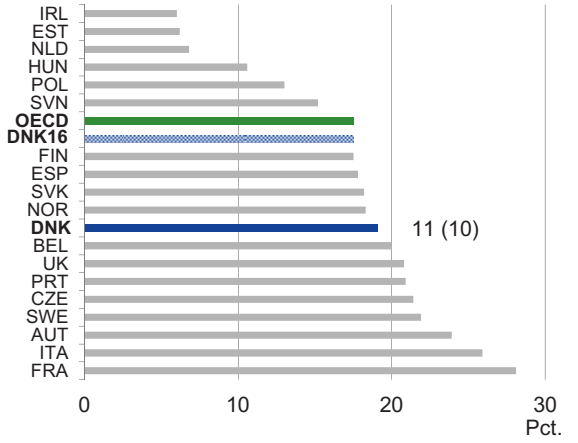

Anm.: DNK16 angiver et skøn over den effektive selskabsskattesats, når Aftaler om Vækstplan DK fra 2013 er fuldt indfaset i 2016. Skønnet dækker over en alt andet lige betragtning af forholdet mellem den faktiske og effektive selskabsskattesats i 2012 ganget med den faktiske selskabsskattesats i 2016.
Kilde: EU-Kommissionen, Danmark Statistik og egne beregninger.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_21.

Aktieindkomstbeskatning

Aktieindkomstbeskatning dækker over beskatning af det realiserede afkast af aktier købt for frie midler. Det gælder både kursgevinster og udbytteudbetalinger. Aktieindkomstbeskatningen kan således have betydning for virksomhedernes investerings- og opsparingsbeslutninger og derigennem den økonomiske vækst.

Særligt for mindre og nystartede virksomheder, der overvejende fremskaffer kapital på indenlandske markeder, vil personskattereglerne for aktieindkomst påvirke selskabets adgang til risikovillig kapital. For store virksomheder med adgang til de internationale kapitalmarkeder vil den danske aktieindkomstbeskatning derimod ikke have betydning.

I Danmark beskattes aktieindkomst progressivt med en skattesats på 27 pct. for aktieindkomster under progressionsgrænse på 49.900 kr. i 2015, mens aktieindkomster over grænsen beskattes med 42 pct. Danmark ligger højt blandt OECD-lande og væsentligt over de nordiske lande, se figur 21.5.

Den høje aktieindkomstsats skal ses i lyset af, at der i det danske skattesystem er søgt en parallelitet mellem topskattesatsen for lønindkomst og den kombinerede selskab- og aktieindkomstbeskatning. Der sigtes efter, at den samlede beskatning er uafhængig af, om indkomsten tages ud som lønindkomst eller som aktieindkomst.

Figur 21.5 Øverste aktieindkomstskattesats, 2015

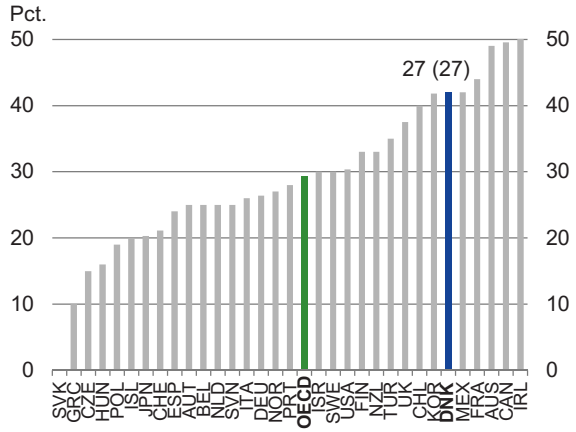

Anm.: I Danmark beskattes aktieindkomst under progressionsgrænsen på 49.900 kr. med 27 pct. i 2015. Aktieindkomst, der overstiger progressionsgrænsen, beskattes med 42 pct..
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_21.

Grønne afgifter

Grønne afgifter er afgifter, som påvirker virksomhedernes og forbrugernes beslutninger, så sammenhængen mellem pris og den reelle miljø- og klimapåvirkning styrkes. Samtidig udgør afgifterne en omkostning for virksomhederne og har dermed betydning for erhvervslivets konkurrenceevne. Endvidere påvirker afgifterne arbejdsudbud og produktions- og forbrugssammensætningen hos virksomhederne og forbrugerne.

Som en række andre lande har Danmark i løbet af 1990'erne øget energi- og miljøafgifterne, samtidig med at skatten på arbejdsindkomst er sat ned. Grønne afgifter udgør således omkring en fjerdedel af det samlede afgiftsprovenu i Danmark og omfatter afgifter på motorkøretøjer, samt energi- og miljøafgifter.

I 2013 var det danske grønne skattetryk det tredjehøjeste i OECD. Det skal ses i lyset af, at Danmark har betydeligt højere afgifter på motorkøretøjer herunder registreringsafgiften på personbiler, se figur 21.6.

Figur 21.6 Det grønne skattetryk, 2013

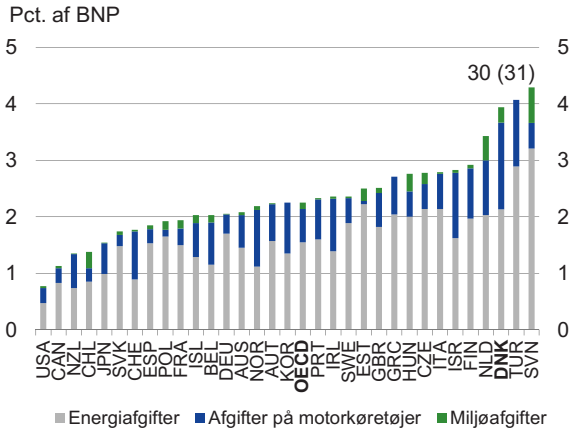

Anm.: Samlet provenu fra grønne afgifter som andel af BNP i markedspriser. Afgifter på motorkøretøjer er ekskl. brændstofafgifter.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_21.

Ud over energiafgifter betaler virksomheder i Danmark en PSO-tarif (Public Service Obligation) på elforbrug, der blandt andet er med til at finansiere vedvarende energiproduktion. Ligesom afgifter påvirker PSO-tariffen virksomhedernes omkostningsniveau og derigennem konkurrenceevnen. Det er vanskeligt at sammenligne PSO-ordningen og lignende ordninger på tværs af lande, fordi finansieringsmodellerne for vedvarende energiproduktion er forskellige.

Industriens betaling af energiafgifter mv. og PSO målt i forhold til bruttoværditilvæksten (BVT) er steget gennem 1990'erne og toppede i 2004 på 1,5 pct. Andelen er efterfølgende faldet som følge af blandt andet skattestoppet og svinger mellem 1,0 pct. og 1,25 pct. af BVT, se figur 21.7.

Figur 21.7 Provenuet fra energiafgifter mv. og PSO som andel af BVT for industrien, 1990-2013

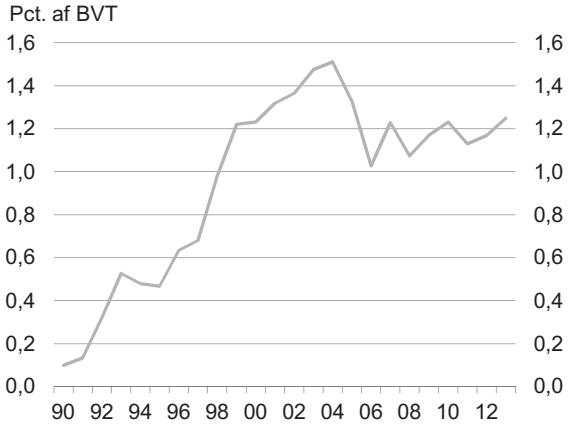

Anm.: Energiafgifter mv. omfatter energi-, CO_2- svovl- og NO_x-afgiften samt PSO-tarif.
Kilde: Danmark Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_21.

21. Skatter og afgifter

Skattetryk og skattestrukturen

Det danske skattetryk udgjorde knap 51 pct. af BNP i 2014 og var det højeste blandt OECD-landene, se figur 21.8.

I 2014 var det opgjorte skattetryk imidlertid højt som følge af fremrykningen af kapitalpensionsbeskatning. I 2016 skønnes skattetrykket således at udgøre ca. 45 pct. af BNP.

Figur 21.8 Skattetrykket i OECD, 2014

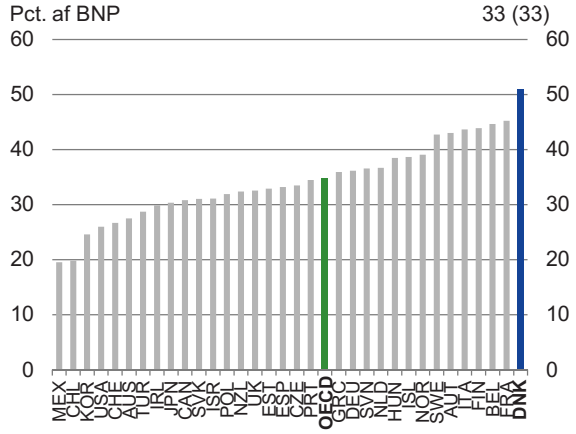

Anm.: Skattetrykket er beregnet som det samlede skatte- og afgiftsprovenu som andel af BNP i markedspriser. For AUS, JPN, POL og NLD er data fra 2013.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_21.

Skattetrykket giver dog ikke nødvendigvis et retvisende billede af den samlede reelle skattebelastning i de enkelte lande. Det skyldes blandt andet, at der er en række store skatteteknikse forskelle i landenes indretning af skatte- og indkomstoverførselssystemet. Fx er hovedparten af overførsler til husholdninger i Danmark skattepligtige, hvilket isoleret set trækker skattetrykket op i forhold til fx Tyskland, hvor visse overførsler er skattefrie eller gives som fradrag.

Det danske skattetryk skal også ses i sammenhæng med, at man i Danmark har valgt at lade en større andel af det individuelle forbrug (sundhed, ældrepleje mv.) være organiseret i den offentlige sektor og finansieret via skatter. I andre lande er det helt eller delvist privat finansieret og regnes derfor som privat forbrug.

Skattesystemets sammensætning har stor betydning for den økonomiske vækst. Analyser fra OECD og Produktivitetskommissionen peger på selskabs- og indkomstskatter som værende de mest hæmmende skatter for den økonomiske vækst, da særligt disse skatter hæmmer produktivitetsvæksten. Beskatning af fast ejendom, og navnlig jordbeskatning, tyder på at være mindst vækstfremmende.[3]

Danmark ligger omkring OECD-gennemsnittet, når det drejer sig om hvor stor en andel af beskatningstyper, der er "vækst-venlige", se figur 21.9.

Figur 21.9 Skattestrukturen, 2012

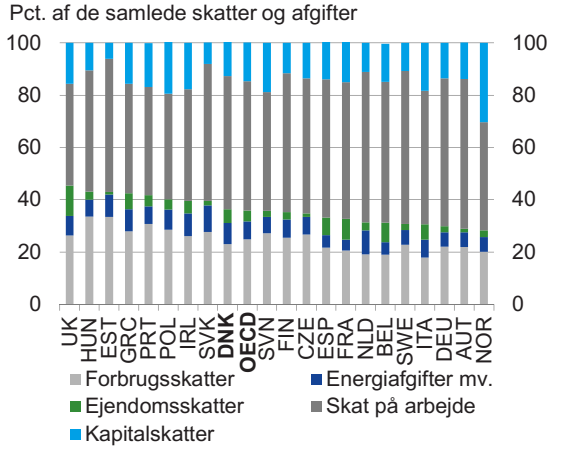

Anm.: OECD-gennemsnittet er beregnet som et simpelt gennemsnit for de udvalgte lande.
Kilde: EU-Kommissionen.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_21.

[3] Fx Tax and Economic Growth 2008, OECD; Mirless Review 2011; Tax reforms in EU 2011, EU-Kommissionen; Testing the endogenous growth model (public expenditure, taxaion and growth over the long run) (2001) af Bleaney m.fl., Canadian Journal of Economics; The Timing and Persistence of Fiscal Policy Impacts on Growth (Evidence from OECD Countries) (2011) af Gemmell m.fl., The Economic Journal 121; Skat og produktivitet, Produktivitetskommissionen (2014).

Offentlig service

Kvaliteten af den offentlige sektors serviceydelser har stor betydning for både borgere og erhvervsliv. En moderne og effektiv offentlig sektor, der leverer tidssvarende service af høj kvalitet, understøtter borgernes arbejdsudbud og adgang til velfærdsydelser samt virksomhedernes konkurrenceevne.

Danmark har en stor offentlig sektor sammenlignet med andre OECD-lande. Det afspejler, at den offentlige sektor i Danmark varetager og finansierer opgaver, der i højere grad finansieres i privat regi i andre lande. Det gælder fx uddannelse, sundhed og børnepasning.

Den offentlige administration i Danmark er relativt effektiv. I en måling foretaget af Verdensbanken vurderes Danmark at ligge i top 10 blandt OECD-landene, se figur 22.1.

Figur 22.1 Effektivitet i offentlig administration, 2014

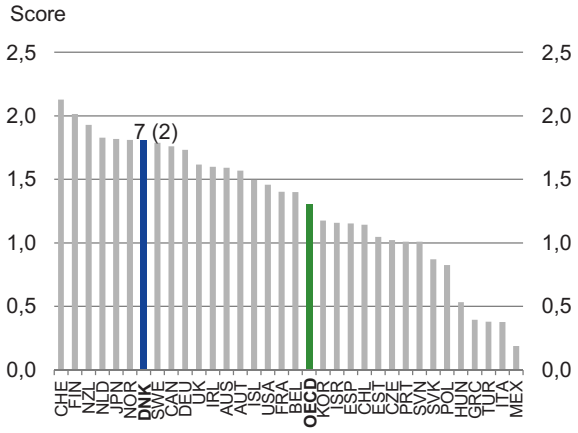

Anm.: Administrationens effektivitet defineres som kvaliteten af den offentlige service og bureaukratiet, embedsmændenes kompetencer og uafhængighed samt det politiske systems troværdighed i forbindelse med politikimplementering.
Kilde: Verdensbanken.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_22.

Danmark er blandt de lande i OECD, hvor de offentlige serviceudgifter er størst målt i forhold til BNP. De offentlige serviceudgifter kaldes også det offentlige forbrug og omfatter de serviceydelser, der stilles til rådighed for borgerne enten gratis eller med en begrænset egenbetaling. Det offentlige forbrug i Danmark udgjorde 26 pct. af BNP i 2014, mens OECD-gennemsnittet var ca. 20 pct., se figur 22.2.

Figur 22.2 Offentlige serviceudgifter, 2014

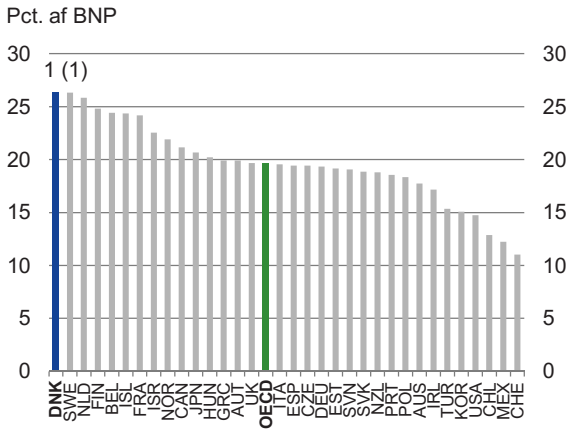

Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_22.

I Danmark anvendes mere end 70 pct. af de offentlige serviceudgifter på sundhed, uddannelse og det sociale område fx ældreomsorg og børnepasning. De resterende knap 30 pct. anvendes til udgifter til offentlig administration, politi, forsvar, kultur mv. I perioden fra 2004 til 2014 har der været en relativt stor stigning i sundhedsudgifterne sammenlignet med de øvrige udgiftsområder, se figur 22.3.

Figur 22.3 Offentlige serviceudgifter fordelt på områder, 2004-2014

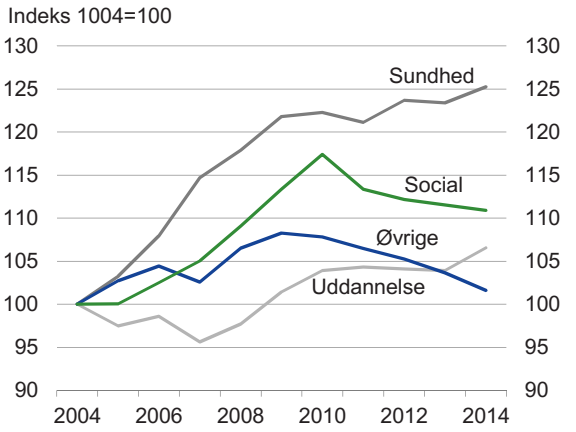

Anm.: De reale offentlige serviceudgifter er i henhold til nationalregnskabet opgjort ved den såkaldte output-metode, der udtrykker mængden af serviceydelser, som det offentlige fremstiller, mens input-metoden udtrykker mængden af ressourcer, som bruges til det. I nationalregnskabet har output-metoden fra og med 2008 erstattet input-metoden. Udgifterne er målt i faste priser. Øvrige udgifter er blandt andet udgifter til offentlig administration, forsvar, kultur og fritid.
Kilde: Danmarks Statistik.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_22.

Uddannelse

Den offentlige service på uddannelsesområdet understøtter, at arbejdsstyrken er veluddannet. Et højt uddannelsesniveau i befolkningen er en af de væ-

sentligste drivkræfter til højere vækst og velstand, se kapitel 7-9.

De offentlige udgifter til uddannelse afspejler, at uddannelsessystemet i Danmark i høj grad er offentligt finansieret. Godt 97 pct. af udgifterne til grundskole og ungdomsuddannelser mv. er offentligt finansierede, og knap 95 pct. af udgifterne til videregående uddannelser er offentligt finansierede. For OECD-landene udgør den offentlige andel af udgifterne i gennemsnit godt 91 pct. for grundskole og ungdomsuddannelser mv. og godt 69 pct. for videregående uddannelser, se figur 22.4.

Figur 22.4 Offentlig andel af udgifter til uddannelse, 2011

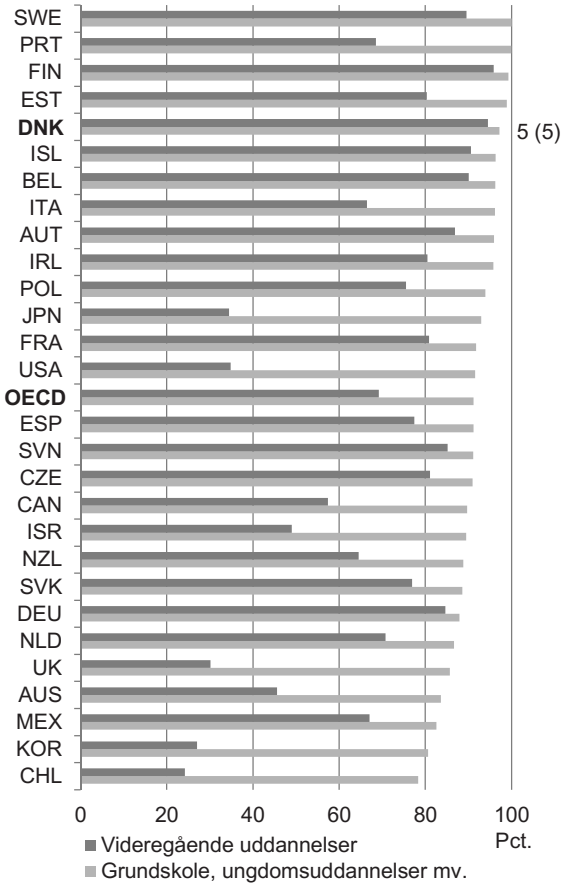

Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_22.

Sundhed

Sundhedssystemet understøtter befolkningens sundhed og deltagelse i arbejdsstyrken. Den forventede middellevetid ved fødslen er udtryk for befolkningens almene sundhedstilstand. Generelt er der en positiv sammenhæng mellem velstandsniveauet og befolkningens levetid, ligesom levetiden stiger med uddannelsesniveauet. Middellevetiden er generelt stigende i OECD-landene. Højere middellevetid samt ændringer i befolkningssammensætningen har betydning for de offentlige udgifter til sundhedsydelser og for den langsigtede holdbarhed af de offentlige finanser, se kapitel 20. Middellevetiden på ca. 80 år i Danmark er relativt lav sammenlignet med andre lande og ca. 1½ år lavere end i Sverige, se figur 22.5.

Figur 22.5 Middellevetid, 2013

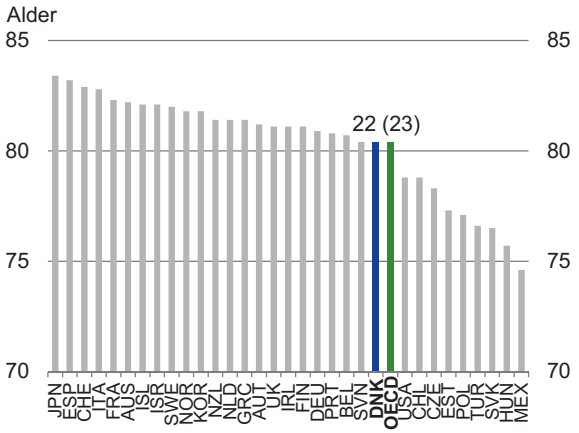

Anm.: Forventet levealder ved 0 år.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_22.

I Danmark er pensionsalderen på længere sigt indekseret med levetiden. Det indebærer, at forholdet mellem befolkningen og antallet af beskæftigede på lang sigt omtrent er konstant. Indekseringen af pensionsalderen indfases fra 2030 og frem, se figur 22.6.

Figur 22.6 Levetid og tilbagetrækningsalder, 2000-2080

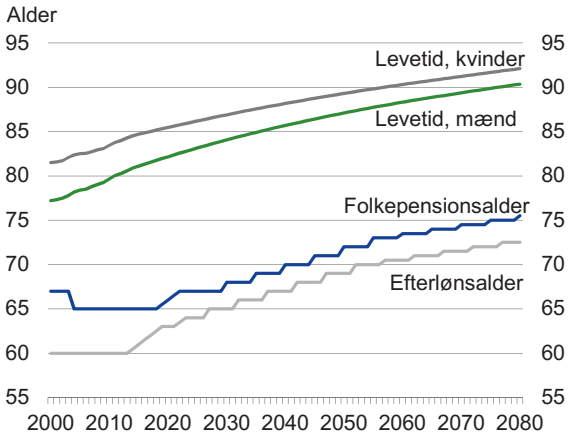

Anm.: Forventet middellevetid for 60-årige. Folkepensionsalderen sættes op med et halvt år om året fra 2019 til 2022. Herefter reguleres folkepensionsalderen, så den følger restlevetiden for en 60-årig. Efterlønsalderen sættes op med et halvt år om året fra 2014 til 2019. I 2022 og 2023 forøges efterlønsalderen med yderligere et halvt år. Fra 2027 vil efterlønsalderen følge samme regulering som folkepensionsalderen.
Kilde: Finansministeriet.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_22.

På sundhedsområdet er den gennemsnitlige indlæggelsestid samt ventetiden på operationer og i psykiatrien relativt gode mål for kvaliteten og effektiviteten af sygehusdriften. Forskelle i indlæggelsestider afspejler dog også forskelle i kulturelle normer, finansieringssystemer og adgang til anden pleje. Indlæggelsestiden på sygehuse er generelt faldet i OECD-landene det seneste årti. På danske sygehuse var patienterne i gennemsnit indlagt godt fire dage i 2013. Det er blandt de korteste indlæggelsestider i OECD, hvor den gennemsnitlige indlæggelsestid var godt 8 dage, se figur 22.7.

Figur 22.7 Indlæggelsestid på sygehuse, 2013

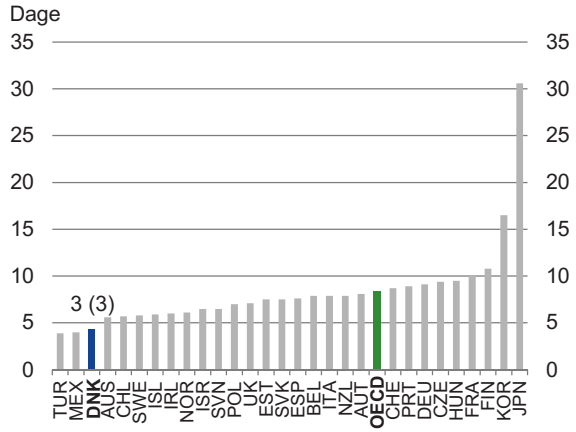

Anm.: Den gennemsnitlige indlæggelsestid omfatter somatiske og psykiatriske patienter. 2012-tal for AUS, BEL, CHL, FRA, HUN, SVK og SWE.
Kilde: OECD.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_22.

Ventetiden på operationer i Danmark har generelt været faldende siden 2009. Ventetiden til operation faldt til gennemsnitligt 49 dage i 2014, se figur 22.8.

Figur 22.8 Ventetid for opererede, 2005-2014

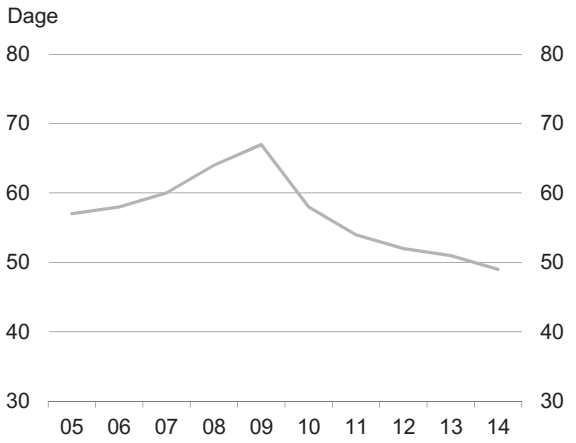

Anm.: Gennemsnitlig erfaret ventetid. Sundhedsområdet var i foråret 2008 ramt af konflikt i otte uger. Det betød blandt andet, at ventetiden steg på grund af aflysninger af behandlinger af ikke-akut karakter. Sygehusene blev ramt af strejken i forskelligt omfang.
Kilde: Sundheds- og Ældreministeriet.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_22.

Faldet i den gennemsnitlige ventetid for operationer afspejler, at ventetiden for visse operationer er faldet mere end andre. Inden for psykiatrien er ventetiderne for børn og unge reduceret væsentligt de senere år. Ventetiden for voksne er forholdsvis stabil.

Børnepasning

Der er betydelig variation i OECD-landenes dagtilbud til børn i førskolealderen for så vidt angår dækningsgrad, startalder, finansiering og indhold. Der er dog generelt i OECD-landene en tendens til, at en stigende andel af børnene er i dagtilbud. Mulighederne for pasning af børn er forbundet med et større arbejdsudbud, herunder især kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet. Dertil kommer, at empiriske studier viser, at det marginale afkast af uddannelse er højest for små børn og aftager med alderen.[1] Endvidere er læringsaktiviteter i førskolealderen forbundet med bedre resultater i skolealderen. I Danmark går 96 pct. af de 3-årige i børnehave e.l. Det er en relativt høj andel sammenlignet med andre OECD-lande, se figur 22.9.

Figur 22.9 Andel af 3-årige i dagtilbud, 2013

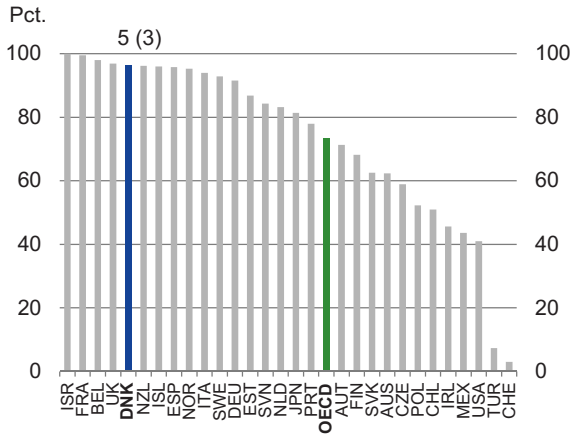

Anm.: Der er indført en ny international uddannelsesklassifikation (ISCED 2011). Opgørelsen af 3- årige i dagtilbud baseret på ISCED 01 og ISCED02 er således ikke direkte sammenlignelig med tidligere opgørelser baseret på ISCED0.
Kilde: OECD, Education at a Glance 2015.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_22.

Sagsbehandlingstider

En indikator for effektiviteten i den offentlige service er sagsbehandlingstider ved virksomheders henvendelser til den offentlige sektor. Korte sagsbehandlingstider i staten vil alt andet lige frigive ressourcer i virksomhederne til produktion, se boks 22.1.

[1] Se bl.a. Heckmann, 2008 og OECD, Education at a Glance, 2014.

Boks 22.1 Sagsbehandlingstider i staten

Det offentlige træffer beslutninger på en lang række områder, som har betydning for virksomhederne. Det kan fx være i form af registrering, godkendelser, tilladelser og klagesagsbehandling. Den offentlige service over for virksomhederne kan være et vigtigt rammevilkår for virksomhederne, fordi virksomheders produktion mv. i visse tilfælde påvirkes af den offentlige sagsbehandling, blandt andet i forbindelse med etablering af ny produktion og ændring af eksisterende faciliteter. Ud over selve sagsbehandlingstiden er også omfanget af sager, der kræver sagsbehandling, og gennemsigtighed i sagsbehandlingen væsentlig for virksomhederne. Den samlede sagsbehandlingstid, dvs. både antallet af sager og de enkelte sagsbehandlingstider, er således et væsentligt rammevilkår for virksomhederne.

Staten varetager ca. 600 forskellige typer af virksomhedsrettet sagsbehandling. En særskilt opgørelse for 2013 viser, at der er meget stor variation i antallet af dage for sagsbehandlingen, ligesom der er stor variation i, hvor mange sager der håndteres på de forskellige områder, se figur 22.a. Eksempelvis behandles der over 57.000 sager vedr. etablering og omdannelse af selskaber med en gennemsnitlig sagsbehandlingstid på 45 dage, svarende til i alt 2½ mio. dage. Variationen i sagsbehandlingstiden afspejler i nogen grad sagernes kompleksitet, idet komplekse sager behandles manuelt. I visse tilfælde har sagerne en halv dags sagsbehandling, mens andre sager kan tage over 200 dage. På mere end en fjerdedel af de statslige sagsbehandlingsområder er sagsbehandlingstiden under 10 dage, se figur 22.b.

Figur 22.a Sagsbehandlingstider på udvalgte områder i staten, 2013

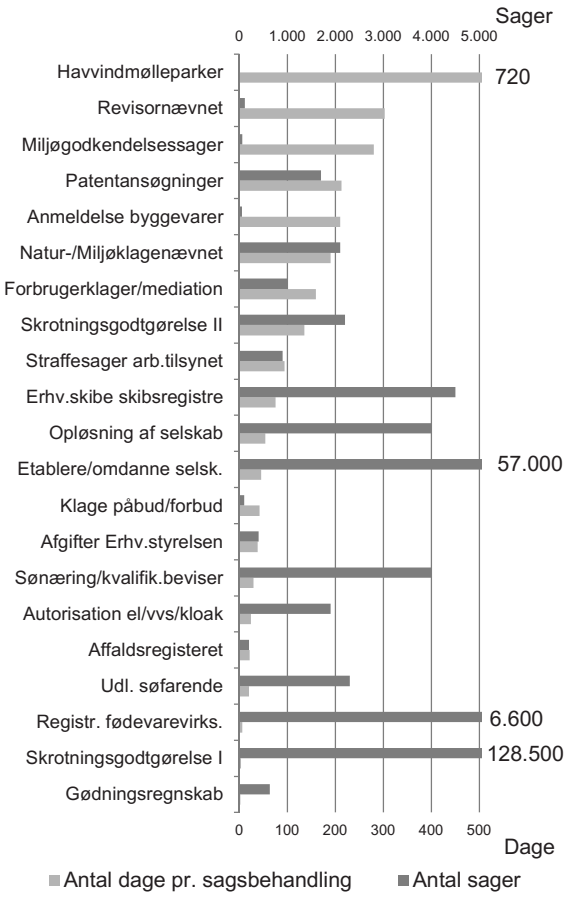

Kilde: Erhvervs- og Vækstministeriet.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_22.

Figur 22.b Sagsbehandlingstider i staten, 2013

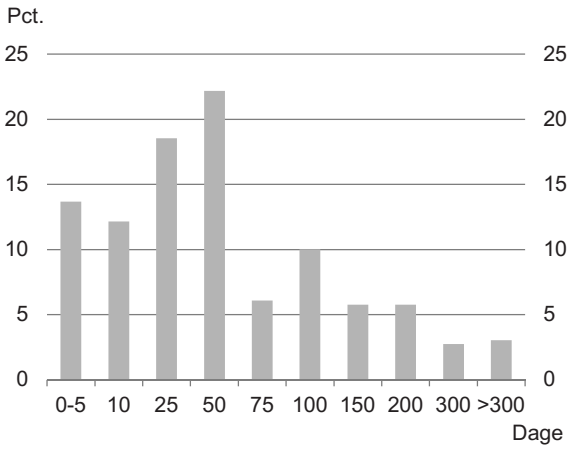

Anm.: Sager, hvor den gennemsnitlige sagsbehandlingstid ikke kan opgøres, indgår ikke.
Kilde: Erhvervs- og Vækstministeriet.
Figurdata: http://dx.medra.org/10.17424/RVK_22.

Appendiks

A1. Målemetode og datagrundlag 128

A1. Målemetode og datagrundlag

Danmarks konkurrenceevne og vækstmuligheder afhænger af en række vækstvilkår. *Redegørelse om Vækst og konkurrenceevne* tager temperaturen på disse vækstvilkår: Hvordan ligger Danmark i forhold til andre OECD-lande? Og hvordan har vækstvilkårene udviklet sig de seneste år?

I redegørelsen er der lagt vægt på at sammenligne de danske vækstvilkår med andre lande. Redegørelsen belyser Danmarks vækstvilkår præstationer inden for 22 områder.

Vurderingen af Danmarks præstation og vækstvilkår sker på baggrund af international benchmarking og danske tidsserier og tværsnitsdata. I benchmarkanalysen sammenlignes Danmark med de øvrige OECD-lande. Landene kan ses af omslaget. Der ses dog bort fra Luxembourg.

Udviklingen i Danmarks relative placering blandt OECD-landene kan følges i de internationale benchmarkfigurer i de enkelte kapitler. Her er Danmarks numeriske placering angivet for både den seneste og den forrige opgørelse. Placeringen i det forrige dataår angives i parentes.

I flere tilfælde mangler data for nogle OECD-lande, og i enkelte tilfælde findes alene tal for landene i EU. I sidstnævnte tilfælde sammenlignes kun med de EU-lande, der også er medlem af OECD.

Nationale data giver mulighed for en mere detaljeret beskrivelse af udviklingen i Danmark. Desuden er de danske data ofte hurtigere opdateret end de internationale data, hvilket giver et bedre billede af den aktuelle situation.

Målesystemet

Den umiddelbart mest tilgængelige afrapportering ville bestå i ét samlet tal for Danmarks konkurrencedygtighed, der kunne sammenlignes med et tilsvarende tal for andre lande. Det vurderes imidlertid ikke at være hensigtsmæssigt. Årsagen er, at der ikke findes en faglig korrekt og dermed bredt accepteret metode til sammenvejning af de mange indikatorer til ét tal.

I redegørelsen er der i stedet udvalgt én til tre hovedindikatorer for hvert af de 22 områder. I sammenfatningen er der en oversigt over, hvordan Danmark ligger i forhold til andre OECD-lande på de udvalgte hovedindikatorer. Hovedindikatorerne er de mest sigende indikatorer inden for hvert af de områder, der har betydning for Danmarks vækst og konkurrenceevne. Der foretages ikke en sammenvejning af hovedindikatorerne.

I figur 7 over hovedindikatorerne i sammenfatningen angiver den blå markering "DNK", hvor langt Danmarks præstation på de enkelte områder er fra henholdsvis det femte bedste OECD-land (den stiplede linje) og OECD-gennemsnittet (den grønne markering "OECD") i de seneste tilgængelige dataår.

For at kunne sammenligne vækstvilkårene på tværs, er værdierne for de forskellige indikatorer sat på den samme skala, hvor 100 svarer til indikatorværdien for det femte bedste OECD-land, og hvor nul svarer til indikatorværdien for det dårligst placerede OECD-land, se figur A1.1.

Indikatorværdierne for "DNK" og "OECD" er således skaleret i forhold det femte bedste OECD-land *og* det dårligst placerede OECD-land. Den del af skalaen, der er lavere end 40, er skåret væk for bedre at illustrere afstanden mellem Danmark og OECD-toppen – og dermed de lande, vi normalt sammenligner os med. Skalaen i den øvre ende er skåret ved 110 for at afspejle, at ambitionen er at være blandt de bedste OECD-lande og ikke nødvendigvis at være det bedste OECD-land.

Figur A1.1 Sådan læses hovedindikatorfiguren i sammenfatningen

A1. Målemetode og datagrundlag

For hovedindikatoren *lave priser* udgør data så få lande, at en beregning baseret på Danmarks placering i forhold til det femte bedste OECD-land ikke giver et retvisende billede af Danmarks præstation i forhold til de bedste OECD-lande. Beregningen af Danmarks præstation på denne indikator baseres derfor ikke på indikatorværdien for det femte bedste OECD-land, men derimod på den indikatorværdi, der angiver grænsen til de bedste 25 pct. af OECD-landene. I dette tilfælde svarer 100 således til en beregnet indikatorværdi for den 75. percentil. Yderligere udelades OECD-gennemsnittets placering på skalaen.

OECD-gennemsnittet i hele redegørelsen beregnes som et simpelt gennemsnit for de OECD-lande (ekskl. Luxembourg), der er tilgængelige data for. Landene vægtes med andre ord ikke efter fx størrelse eller befolkningstal. Hvis der indgår 10 eller færre lande i beregningen af gennemsnittet, markeres dette med OECD*.

Sådan udvælges data

I både den internationale benchmarkanalyse og analysen baseret på danske data er relevans, målbarhed og bred anerkendelse bærende principper for valg af indikatorer. Indikatorerne er desuden udvalgt, så de så vidt muligt giver et udtømmende billede af hvert af de 22 områder.

Redegørelsen er primært baseret på internationalt sammenlignelige data fra anerkendte internationale kilder som Danmarks Statistik, OECD, Eurostat, WTO og World Bank. Kilder til de enkelte indikatorer fremgår af figurer og tabeller. Enkelte af de internationale sammenligninger er baseret på interviewundersøgelser udført af de nationale statistikbureauer.

Data er stillet til rådighed

Sammen med redegørelsen udgives også "Factbook", der giver adgang til alle de bagvedliggende data til figurerne i redegørelsen. Ligeledes er der supplerende indikatorer inden for en række områder. Factbook kan hentes ved at klikke på de enkelte links i figuranmærkningerne samt på www.evm.dk.

Andre målinger af konkurrencedygtighed

De væsentligste internationale organisationer (OECD, IMF, Verdensbanken og FN) præsenterer ikke ét samlet mål for landenes evne til at skabe vækst, men en bred vifte af forskellige indikatorer. I lande som Storbritannien og USA, der arbejder med et koncept svarende til redegørelsen, er det heller ikke valgt at opsummere målesystemerne i et enkelt tal. I en række internationale målinger præsenteres der ofte én samlet placering for landene.

Danmark opnår relativt gode placeringer i disse målinger, der dog skal tages med betydelige forbehold. Danmarks placeringer i de internationale målinger ligger nogenlunde stabilt, når man sammenligner med sidste års målinger. Danmark er således placeret blandt de 10 bedste OECD-lande i de fleste målinger, se tabel A1.1.

Tabel A1.1 Danmarks placering blandt OECD-landene i forskellige internationale målinger

▪ Best Countries for Business 2015 (Forbes)	1 (1)
▪ World Competitiveness Yearbook 2015 (IMD)	5 (6)
▪ Ease of doing business 2015 (World Bank)	2 (2)
▪ Global Competitiveness Report 2015-2016 (WEF)	10 (10*)
▪ Innovation Union Scoreboard 2015 (Europa-Kommissionen)	2 (2)
▪ Economic Freedom of the World 2015 (Fraser Institute)	10 (14)
▪ Index of economic freedom 2015 (Heritage Foundation)	8 (7)

Anm.: * I rapporten fra 2015-2016 indgik rangeringerne fra året før ikke og tallet i parentesen er derfor taget fra den forrige opgørelse. Årstal er offentliggørelsesåret. Institute for Management Development (IMD), World Economic Forum (WEF). De internationale målinger inddrager langt flere lande end OECD-landene. Danmarks placering ligger fortsat i eller tæt på top 10, når lande uden for OECD medtages.

De internationale analyser lægger vægt på forskellige forhold blandt andet afhængig af, hvor brede eller smalle analyserne er i deres fokus, og hvilke data der anvendes i undersøgelserne. Rangordningen af landene varierer af den grund fra undersøgelse til undersøgelse.

Resultaterne af de forskellige undersøgelser skal fortolkes varsomt af flere grunde:

- Datamaterialet er på mange områder kun tilnærmelsesvist sammenligneligt mellem landene og inkluderer i mange tilfælde data baseret på interviewundersøgelser med begrænset antal respondenter.
- Inden for mange områder er den kvalitative vurdering meget uprækcis (fx med hensyn til uddannelse, forskning og konkurrence).
- Konjunkturforhold (og vurderingen af konjunktursituationen) vejer tungt i den samlede indikator for en række af indikatorerne.
- Det samlede indeks beregnes typisk blot som et simpelt gennemsnit af en række underindeks, der igen er simple gennemsnit af nogle tilordnede værdier til en lang række indikatorer. En anden sammenvejning kan give en helt anden rangordning af landene.

REDEGØRELSE OM VÆKST OG KONKURRENCEEVNE

Udarbejdet af Erhvervs- og Vækstministeriet i samarbejde med en række ministerier.

2015/16:6

Henvendelse om udgivelsen kan i øvrigt ske til
Erhvervs- og Vækstminsteriet
Slotsholmsgade 10-12
DK - 1216 København K
www.evm.dk
Tlf. 33 92 33 50

ISBN
978-87-93214-82-8

Elektronisk publikation
978-87-93214-83-5

Design af omslag
Kontrapunkt

Tryk
Bording A/S

Publikationen kan bestilles eller hente hos
Bording A/S
Att.: Jørn Sutrow
Turbinevej 4-6
2860 Søborg

Tlf. 70 11 50 11
www.bordingas.dk
jsu@bording.dk

Web
Publikationen kan hentes på evm.dk

Redaktionen er afsluttet d. 22. januar 2016

NORDIC ECOLABEL
541 Trykkeriprodukter 0057
Rosendahls

Factbook

Factbook er et internetbaseret opslagsværk, der indeholder data bag redegørelsens figurer samt en mere udførligt beskrivelse af kilde og metoder.

Factbook indeholder desuden en række supplerende indikatorer, der giver et mere nuanceret billede af Danmarks position på det pågældende område.

Factbook kan hentes ved at klikke på de enkelte links i figuranmærkningerne samt på www.evm.dk under "Arbejdsområder" - "Vækst og konkurrenceevne". Alternativt kan Factbook hentes på www.factbook.dk.